T.C.
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARI İLE KİŞİLİK HAKLARININ İHLALİ VE HUKUKİ BAŞVURU YOLLARI

UZMANLIK TEZİ

Uğur İLKUTLU

ANKARA

TEMMUZ, 2023

RTÜK
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

T.C.

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARI İLE KİŞİLİK HAKLARININ İHLALİ VE HUKUKİ BAŞVURU YOLLARI

UZMANLIK TEZİ

Uğur İLKUTLU

DANIŞMAN: ÜST KURUL UZMANI MUSTAFA CAN AKTEMUR

ANKARA

TEMMUZ, 2023

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına,

‘‘Radyo ve Televizyon Yayınları ile Kişilik Haklarının İhlali ve Hukuki Başvuru Yolları’’ başlıklı bu çalışma Tez Değerlendirme Komisyonu üyelerince oy birliği / oy çokluğu ile **Uzmanlık Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Komisyon Üyeleri		İmza
Başkan	…….	……..
Üye	…….	……..
Üye	…….	.…….
Üye	…….	…….
Üye	…….	……..

ONAY

Bu tez Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlığı Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca …/…/20… tarihinde kabul edilmiştir.

Ebubekir ŞAHİN

Üst Kurul Başkanı

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tez çalışmasında;

Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,

Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. …/…/…

Uğur İLKUTLU

Aileme…

TEŞEKKÜR

Tez konusunun belirlenmesi ve tez çalışmasının yürütülmesi sürecinde danışmanlığı ile tezimin tamamlanmasında emeği geçen değerli tez danışmanım Mustafa Can AKTEMUR'a, tez çalışmamda tavsiyeleriyle bana yol gösteren değerli arkadaşım Bahadır BÜYÜKÇELİK'e teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatım boyunca her daim destekleriyle yanımda olan kıymetli anneme ve babama en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ankara, 2023

Uğur İLKUTLU

ÖZET

RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARI İLE KİŞİLİK HAKLARININ İHLALİ VE HUKUKİ BAŞVURU YOLLARI

İLKUTLU, Uğur
Uzmanlık Tezi
Tez Danışmanı: Üst Kurul Uzmanı Mustafa Can AKTEMUR
Temmuz, 2023, 150

Hukuk düzeninde kişi, en değerli varlık olarak kabul edilmektedir ve kişi kavramı ile gerçek kişiler (insanlar) ve tüzel kişiler ifade edilmektedir. Kişiler, içerisinde birçok kişisel değerin yer aldığı ve bu değerler üzerinde hak sahibi oldukları kişilik haklarına sahiptirler.

Kişilik hakkına ilişkin kesin bir tanımlama yapılması ise oldukça güçtür. Bu güçlük kişilik hakkının kapsamının zaman içerisinde değişim ve gelişim göstermesinden kaynaklanmaktadır. Aynı durum kişilik hakkını oluşturan kişisel değerler için de geçerlidir. Dolayısıyla kişilik haklarına yönelik gerçekleşen ihlallerin belirlenebilmesi için her şeyden önce kişilik hakkının kapsamının belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim kişilik haklarının kapsamının belirlenmesi aynı zamanda iletişim özgürlüğünün sınırının belirlenmesi bakımından da belirleyici olacaktır. Zira burada sınırı oluşturan unsurlar içerisinde belki de en önemlisi kişilik hakkı olmaktadır.

Ayrıca kişilik hakları, üçüncü kişiler tarafından ihlale en açık kişisel değerler ve haklardan oluşmaktadır. Kişilik haklarının radyo ve televizyon yayınları ile ihlaline de sıklıkla rastlanmaktadır. Ancak radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali, en başta şeref ve haysiyet, özel hayat olmak üzere genellikle manevi kişisel değerler üzerinde ortaya çıkmaktadır. Üstelik radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlalleri kişiler üzerinde daha ağır sonuçlara yol açabilmektedir. Bu nedenle hukuk düzeni tarafından kişilik haklarına yönelik ihlallere karşı koruyucu nitelikte bazı düzenlemeler getirilmiştir. Bu kapsamda kişilerin, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali hâlinde başvurabilecekleri hukuki başvuru yolları bulunmaktadır.

Tez çalışmasının birinci bölümünde giriş olarak çalışmanın konusuna ilişkin problem, amaç, önem ve sınırlılıklar ile tanımlara yer verilmektedir. İkinci bölümde, araştırmada kullanılan yöntemler belirtilmekte; üçüncü bölümde de genel olarak kişi ve kişilik hakkı kavramları üzerinde durulmaktadır. Dördüncü bölümde ise radyo ve televizyon

yayınları ile kişilik haklarının ihlali başlığı altında ihlal şekilleri, kişisel değerlerde ortaya çıkan ihlaller, hukuka aykırılık ve hukuka uygunluk sebepleri incelenmektedir. Beşinci bölümde, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde hukuki başvuru yolları ve bu çerçevede açılabilecek dava türleri, düzeltme ve cevap hakkının kullanılması ile 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun hükümlerinde düzenlenen idari yaptırımlar konularına değinilmektedir. Altıncı ve son bölümde ise çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlar ile öneriler yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Radyo, Televizyon, Kişilik Hakları, Kişisel Değerler

ABSTRACT

VIOLATION OF PERSONAL RIGHTS BY RADIO AND TELEVISION BROADCAST AND LEGAL APPLICATION WAYS

İLKUTLU, Uğur
Specialization Thesis
Thesis Advisor: Senior Board Specialist Mustafa Can AKTEMUR
July, 2023, 150

In the legal order, the person is regarded as the most asset and the concept of person refers to natural persons (people) and legal entities. People have personality rights that include many personal values and that they have rights over these values.

It is very difficult to make a precise definition of the personal right. This difficulty arises from the fact that the scope of the personality right changes and develops over time.

The same applies to personal values that constitute the right to personality. Therefore, to determine the violations of personal rights, first, the scope of personal rights should be determined. As a matter of fact, determining the scope of personal rights will also be decisive in terms of determining the limit of freedom of communication. Because, perhaps the most important one among the factors constituting the border here is the right of personality.

In addition, personal rights consist of personal values and rights that are most vulnerable to violation by third parties. Violation of personal rights by radio and television broadcasts is also common.

However, the violation of personal rights by radio and television broadcasts, on the way of honor and dignity,private life, usually occurs on moral personel values. Moreover, violations of personal rights through radio and television broadcasts can lead to more severe consequences on individuals. For this reason, some protective regulations have been introduced by the legal order against violations of personal rights. In this context, there are legal remedies that individuals can apply in case of violation of their radio and television broadcasts and their personal rights.

In the first part of the thesis, the problem, purpose, importance, limitations and definitions of the subject of the study are given as an introduction. In the second part, the methods used in the research are stated; in the third part, the concepts of person and personal rights are discussed in general. In the fourth chapter, under the title of violation of personal

rights with radio and television broadcasts, the forms of violation, violation of personal values, illegality and legality are examined. In the fifth chapter, legal remedies in violation of radio and television broadcasts and personal rights and in this context, the types of lawsuits that can be filed, the use of the right of rectification and reply, and the administrative sanctions regulated in the Law No. 6112 on the Establishment and Broadcasting Services of Radio and Television are discussed. In the sixth and last chapter, there are the results and suggestions reached within the scope of the study.

Keywords: Radio, Television, Personal Rights, Personal Values

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI iii
İTHAF SAYFASI iv
TEŞEKKÜR v
ÖZET vi
ABSTRACT viii
İÇİNDEKİLER x
KISALTMALAR xvi
BÖLÜM 1
GİRİŞ 1
Problem 1
Amaç 1
Önem 2
Sınırlılıklar 2
Tanımlar 3
BÖLÜM 2
YÖNTEM 4
Araştırmanın Modeli 4
Verilerin Toplanması 4
BÖLÜM 3
KİŞİ VE KİŞİLİK HAKKI KAVRAMLARINA GENEL BAKIŞ 5
3.1. Kişi ve Kişilik Kavramı 5
3.1.1. Kişi Kavramı ve Türleri 5
3.1.1.1. Kişi Kavramı 5
3.1.1.2. Kişi Türleri 5
3.1.1.2.1. Gerçek Kişiler 6
3.1.1.2.2. Tüzel Kişiler 6
3.1.2. Kişilik Kavramı 6
3.1.2.1. Kişiliğin Başlangıcı 7
3.1.2.2. Kişiliğin Sona Ermesi 8
3.2. Kişiler Hukukunun Temel İlkeleri 8
3.2.1. Eşitlik İlkesi 8
3.2.2. Özgürlük İlkesi 9

3.2.3. Kişiliğe Saygı ve Kişiliğin Korunması 10
3.3. Kişilik Hakkı 10
3.3.1. Genel Olarak ve Tanım 10
3.3.1.1. Genel Olarak 10
3.3.1.2. Tanım 11
3.3.2. Kişilik Hakkının İsviçre/Türk Hukukunda Düzenleniş Biçimi 11
3.3.3. Kişilik Hakkının Özellikleri 12
3.3.3.1. Şahıs Varlığı Haklarından Olması 12
3.3.3.2. Mutlak Bir Hak Olması 13
3.3.3.3. İnhisari (Tekelci) Bir Hak Olması 13
3.3.3.4. Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklardan Olması 13
3.3.4. Kişilik Hakkının Konusu 14
3.3.4.1. Maddi Kişisel Değerler 14
3.3.4.1.1. Hayat Hakkı 15
3.3.4.1.2. Vücut Bütünlüğü 15
3.3.4.1.3. Sağlık 15
3.3.4.2. Manevi Kişisel Değerler 15
3.3.4.2.1. Şeref ve Haysiyet 16
3.3.4.2.2. Hayat Alanı 16
3.3.4.2.2.1. Genel Olarak 16
3.3.4.2.2.2. Çeşitleri 16
3.3.4.2.2.2.1. Kamuya Açık Alan 16
3.3.4.2.2.2.2. Özel Alan 17
3.3.4.2.2.2.3. Gizlilik Alanı 17
3.3.4.2.2.3. Kişinin Hayatının Özel ve Gizlilik Alanına Müdahaleler 18
3.3.4.2.2.3.1. Ana Kural 18
3.3.4.2.2.3.2. Kişinin Özel veya Gizlilik Alanına Müdahalenin Hukuka Uygunluk Şartları 19
3.3.4.2.3. Resim ve Ses 20
3.3.4.2.4. İsim (Ad) 22
3.3.4.2.5. Özgürlükler 22
3.3.4.3. Mesleki, Sanat ve Ticaret Hayatına İlişkin Kişisel Değerler 23

3.3.5. Kişilik Hakkının Korunması 25
3.3.5.1. Genel Olarak 25
3.3.5.2. Kişilik Hakkının Uluslararası Hukuk Alanında Korunması 26
3.3.5.2.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 26
3.3.5.2.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 27
3.3.5.2.3. BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi 28
3.3.5.2.4. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi 29
3.3.5.2.5. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi 30
3.3.5.2.6. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi 31
3.3.5.2.7. 2018/1808 Sayılı Direktif ile Değiştirilen 2010/13/EU Sayılı AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi 32
3.3.5.2.8. Helsinki Nihai Senedi 33
3.3.5.2.9. Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı 34
3.3.5.2.10. AB Temel Haklar Şartı 35
3.3.5.3. Kişilik Hakkının Ulusal Hukuk Alanında Korunması 36
3.3.5.3.1. Kişilik Hakkının Kamu Hukuku Alanında Korunması 36
3.3.5.3.1.1. Anayasa 36
3.3.5.3.1.2. Türk Ceza Kanunu 38
3.3.5.3.1.3. Basın Kanunu 39
3.3.5.3.1.4. Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu 39
3.3.5.3.1.5. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 40
3.3.5.3.1.6. Diğer Kanunlar 43
3.3.5.3.2. Kişilik Hakkının Özel Hukuk Alanında Korunması 44
3.3.5.3.2.1. Türk Medeni Kanunu 45
3.3.5.3.2.2. Türk Borçlar Kanunu 46
3.3.5.3.2.3. Diğer Kanunlar 47
BÖLÜM 4
RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARI İLE KİŞİLİK HAKLARININ İHLALİ 48
4.1. Radyo ve Televizyon Yayınları ile Kişilik Haklarını İhlal Şekilleri 48
4.1.1. Sözleşme İlişkisine Dayalı Olarak İhlal 49
4.1.1.1. Sözleşme İlişkisine Uygun Davranış ile İhlal 49
4.1.1.2. Sözleşme İlişkisine Aykırı Davranış ile İhlal 51

4.1.2. Sözleşme Dışı Davranış ile İhlal 52
4.2. Radyo ve Televizyon Yayınları ile Kişilik Hakkının Konusunu Oluşturan Kişisel Değerlerin İhlali 53
4.2.1. Maddi Kişisel Değerlerin İhlali 54
4.2.2. Manevi Kişisel Değerlerin İhlali 54
4.2.2.1. Şeref ve Haysiyetin İhlali 56
4.2.2.2. Resim ve Ses Üzerindeki Hakkın İhlali 60
4.2.2.3. İsim (Ad) Üzerindeki Hakkın İhlali 63
4.2.2.4. Hayat Alanın İhlali 65
4.2.2.4.1. Kamuya Açık Hayat Alanının İhlali 65
4.2.2.4.2. Özel Hayat Alanının İhlali 67
4.2.2.4.3. Gizli Hayat Alanının İhlali 68
4.2.2.5. Özgürlüklerin İhlali 70
4.2.3. Mesleki, Sanat ve Ticaret Hayatına İlişkin Kişisel Değerlerin İhlali 71
4.3. Radyo ve Televizyon Yayınları ile Kişilik Haklarının İhlalinde Hukuka Aykırılık ve Hukuka Uygunluk Sebepleri 73
4.3.1. Genel Olarak Hukuka Aykırılık 73
4.3.2. Hukuka Uygunluk Sebepleri 75
4.3.2.1. Kanunun Verdiği Yetkinin Kullanılması 77
4.3.2.1.1. Görevin İfası 77
4.3.2.1.2. Meşru Müdafaa 78
4.3.2.1.3. Iztırar Hâli (Zorunluluk Hâli) 80
4.3.2.1.4. Vekâletsiz İş Görme 81
4.3.2.2. Kişiliğine Müdahale Edilenin Rızası 82
4.3.2.3. Üstün Nitelikte Yarar 85
4.3.2.3.1. Üstün Nitelikte Özel Yarar 87
4.3.2.3.2. Üstün Nitelikte Kamusal Yarar 88
4.3.2.3.2.1. İletişim ve Radyo-Televizyon Özgürlüğü 89
4.3.2.3.2.2. Gerçeklik 92
4.3.2.3.2.3. Toplumsal İlgi ve Kamu Yararı 93
4.3.2.3.2.4. Güncellik 94
4.3.2.3.2.5. Konu ile İfade Arasında Düşünsel Bağlılık 95
4.3.2.3.2.6. Eleştiri Hakkı 97

BÖLÜM 5
RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARI İLE KİŞİLİK HAKLARININ İHLALİNDE HUKUKİ BAŞVURU YOLLARI 99
5.1. Kişilik Haklarının İhlali Hâlinde Açılabilecek Dava Türleri 99
5.1.1. Koruyucu Davalar 100
5.1.1.1. Önleme Davası 100
5.1.1.1.1 Genel Olarak 100
5.1.1.1.2. Şartları 101
5.1.1.1.3. Sonuçları 102
5.1.1.2. Durdurma Davası 103
5.1.1.2.1. Genel Olarak 103
5.1.1.2.2. Şartları 104
5.1.1.2.3. Sonuçları 106
5.1.1.3. Tespit Davası 106
5.1.1.3.1. Genel Olarak 106
5.1.1.3.2. Şartları 107
5.1.1.3.3. Sonuçları 108
5.1.1.4. Önleme, Durdurma ve Tespit Kararlarının Üçüncü Kişilere Bildirilmesi veya Yayınlanması Talebinde Bulunma Hakkı 108
5.1.2. Tazminat Davaları 110
5.1.2.1. Maddi Tazminat Davası 111
5.1.2.1.1 Genel Olarak 111
5.1.2.1.2. Şartları 112
5.1.2.1.3. Sonuçları 113
5.1.2.2. Manevi Tazminat Davası 115
5.1.2.2.1. Genel Olarak 115
5.1.2.2.2. Şartları 118
5.1.2.2.3. Sonuçları 118
5.1.3. Diğer Davalar 119
5.1.3.1. Sebepsiz Zenginleşme Davası 120
5.1.3.2. Vekâletsiz İş Görme Davası 120
5.2. Kişilik Haklarının İhlali Hâlinde Açılabilecek Davalarda Usul 122
5.2.1. Taraflar 122
5.2.1.1. Davacı 122

5.2.1.2. Davalı 122
5.2.2. Yetkili Mahkeme 124
5.3. Kişilik Haklarının İhlali Hâlinde Düzeltme ve Cevap Hakkı 124
5.3.1. Düzeltme ve Cevap Hakkı 124
5.3.1.1. Genel Olarak 124
5.3.1.2. Hukuki Niteliği 126
5.3.1.3. Şartları 127
5.3.1.4. Kişilik Hakkı Kavramıyla İlişkisi 128
5.3.2. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü 129
5.3.2.1. Genel Olarak 129
5.3.2.2. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Yayınlarında Hakkın Kullanımı 130
5.3.2.3. Özel Radyo ve Televizyon Yayınlarında Hakkın Kullanımı 131
5.4. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Hükümlerinde Düzenlenen İdari Yaptırımlar 132
BÖLÜM 6
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 135
Sonuçlar 135
Öneriler 141
KAYNAKLAR 146
ÖZGEÇMİŞ 150

KISALTMALAR

Kısaltma	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABTHŞ	Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Art	Artikel
bkz	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMESKHUS	Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi
BMKSHUS	Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi
dn	Dipnot
E	Esas
FSEK	5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HB	Helsinki Belgesi
HD	Hukuk Dairesi
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
K	Karar
KVKK	6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
m	Madde
RG	Resmî Gazete
S	Sayı
s	Sayfa
T	Tarih
t.y	Tarih Yok
TBK	6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TTK	6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

vd	Ve Diğerleri
Yarg	Yargıtay
ZGB	İsviçre Medeni Kanunu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde tez çalışmasına ilişkin olarak, tez konusunun ortaya çıkmasında etkili olan problem, bu çalışmanın yapılmasındaki amaç ve önem, tez çalışmasının kapsam ve içerik itibariyle sınırlılıkları, araştırma sırasında sıkça kullanılan kavramların tanımları ve araştırma yöntemi yer almaktadır.

Problem

Teknolojik gelişmeler iletişim alanında da kendini göstermiş, radyo ve televizyonları günlük yaşamımızın önemli bir parçası hâline getirmiştir. Diğer yandan radyo ve televizyon yayınlarının gücü karşısında zayıf kalan bireylerin korunması da kaçınılmazdır. Özellikle bireylerin kişilik haklarının korunması bu anlamda önem arz eder. Nitekim teknik ilerlemeler ile kitle iletişim araçlarında gerçekleşen hızlı gelişmeler, bireylerin yaşam şartlarında ve sosyal alanda değişikliğe yol açmakta ve esasında kişilik haklarının eskiye nazaran daha fazla ihlale açık hâle gelmesine yol açmaktadır.

Ayrıca Türk Medeni Kanunu'nda kişilik hakkına ilişkin kesin bir tanımlama yer almamaktadır. Kişilik hakkına ilişkin öğretide çeşitli tanımlamalar yapılmakta ise de kişilik hakkının tam olarak tanımının yapılması oldukça güçtür. Zira kişilik hakkı kavramı, içinde birçok kişisel değeri barındırmakta ve bu kişisel değerlerin kapsamı zaman içerisinde değişim ve gelişim göstermektedir. Dolayısıyla kişilik hakkına yönelik ihlallerin belirlenebilmesi için öncelikle kişilik hakkının kapsamının belirlenmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlaline ilişkin bilimsel görüşler ve yargı kararları ile Üst Kurul uygulamaları göz önüne alınarak kişilik hakkının kapsamı ile ihlal niteliğindeki fiillerin belirlenmesi ve kişilerin ihlaller karşısında başvurabilecekleri hukuki yolların açıklanması tez çalışmasının gerekçesini oluşturmaktadır.

Amaç

Gelişen teknolojiye bağlı olarak zaman içerisinde radyo ve televizyon yayıncılığının geniş kitlelere ulaşması sonucunda kişilik haklarına bu yollarla yapılan saldırılar da beraberinde artış göstermiştir. Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç, kişilik hakkının

kapsamının belirlenerek radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerini saptamak ve söz konusu ihlaller karşısında güncel hukuk normları çerçevesinde başvurulabilecek hukuki yollar konusunda bilgi vermektir. Öte yandan radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarına yönelik ihlallerin önüne geçilebilmesi bakımından, Üst Kurul'un yayın hizmeti ilkelerinin uygulanmasına ilişkin faaliyetlerine katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Önem

Günümüzde kişilik hakkının radyo ve televizyon yayınları ile ihlali giderek artmakla birlikte, iletişim özgürlüğü de demokratik toplumlarda önemli bir yere sahiptir. Buna göre, haber alma ve haber verme anlamında düşüncelerin bu yollarla aktarılması iletişim özgürlüğünü ifade eder. Doğru ve gerçek bilgileri kamuoyuna ulaştırmak ise bu özgürlüğün amacını oluşturmaktadır.

İletişim özgürlüğü, Anayasa ve uluslararası sözleşmeler ile koruma altında bulunmaktadır. Kişilik hakkını koruyan hükümler ise Anayasa'da temel hak ve özgürlükler bölümünde, Türk Medeni Kanunu, Türk Borçlar Kanunu ile Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da düzenlenmektedir.

Bu çerçevede, bir tarafta Anayasal ve uluslararası normlarla koruma altında bulunan iletişim özgürlüğü ve bu kapsamda faaliyet gösteren radyo ve televizyon yayını yapan kuruluşlar, diğer tarafta kişilerin doğuştan sahip olduğu ve yine Anayasa ile kanunlarda koruma altında olan kişilik hakkının korunması arasında dengenin sağlanması oldukça önemlidir. Demokratik toplumlarda iletişim özgürlüğü, özellikle haber alma ve haber verme yoluyla düşüncelerin aktarılması öneme sahiptir. Ancak her özgürlükte olduğu gibi bu da sınırsız değildir. Burada sınırı oluşturan unsurlardan ve belki de en önemlisini kişilik hakkı oluşturmaktadır. Dolayısıyla radyo ve televizyon kuruluşlarının yayınlarının dayanağını oluşturan iletişim özgürlüğünün kapsamı ile kişilerin sahip olduğu kişilik hakları arasındaki sınırın belirlenmesi gerekmektedir.

Sınırlılıklar

Kitle iletişim araçları sadece radyo ve televizyondan ibaret değildir. Gazete, dergi, sinema, kitap, internet gibi kitlelere ulaşan ve iletişimi sağlayan araçlar da kitle iletişim araçları olarak ifade edilmektedir. Basın da düşüncelerin basılmış eserlerle yazılı olarak

kamuoyuna açıklandığı bir kitle iletişim aracıdır. Tez çalışmasında basın araçları olarak niteleyebileceğimiz sadece radyo ve televizyon yayınları ile yapılan kişilik hakkı ihlallerine yer verilmekte, bunun dışında basın kavramı basılmış yazılı eserleri ifade ettiği şekilde dar yorumlanıp gazete, dergi, kitap vb. yazılı basın eserleri inceleme konusunun dışında bırakılmaktadır.

Ayrıca radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali her zaman hukuki sorumluluğa yol açmamakta, bazı durumlarda ceza hukuku çerçevesinde sorumluluğa da konu olabilmektedir. Çalışma kapsamında ise radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali durumunda kişilerin sahip olduğu hukuki başvuru yolları incelenmektedir. Dolayısıyla konu, idari yaptırımlar ve hukuki sorumluluk çerçevesinde ele alınmakta, ceza hukuku kapsamında sahip olunan başvuru yolları çalışmanın kapsamına dâhil edilmemektedir.

Tanımlar

Kişilik hakkı: Kişilerin maddi ve manevi varlıkları ile iktisadi bütünlüğü ve sır çevresi üzerinde sahip olduğu haklar bütünü olarak ifade edilmektedir (Akipek vd., 2011, s. 347).

Maddi kişisel değerler: Bir kimsenin hayatı, vücut bütünlüğü ve sağlığı gibi kişisel varlıklarından oluşan değerleri ifade etmektedir (Akipek vd., 2011, s. 383; Çiftçi, 1999, s. 80; Oğuzman vd., 2012, s. 159).

Manevi kişisel değerler: Bir kimsenin daha çok toplum içinde yaşamasından, yakınları ile olan ilişkisinden kaynaklanan (Köprülü, 1979, s. 269), şeref ve haysiyet, itibar, özel hayat, resim, isim, sır alanı gibi kişisel varlıklardan oluşan değerleri ifade etmektedir (Akipek vd., 2011, s. 385).

Mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin kişisel değerler: Kişilerin mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin faaliyetleri ile yeteneklerini kullanarak kazandığı toplumdaki yeri ve varlıklarından oluşan değerleri ifade etmektedir (Aydın, 1997, s. 121; Dural & Öğüz, 2020, s. 144).

Düzeltme ve cevap hakkı: Bir kişinin onur ve saygınlığını zedeleyen veya kendi yararlarını ihlal eden gerçeğe aykırı nitelikte bir yayın yapılması hâlinde, aleyhine yayın yapılan kişinin söz konusu yayına cevap vermek ve düzeltilmesini talep etmek hakkı, yalanlama veya tekzip hakkı olarak tanımlanmaktadır (Güzel, 2010, s. 10).

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Tez çalışmasında konunun araştırılması sürecinde elde edilen kaynaklar nitel analiz yöntemi ile değerlendirilmiş ve ortaya çıkan veriler bu çerçevede yorumlanarak analiz edilmiştir. Araştırmada konu ile ilgili teorik bilgilerin yanı sıra uygulama alanından elde edilen bilgilerden de yararlanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Tez çalışması sürecinde literatür araştırması yapılmıştır. Araştırma sırasında kütüphane kaynakları ve internet ortamında yer alan kaynaklar incelenmiştir. Bu kapsamda kitap, dergi, makale, tez çalışmaları değerlendirilmiştir. Ayrıca bilimsel görüşler, yargı kararları ile Üst Kurul kararlarından da yararlanılmıştır.

BÖLÜM 3

KİŞİ VE KİŞİLİK HAKKI KAVRAMLARINA GENEL BAKIŞ

3.1. Kişi ve Kişilik Kavramı

3.1.1. Kişi Kavramı ve Türleri

3.1.1.1. Kişi Kavramı

Kişi kavramı ile hukukta hak ehliyetini haiz varlıklar ifade edilmektedir. Hak ehliyetini haiz varlıklar olarak doğaldır ki ilk olarak insan akla gelmektedir. Yani kişi denildiği zaman akla gelen ilk varlık insan olmaktadır. Ancak hukuk yönünden bakıldığında kişi kavramının sadece insanları ifade etmediği görülmektedir. Gerçekten hukuk açısından kişi, belirli nitelikteki insanın yanı sıra mal topluluklarını da ifade eden bir kavramdır (Dural & Öğüz, 2020, s. 5).

Hukuk bakımından hak ve borç sahibi olma gücüne sahip olan varlıklar kişi olarak ifade edilmektedir. Hak ve borç sahibi olabilme gücü ise onların hak ehliyetini oluşturur (Akipek vd., 2011, s. 339). Dolayısıyla kişi kavramı aynı zamanda hak ehliyeti kavramını da karşılamakta ve hangi varlıkların kişi olarak kabul edileceğinin belirlenmesi işi hukuk düzenine bırakıldığından esasen kişi kavramının doğal değil, hukuki bir kavram olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 107; Akipek vd., 2011, s. 229; Edis, 1983, s. 32).

3.1.1.2. Kişi Türleri

Türk Medeni Kanunu'nda kişi türleri iki ayrımda düzenlenmiştir. TMK m. 8 vd. maddelerinde gerçek kişiler ile TMK m. 47 vd. maddelerinde tüzel kişilere ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Bu kapsamda kişiler hukukunun konusunu da gerçek kişiler ve tüzel kişiler oluşturmaktadır.

3.1.1.2.1. Gerçek Kişiler

Gerçek kişiler ile insanlar ifade edilmektedir. Modern hukuk sistemlerinin tamamı gerçek kişi olarak insanları kabul etmektedir (Akipek vd., 2011, s. 231; Arpacı, 2000, s. 2; Dural & Öğüz, 2020, s. 7; Helvacı, 2012, s. 20; Öztan, 1993, s. 6). Oysaki eski hukuk sistemlerinde bu bağlamda örneğin Roma Hukukunda aynı durumdan bahsetmek mümkün değildi. Çünkü köleliğin olduğu bu hukuk düzeninde kişi olarak kabul edilmeyen ve köle olan insanlar eşya sayıldıklarından, hukuki işlemlere dahi konu olabiliyorlardı. Kölelik uygulamasının ortadan kalkmasıyla artık hukukta tüm insanlar kişi olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 109; Dural & Öğüz, 2020, s. 7). Böylece hukukta bütün insanların kişi olarak kabul edilmesinin günümüzdeki ahlak ve değer yargılarının bir sonucu olduğu belirtilmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 8).

Türk Medeni Kanunu'nun kişiler hukukunu düzenleyen birinci kitabında 8'inci maddesinde, her insanın hak ehliyetine sahip olduğu, bütün insanların hukuk düzeninin sınırları içinde haklara ve borçlara ehil olmada eşit oldukları ifade edilmektedir.

3.1.1.2.2. Tüzel Kişiler

Tüzel kişiler, gerçek kişi yani insan gibi biyolojik bir varlık değildir (Hatemi & Kalkan Oğuztürk, s. 2). Tüzel kişiler, kendilerine kişilik tanınmış ve belli bir amaca yönelmiş olan kişi veya mal topluluklarını ifade etmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 8; Helvacı, 2012, s. 21; Öztan, 1993, s. 7). Bunlar insan ömrü ve olanaklarının sınırlı olması nedeniyle çeşitli amaçları gerçekleştirmedeki güçlükler karşısında ortaya çıkmışlardır (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 110; Helvacı, 2012, s. 21). Gerçekten tüzel kişiler, belli bir amacı gerçekleştirmek üzere o amaç etrafında bir araya gelen kişilerin oluşturduğu ''kişi toplulukları'' veya belli bir amaca özgülenen ''mal toplulukları'' şeklinde ortaya çıkarlar (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 110; Akipek vd., 2011, s. 231). Tüzel kişilerden derneklerin ve şirketlerin kişi topluluğuna, vakıfların ise mal topluluğuna örnek olarak verilmesi mümkündür (Akipek vd., 2011, s. 231; Antalya & Topuz, 2016, s. 67).

3.1.2. Kişilik Kavramı

Hukukta kişilik kavramının biri dar diğeri geniş olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır. Dar anlamda kişilik kavramı ile hak süjesi, yani haklara ve borçlara sahip olmak ifade edilir. Geniş anlamda kişilik kavramı ise sadece hak süjesini ifade etmemekte hak ehliyetinden daha geniş bir anlama gelmektedir. Zira kişilik, hukuki bakımdan kişilerin

sahip olduğu tüm ehliyetleri ve hukuk karşısında bir değere sahip olan maddi ve manevi varlıkları oluşturan kişilik hakları ile kişisel durumları da içerir (Akipek vd., 2011, s. 232, 233). Dolayısıyla kişilik, kişi kavramını da kapsayan fakat ondan daha geniş anlam ifade eden bir kavramdır (Bilen, 2018, s. 6; Helvacı, 2012, s.22; Köprülü, 1979, s. 258).

Kişilik kavramını öğretide dar anlamı ile ifade edenler olduğu gibi[1]; geniş anlamda içeriğe sahip olduğunu, nitekim TMK m. 47'de tüzel kişilik ve m. 48'de hak ehliyeti kenar başlıklarından bu hususun görüldüğünü belirtenler de bulunmaktadır (Akipek vd., 2011, s. 232).

Bu açıklamalara göre kişilik kavramı, kişi ile hukuken korunmaya değer bulunan, hukuki ve manevi nitelik arz eden varlıkların tümünü kapsayan bir kavramdır. Diğer bir deyişle, kişinin, hak ve fiil ehliyetleri ile hayatı, vücut bütünlüğü, şerefi ve haysiyeti, adı vb. üzerinde sahip olduğu hakların tümü kişilik kavramını ifade eder. Bu kapsamda kişi kavramı ile yalnızca hak ehliyetine sahip olan varlıkları anlamak gerekir iken; kişilik kavramı ile hukuken korunan değerlerle beraber kişiyi anlamanın gerektiği belirtilmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 9).

3.1.2.1. Kişiliğin Başlangıcı

Kişiliğin başlangıcı TMK m. 28/1'de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, ''Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar…'' demek suretiyle gerçek kişiliğin başlangıç anına ilişkin hüküm getirilmiştir. Böylece anılan hükümde kişiliğin başlangıcının doğum anı olduğuna yer verilmiştir.

Çocuğun sağ olarak doğması, çocuğun kalbinin, nabzının çarpması ve soluk almasını ifade eder (Hatemi & Kalkan Oğuztürk, 2014, s. 12; İmre, 1980, s. 352; Köprülü, 1979, s. 230). Diğer bir anlatımla, çocuğun ana rahminden tamamen ayrıldıktan sonra bağımsız bir varlık olarak dış aleme gelmesiyle çocuk sağ olarak doğmuş kabul edilir (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 111).

Çocuğun tam olarak doğması ile, çocuğun ana rahminden tamamen ayrıldıktan sonra bağımsız bir varlık olarak dış aleme gelmesi ifade edilmektedir (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 111; Köprülü, 1979, s. 230). Ancak tam doğumdan çocuğun uzuvlarının tam olmasının da anlaşılmaması gerekir (Hatemi & Kalkan Oğuztürk, 2014, s. 12; İmre, 1980, s. 353; Öztan, 1993, s. 12).

[1] Eleştiriler için bkz. Akipek vd., 2011, s. 232; Helvacı, 2012, s. 22, dn. 15

3.1.2.2. Kişiliğin Sona Ermesi

Kişiliğin sona ermesi de TMK m. 28/1'de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, ''Kişilik… ölümle sona erer'' demek suretiyle gerçek kişiliğin sona erme anına ilişkin hüküm getirilmiştir. Böylece anılan hükümde kişiliğin sona erme anının ölüm anı olduğuna yer verilmiştir.

Hukuki olay[2] olan ölüm ile gerçek kişilik son bulmaktadır. Kişilik ölüm ile son bulunca, ölenin sahip olduğu kişilik hakları da kendiliğinden sona ermiş olmaktadır (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 113).

Ayrıca gaiplik[3] kararı da gerçek kişiliği sona erdirmektedir (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 115; Hatemi & Kalkan Oğuztürk, 2014, s. 72). Buna karşılık gaiplik kendiliğinden ortaya çıkmaz. Bunun için mahkeme tarafından bir gaiplik kararı verilmesi gerekmektedir (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 116).

3.2. Kişiler Hukukunun Temel İlkeleri

3.2.1. Eşitlik İlkesi

Anayasa'nın ''Kanun önünde eşitlik'' başlıklı 10'uncu maddesinin birinci fıkrasında; ''Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir'' hükmü düzenlenmektedir.

TMK'nın ''Hak ehliyeti'' başlıklı 8'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre ise bütün insanların, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşit oldukları ifade edilmektedir. Söz konusu hüküm ile gerçek anlamda maddi bir eşitlikten ziyade, hak sahibi olma bakımından herkese eşit olarak imkân tanınması ifade edilmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 11).

Eşitlik ilkesi ile anlaşılması gereken hususun ''eşit ilişkilere eşit işlem yapılması'' olduğu kabul edilmektedir. Bu kapsamda gerçek kişilerin sahip olduğu hak ehliyeti ile tüzel kişilerin sahip olduğu hak ehliyeti arasında farklılık bulunmaktadır. Diğer yandan amaçları

[2] Hukuk düzeni tarafından kendilerine bir sonuç bağlanan olaylar hukuki olay olarak ifade edilmektedir (Akıntürk & Ateş, 2020, s. 113; Ataay, 1995, s. 309; Oğuzman & Barlas, 2013, s. 172).

[3] Gaiplik, TMK m. 32'de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, ''Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli bir olasılık varsa, hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir'' (www.mevzuat.gov.tr); Daha fazla bilgi için bkz. Hatemi & Kalkan Oğuztürk, 2014, s. 72, 73; Köprülü, 1979, s. 245-256.

ayrı olan tüzel kişiler bakımından da aynı sonuca ulaşılması gerekir (Dural & Öğüz, 2020, s. 12; Helvacı, 2012, s. 23)

Nitekim Anayasa Mahkemesinin 02.03.2004 tarih ve 2000/83 E. 2004/26 K. sayılı kararında[4] eşitlik ilkesine ilişkin açıklamaya yer verilmiştir. Anılan karara göre;

> Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan 'yasa önünde eşitlik ilkesi' hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür… Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlardaki özellik, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

şeklinde açıklanmaktadır. Diğer yandan Anayasa Mahkemesi, 02.07.2009 tarih ve 2005/114 E. 2009/105 K. sayılı kararı[5] ve 28.01.2010 tarih ve 2008/95 E. 2010/18 K. sayılı kararında[6] da aynı yönde değerlendirmede bulunmaktadır.

3.2.2. Özgürlük İlkesi

Kişinin özgürlüğü, kişiler hukukunun temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Ancak bu özgürlüğün sınırsız olduğunun düşünülmemesi gerekir. Nitekim gerek kamu hukuku gerekse özel hukuk düzenlemelerinde bu özgürlüğe de bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar TMK m. 23 düzenlemesi göz önüne alındığında açıkça görülmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 13; Helvacı, 2012, s. 23; Öztan, 1993, s. 3). Şüphesiz bazı sınırlamaların getirilmesi de gereklidir çünkü bu sınırlamalar ile sınırsız özgürlüğün yol açabileceği toplumdaki karmaşa önlenebilmekte (Helvacı, 2012, s. 23; Aynı yönde, Öztan, 1993, s. 3); böylece kişiye saygınlığın korunması hususunda bir teminat sağlanabilmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 13).

[4] RG. 17.06.2004 T. 25495 S. (www.resmigazete.gov.tr).
[5] RG. 07.10.2009 T. 27369 S. (www.resmigazete.gov.tr).
[6] RG. 28.04.2010 T. 27565 S. (www.resmigazete.gov.tr).

3.2.3. Kişiliğe Saygı ve Kişiliğin Korunması

Kişiliğe saygı da kişiler hukukunun temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır (Dural & Öğüz, 2020, s. 13). Gerçekten kişiliğe saygı kapsamında kişiliği koruyucu mahiyette bazı düzenlemeler getirilmiştir. Özellikle TMK m. 23 ve m. 24 hükümlerinde kişiliği koruyan hükümler yer almaktadır. TMK m. 23'te kişiliğin, bizzat kişinin kendisine karşı korunması yani diğer bir ifadeyle kişiliğin içe karşı korunmasına ilişkin düzenleme içermekte iken; TMK m. 24'te kişiliğe dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı yani kişiliğin dışa karşı korunmasına ilişkin düzenlemeler ile kişiliği koruyucu nitelikteki hükümler karşımıza çıkmaktadır.

3.3. Kişilik Hakkı

3.3.1. Genel Olarak ve Tanım

3.3.1.1. Genel Olarak

Kişi, hukuk bakımından şüphesiz en değerli varlıktır. Ancak şu da bir gerçek ki kişi ya da daha geniş ifadeyle kişilik, özellikle üçüncü kişilerce saldırılara en açık olan varlığı oluşturmaktadır. Bu nedenle kişiliğe yönelik saldırılara karşı hukuk düzenince koruyucu nitelikte bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir. Kişiliğin korunması amacına yönelik birçok uluslararası antlaşma ve sözleşme bulunmakla birlikte, bunların en önemlileri 10.12.1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 04.11.1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Dural & Öğüz, 2020, s. 99).

Dolayısıyla kişilerin sahip oldukları hak ve fiil ehliyetlerinin yanı sıra, kişi olma niteliğine bağlı olan ve hukuk düzenince korunan bazı maddi ve manevi varlıkları ve menfaatleri ile bunlar üzerinde birtakım hakları bulunmaktadır. Yani kişilerin ehliyetleri ile kişi olmaları nedeniyle sahip oldukları maddi ve manevi menfaatleri üzerindeki haklarının tamamı hep birlikte kişiliği oluşturmaktadır (Akipek vd., 2011, s. 339).

Bu kapsamda kişilik hakkının koruduğu değerler; kişinin güvenliği, özgürlüğü, vücut bütünlüğü, şeref ve haysiyeti, ismi, resmi, iç huzuru üzerinde sahip olduğu korunma yararı tartışmasız birer kişilik değerleridir (Hatemi & Kalkan Oğuztürk, 2014, s. 64).

Kişilik hakkına tüzel kişilerin de sahip olduğu öğretide kabul edilmektedir. Doğaldır ki tüzel kişilerin, gerçek kişilerin yaradılış gereği sahip olduğu bazı kişisel değerlere sahip

olamayacağı açıktır. Bu husus TMK m. 48'de; ''Tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler'' ifadesiyle düzenlenmiştir. Ancak belirtilenler dışında tüzel kişiler, isim (ad), şeref ve haysiyet gibi kişisel değerleri haiz bulunmaktadırlar (Helvacı, 2012, s. 97).

3.3.1.2. Tanım

Kişilik hakkı, her kişinin salt insan olması sebebiyle doğuştan sahip olduğu haklar topluluğudur. Hukukumuzda Türk Medeni Kanunu'nda kişilik hakkına ilişkin kesin bir tanımlamaya yer verilmemiştir. Ancak öğretide kişilik hakkının tanımına yer veren görüşler vardır. Bu tanımlardan birine göre, kişilik hakkı; ''kişinin bedeni ve maddi bütünlüğüne, kişiliği oluşturan diğer unsur ve varlıklara yönelen haksız saldırılardan kaçınılmasını herkesten istemek konusundaki hakkıdır'' (Akipek vd., 2011, s. 344, 345). Diğer bir tanım ise, ''kişilik hakkını, kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden varlıkların tümü üzerindeki hakkı'' olarak belirtmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 100).

Yargıtay, bir kararında; ''kişinin doğumla kazandığı, bağımsız varlığını ve bütünlüğünü oluşturan, hayat, beden ve ruh tamlığı, vicdan, din, düşünce ve çalışma özgürlüğü, onuru, ismi, resmi, sırları ile aile bütünlüğü ve duygusal değerlerinin tümü kişilik hakkını oluşturur'' şeklinde kişilik hakkına ilişkin değerlendirmede bulunmuştur (Yarg. 4. HD. 10.04.2008 T. 2007/9966 E. 2008/5096 K.).

3.3.2. Kişilik Hakkının İsviçre/Türk Hukukunda Düzenleniş Biçimi

Kişilik hakkının tanımı Türk Medeni Kanunu'nda ve İsviçre Medeni Kanunu'nda[7] yer almamaktadır. Ancak mülga 17.02.1926 tarih ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 24'üncü maddesinde genel itibariyle kişilik hakkına yer verilmekteydi. İsviçre Medeni Kanunu'nun 28'inci maddesinin birinci fıkrasının karşılığını oluşturan bu madde de "Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir" hükmü getirilmişti. Öte yandan yine İsviçre Medeni Kanunu'nun 49'uncu maddesine karşılık, mülga 22.04.1926 tarih ve 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 49'uncu maddesinde; "Şahsi menfaatleri haleldar olan kimse hata vukuunda

[7] Anılan Kanun 01.01.1912 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

zarar ve ziyan ve hatanın hususi ağırlığı icap ettiği surette manevi zarar namile nakdi bir meblağ itasını dava edebilir" hükmü ile kişilik hakkına ilişkin düzenleme yapılmıştı.

Türk Kanunu Medenisi'nin 24'üncü maddesindeki düzenleme, 04.05.1988 tarih ve 3444 sayılı Kanun ile değiştirilmiş ve anılan madde; "Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir" hükmünü almıştı. Daha sonra da TMK'nın 24'üncü maddesinin birinci fıkrasında aynı düzenleme yer almış ve 25'inci maddesinde kişilik hakkının ihlali durumunda açılabilecek davalara yer verilmiştir. Türk Borçlar Kanunu'nun 58'inci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında da kişilik hakkının ihlali durumunda zararın tazminine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Buna göre TBK m. 58/1'de, "Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir" hükmü ile TBK m. 58/2'de, "Hâkim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir" hükmüne yer verilmiştir.

3.3.3. Kişilik Hakkının Özellikleri

Kişilik hakkının özelliklerini dört başlık altında incelemek mümkündür.

3.3.3.1. Şahıs Varlığı Haklarından Olması

Kişinin salt kişi olması nedeniyle tanınan kişilik hakkı ve bu hak ile korunan menfaat, para ile ölçülemeyen, iktisadi bir değere sahip olmayan varlık ve değerleri içeren kişi (şahıs) varlığı haklarını oluşturmaktadır (Serdar, 1999, s. 27; Sırabaşı, 2007, s. 24).

Kişilik hakkını ihlal fiilleri genellikle manevi zarara yol açarlar. Ancak bu durum kişilik hakkı ihlalinin hiçbir zaman maddi zarara neden olmayacağı anlamına da gelmemektedir. Nitekim bu hakların ihlali durumunda bazı hâllerde maddi zararlar da meydana gelebilmektedir (Aytın, 2017, s. 15; Belli, 2008, s. 27; Pınarbaşı, 2021, s. 11; Serdar, 1999, s. 28; Tüfek, 2006, s. 17). Bu tür maddi zararlar esasında kişilik hakkı ihlalinin dolaylı sonuçları olup, dolaylı maddi zarara yol açarlar. Yine de kişilik hakkı, kişi varlığı niteliğini kaybederek malvarlığı hakkına dönüşmemektedir (Serdar, 1999, s. 27; Sırabaşı, 2007, s. 24). Örneğin; vücut bütünlüğüne yönelik haksız bir saldırı sonucunda oluşan tedavi masrafları maddi zarar kapsamında değerlendirilse de kişi varlığına saldırının dolaylı sonucunu oluşturmaktadır.

3.3.3.2. Mutlak Bir Hak Olması

Kişilik hakkı, mutlak haklardandır. Bu ise kişilik hakkını herkese karşı ileri sürülebilir ve herkes tarafından da ihlal edilebilir bir hak yapmaktadır. Bu hak, hakkın sahibine hakkının ihlal edilmemesini herkesten isteyebilme yetkisi vermekte (Belli, 2008, s. 26, 27; Serdar, 1999, s. 29); ayrıca hakkın sahibine kişilik hakkını oluşturan değerlerin ihlaline karşı önleme yetkisi de sağlamaktadır (Sırabaşı, 2007, s. 26).

3.3.3.3. İnhisari (Tekelci) Bir Hak Olması

Kişilik hakkı inhisari bir haktır. Bu nedenle yalnızca hak sahibi tarafından kullanılabilmektedir. Kişinin doğumuyla birlikte kendiliğinden kazanılan bu haklar, kişinin ölümüyle de kendiliğinden son bulurlar. Dolayısıyla bu haklar üzerindeki tasarruf yetkisi yalnızca bu değerlere sahip bulunan kişiye ait olmaktadır. Bu hakların miras yolu ile geçişi de mümkün değildir. Diğer bir deyişle kişinin ölümünden sonra bu haklara yönelik saldırıdan bahsedilemez. Kişinin ölümünden sonra cesedine yönelik saldırılar ise ölenin olmasa da onun yakınlarının kişilik hakkına saldırı oluşturur. Ancak ölümden önce bu hak ileri sürülmüş ise o hâlde ölümden sonra mirasçılar bu haktan yararlanabilmektedirler (Belli, 2008, s. 27). Nitekim bu husus, TMK m. 25/4'te bu hakkın miras bırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçemeyeceği ifade edilmiştir.

3.3.3.4. Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklardan Olması

Kişilik hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır[8]. Bu haklar kişiden bağımsız ve ayrı düşünülemezler (İmre, 1980, s. 446; İnan, 2014, s. 149; Oğuzman vd., 2012, s. 155, 156; Sırabaşı. 2007, s. 24; Tüfek, 2006, s. 18; Yaka, 2021, s. 6).

Kişilik hakkı ile korunan hukuki değerlerin ve varlıkların para ile ölçülememesi karşısında bu hakkın malvarlığı haklarının dışında olması sonucu çıkmaktadır. Diğer yandan malvarlığı haklarının aksine kişilik hakkının sınırları belirli değildir. Zira kişilik hakkına yönelik saldırılar çoğunlukla manevi zarara yol açarlar (Belli, 2008, s. 27).

[8] Bu hakların; hakkın kullanılmasına ilişkin kararın, bizzat hakkın sahibi olanlar tarafından alınması gereken, böylece hem hakkın sahibi olanların kişiliğinin korunmasına hizmet eden hem de hakkın sahibinin karar vermesi ve vermiş olduğu kararı uygulayabilmesine dair özgürlüğünü teminat altına alan kişi varlığı hakları olarak tanımlanması mümkündür (Karakaş, 2015, s. 32).

Kişilik hakkı başkasına devredilemez (Ataay, 1995, s. 385; Doğan, 2014, s. 481; Esenyel Hanaz, 2018, s. 44; Helvacı & Erlüle, 2021, s. 85; İmre, 1980, s. 446; İnan, 2014, s. 149; Oğuzman vd., 2012, s. 156; Pınarbaşı, 2021, s. 10; Serdar, 1999, s. 28; Serozan, 2014, s. 447; Sırabaşı, 2007, s. 25). Bu husus, TMK m. 23/1'de; "Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez" ve TMK m. 23/2'de; "Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz" olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla kişilik hakkı üzerinde dilendiği gibi tasarrufta bulunulamaz ve hatta hukuka ve ahlaka aykırı olarak sınırlandırılamaz (Ataay, 1995, s. 385; Belli, 2008, s. 28; Bilen, 2018, s. 12; Pınarbaşı, 2021, s. 10). Ayrıca kişilik hakkından vazgeçilmesi de mümkün değildir. Ancak burada bahsedilen kişilik hakkından vazgeçilemeyeceği olup, bu durumun kişilik hakkının doğurduğu ekonomik sonuçları kapsamadığı[9] ifade edilmektedir (İmre, 1980, s. 446; Serdar, 1999, s. 29; Yaka, 2021, s. 6).

3.3.4. Kişilik Hakkının Konusu

Kişilik hakları, kişinin hayatı, vücut bütünlüğü, sağlığı gibi maddi (Akipek vd., 2011, s. 383); şeref ve haysiyeti, özel hayatı, ismi ve resmine ait olan manevi (Akipek vd., 2011, s. 385); ticari sırları, ticari itibarı gibi mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin kişisel değerleri üzerinde sahip olduğu haklardan oluşmaktadır (Öngören, 1996, s. 80).

Kişilerin maddi ve manevi varlıkları ile iktisadi bütünlüğü ve sır çevresi üzerinde sahip olduğu haklar bütünü olan kişilik hakkının konusunu, para ile ölçülemeyen ancak hak sahibi bakımından değer taşıyan bir takım kişisel değerler oluşturur. Dolayısıyla kişilik hakları, malvarlıksal (mameleki) haklar değildir. Bu haklar, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardandır (Akipek vd., 2011, s. 347).

3.3.4.1. Maddi Kişisel Değerler

Maddi kişisel değerlerin kapsamını, bir kimsenin hayatı, vücut bütünlüğü ve sağlığı gibi kişisel varlıkları oluşturur (Akipek vd., 2011, s. 383; Aytın, 2017, s. 19; Çiftçi, 1999, s. 80; İnan, 2014, s. 148; Oğuzman vd., 2012, s. 159; Pınarbaşı, 2021, s. 12; Yaka, 2021, s. 8).

[9] Aynı yönde bkz. Oğuzman vd., 2012, s. 156, dn. 522, 523.

3.3.4.1.1. Hayat Hakkı

Kişilik hakkının içinde yer alan en önemli kişisel değer, hayattır. İnsanların en temel hakkı olan hayat, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gibi uluslararası düzenlemelerde ve Anayasada güvence altına alınmıştır (Aytın, 2017, s. 19; Tüfek, 2006, s. 20).

3.3.4.1.2. Vücut Bütünlüğü

Bir kimsenin bedeni ve cismani varlığına yönelik üçüncü kişilerden gelen hukuka aykırı her saldırı o kimsenin maddi bütünlüğünü ihlal edeceğinden, bu durum kişilik hakkına karşı gerçekleştirilmiş bir saldırı olarak kabul edilir. Örneğin, bir kimseyi öldürmek, yaralamak, sakatlamak, o kimsenin maddi bütünlüğüne yönelik saldırı oluşturur. Bu durum da kişilik hakkının ihlalinden bahsedilir (Akipek vd., 2011, s. 383, 384).

Kişiler, vücut bütünlüğünü oluşturan organları ve dokuları üzerinde de mutlak ve vazgeçilmez nitelikte haklara sahiptir. Dolayısıyla kişinin rızası olmadan bunlara yönelik her türlü müdahale kural olarak hukuka aykırılık teşkil eder ve kişilik hakkına saldırı oluşturur (Serdar, 1999, s. 31).

3.3.4.1.3. Sağlık

Kişilik hakkı içinde yer alan bir değer de sağlıktır. Bu bakımdan, fiziksel sağlık ile ruhsal sağlık arasında bir fark bulunmamaktadır. Yani kişilerin fiziksel veya ruhsal sağlığını bozmaya yönelik doğrudan ya da dolaylı olarak gerçekleşen her türlü fiil hukuka aykırı olup, kişilik hakkının ihlaline yol açar. (Belli, 2008, s. 32; Karaman, 2018, s. 84). Böylece burada koruma hem fiziki bütünlüğü hem de psişik bütünlüğü hedefler. Dolayısıyla bir kimsenin akli sağlığı ya da psişik dengesi tehlikeye maruz bırakıldığı zaman da kişilik hakkına tecavüz oluşur (Helvacı, 2012, s. 104; Oğuzman vd., 2012, s. 159).

3.3.4.2. Manevi Kişisel Değerler

Maddi ve manevi varlığı içinde barındıran kişilik; kişinin, şerefi, haysiyeti, itibarı, özel hayatı, resmi, ismi, sırları gibi manevi bütünlüğünü oluşturan değerlerin üçüncü kişilerden gelebilecek hukuka aykırı saldırılara karşı korunmasını gerekli kılar. Manevi bütünlüğe yönelik hukuka aykırı saldırılar, çoğu zaman saldırıya uğrayan kişide elem, keder, üzüntü yaratmak ya da huzur ve sükûnunu bozmak maksadıyla gerçekleştirilir (Akipek vd.,

2011, s. 385). Bu değerler daha çok kişinin bir toplum içinde yaşamasından, yakınları ile olan ilişkisinden kaynaklanırlar (Köprülü, 1979, s. 269).

3.3.4.2.1. Şeref ve Haysiyet

Şeref ve haysiyet, kişilerin toplumdaki hâl ve davranışları ve yaşam tarzlarına göre toplum tarafından kendilerine biçilen değer olarak ifade edilir. Yani, bir kimsenin gerek özel gerek mesleki yaşam biçimi itibariyle toplum üzerinde elde etmiş olduğu itibar, kazandığı saygınlıktır (Akipek vd., 2011, s. 385). Herkesin şeref ve haysiyetinin başkaları tarafından örselenmesinin dolayısıyla toplumdaki değer ve itibarının küçük düşürülmesinin önlenmesini isteme hakkı bulunur. Bu hak, TMK. m. 24 düzenlemesinden kaynaklanmaktadır. Şeref ve haysiyete karşı hukuka aykırı saldırılar birçok şekilde meydana gelebilir. Gerçekten, bir kimse hakkında asılsız isnatlarda ya da ihbarlarda bulunmak, bir kimseden haysiyetsizce bir davranışın beklenebileceği yönünde yakıştırmada bulunmak, bir takım asılsız iddiaları başka kişilere nakletmek, iftira ve hakarette bulunmak, bir kimse hakkında gerçek dışı yanlış bilgiler vererek kötülemek gibi davranışların her biri şeref ve haysiyete yönelik hukuka aykırı saldırı niteliğindedir (Akipek vd., 2011, s. 386).

3.3.4.2.2. Hayat Alanı

3.3.4.2.2.1. Genel Olarak

Hukuk öğretisi bakımından günümüzde kişinin sahip olduğu hayat alanı; özel hayat, kamuya açık hayat, gizli hayat olmak üzere üçe ayrılmakta ve buna "üç alan'' teorisi denilmektedir (Helvacı, 2012, s. 114 vd.; Tüfek, 2006, s. 28). Bu kapsamda hayat alanını; kamuya açık alan, özel alan ve gizlilik alanı olarak üç başlıkta incelemek mümkündür[10].

3.3.4.2.2.2. Çeşitleri

3.3.4.2.2.2.1. Kamuya Açık Alan

Kamuya açık alan, herkes tarafından bilinen olayları içeren hayat çevresinden oluşmaktadır (Dural & Öğüz, 2020, s. 138). Bu alan, sayı ve kişi açısından belirli olmayan

[10] Bu ayrıma ilişkin daha fazla bilgi için bkz. Kılıçoğlu, 2013, s. 117 vd.

kişilere açık bulunan yerleri ifade etmektedir. O hâlde kamuya açık alanı, sınırsız ve belirsiz sayıda kişilerin görgü ve bilgisine açık olan hayat çevresi olarak belirtmek mümkündür (Kılıçoğlu, 2013, s. 119).

3.3.4.2.2.2.2. Özel Alan

Kişinin özel yaşamını oluşturan bu alan, kişinin yalnızca belirli veya belirsiz olmakla birlikte sınırlı sayıdaki kişilerce bilinmesini istediği ve diğer kişilerden saklı tuttuğu hayat alanını ifade etmektedir. Özel alan içerisinde yaşanan olaylar kişinin, aile çevresi, yakın arkadaşları veya güvendiği kişilerin yer aldığı hayat alanı içerisinde meydana gelen olaylardan oluşur (Dural & Öğüz, 2020, s. 138). Ancak özel yaşamın tanımını vermek, bu kavramın sınır ve kapsamının belirlenmesindeki zorluk nedeniyle oldukça güçtür.

Kişilerin hukuk düzeni içinde korunmakta olan ve toplumda herkes ile paylaştığı ortak hayat alanı, sadece kendisine yakın bulduğu kişiler ile paylaştığı özel hayat alanı, yalnızca kendisi ya da güvendiği kişilerin dışındaki kişilere karşı saklı tuttuğu gizli hayat alanı olarak bir kişisel varlık oluşturmaktadır (Aydın, 1997, s. 110; Kılıçoğlu, 2013, s. 116).

Kişinin özel yaşam alanını paylaştığı ve kendisine yakın bulduğu kişiler özellikle aynı evde oturan, aynı işyerinde çalışan kişiler olabilmektedir. Bunun yanı sıra kişinin ailesi ve çok yakın akrabaları da kişinin yakın çevresini oluşturan ve özel alanını paylaştığı kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır (Öngören, 1996, s. 74, 75).

3.3.4.2.2.2.3. Gizlilik Alanı

Gizlilik alanı, kişinin sadece güvendiği kimseler ile paylaştığı ve bu belirtilen kişiler haricindeki diğer kimselerin bilmesini, öğrenmesini istemediği dolayısıyla güven duyulanlar dışındaki kişilere kapalı olmasının istendiği olay ve hareketlerden oluşmaktadır (Helvacı, 2012, s. 115).

Gündelik yaşam içinde herhangi bir hususun gizlilik arz edip etmediğini kişi bizzat kendisi belirler. Bir olay veya hareketin gizlilik alanı içinde değerlendirilebilmesi için öncelikle bu hususların herkesçe bilinebilir ve izlenebilir olmaması gerekmektedir. Kişinin kendisinde saklı kalması gereken gizlilik alanına dışarıdan kişilerin ulaşması ve bu alan içinde yer alan bilgileri diğer kimselere aktarması hukuka aykırılık oluşturur (Belli, 2008, s. 37). Nitekim Yargıtay da bir kararında, kişinin telefon görüşme içeriklerinin basına yansımasına ilişkin gerçekleşen olayı kişinin gizlilik alanına saldırı olarak kabul etmiş ve bu

eylemin ağır kusur oluşturacağını ifade etmiştir (bkz. Yarg. 4. HD. 12.10.2000 T. 2000/5220 E. 2000/8659 K.).

Kişinin toplum içinde gerçekleşen tiyatroya gitmek, gezinmek gibi kamuya açık yaşam olaylarında bir gizlilikten bahsedilemez (Dural & Öğüz, 2020, s. 139). Kişinin gizlilik alanı; aile yaşamı, düşünce ve inançları, anıları ve duygusal değerlerinden oluşmaktadır. Ancak gizlilik alanı kişinin sadece kendisinin bilmesi gereken alan olarak da düşünülmemelidir. Zira kişi, gizlilik alanı kapsamında yer alan bilgi, düşünce ve olayları güvendiği bir kimseye açıklayabilir. Böyle bir durumda açıklanan bu değerler gizlilik alanı kapsamından çıkmazlar. Buna karşılık kişinin gizlilik alanına ilişkin paylaştığı hususlar, paylaşılan kişilerce saklanmaz ve diğer kişilere açıklanırsa bu durum sır sahibinin kişilik haklarını ihlal eder (Belli, 2008, s. 38).

Gizlilik alanı çerçevesinde değerlendirilen bir olaydan söz edebilmek için bazı objektif ve sübjektif şartların bulunması gerekir. Üçüncü kişilere ilişkin olan objektif şartta gizlilik alanına dâhil olan hususların herkes tarafından bilinebilme ve izlenebilme imkânına sahip olmaması gerekir. Herkes kavramı ile kişinin kendisi ve güvendiği kişiler dışında kalan kimseler ifade edilir. Ayrıca gizlilik alanı içinde yer alan hususların da henüz bilinmemeleri gereklidir. Aksi hâlde herkesin bildiği hususların artık gizlilik alanı kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Kişinin iradesine ilişkin olan sübjektif şartta ise kişide, gizlilik alanı içinde yer alan değer veya olayları gizli tutma iradesinin bulunması gerekir. Şayet böyle bir irade bulunmuyorsa bahsedilen değer ve olayların gizlilik alanına dâhil olduğundan söz edilemez (Belli, 2008, s. 38).

Kişinin sır saklamaya yönelik iradesi onun açık olarak beyanlarından veya zımnen yaşam tecrübelerinden çıkarılabilmektedir (Kılıçoğlu, 2013, s. 126). Diğer yandan kişilerin gizlilik alanını koruyan çeşitli düzenlemeler kanuni hükümler ile de getirilmiş olabilir. Zira bazı kanuni düzenlemelerde kişilerin gizlilik alanını koruyan hükümler yer almaktadır (Daha fazla bilgi için bkz. Kılıçoğlu, 2013, s. 127, 128).

3.3.4.2.2.3. Kişinin Hayatının Özel ve Gizlilik Alanına Müdahaleler

3.3.4.2.2.3.1. Ana Kural

Kişilerin hayatının özel ve gizlilik alanına yapılan tüm müdahaleler kural olarak kişilik hakkını ihlal eder. Bu açıdan kamuya mâl olmuş kişi ile sıradan bir kişi arasında bir ayrım yoktur. Ancak kamuya mâl olmuş kişiler bakımından özel ve gizlilik alanına dâhil

olan bazı hususların açıklanması hukuka aykırılık oluşturmazken, sıradan bir kişi bakımından aynı durumdan söz etmek mümkün değildir. Çünkü sıradan bir kişinin özel ve gizlilik alanına yönelik tüm müdahaleler, eğer bu kişinin rızası yoksa veya üstün bir kamu yararı bulunmuyorsa kural olarak hukuka aykırılık oluşturur (Dural & Öğüz, 2020, s. 139). Örneğin; telefon aracılığıyla devamlı rahatsız edilmek, kişiler arasındaki özel konuşmaların gizli bir şekilde dinlenmesi, gizlice resim çekmek, kişilerin mektup ve elektronik postalarının okunması, telefonlarının dinlenmesi, mesleki sırlarının öğrenilmesi ya da açıklanması gibi hâller kişilerin gizlilik alanına yönelik hukuka aykırı müdahalelerdir (Dural & Öğüz, 2020, s. 140). Dolayısıyla medyanın da kişilerin özel hayatıyla ilgili yayınlarında, kamuya açık alan, özel alan ve gizlilik alanı ayrımına özen göstermesi gerekmektedir (Serozan, 2014, s. 466).

Kişilerin özel ve gizlilik alanına dâhil olan hususların açıklanmasının yanı sıra bu hususların hukuka aykırı şekilde öğrenilmesi dahi kişilik hakkı ihlalidir (Dural & Öğüz, 2020, s. 140). Nitekim Yargıtay bir kararında bu hususa yer vermiş, şeref ve haysiyete saldırı amacı taşımasa da gizlice alınan ses ve görüntü kaydına ilişkin olarak yalnızca gizli hayatı öğrenmenin kişiliğe saldırı niteliğinde olduğunu ifade etmiştir (bkz. Yarg. 4. HD. 26.10.2007 T. 2006/13723 E. 2007/13089 K.).

3.3.4.2.2.3.2. Kişinin Özel veya Gizlilik Alanına Müdahalenin Hukuka Uygunluk Şartları

Kişinin özel veya gizlilik alanına müdahale kural olarak hukuka aykırı olmakla birlikte, iki durumda hukuka aykırılıktan söz edilemez ve müdahale hukuka uygun kabul edilir. İlk olarak, kişinin özel ve gizlilik alanına giren hususların açıklanmasında kişinin rızası varsa bu durum hukuka aykırılığı ortadan kaldırır. Nitekim TMK m. 24/2'de bu hususa yer verilmiştir. Ancak kişinin rızasının bulunması da her şartta açıklamanın hukuka uygun olduğu sonucunu doğurmaz. Bunun için iki şartın varlığı aranır. Birinci şart, açıklama gerçek ve doğru olmalıdır. Diğer bir deyişle, bir haberi veren veya röportajı gerçekleştiren kişi, açıklamaları kendinden bir şey eklemeden olduğu gibi yapmalıdır. Aksi durumda, kişilik hakkı hukuka aykırı olarak ihlal edilmiş olur. İkinci şart, özel ve gizlilik alanına giren hususlar hakkında açıklamada bulunan kişi bir sınırlama getirmiş ise, buna ilişkin açıklamanın yalnızca belirtilen sınır kapsamındaki kişilere yapılması gerekir. Yani açıklamanın sınırı aşılmışsa yine fiili hukuka aykırı hâle getirir (Dural & Öğüz, 2020, s. 141).

Kişinin özel ve gizlilik alanına yapılan müdahalede hukuka uygunluğu sağlayan ikinci hâl ise daha üstün nitelikte özel veya kamusal yararın bulunması durumudur. Bu husus da TMK m. 24/2'de yer almaktadır. Burada öncelikle kamu görevlisi veya kamuya mâl olmuş kişi sıfatını haiz kişilerin üzerinde durulması gerekir. Zira bu sıfatı haiz bulunan kişiler de şüphesiz özel hayatın gizliliği hakkından yararlanırlar. Buna karşılık belirtilen sıfata sahip kişilerin kamuya mâl olmaları karşısında özel hayatlarına müdahale gerçekleşmektedir. Hatta kimi hâlde basının kamuyu aydınlatma görevi gereği bu bir zorunluluk olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu sıfatı taşıyan her kişinin özel veya gizlilik alanına müdahale, müdahalenin hukuka uygun olduğunu göstermez. Hukuka uygun bir müdahaleden bahsedilebilmesi için, bir kamu yararının bulunması veya müdahalede üçüncü kişinin üstün yararının olması ya da müdahalenin kişilerin kamuya mâl oldukları hususlara ilişkin yahut işgal ettikleri makamla ilgili bulunması gerekmektedir. Burada ölçünün ''sosyal uygunluk'' ve ''yakışık alma'' çerçevesinde belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Aksi hâlde bu sıfatı haiz kişilerin özel hayatına giren hususların ölçüsüz bir şekilde açıklanması hukuka aykırılık teşkil eder (Dural & Öğüz, 2020, s. 142).

3.3.4.2.3. Resim ve Ses

Kişinin resmi, onu tanıtma işlevi görerek diğer kişilerden ayıran yani ferdileşmesini sağlayan bir unsurdur. Kişinin resmi, onun kişilik hakkını oluşturur ve kişilik hakkını koruyan hükümlerden yararlanmasını sağlar. Buna göre bir kişinin izinsiz resminin yapılması, çekilmesi veya yayınlanması resim üzerinde sahip olunan kişilik hakkına müdahale oluşturur (Serdar, 1999, s. 44). Bu nedenle kişiler, bir başkası tarafından resminin yapılmasını, çekilmesini veya yayınlanmasını yasaklama yetkisine sahiptir (Dural & Öğüz, 2020, s. 142; Serdar, 1999, s. 44).

Kişilik hakkı ihlalinin oluşması bakımından kişilerin resmi üzerinde sahip olduğu hakka her saldırı her zaman kişinin şeref ve haysiyetini ya da özel hayatını ihlal etmesi zorunlu değildir. Çünkü kişinin resmi, başlı başına kişilik hakkı içerisinde yer alan bir unsurdur (Serdar, 1999, s. 44). Ancak şu da var ki salt resmin yayınlanması, şeref ve haysiyetin ihlalinden veya özel hayata saldırıdan ayrı olarak kişilik hakkını ihlal etmesi oldukça zor karşılaşılan bir durumdur. Bu hâller bir resmin yasaklanmasına rağmen çekilmesi veya bir başkasının resmi olarak belirtilmesi gibi sınırlı durumlarda salt resim üzerindeki kişilik hakkı ihlali olarak görülebilir (Dural & Öğüz, 2020, s. 143). Ancak Yargıtay bir kişilik hakkı ihlalinden söz edebilmek için resmin yayınlanması ile kişinin şeref

ve haysiyetinin ihlal edilmesi veya bu fiilin gelir elde etme maksadıyla yapılmış olduğu kanısını uyandırması gerektiğini kabul etmektedir (bkz. Yarg. 11. HD. 26.04.1983 T. 1983/2205 E. 1983/2172 K.).

Kişinin resminin çekilmesi, yapılması veya yayınlanması kural olarak resim üzerinde sahip olunan kişilik hakkını ihlal etse de bazı durumlarda hukuka aykırılık da teşkil etmeyebilir. Özellikle kişinin rızasının bulunması hâlinde durum böyledir. Ancak rızanın bulunması mutlaka resim üzerinde kişilik hakkı ihlalinin gerçekleşmediği sonucunu yaratmaz. Zira rıza bulunsa dahi rızanın kapsamının sınırları aşılarak bir resmin yayınlanması yine fiili hukuka aykırı hâle getirir (Dural & Öğüz, 2020, s. 143).

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 86/1'de kişinin rızası bulunmadan resminin yayınlanmayacağı düzenlenmiştir. Buna göre eser niteliği taşımasalar dahi resmin sahibi, eğer ölmüşse mirasçıların rızası bulunmadan, ölümün üzerinden on yıl geçmeden resmin yayınlanmasının yasak olduğu ifade edilmiştir. Ancak bazı durumlarda kişinin rızası olmamasına karşın resminin yayınlanması hukuka uygunluk teşkil eder. Bu hâller FSEK m. 86/2'de belirtilmiştir. Bu fıkranın birinci ve ikinci bentlerinde, ülkede siyasi ve toplumsal yaşamda rol oynayan kişiler ile bu kişilerin iştirak ettiği resmî tören veya toplantılara dair resimlerin yayınlanması bakımından rızanın bulunması aranmaz. Diğer yandan üçüncü bentte de basının haber verme görevi kapsamında yer alan olayların yayınlanması hususunda da izin alınması şart değildir (Dural & Öğüz, 2020, s. 143; Helvacı, 2001, s. 73). Bununla birlikte, kamuya mâl olmuş kişi bile olsa toplum içindeki yeri ile ilgisiz bir resminin rızası bulunmadan yayınlanması veya resmin haber verme amacı sınırının aşılarak kişinin şeref ve haysiyetine ya da özel yaşamına saldırı hâline gelmesi kişilik haklarının ihlaline yol açar (Dural & Öğüz, 2020, s. 144).

Ses de kişinin özelliklerini gösteren simgelerden biridir. Buna göre kişilik hakkı kapsamında korunan sesin; bir başkası tarafından hukuka aykırı olarak kaydedilmesi, yayınlanması, kullanılması veya teşhir edilmesi kişilik hakkına saldırı oluşturur (Helvacı, 2012, s. 126; Helvacı, 2001, 72; Sırabaşı, 2007, s. 30). Dolayısıyla ses de kişilik hakkını koruyucu hükümlerden yararlanır (Sırabaşı, 2007, s. 30).

Ancak resim ve ses üzerindeki kişilik hakkının ihlal edilip edilmediği belirlenmeye çalışılırken de her somut olay kendi içinde değerlendirilmeli ve bu hakkın katı bir çerçevede ele alınmaması gerekmektedir. Özellikle konu, amaç yönünden iyi değerlendirilmelidir. Bu bağlamda bir kişinin yayınlanan bir resmin içinde sadece ayrıntı olarak bulunması hâlinde hukuka aykırılıktan dolayısıyla kişilik hakkı ihlalinden bahsedilemeyecektir (Helvacı, 2012, s. 126; Helvacı, 2001, s. 72).

3.3.4.2.4. İsim (Ad)

Manevi değerler kapsamında yer alan isim de kişileri, diğer kişilerden ayıran, onu belirlemeye yarayan kişisel değerlerden olup, kişilik hakkının konusunu oluşturur (Serdar, 1999, s. 45). Diğer bir ifadeyle, isim, bir tanıtma işaretidir (Dural & Öğüz, 2020, s. 169; Sırabaşı, 2007, s. 32).

İsim üzerindeki hakkın, Türk-İsviçre hukukunda, kişilik hakkı kapsamında olduğu kabul edilmektedir (Avşar & Öngören, 2003, s. 84; Helvacı, 2001, s. 74; Serdar, 1999, s. 46; Sırabaşı, 2007, s. 32). Burada kişinin gerçek anlamda isminin yanı sıra müstear ad veya lakap gibi isimler de kişilik hakkını koruyucu hükümlerden yararlanırlar (Arpacı, 2000, s. 179; Avşar & Öngören, 2003, s. 84; Öngören, 1996, s. 68). Bu tür isimler, kişilerin genelde sanat veya edebiyat alanlarında ün kazandığı ve belirtilen alanlarda kullandıkları isimlerden olup, TMK'da düzenlenmemiş olsa da yine de ismin sağladığı işlevi görmesi karşısında bunlar da kişilik hakkı kapsamında korunmaktadırlar (Helvacı, 2012, s. 129; Helvacı, 2001, s. 75). İsim üzerinde kişilik hakkının korunması, tüzel kişilerin isimleri yönünden de geçerlidir (Dural & Öğüz, 2020, s. 180; Sırabaşı, 2007, s. 33).

İsim, mutlak bir hak olması nedeniyle isim üzerindeki hak herkese karşı ileri sürülebilmektedir. Diğer yandan şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için devir, temlik ve miras yoluyla intikal işlemlerine konu olamaz (Sırabaşı, 2007, s. 33).

3.3.4.2.5. Özgürlükler

Manevi kişisel değerlerin en önemlilerinden biri olan özgürlükler (Aydın, 1997, s. 120; Öngören, 1996, s. 66; Serdar, 1999, s. 46), Anayasa ve TCK'da yer alan hükümlerin yanı sıra TMK'da da düzenlenmiştir. TMK m. 23/1'de kimsenin, sahip olduğu hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen dahi olsa vazgeçemeyeceği; TMK. m. 23/2'de kimsenin özgürlüklerinden vazgeçemeyeceği ve onları hukuka ve ahlaka aykırı şekilde sınırlayamayacağı hükümlerine yer verilmiştir.

Buna göre kişilerin özgürlüklerinden vazgeçmesinin geçersiz olacağı açıkça belirtilmiş iken; özgürlükleri hukuka veya ahlaka aykırı olarak sınırlayan sözleşmelerin de kişiliğin ihlali olarak nitelendirileceği ifade edilmiştir. Örneğin burada kişinin fiziki özgürlüğü bakımından sınırlayıcı hukuki işlemlere örnek vermek gerekirse, bir kişinin yaşamı boyunca veya belli bir süre bir yerde hapsedilmesine rıza göstermesi, hukuka ve ahlaka aykırı olarak özgürlüğün sınırlandırılması anlamına geleceğinden kişiliğin ihlali

sonucunu doğurur. Bir başka örnekte, hukukun, kişiye özgürce karar verme hakkını tanıdığı hususlarda kişinin bu haktan vazgeçmesi durumudur. Din ve vicdan özgürlüğüne veya evlenme özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar bu bağlamda özgürlüğü sınırlandıran hâllerden olup, bunlar kişilik hakkının ihlaline yol açar (Aydın, 1997, s. 121).

3.3.4.3. Mesleki, Sanat ve Ticaret Hayatına İlişkin Kişisel Değerler

Kişiliğin tam olarak korunduğundan bahsedebilmek için şeref ve haysiyet, vücut bütünlüğü, isim ve resim üzerinde sahip olunan hakların korunmasının yanı sıra kişilerin toplumda yeteneklerini kullanarak kazandığı, toplumdaki yeri ve varlığının da kişilik hakkı olarak korunması gerekir. Diğer bir deyişle, kişinin, mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin faaliyetleri de kişiliğe dâhil kabul edilip korunmalıdır. Ancak bu hâlde kişiliğin tam olarak korunduğundan bahsedebilmek mümkün olur (Aydın, 1997, s. 121; Dural & Öğüz, 2020, s. 144).

Anayasa m. 17/1'de herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını haiz olduğu; Anayasa m. 48/1 ise herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme özgürlüklerine sahip olduğu ifade edilmiştir.

Bir meslek veya sanata sahip olan kişinin özellikle bu mesleğini veya sanatını sürdürdüğü çevrede edindiği onur, saygınlık onun kişisel değerlerini oluşturur. Bu yüzden kişinin mesleki faaliyeti sonucunda edindiği onur ve saygınlık değerlerine karşı yapılan saldırılar hukuka aykırı kabul edilir (Aydın, 1997, s. 122; Öngören, 1996, s. 76).

Serbest rekabetin egemen olduğu iktisadi rejimlerde kişilerin, meslek, sanat veya ticaret hayatına karşı yapılacak bazı müdahalelere katlanması gerekmektedir. Ancak bu tür müdahaleler rekabet kurallarına uygun olan müdahaleleri kapsar. Aksi hâlde serbest rekabet kurallarına veya örf ve âdete aykırı nitelikte, özellikle Anayasal koruma altında olan kişinin iktisadi varlığını geliştirme imkânlarını ortadan kaldırmaya yönelik olması durumunda kişilik hakkının ihlali söz konusu olur (Dural & Öğüz, 2020, s. 146).

Mesleki bir faaliyet yürütülmesi de kişilerde bu faaliyetin eleştirilmesi sonucunu doğurabilir. Zira topluma sunulan bir ticari malın, fikir eserinin herkes tarafından eleştirilme, o ürün hakkında düşüncesini açıklama özgürlüğü vardır. Bu düşünce açıklaması, iktisadi varlığı yok etme amacına yönelmedikçe diğer bir deyişle eleştiri sınırları içinde kaldığı sürece iktisadi faaliyete karşı bir kişilik hakkı ihlalinden söz edilemez. Buna karşılık kişinin rızası bulunmadan mesleki sırlarının açığa çıkarılması kişinin gizlilik alanını ihlal eder dolayısıyla kişilik hakkına saldırı oluşturur (Dural & Öğüz, 2020, s. 146).

Radyo ve televizyon yayınları yoluyla bir kişinin sahip olduğu mesleki ve bilimsel kişilik değerleri veya özelliklerine ilişkin ağır ve haksız eleştirilerde bulunarak yersiz suçlama ve söylentiler ile toplumdaki saygınlığını hedef almak ve böylece iktisadi varlığı üzerinde zarara sebep olmak kişilik hakkını ihlal eder. Örneğin, bir televizyon programında gerçeğe aykırı şekilde bir meslek sahibinin faaliyetini iyi yürütemeyecek kadar beceriksiz ve yetersiz olduğunu iddia ederek, o kişinin müşteri çevresinin azalmasına sebep olmak (Aydın, 1997, s. 123; Öngören, 1996, s. 77), radyo ve televizyon yayınları ile piyasada belli bir işletme veya esnaf hakkında boykot ilan ederek o esnaf veya işletmeye mal satılmaması ve alınmaması yahut onun kredi alabileceği kişi veya kuruluşlar üzerinde baskı kurarak kredi elde etmesini engellemek iktisadi varlığa yönelmiş saldırı niteliği taşır (Aydın, 1997, s. 122; Öngören, 1996, s. 76).

Öte yandan kişinin, mesleki ve ticaret hayatını ilgilendiren ve gizlilik arz eden hususlar da iktisadi sonuçlar doğurabilecek nitelikte kişisel değerler içinde yer almaktadır. Örneğin, bir televizyon veya radyo programı için kişinin bu tür mesleki ve ticaret hayatıyla ilgili gizlerini incelemek ve bunları başkalarına bildirmek de kişilik hakkını ihlal eder (Öngören, 1996, s. 77).

İktisadi hayata yönelik bir müdahale de üçüncü kişilerin üstün çıkarı bulunmakta ise yapılan müdahalenin hukuka aykırı olduğundan söz edilemez. Örneğin bir işletmenin piyasaya çıkardığı gıda ürününün sağlığa zararlı maddeler içerdiği şeklindeki bir açıklama, toplumun bu hususun açıklanmasında üstün yararının bulunması karşısında iktisadi hayata yönelik hukuka aykırı bir müdahale oluşturmaz. Ancak, ileri sürülen iddialar gerçek dışı ise kişilik hakkına müdahale oluşturur (Aydın, 1997, s. 124; Dural & Öğüz, 2020, s. 147).

Dolayısıyla insanlar gibi maddi-organik bir yapıda olmayan tüzel kişilerin, vücut bütünlüğü, yaşam ve sağlık gibi bedensel değerler üzerinde kişilik hakkına sahip olduğundan söz edilemese de tüzel kişilerin, ticari itibar, isim, sır çevresi gibi manevi kişisel değerler ile mesleki ve iktisadi kişisel değerlere sahip olduğu ve bunlar üzerindeki kişilik haklarının korunması gerektiği de ifade edilmektedir (Öngören, 1996, s. 80). Nitekim bu sonuca hak ehliyetini düzenleyen TMK m. 48 hükmünden de ulaşılmaktadır. Zira anılan hüküm tüzel kişilerin, yaş, cins, hısımlık gibi insana özgü olan niteliklere bağlı bulunanlar dışında, tüm hak ve borçlara ehil olduğunu belirtmektedir.

3.3.5. Kişilik Hakkının Korunması

3.3.5.1. Genel Olarak

Kişinin, sağlığı, vücut bütünlüğü, yaşamı, şeref ve haysiyeti, ismi, resmi, gizlilik alanı gibi kişisel değerlerin tümü üzerinde kişilik hakkı bulunmaktadır. Bu hak, sahibine, anılan değerler üzerinde dışarıdan gelebilecek saldırılardan korunma yetkisi sağlar (Aydın, 1997, s. 17).

Kişi, her şeyden önce insan olduğu için ve insanlık gereği varlığını devam ettirebilmesi için korunmaktadır. Bu açıdan kişi varlığının devamının sağlanması amacıyla kişiliği oluşturan değerlere yönelik saldırılar hukuk düzeni tarafından hoş karşılanmamaktadır. Ancak kişilerin her an kişilik hakkına yönelik bir saldırı ile karşılaşma ihtimali her zaman bulunur. Gündelik yaşam içinde kişilerin bu tür saldırılara belli sınırlar çerçevesinde katlanması da gerekmektedir. Bu yüzden kişilik hakkı ile toplumsal çıkar arasında bir dengenin sağlanması da zorunludur. İşte bu nedenle kişiliğin dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı korunması için yasal düzenlemelerin olması şarttır (Belli, 2008, s. 43).

Kişiliğin sadece dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı değil, kişilerin bizzat kendi fiillerine karşı da korunması gerekir. Böylelikle kişinin insanlık onuru ile bağdaşmayan nitelikte ağır ve ölçüsüz fedakârlıklarda bulunması önlenerek kişinin özgürlükleri teminat altına alınmış olur (Belli, 2008, s. 43).

Dolayısıyla kişilik hakkının korunması, bir kişinin, kişiliğini oluşturan değerlere yönelik üçüncü kişilerden gelebilecek hukuka aykırı saldırıları önleme, yok etme, tazmin etme yetkisi tanıyan özel hukuk kurallarının bütünü olarak ifade edilmektedir (Helvacı, 2001, s. 13).

Dünyada insan hakları konusundaki bilinç ve farkındalığın giderek artmasıyla bu konu artık iç hukuk meselesi olmanın ötesine geçerek evrenselleşen yeni yaklaşımlar doğrultusunda kişilik hakkının ulusal ve uluslararası boyutta korunması için birçok yasal düzenleme yapılmıştır (Aydın, 1997, s. 18, 19). Bu düzenlemeler aşağıda ayrı başlıklar hâlinde incelenecektir.

3.3.5.2. Kişilik Hakkının Uluslararası Hukuk Alanında Korunması

Uluslararası hukuk alanında kişilik hakkının korunmasının temeli esas olarak insan hakları kavramına dayanmaktadır (Belli, 2008, s. 44; Helvacı, 2001, s. 31). İnsan hakları kavramı, tüm insanlara salt insan olmaları nedeniyle tanınması gereken hakların bütünü olarak ifade edilir. Diğer bir deyişle, insan hakları kavramı temel hak ve özgürlükler ile bireyi devletten veya kamu görevlilerinden yahut diğer bireylerden gelecek saldırılara karşı koruma sağlayan, herkese serbest hareket alanı sunan özgürlükler olarak tanımlanmaktadır (Belli, 2008, s. 44).

Temel insan haklarının özellikle İkinci Dünya Savaşının ardından uluslararası niteliğe sahip olması ile milliyet farkı olmaksızın her bireyin sahip olduğu yasal çıkarlarını korumayı amaç edinen yeni bir görüş şekli ortaya çıkmıştır (Belli, 2008, s. 44). Bu sebeple uluslararası hukuk alanında korumadan bahsederken insan hakları kavramının yer aldığı uluslararası düzenlemelerin genel itibariyle ele alınmasında yarar bulunmaktadır (Helvacı, 2001, s. 31).

3.3.5.2.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

İnsan hakları konusunun uluslararası nitelik kazanması yolunda önemli bir adım olarak değerlendirilen bu beyanname[11], 10.12.1948 tarihinde Paris'te kabul edilmiştir (Belli, 2008, s. 44; Helvacı, 2001, s. 34).

Beyanname'nin önsöz ve 1'inci maddesine bakılarak benimsediği felsefi politika hakkında fikir edinmek mümkündür. Nitekim Birleşmiş Milletler Genel Kurulu beyannamenin önsözünde bu beyannamenin ulaşılması gereken ortak bir ülkü olduğunu ilan etmekte ve bu özgürlük ve haklara saygıyı geliştirmek ve uygulanmasını sağlamak amacıyla toplumun bütün organları ile herkesi davet etmektedir (Helvacı, 2001, s. 34).

Beyanname'nin önsözünde, insan hakları ile kişilerin şeref ve haysiyetine yönelik saygı teyit edilmiş olup, tüm ülkelerde kadın ve erkek bireylerin haklar bakımından eşit oldukları ifade edilmiştir. Bu beyanname önsözü ile beraber 30 maddeden ibaret olup, çağımızın Magna Carta'sı olarak nitelendirilmektedir. Beyanname'nin oldukça hızlı bir şekilde kabul edilerek yayınlanmasındaki temel etmen ise İkinci Dünya Savaşı sırasında oldukça ağır insan hakları ihlalinin gerçekleşmesine bağlanmaktadır (Aydın, 1997, s. 20).

[11] Beyanname için bkz. http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/insan_haklari_evrensel_bildirisi.pdf Erişim tarihi: 25.11.2022.

Beyanname'nin 19'uncu maddesinde herkesin düşünce ve ifade hakkına sahip olduğu belirtilmiş ve bu hakkın bir müdahale olmaksızın herkesin istediği düşünceye sahip olmak ile sınır tanımaksızın her çeşit araçla bilgi ve fikirleri araştırma ve alma ile bunları yayma özgürlüğünü kapsadığı ifade edilmiştir. Buna karşın Beyanname'nin 29'uncu maddesi ile bu özgürlük bazı yönlerden sınırlandırılmaktadır. Söz konusu madde de haklar ve özgürlüklerin diğer bireylerin hak ve özgürlüklerinin tanınması ile bunlara saygı gösterilmesini teminat altına almak, ayrıca toplumdaki ahlak, kamu düzeni ve genel refahı korumak amacıyla kanun ile sınırlanabileceği düzenlenmiştir (Aydın, 1997, s. 21; Öngören, 1996, s. 30; Daha fazla bilgi için bkz. İHEB).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen bu Beyanname ile dünya toplumunun istediği bir idealin gerçekleştiği kabul edilmekte ise de Beyannamede yer verilen tüm hak ve özgürlüklerin uygulamaya geçirilmesine yönelik bir düzenin kurulamadığı ifade edilmektedir. Şüphesiz medeni ülkeler evrensel Beyannamede yer verilen temel hak ve özgürlüklere uymakla yükümlü olmakla birlikte anılan ülkelerin yükümlülüklerini yerine getirememeleri hâlinde bundan zarar gören bireyin etkili olarak korunma imkânının olmadığı da ileri sürülmektedir (Aydın, 1997, s. 21).

3.3.5.2.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi[12], 04.11.1950 tarihinde Roma'da imzalanmış olup, 03.09.1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmede, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine bağlılık ifade edilmektedir. Öte yandan Sözleşme, Beyannamede yer verilen hakların her yerde tanınması ile etkili şekilde uygulanmasını teminat altına almaktadır (Helvacı, 2001, s. 34).

Sözleşme, Avrupa Konseyi[13] bünyesinde hazırlanmıştır. Sözleşme, insan hak ve özgürlüklerini uluslararası düzeye taşımış ve insan hak ve özgürlüklerini koruma bakımından bireyi uluslararası hukukta hak sahibi durumuna getirmiştir (Öngören, 1996, s. 30).

Sözleşme, ilham aldığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden kapsam itibariyle daha dar olmakla birlikte, uluslararası hukuk bağlamında yeni gelişmelere yol açan ve

[12] İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi olarak da anılmaktadır; Sözleşme için bkz. https://www.anayasa.gov.tr/media/3542/aihs_tr.pdf E.T: 25.11.2022.
[13] Avrupa Konseyi, 1849 yılında, üyeleri arasında ortak ülkü ve ilkeleri korumak, yaymak ile toplumsal ve ekonomik gelişmeleri sağlamak amacıyla kurulmuştur (Aydın, 1997, s. 24).

dolayısıyla uluslararası hukuka katkısı yadsınamaz bir sözleşmedir. Sözleşme de teminat altına alınan temel hak ve özgürlükler daha sonra çıkarılan ek protokollerle sayı itibariyle artırılmış ve yeni bazı haklarda sözleşme kapsamına girmiştir (Aydın, 1997, s. 25).

Sözleşmedeki haklar arasında kişilik hakkının konusunu oluşturan değerler de yer almaktadır. Buna göre, Sözleşme'nin 2'nci vd. maddelerinde yaşam ve vücut bütünlüğü, 8'inci madde de özel ve aile yaşamına saygı hakkı ile aynı maddenin ikinci fıkrasında bireyin özel ve aile yaşamına müdahalenin hangi hâllerde söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Helvacı, 2001, s. 36; Ayrıca bkz. AİHS).

Sözleşmenin 10'uncu maddesinde ifade özgürlüğü düzenlenmektedir. Bu maddenin birinci fıkrasında herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğu belirtilmiş ve devamında bu hakkın, kamu otoritelerinin müdahalesi olmadan ve ülke sınırları gözetilmeden kanaat özgürlüğünü, haber ve görüş alma ya da verme özgürlüğünü de kapsadığı ifade edilmiştir. Ancak bu maddenin de devletlerin sinema ile radyo ve televizyon işletmelerini bir izin sistemine tabi kılmalarına engel teşkil etmeyeceği hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise bu özgürlüklerin kullanılmasının, demokratik toplumda ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü ya da kamu güvenliğinin gerekleri ile kamu düzeninin sağlanması veya suçun önlenmesi, başkalarının şöhret ve hakları ile sağlık veya ahlakın korunması, gizlilik içeren bilgilerin yayılmasının önlenmesi yahut yargı organının tarafsızlığının teminat altına alınması için gereken bazı kurallar, şartlar, sınırlamalar ve yaptırımlara tabi olabileceği öngörülmüştür (Aydın, 1997, s. 26; Öngören, 1996, s. 31; AİHS).

Sözleşme'nin 19'uncu maddesi ile sözleşmede düzenlenen hakların ihlali durumunda kontrolü sağlamak amacıyla bir komisyon ve mahkeme kurulmuştur. Böylece hakkı ihlal edilen kişiye, hakkını çiğneyen devlete karşı başvuruda bulunma olanağı getirilmiştir (Belli, 2008, s. 45). Söz konusu komisyon ve mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ile uyuşmazlıkları kesin olarak çözüme kavuşturmakla görevli Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden oluşmaktadır (Helvacı, 2001, s. 36).

3.3.5.2.3. BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi

BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi[14] 16.12.1966 tarihinde imzalanmış olup, 23.03.1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin amacı; dil, din,

[14] Sözleşme için bkz. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093321bm_05.pdf Erişim tarihi: 25.11.2022.

ırk, cinsiyet, renk, düşünce vb. bütün ayrımları yasaklamak, kültürel, ekonomik, sosyal ve medeni özgürlüklerin tanınmasını sağlamaktır (Belli, 2008, s. 45; Helvacı, 2001, s. 38). Sözleşme, Türkiye tarafından 15.08.2000 tarihinde imzalanmış; ancak 23.12.2003 tarihinden itibaren ülkemiz bakımından da hüküm doğurmaya başlamıştır (İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, t. y).

Sözleşmede düzenlenen bazı haklar; yaşama hakkı (m. 6), işkence yasağı (m. 7), kölelik yasağı (m. 8), özgürlük ve güvenlik hakkı (m. 9), seyahat özgürlüğü (m. 12), adil yargılanma hakkı (m. 14), kişi olarak tanınma hakkı (m. 16), mahremiyet hakkı (m. 17), düşünce, vicdan ve din özgürlüğü (m. 18), ifade özgürlüğü (m. 19), ailenin korunması (m. 23) olarak belirtilebilir (Daha fazla bilgi için bkz. BMKSHUS).

Sözleşmede ifade özgürlüğünü düzenleyen 19'uncu madde de her bireyin herhangi bir müdahaleye maruz kalmaksızın fikirlere sahip olma hakkının bulunduğu; herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğu ve bu hakkın ülke hudutları ile sınırlanmaksızın sözlü, yazılı, basılı veya sanatsal ürün biçiminde ya da kişinin kendi tercih ettiği bir başka iletişim yoluyla her türden bilgi ve düşünceyi arama ve edinme ile ulaştırma özgürlüğünü de kapsadığına yer verilmiştir. Ancak burada da maddenin son fıkrasında hakkın kullanımına bazı sınırlamalar getirilmiştir. Şöyle ki, hukuken öngörülen ve başka bireylerin hakları ile itibarlarına saygı ve ulusal güvenlik, kamu düzeni, sağlık ve ahlakı koruma sebepleriyle bu hakkın gerekli sınırlamalara tabi tutulabileceği ifade edilmiştir (BMKSHUS).

Sözleşmedeki hakların ihlal edilip edilmediğini incelemek üzere, Sözleşme'nin 28'inci maddesine göre on sekiz üyeden oluşan İnsan Hakları Komitesi kurulmuştur. Komite, Sözleşmenin 41 vd. maddelerindeki hükümlere göre işlem yürütür. Bu kapsamda Komite, gerektiğinde Uzlaştırma Komisyonu da tayin edebilmektedir (Helvacı, 2001, s. 39).

3.3.5.2.4. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 03.01.1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, Türkiye tarafından 15.08.2000 tarihinde imzalanmış ve onay işlemlerinin ardından Sözleşme, Türkiye açısından 23.12.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme'nin denetim organı ise Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'dir (İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, t. y).

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, bir devletin amaca erişmek için yapılmasının zorunlu olduğu hususları belirtmektedir. BM Kişisel ve

Siyasal Haklar Sözleşmesi ile devlete yasaklar koyulmakta iken; bu Sözleşme ise devlete emirler vermektedir. Diğer bir deyişle BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, devletin yapmamasının zorunlu olduğu hususları, bu Sözleşme ise devletin amacına erişmek için yapmasının zorunlu olduğu hususları belirtmektedir. Dolayısıyla bir sözleşmede devletin teminat altına aldığı kişi özgürlüklerinin devletten gelebilecek müdahalelere karşı korunması söz konusu iken; diğer bir sözleşmede ise devletin bazı yasal ya da idari önlemler alarak sağlaması gerektiği kişinin sosyal güvenlik hakkı teminat altına alınmaktadır (Aydın, 1997, s. 23).

Sözleşmeye taraf olan devletler, bireylere sağlık hakkı, eğitim hakkı, işçi hakları gibi çeşitli ekonomik, sosyal ve kültürel haklar verilmesi konularında çalışma yürütmeyi taahhüt etmektedir. Öte yandan Sözleşme'nin başlangıç kısmında, bu Sözleşmeye taraf olan devletlerin Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilen prensipler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin doğuştan sahip olduğu insanlık onuru ile eşit ve vazgeçilmez nitelikteki haklarını tanımanın yeryüzünde adalet, barış ve özgürlüğün temelini oluşturduğunu dikkate almak suretiyle sözleşmedeki hükümlerde anlaştıkları hususuna yer verilmiştir. Bu kapsamda Sözleşme çerçevesinde sendikal haklar, kendi kaderini tayin hakkı, çalışma hakkı, yaşama standardı hakkı, eğitim hakkı, sosyal güvenlik hakkı, kültürel yaşama katılma hakkı, sağlık standardı hakkı gibi ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir (BMESKHUS).

Hem BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi hem de BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, insan hakları konusunda devletlerin üzerinde oldukça etkili şekilde manevi baskı sağlamış ise de insan haklarının evrensel boyutta hayata geçirilmesi ve yaygınlaştırılmasını temin edebilecek sistemleri oluşturmadığından yetersiz kaldığı ileri sürülmektedir. Ancak buna rağmen Birleşmiş Milletler, insan haklarına ilişkin normları evrensel boyutta belirleyen ve bu alanda ısrarla çalışmalar yürüten bir dünya kuruluşu olma vasfını sürdürmektedir (Aydın, 1997, s. 24).

3.3.5.2.5. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, Costa Rica'nın San Jose şehrinde 22.11.1969 tarihinde imzalanmıştır. Ancak Sözleşme, 18.07.1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Helvacı, 2001, s. 38; Seymen Çakar, 2018, s. 425).

Sözleşme on bir devletin onayından sonra yürürlüğe girmiş olup, Sözleşmede yer alan haklar arasında yaşam hakkı (m. 4), özgürlük hakkı (m. 7), bireyin saygınlık ve şerefinin

korunması (m. 11), din ve vicdan özgürlüğü (m. 12), düzeltme ve cevap hakkı (m. 14), isim hakkı (m. 18), kanun önünde eşitlik (m. 24) örnek olarak sayılabilir (Belli, 2008, s. 45; Helvacı, 2001, s. 38).

3.3.5.2.6. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi

Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi[15], 01.05.1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme'nin konusu ve amacı 1'inci madde de düzenlenmiştir. Sözleşme'nin amaç ve yükümlülükleri genel itibariyle şunlardan oluşmaktadır; televizyon yayınlarını, ancak bunların da sınır ötesi nitelikteki ve sözleşmeye taraf olan bir ülke kaynaklı olup da diğer taraf ülke veya ülkelerde izlenebilmekte olanlarını düzenlemektedir. Böylece Sözleşme ile sınır ötesi nitelikteki televizyon yayınlarının sözleşme metninde yer alan ortak kurallar kapsamında yapılarak sözleşmeye taraf ülkelerin arasında serbestçe dolaşabilmesi amaçlanmaktadır. Öte yandan yükümlülük bağlamında bakıldığında, sınır ötesi yayın gerçekleştiren ülke diğer bir ifadeyle anılan yayının kaynaklandığı ülke, sınır ötesi nitelikteki televizyon yayınlarının Sözleşme ile uyumunu sağlamakla sorumludur. Sözleşmeye taraf olan her ülkenin, sözleşmede yer alan kuralların uygulanmasını sağlamak amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapmak ve bunları uygulamak yükümlülüğündedir (Aydın, 1997, s. 28, 29; Öngören, 1996, s. 33).

Sözleşme'nin 4'üncü maddesinde yayın izleme ve yeniden iletim özgürlüğüne yer verilmiştir. Maddeye göre; tarafların, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi çerçevesinde ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması ve yayın izleme özgürlüğünün teminat altına alınarak bu Sözleşme hükümlerine uygun olan program hizmetlerini kendi topraklarının üzerinde yeniden iletimini kısıtlamayacağı hükme bağlanmıştır.

Sözleşme'nin 7'nci maddesi de yayıncının sorumluluklarını düzenlemektedir. Buna göre; anılan maddenin birinci fıkrasında, program hizmetlerinin sunuş ile içerik yönünden tüm unsurlarının, insan onuru ve temel insan haklarına saygılı olacağı, program hizmetlerinin edebe aykırı olamayacağı ve pornografi içeremeyeceği, şiddet eğilimini körükleyici ya da ırkçı nefret duygularını kışkırtan nitelikte olamayacağı özellikle vurgulanmıştır. İkinci fıkrada ise bazı program hizmetlerinin yayın zamanı ve saati açısından gençlerin ve çocukların korunması adına düzenleme getirilmiştir. Son fıkrada ise,

[15] Sözleşme için bkz. https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Kurum/70203335/ Erişim tarihi: 30.11.2022.

yayıncının, haberlerde gerçekler ile olayların doğru şekilde sunulmasını sağlayacağı ve özgürce kanaat oluşumu hususunda teşvik edici olacağı düzenlenmiştir.

Sözleşme'nin 8'inci maddesinde ise cevap hakkına yer verilmiştir. Buna göre, her ileten tarafın, milliyet ve ikamet yeri gözetmeksizin, her gerçek ve tüzel kişinin cevap hakkı ile benzer şekilde yasal veya idari yolları kullanma hakkı ile bu hakların etkili şekilde uygulanması hususunda gerekli düzenlemeyi yapacağı ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, ülkemiz Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesini onaylamak suretiyle ülke sınırları bakımından iletişim özgürlüğünü kısıtlamadığını açıkça göstermiştir (Aydın, 1997, s. 30).

İletişim özgürlüğünün kullanılmasına verilen önem itibariyle söz konusu Sözleşme'nin ardından 20.04.1994 tarihinde mülga 3984 sayılı ''Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'' yürürlüğe girmiştir. Daha sonra anılan Kanun'un yerine 03.03.2011 tarihinde 6112 sayılı ''Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun''[16] yürürlüğe girmiştir.

3.3.5.2.7. 2018/1808 Sayılı Direktif ile Değiştirilen 2010/13/EU Sayılı AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi'nin 14.11.2018 tarihli ve 2018/1808 Sayılı Direktif ile Değiştirilen 2010/13/EU Sayılı AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifinde[17] kişilik haklarının korunması ile ilgili bazı temel nitelikte düzenlemeler yer almaktadır.

Söz konusu direktifin gerekçelerinin yer aldığı bölümün 21 no.lu paragrafında, kişisel verilerin işlenmesi konusunda çocukların özel olarak korunması ve teknik açıdan çocukları koruma önlemleri kapsamında işlenen küçüklerin kişisel verilerinin ticari amaçlar için kullanılmaması gerektiği; 51 no.lu paragrafında, Direktife uygun olarak alınan önlemler kapsamında, özel hayata ve aile hayatına saygı ile kişisel verilerin korunması gibi hakların bulunduğu; 60 no.lu paragrafında ise Direktifin, insan onurunun korunması ve saygı duyulmasına dair üye ülkelerin yükümlülüklerine zarar vermeyeceği, ifade edilmektedir.

---

[16] RG. 03.03.2011 T. 27863 S. (www.mevzuat.gov.tr).

[17] Söz konusu Direktif; ''Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyinin 14 Kasım 2018 Tarihli, (EU) 2018/1808 Sayılı ve Değişen Pazar Gerçeklikleri Açısından 2010/13/EU Sayılı Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerinin (Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi) Sağlanması Hükmüne İlişkin Üye Devletlerdeki Kanun, Düzenleme veya İdari Eylem Yoluyla Oluşturulan Belirli Hükümlerin Eşgüdümleri Hakkındaki Direktifte Değişiklik Yapan Direktifi'' olarak anılmaktadır. Direktif için bkz. https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Kurum/70203335 Erişim tarihi: 31.01.2023.

Direktifin 6'ncı maddesinin birinci fıkrasında, üye ülkelerin insan onuruna saygı gösterilmesi ve korunmasına yönelik yükümlülüklerinin saklı olduğu; 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde, görsel-işitsel ticari iletişimin, insan onuruna zarar vermeyecek, sağlık veya güvenliğe zarar verecek bir davranışı teşvik etmeyecek nitelikte olmasının Üye ülkelerce güvence altına alınacağı hususu hükme bağlanmıştır.

Diğer yandan, Direktifin 28'inci maddesinde beş fıkra hâlinde televizyon yayıncılığında cevap hakkı düzenlenmektedir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında, medeni, idari ya da ceza hukuku kapsamında üye ülkelerce kabul edilen diğer hükümler saklı kalmak şartıyla, bir televizyon programındaki yanlış iddialar sebebiyle yasal çıkarları, özellikle de onuru ve saygınlığı zarar gören gerçek ya da tüzel kişilerin, milliyetine bakılmaksızın cevap hakkı veya benzeri haklara sahip olmaları gerektiği ifade edilmektedir.

3.3.5.2.8. Helsinki Nihai Senedi

Soğuk Savaş dönemindeki gerilimin giderek azalmaya başlaması ve Avrupa güvenliğinin tartışılmaya başlanmasıyla beraber, 15.01.1973 tarihinde Helsinki'de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı düzenlenmiştir. Söz konusu konferans iki yıldan uzun süre devam etmiştir. Konferans, Türkiye dâhil 35 ülke tarafından 01.08.1975 tarihinde Helsinki Nihai Senedinin imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Helsinki Nihai Senedi ile Avrupa'da karşılıklı güven anlayışının güçlendirilmesi, barış ortamına uygun şartların geliştirilmesi ve insan hakları ile demokrasinin esas alınmasına katkı sağlanmak amaçlanmıştır (İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, t. y.).

Helsinki Nihai Senedi, dört ana bölüm ile bir son bölümden oluşmaktadır[18]. Birinci bölümde, Avrupa'da güvenliğe ilişkin konular, ikinci bölümde, ekonomi, çevre, bilim ve teknoloji alanında iş birliğine ilişkin konular, üçüncü bölüm de insancıl ve öteki alanlarda iş birliğine ilişkin konular, dördüncü bölümde ise konferansın izlenmesi başlığı ele alınmıştır. Burada özellikle birinci bölümde düzenlenen en önemli ilkelerden biri ''Düşünce, Vicdan, Din ya da İnanç Özgürlüğü Dâhil İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklere Saygı'' ilkesidir (Civelek, 2006, s. 7, 8).

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın temel belgesi niteliğinde olduğu kabul edilen Helsinki Nihai Senedi ile askeri ve siyasi, ekonomi ve çevre ile insan hakları

[18] Helsinki Nihai Senedini, İngilizler tarafından hazırlandığı belirtilen ''üç sepet'' formülü ile şekillendiğinden bahisle bu formül bağlamında ele alıp, açıklayan yazarlar da bulunmaktadır (bkz. Karabulut, 2011, s. 72 vd.).

konularında güvenlik ile ilgili ve devletler arasındaki ilişkilerde rehber niteliğinde on ilke kabul edilmiştir (Ergül, t. y., s. 29).

Diğer yandan uluslararası hukuk bakımından ‘‘mutabakat’’ veya ‘‘bağlayıcı olmayan anlaşma’’ niteliğinde olduğu ileri sürülen Helsinki Nihai Senedine bu açıdan bakıldığında ‘‘iyi niyet ve gayret/çaba deklarasyonu’’ şeklinde isimlendirildiği de görülmektedir (Karabulut, 2011, s. 72).

Helsinki Nihai Senedinin ‘‘Düşünce, Vicdan, Din ya da İnanç Özgürlüğü Dâhil İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklere Saygı’’ başlıklı 7’nci maddesinde özetle; katılan devletlerin din, dil, cinsiyet veya ırk ayrımı gözetmeksizin herkes için vicdan, düşünce, din veya inanç özgürlüğü dâhil olmak üzere insan hakları ve temel özgürlüklere saygı göstereceği ve devamında katılan devletlerin insan hakları ile temel özgürlükleri ilgilendiren alanlarda Birleşmiş Milletler Anlaşmasında yer alan amaç ve ilkeler ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine uygun şekilde davranacağı hükümleri düzenlenmiştir (HB).

3.3.5.2.9. Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı

Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı[19], 21.11.1990 tarihinde imzalanmıştır. Bu Şart, Avrupa’da Güvenlik ve İşbirliği Konferansı sürecinin önemli bir tarihsel aşamasını oluşturmaktadır. Nitekim bu Şartta insan hakları konusu daha kapsamlı ele alınmıştır (Sur, 1999, s. 299).

Paris Şartını imzalayan devletler arasında Türkiye’de bulunmaktadır. Öte yandan Paris Şartı’nın evrensel niteliğe sahip olmadığı, bölgesel nitelikte bir belge olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla Paris Şartı’nın uluslararası bir anlaşma niteliği bulunmadığından hukuki yönden bağlayıcılığının da sınırlı olduğu kabul edilmektedir. Ancak şüphesiz siyasi açıdan önemli ve ağırlığı olan bir belge olma özelliğini taşımaktadır (Sur, 1999, s. 300).

Çalışma konumuz çerçevesinde bakıldığında da Paris Şartı’nda, her birey bakımından ayrım gözetilmeksizin sahip olunan bazı haklar belge de yer almıştır. Örneğin; düşünce, vicdan, din ya da kanaat özgürlüğü, hareket özgürlüğü, ifade özgürlüğü gibi haklar belge kapsamında düzenlenen haklardan bazılarıdır (Sur, 1999, s. 301).

[19] Kısaca ‘‘Paris Şartı’’ olarak da anılmaktadır.

3.3.5.2.10. AB Temel Haklar Şartı

AB Temel Haklar Şartı[20], Avrupa Parlamentosu, Konsey ile Komisyon başkanları tarafından 07.12.2000 tarihinde Nice zirvesinde imzalanarak ilan edilmiştir. AB Temel Haklar Şartı, Avrupa Birliği'nin siyasal, ekonomik ve Anayasal bütünleşme hedefinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Ayrıca AB Temel Haklar Şartı, temel hakların daha anlaşılır biçimde ele alınması ve temel haklara daha özel bir yer verilmesi olanağını da sağlamaktadır (Metin, t. y., s. 36).

AB Temel Haklar Şartı, AB kurumlarının insan haklarına saygılı olmasını ve temel hakları teminat altına alarak etkin bir koruma sağlamayı amaçlamaktadır. Diğer bir ifadeyle AB'nin sahip olduğu yetkilerin temel hakların lehine olarak sınırlandırılması amacını taşımaktadır. Bunun yanı sıra AB'nin demokratik meşruiyete ilişkin hususlardaki eksikliklerinin giderilmesi de AB Temel Haklar Şartı'nın amaçlarından biridir (Metin, t. y., s. 46). Söz konusu Şart ile AB'nin kapsamı içinde yaşam süren bireylerin sahip olduğu temel hakların tümü, AB tarihinde ilk kez anlaşılır, kapsamlı ve yazılı bir şekilde ifade edilmiştir (Gören, 2007, s. 23).

AB Temel Haklar Şartı, bir başlangıç ve yedi bölümde düzenlenmiş olup, toplam 54 maddeden oluşmaktadır. Söz konusu Şartın birinci bölümünde insan onuru, ikinci bölümünde özgürlükler, üçüncü bölümünde eşitlik, dördüncü bölümünde dayanışma, beşinci bölümünde vatandaşlık hakları, altıncı bölümünde yargısal hakları ile yedinci ve son bölümünde genel hükümler başlıkları yer almaktadır. Özellikle başlangıç bölümünde ifade edilen hususlardan Şartın yorumunda AİHM içtihatlarının önemi ortaya çıkmaktadır (Metin, t. y., s. 47).

Şartın özgürlükleri düzenleyen ikinci bölümü kapsamında; 6'ncı madde de kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, 7'nci madde de özel ve aile yaşamı ile konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkı, 10'uncu madde de düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, 11'inci madde de ifade ve haber alma özgürlüğü olmak üzere bazı haklar düzenlenmiştir (Metin, t. y., s. 48; Ayrıca bkz. ABTHŞ).

AB Temel Haklar Şartı, AB adayı ülkelerin insan hakları alanına ilişkin hazırlık ve çalışmalarını hangi kapsamda yürütmeleri gerektiği hakkında açıklık sağlamaktadır. Zira aday ülkelerin, Şartı, AB müktesebatının bir parçası olduğunu kabul etmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda Şart, AB üyeliğine aday ülkeler için üzerinde dikkatle durulması gereken temel

[20] Şart için bkz. http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/687_1.pdf Erişim tarihi: 30.11.2022.

belgelerden birini oluşturmaktadır. Şart, hukuki yönden bağlayıcı niteliği haiz bulunmasa da politik yönden bağlayıcılığı kuşkusuzdur. Çünkü hukuki açıdan bir bildirge niteliğinde olsa da AB politikasının insan hakları alanını oluşturması bakımından büyük öneme sahiptir. Dolayısıyla Şart, AB adayı ülkelere yol gösterici ve onları yönlendirici nitelikte hükümler içermektedir (Metin, t. y., s. 60, 61).

3.3.5.3. Kişilik Hakkının Ulusal Hukuk Alanında Korunması

Ulusal hukuk alanında kişilik haklarının korunması, kamu hukuku ve özel hukuk kurallarıyla sağlanmaktadır. Buna göre kişilik haklarını koruyan kurallar, belirtilen iki farklı hukuk alanına göre ayrı ayrı incelenmelidir.

3.3.5.3.1. Kişilik Hakkının Kamu Hukuku Alanında Korunması

Kişilik hakkı kamu hukuku alanında, başta Anayasa olmak üzere Türk Ceza Kanunu, Basın Kanunu, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu gibi kanunlarda düzenlenmiştir.

3.3.5.3.1.1. Anayasa

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 12'nci maddesinde herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu belirtilmiştir. Öte yandan kişilik hakları ve bu bağlamda kişiliğin korunmasının esasını da Anayasa'da düzenlenen temel hak ve özgürlükler oluşturmaktadır (Öngören, 1996, s. 34).

Anayasa'nın 17'nci maddesinde, herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ile geliştirme hakkına sahip olduğu, 18'inci maddesinde hiç kimsenin zorla çalıştırılamayacağı, 19'uncu maddesinde herkesin kişi hürriyeti ile güvenliğine sahip olduğu, 20'nci maddesinde herkesin özel ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının bulunduğu ve özel hayat ile aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı, 22'nci maddesinde herkesin haberleşme hürriyetine sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu, 25'inci maddesinde herkesin düşünce ve kanaat hürriyetine sahip olduğu, her ne sebep yahut amaçla olursa olsun kimsenin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı ve bu düşünce veya kanaatleri nedeniyle kınanamayacağı ve suçlanamayacağı ifade edilmiştir.

Anayasa'nın ''Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti'' başlıklı 26'ncı maddesine göre, herkesin düşünce veya kanaatlerini söz, resim, yazı ya da diğer yollarla tek başına yahut toplu şekilde açıklama ve yayma hakkına sahip olduğu, bu hürriyetin resmî makamların müdahalesi bulunmaksızın haber ya da fikir almak veya vermek serbestliğini de içerdiği belirtilmiştir. Ancak bu fıkra hükmünün televizyon, radyo, sinema ya da benzer yollarla gerçekleştirilen yayınların bir izin sistemine bağlanmasına engel olmayacağı ifade edilmiştir. Öte yandan maddenin devamında hakkın kullanılmasının sınırlanabileceği hâller sayılmıştır. Buna göre, Cumhuriyetin temel nitelikleri ile Devletin ülkesi, milleti ve bölünmez bütünlüğünün korunması, milli güvenlik, kamu düzeni ile güvenliği, suçun önlenmesi ve suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olduğu usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, özel ve aile hayatlarının veya kanunda öngörülen meslek sırlarının korunması yahut yargılama görevinin gereğine uygun şekilde yapılabilmesi amaçlarıyla belirtilen hakların kullanılmasının sınırlanabileceği hükme bağlanmış; devamında haber veya düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına dair düzenleyici hükümlerin bunların yayımını engellememesi şartıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti yönünden bir sınırlama olarak nitelendirilemeyeceği ifade edilmiştir.

Anayasa'nın 28'inci ve 32'nci maddeleri arasında, özellikle kişilik hakkının basın hürriyeti karşısındaki durumunu düzenleyen hükümler yer almaktadır. Burada ilk olarak ''Basın hürriyeti'' başlıklı 28'inci maddenin ele alınması gerekir. Bu maddede basının hür olduğu ve sansür edilemeyeceği, devletin de basın ve haber alma hürriyetlerinin sağlanması noktasında gerekli tedbirleri alacağı belirtilmiştir. Ancak burada da basın hürriyetinin sınırlanması hususunda Anayasa'nın 26'ncı ve 27'nci madde hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir.

Dolayısıyla Anayasa, bireyleri, bir yandan temel hak ve hürriyetler ile donatırken; diğer yandan da bu hak ve hürriyetlerin diğer bireylere karşı bulunan ödev ve sorumluluklardan da ayrı olarak düşünülemeyeceğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda Anayasa'nın 13'üncü maddesine bakıldığında da temel hak ve hürriyetleri sınırlayıcı nitelikte genel sınırlama sebeplerine yer verildiği görülmektedir. (Helvacı, 2001, s. 27).

Çalışmanın konusunu yakından ilgilendiren diğer bir hak ise Anayasa'nın 32'nci maddesinde yer alan düzeltme ve cevap hakkıdır. Bu madde de söz konusu hakkın ancak kişilerin şeref ve haysiyetine dokunulması ya da kendileriyle ilgili olarak gerçeğe aykırı nitelikte yayınlar yapılması hâllerinde tanınacağı ve kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. Aynı maddenin devamında bu hakkın kullanılamaması hâline ilişkin olarak yani düzeltme ve cevabın yayımlanmaması durumunda yayımlanmasının gerekip gerekmediği hakkında

hâkim tarafından ilgili kişinin başvuru tarihinden başlayarak en geç yedi gün içinde karar verileceği hükme bağlanmıştır.

Sonuç itibariyle, Anayasa temel hak ve hürriyetlerin ve bu bağlamda kişilik hakkının sadece kişi ile devlet ilişkileri arasında değil, kişilerin birbirleri arasındaki ilişkilerde de uygulanabilme olanağını öngörmek suretiyle uygulama alanını genişletmiştir. Buna göre kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklarda hâkim, Anayasa hükümlerinde öngörülen düzenlemelerin lâfzı ve ruhu ile bağlı olacaktır (Belli, 2008, s. 46; Helvacı, 2001, s. 28, 29).

3.3.5.3.1.2. Türk Ceza Kanunu

Kişilik hakları, Türk Ceza Kanunu hükümleri ile de korunmaktadır. Bu Kanun'un kişilik haklarını koruyan hükümlerine örnek olarak, meşru savunma ve zorunluluk hâlinin düzenlendiği 25'inci madde, kişilerin siyasi haklarının ihlaline ilişkin 114'üncü madde, kişilerin inanç, düşünce ve kanaat hürriyetlerinin ihlaline ilişkin 115'inci madde, konut dokunulmazlığının ihlaline ilişkin 106'ncı madde, kişilerin iş ve çalışma hürriyetinin ihlaline ilişkin 117'nci madde, hakaret suçunun düzenlendiği 125'inci madde, kişinin hatırasına hakaretin düzenlendiği 130'uncu madde, özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçların düzenlendiği 132'nci ve 138'inci maddeler arasındaki hükümler gösterilebilmektedir (Aydın, 1997, s. 64; Belli, 2008, s. 46; Kılıçoğlu, 2013, s. 17, 18).

Diğer yandan TCK'da kasten öldürme suçunun yer aldığı 81'inci madde, kasten yaralamanın yer aldığı 86'ncı madde hükümleri de kişilerin yaşam ve vücut bütünlüğüne karşı gerçekleşen fiillere ilişkin olarak kişilik hakkını koruyan hükümler arasında bulunmaktadır (Helvacı, 2001, s. 29, 30).

TCK hükümlerinde düzenlenen ve yaptırıma bağlanan bu tür fiilleri gerçekleştirenler hakkında ceza kovuşturması başlatılmakta ve saldırıyı gerçekleştiren kişinin ceza hukuku kapsamında bir yaptırıma maruz kalması saldırıya uğrayan kişinin, ayrıca özel hukuk hükümleri kapsamında kişilik haklarını koruyan hükümlere başvurmasına engel olmaz. Zira kişilik haklarına yönelik gerçekleşen saldırıdan dolayı ceza hukuku kapsamında kovuşturma başlatılması, saldırıya uğrayan tarafın kural olarak maddi veya manevi zararlarını gidermemektedir. Bunun sağlanması için özel hukuk hükümleri kapsamında yer alan kişiliği koruyan hükümlere başvurulması gerekmektedir (Akipek vd., 2011, s. 353; Belli, 2008, s. 47).

3.3.5.3.1.3. Basın Kanunu

09.06.2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nda da kişilik haklarını basın yoluyla saldırılara karşı koruyan hükümler getirilmiştir. Basın yoluyla gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinin önemi karşısında Basın Kanunu'nda bu tür saldırılara yönelik özel hükümlere yer verilmiştir. Basın yoluyla işlenen suçlar karşısında cezai sorumluluk 11'inci madde, basın yoluyla gerçekleşen fiiller karşısında hukuki sorumluluk 13'üncü madde de düzenlenmiştir. Ayrıca kişilik haklarının ihlali nedeniyle 21'inci madde de süreli yayınlarda mağdurun kimliğinin açıklanmamasına ilişkin hükme yer verilmiştir (Aydın, 1997, s. 65; Belli, 2008, s. 47; Kılıçoğlu, 2013, s. 18). Öte yandan 13.10.2022 tarihli ve 7418 sayılı Kanun'un 28'inci maddesi ile internet haber siteleri de Basın Kanunu'nun 21'inci madde hükmüne eklenmiştir.

Basın Kanunu'nda kişilik haklarını koruyan hükümlerden diğeri de cevap ve düzetme hakkının düzenlendiği 14'üncü madde hükmüdür. Söz konusu hüküm kişilerin şeref ve haysiyetine yönelik ihlaller ile kişiler hakkında gerçek dışı açıklamaların gerçekleşmesi durumunda kişiliği koruyucu nitelik taşımaktadır (Kılıçoğlu, 2013, s. 18). Burada da Kanun'un ilk hâlinde süreli yayınlara ilişkin olan düzenleme, daha sonra 13.10.2022 tarihli ve 7418 sayılı Kanun'un 7'nci maddesi ile internet haber siteleri de Basın Kanunu'nun 14'üncü madde hükmüne eklenmiştir.

3.3.5.3.1.4. Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu

11.11.1983 tarihli ve 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nun ''Yayın esasları'' başlıklı 5'inci maddesinin (j) bendinde, genel yayın esaslarının kişilerin özel hayatları ile şeref ve haysiyetlerine saygılı olacağı ve dürüstlük anlayışına bağlı kalacağı, (k) bendinde, haberlerin toplanması ve seçilmesi ile yayınlanmasında tarafsızlık, çabukluk ve doğruluk kuralları ile çağdaş habercilik teknik ve yöntemlerine bağlı olacağı, (l) bendinde, haberler ve yorumların ayrılacağı, yorumların kaynaklarının açıklanacağı ve (m) bendinde, tek yönlü ve taraf tutan yayın yapmamak hususlarındaki hükümler ile kişilik haklarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

TRT Kanunu'nun 27'nci maddesi düzeltme ve cevap hakkını düzenlemektedir. Buna göre, yayınlarda kişilerin şeref ve haysiyetinin ihlal edilmesi veya kişiyle ilgili gerçek dışı hususların açıklanması hâlinde düzeltme ve cevap hakkının kullanılması usulüne ilişkin hükümler getirilmiştir.

TRT Kanunu'nun ''Sorumluluk'' başlıklı 28'inci maddesinde ise Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun yayınları ile işlenen suçlarda ya da haksız fiillerde yayının tespit yoluyla yapılması hâlinde, metni yazan ya da sesi tespit edilen, bu metin veya tespitin fiilen kontrolünü yapan ve yayını fiilen yöneten ile kontrolünü yapan kişilerin sorumlu olacağı ifade edilmiştir. Ancak TRT Kurumu'nun, kendilerine tevdi olunan metni aynen okumakla görevli olan personeli o yayının yönetim ile kontrolünde özel olarak görevlendirilmiş bulunmamak koşuluyla, o yayın aracılığıyla işlenen suçtan ya da haksız fiilden sorumlu tutulmayacakları belirtilmiştir. Diğer yandan hükmün devamında, kurum, kuruluş ve kişiler yayınlar sebebiyle uğradıkları zararlar karşısında, TRT Kurumu personelinin aleyhine değil, TRT Kurumu'nun aleyhine dava açacakları, TRT Kurumu'nun ise genel hükümler çerçevesinde sorumlu personele rücu hakkının saklı olduğu; buna karşılık bu madde kapsamında yer alan suçlar ile haksız fiillerden dolayı açılacak davaların yayının yapıldığı tarihten itibaren altmış gün içinde açılması gerektiği aksi hâlde yani belirtilen süreden sonra açılan davaların dinlenmeyeceği hükme bağlanmıştır.

3.3.5.3.1.5. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

Radyo ve televizyon yayıncılığı ülkemizde uzunca bir süre devlet tekelinde bulunmakta iken, daha sonra Anayasa'da yapılan değişiklik sonucunda özel radyo ve televizyon kuruluşlarının da radyo ve televizyon yayıncılığı alanında faaliyet gösterebilmesinin yolu açılmıştır (İçel & Ünver, 2012, s. 368; Kılıçoğlu, 2013, s. 20). Bu kapsamda radyo ve televizyon yayıncılığı alanında, 13.04.1994 tarihli ve 3984 sayılı mülga ''Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'' çıkarılmıştır. Söz konusu Kanun 20.04.1994 tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ardından bu Kanun'un yerini 15.02.2011 tarihli ve 6112 sayılı ''Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'' almıştır. 6112 sayılı Kanun 03.03.2011 tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

6112 sayılı Kanun'un 1'inci maddesi, Kanun'un amacını düzenlemektedir. Buna göre; Kanun'un amacının radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi ile ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması olduğu; öte yandan medya hizmet sağlayıcılarının idari, mali, teknik yapıları ve yükümlülükleri ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun kuruluşu, teşkilatı, görev ve yetki ile sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemek olduğu ifade edilmiştir.

6112 sayılı Kanun'un "Yayın hizmeti ilkeleri" başlıklı 8'inci maddesinde yayın hizmetlerinde medya hizmet sağlayıcı kuruluşların uyması gereken yayın hizmeti ilkeleri belirlenmiştir. Söz konusu madde dört fıkradan oluşmakta olup, ilk fıkrada yirmi dört bent hâlinde ilkelere yer verilmiştir. Bu maddenin ilk fıkrası bentlere geçmeden önce medya hizmet sağlayıcıların, kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrada düzenlenen ilkelere uygun şekilde yayın hizmetlerini sunacaklarını belirterek genel itibariyle kamusal sorumluluk anlayışının gözetilmesi hususu vurgulanmıştır.

Esasen genel çerçevede yayın ilkelerine bakıldığında kişilik hakkının korunmasına ilişkin hususların da kanun koyucunun amaçları arasında olduğu anlaşılmaktadır (Ongun, 2010, s. 102). Ancak Kanun'un 8'inci maddesinde yer alan bazı ilkeler çalışmanın konusunu oluşturan kişilik hakkı ile doğrudan ilgili hükümler içermektedir. Bu kapsamda yayın hizmetlerinin, anılan maddenin birinci fıkrasının (ç) bendine göre, insan onuru ile özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamayacağı, kişi veya kuruluşları eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı ya da iftira niteliğinde ifadeler içeremeyeceği; (e) bendinde, ırk, din, dil, renk, tabiiyet, engellilik, cinsiyet, siyasi ve felsefi düşünce, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremeyeceği ve bu tür yayınları teşvik edemeyeceği; (ı) bendinde, tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas alması ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamasının zorunda olduğu, soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün bulunan haberlerin soruşturulmaksızın ya da doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamayacağı ve haberin verilişinde abartılı ses ve görüntü ile doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemeyeceği, ayrıca görüntülerin arşiv veya canlandırma niteliğinde ajanslardan ya da başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesinin zorunlu olduğu; (i) bendine göre, suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimsenin suçlu ilan edilemeyeceği yahut suçluymuş gibi gösterilemeyeceği ve yargıya intikal eden konularda yargılama boyunca, haber niteliği dışında yargılama süreci ile tarafsızlığını etkileyici nitelikte olamayacağı; (o) bendinde, kişi ya da kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorunda olduğu hususları düzenlenmiştir.

Dolayısıyla yukarıda belirtilen ve 6112 sayılı Kanun'da hükme bağlanan ilkeler özellikle kişilik hakkı kavramı ile yakından ilgili düzenlemelerdir. Daha önceden de başlıklar hâlinde belirttiğimiz üzere kişilik hakkı; maddi, manevi ve iktisadi nitelikte kişisel değerleri içeren bir haktır. Buna göre yukarıda yer verilen ilkelerin tümü kişilerin bu tür kişisel değerlerini özellikle de manevi kişisel değerlerini korumaya yönelik hükümler içermektedir.

6112 sayılı Kanun'un ''Düzeltme ve cevap hakkı'' başlıklı 18'inci maddesi de kişilik haklarını koruyan nitelikte bir hükümdür. Bu maddeye göre, gerçek ve tüzel kişilerin kendileri hakkında şeref ve haysiyetlerini ihlal edici ya da gerçeğe aykırı olarak yayın yapılması durumunda düzeltme ve cevap haklarının kullanılması usul ve esaslarına yer verilmiştir. Söz konusu maddenin altıncı fıkrası yayın hizmetlerinden kaynaklanan kişilik hakkı ihlallerinde sorumluluğu düzenlemiştir. Buna göre, yayın hizmetlerinden doğan kişilik hakkı ihlallerinde maddi ve manevi zarara uğrayan gerçek veya tüzel kişilerin bu zararından medya hizmet sağlayıcı kuruluş ile birlikte programın yapımcısının müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı hükmü getirilmiştir.

Ayrıca 6112 sayılı Kanun'un ''Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yükümlülüğü'' başlıklı 45'inci maddesinin birinci fıkrasında, 8'inci maddede düzenlenen yayın ilkeleri ile bu Kanun'un yayın hizmetlerinde ticari iletişimi düzenleyen hükümlerinin, TRT Kurumu yayınları hakkında da uygulanacağı; ikinci fıkrasında, anılan yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda, Üst Kurul tarafından TRT Kurumu'nun ihlalin niteliği açıkça belirtilerek uyarılacağı ve yükümlülüğün gereğinin yerine getirilmesi bakımından ilgili Bakanlığa bildirileceği hükme bağlanmıştır.

Örneğin; Üst Kurul'un 16.06.2016 tarihli ve 2016/34-104 sayılı kararında, ''TRT AVAZ'' logosuyla yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşun bir yayınında, program konuğu tarafından kullanılan ifadeler ile 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde yer alan hükmünün ihlal edildiği kanaatine varılmakla, aynı Kanun'un ''Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yükümlülüğü'' başlıklı 45'inci maddesine göre, TRT Kurumu'nun uyarılmasına ve yükümlülüğün gereğinin yerine getirilmesi hususunun ilgili Bakanlığa bildirilmesine karar verilmiştir.

Öte yandan, 02.11.2011 tarihli ve 28103 sayılı Yayın Hizmetleri Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in ''Yayın hizmeti ilkeleri'' başlıklı 8'inci maddesinin birinci fıkrasında medya hizmet sağlayıcılar tarafından yayın hizmetlerinin kamusal sorumluluk anlayışıyla, yayın hizmeti ilkelerine uygun şekilde sunulması gerektiği belirtilmiş ve devamında bentler hâlinde yayın hizmeti ilkelerine yer verilmiştir. Burada da çalışma konusu itibariyle bakıldığında; yayın hizmetlerinin, (ç) bendinde, insan onuru ile özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamayacağı, kişi veya kuruluşları eleştiri sınırlarının ötesinde aşağılayıcı, küçük düşürücü ya da iftira niteliğinde ifadeler içeremeyeceği belirtilmiştir. İnsanların yaralanma, acı çekme ve ölüm anları ile benzeri hâllerin, duygu sömürüsüne yol açacak şekilde verilemeyeceği, kişilerin izinleri bulunmadıkça, özel hayata ilişkin bilgi ve belge ile kayıtların yayınlanamayacağı ve konut dokunulmazlığının yayın yoluyla ihlal edilemeyeceği ifade edilmiştir. Güvenlik kamerası ya

da benzeri yöntemler ile yapılan kayıtların ancak insan onuru ile kişilik haklarına saldırı içermemesi durumunda ilgililerin izni ile yayınlanabilecektir. Rüşvet, cinsel taciz ve benzeri suç fiillerinin, yorum katıcı kurgulama ile haberleştirilemeyeceği belirtilmiş; (e) bendinde, ırk, dil, din, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi ve felsefi düşünce ile mezhep ve benzeri sebeplerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremeyeceği ve teşvik edemeyeceği; (ı) bendinde, haber bültenleri ve haber programlarının tarafsızlık, doğruluk ve gerçeklik ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorunda olduğu ve soruşturulması meslek ilkeleri kapsamında mümkün bulunan haberlerin, soruşturulmaksızın ya da doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamayacağı; (i) bendinde, suçlu olduğu bir yargı kararı ile kesinleşmediği sürece hiç kimsenin suçlu ilan edilemeyeceği ya da suçluymuş gibi gösterilemeyeceği ve yargıya intikal eden konularla ilgili yargılama süresince, haber niteliği haricinde yargılama süreci ile tarafsızlığını etkiler nitelikte olamayacağı; (o) bendinde, kişi veya kuruluşların düzeltme ve cevap hakkına saygılı olmak zorunda olduğu hususları hükme bağlanmıştır.

3.3.5.3.1.6. Diğer Kanunlar

Kişilik haklarına yönelik ihlaller çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Nitekim 6698 sayılı ‘‘Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’’ hükümlerine aykırı olarak kişisel verilerin işlenmesi de kişilik hakkı ihlalinin bir türünü oluşturur. Hâkim görüş, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlendiği her durumun aynı zamanda bir kişilik hakkı ihlaline neden olacağı; kişisel verilerin hukuka uygun olarak işlenmesi hâlinde ise bu kapsamda bir kişilik hakkı ihlalinden söz edilemeyeceğini belirtmektedir (Becer, 2021, s. 41).

Kişilik hakkının korunmasında olduğu üzere, kişisel verilerin korunması kavramı da esasen insan onuru ile kişinin sahip olduğu maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkını bünyesinde barındırmaktadır. Zira kişisel verilerin korunması sonucunda temelde veriden ziyade, veri sahibi olan kişinin kişilik değerlerinin korunması söz konusu olmaktadır. Böylece kişisel verilerin hukuka aykırı kullanımından kaynaklanacak kişilik hakkı ihlalleri önlenmeye çalışılmaktadır. Kişilik hakkını oluşturan birçok değer, aslında kişinin kişisel verilerini de içermektedir. Gerçekten kişinin yaşamı, vücut bütünlüğü, ismi, sağlık bilgileri, maddi ve manevi varlığı, resmi, sesi, sır alanı, şeref ve haysiyeti, özel hayatı, medeni durumu, inanışları, sosyal yaşamdaki yeri gibi hususlar kişilik hakkının konusunu oluşturur. İşte belirtilen bu değerler, temelde verilerin işlenmesi ile bağlantılı olan kişisel değerlerdir. Bu durum kişisel veri kavramı ile kişilik kavramı arasındaki yakın ilişkiyi doğrulamaktadır (Becer, 2021, s. 44, 45).

Kişisel verinin tanımı ise KVKK'nın 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yapılmıştır. Burada kişisel verinin, kimliği belirli ya da belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi ifade ettiği belirtilmiştir.

Öte yandan öğretide birçok görüş, kişisel verilerin korunması hakkını, kişilik hakkının alt kategorisini oluşturan bir hak olarak değerlendirmektedir (Serozan, 2014, s. 446; Aynı yönde, Yaka, 2021, s. 43). Dolayısıyla kişisel verilerin korunması ile kişilik hakkı kavramlarının birbirinin tamamlayıcısı niteliğinde olması karşısında kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesi hâlinde kişisel veri sahibinin kişilik hakkı ihlal edilmiş olacaktır (Becer, 2021, s. 45-48).

Ayrıca 04.05.2007 tarihli ve 5651 sayılı ''İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'' ise 23.05.2007 tarihli ve 26530 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun'da internet üzerinden gerçekleştirilen yayınlar ile kişilik hakkının korunmasına dair bazı hükümler öngörülmüştür.

5651 sayılı Kanun'un ''İçeriğin yayından çıkarılması ve cevap hakkı'' başlıklı 9'uncu maddesinde, içerik nedeniyle hakları ihlal edilen kişilerin madde kapsamındaki hakları bağlamında izleyecekleri usullere yer verilmiştir. Burada kişilik hakkı ihlaline yol açan açıklamalara karşı da 9'uncu madde de öngörülen yayından çıkarma ve cevabın yayımlanmasına ilişkin hakkın kullanılması usulü düzenlenmiştir. Ayrıca aynı Kanun'un 4'üncü ve 5'inci maddelerinde de belirtilen türde yayınlar sebebiyle sorumluluğu bulunan kişiler hükme bağlanmıştır (Kılıçoğlu, 2013, s. 20).

Diğer yandan 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 5'inci maddesinin son fıkrasında, vergi mükelleflerine ait olan bilgiler ele alınmak suretiyle mükelleflerin şeref ve haysiyetinin ihlal edilemeyeceği; aynı Kanun'un 362'nci maddesinde, vergi mahremiyetinin korunmasının gerekliliği belirtilmiş, aksi davranış TCK kapsamında yaptırıma bağlanmıştır.

3.3.5.3.2. Kişilik Hakkının Özel Hukuk Alanında Korunması

Kişilik hakkının korunması sadece kamu hukuku alanında yer alan düzenlemeler ile sınırlı değildir. Ayrıca kişilik hakkını koruyan hükümlerin sadece kamu hukuku kurallarıyla düzenlenmesi her zaman yeterli de olmaz. Nitekim kişilik hakkını ihlal eden tarafın kamu hukuku kuralları kapsamında cezalandırılması, kişilik hakkı ihlal edilen bakımından bir tatmin sağlayacak ise de ihlalin yol açtığı maddi ya da manevi zararların giderilmesi işlevi göremez. Diğer bir ifadeyle, kişiliğin tam olarak korunması, ancak kişiliğe yönelik saldırılar

karşısında uğranılan zararların tazmin edilmesiyle sağlanabilecektir (Akipek vd., 2011, s. 353; Belli, 2008, s. 48).

Öte yandan kişilik hakkının ihlali her zaman dışarıdan gelebilecek ihlaller ile gerçekleşmez. Yani kişilik hakkı ihlali her durumda üçüncü kişilerin haksız fiil teşkil eden davranışlarının sonucunda ortaya çıkmazlar. Bazen bir kişi düşüncesizlik veya deneyimsizlik ya da maddi menfaatler karşılığında gerçekleştirdiği bazı hukuki işlemler sonucunda bizzat kendi kişilik haklarını ihlal edebilmesi muhtemeldir. Örneğin, çok darda bulunan bir kişi, kendisine sağlanan büyük bir imkân karşısında hayatı boyunca sadece belli bir kurumda çalışmayı üstlenmiş olabilir. İşte kanun koyucu kişileri sadece dışarıdan gelebilecek ihlallere karşı değil, aynı zamanda kişinin bizzat kendi fiillerinden veya yaptığı hukuki işlemlerden doğacak ihlallere karşı da korumak istemiştir. Ancak kişileri bu tür kendilerinden gelebilecek kişilik hakkı ihlallere karşı korumak sadece özel hukuk kurallarıyla mümkün olabilmektedir (Akipek vd., 2011, s. 354).

Kişilik hakkının özel hukuk alanında korunması başta TMK ve TBK hükümleri ile olmaktadır. Bunların yanı sıra TTK ve FSEK hükümlerinde de kişilik haklarını koruyan bazı özel hukuk kurallarına yer verildiği görülmektedir.

3.3.5.3.2.1. Türk Medeni Kanunu

Kişilik hakkının özel hukuk alanında korunması kapsamında TMK'nın 23, 24 ve 25'inci maddelerinde temel düzenlemeler getirilmiştir. TMK'nın belirtilen üç genel maddesi dışında bazı kişisel değerleri özel olarak koruyan hükümleri de bulunmaktadır (Kılıçoğlu, 2013, s. 22, 23; Sırabaşı, 2007, s. 67). Örneğin; TMK m. 26, 27, 121, 174/2 gibi hükümler kişilik haklarını koruyan diğer özel düzenlemelerdir.

Kişilik haklarının korunması konusunda doğrudan etkili olan ve bu bağlamda çerçeve hükümler olduğu kabul edilen TMK m. 23, 24 ve 25'inci madde hükümleri genel nitelikli hükümler olarak önem arz ederler (Sırabaşı, 2007, s. 67).

TMK'nın 23'üncü maddesinde yer alan koruma, kişinin rızasına dayalı olarak gerçekleşen saldırılarda kişiliği korumakta iken; 24'üncü maddedeki koruma kişinin rızasına dayanmaksızın gerçekleşen saldırılar karşısında kişiliği koruyan hükümler getirmiştir (Belli, 2008, s. 49).

Öğretide bir kısım yazar, TMK'nın 23'üncü maddesinin kişiyi kendisine karşı korumakta olduğunu; diğer bazı yazarlar ise bu maddenin 24'üncü madde de olduğu gibi kişiyi dışarıdan gelebilecek ihlaller karşısında korumakta olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak günümüzde kabul edilen hâkim görüş, hem 23'üncü madde hem de 24'üncü madde

düzenlemelerinin kişiliği dışarıdan gelebilecek ihlallere karşı koruduğu yönünde birleşmektedir (Belli, 2008, s. 49; Kılıçoğlu, 2013, s. 22; Ayrıca bkz. Akipek vd., 2011, s. 354 vd.).

Bu çerçevede bakıldığında TMK'nın 23'üncü maddesinde kişilik haklarının başkaları tarafından ihlali, hakkı ihlal edilen kişinin rızası ile bizzat kendisinin yaptığı bir hukuki işlem sonucunda gerçekleşmektedir. Bu tür bir ihlalin yaptırımı da yapılan sözleşme veya hukuki işlemin butlanı ya da sözleşmenin feshinin ihbar edilmesi hakkının tanınması olarak karşımıza çıkar (Belli, 2008, s. 49). Buna karşılık TMK'nın 24'üncü maddesinde yer alan düzenlemede kişilik hakkını ihlal eden kişi ile hakkı ihlal edilen kişi arasında bu şekilde bir hukuki işlem bulunmamakta, ihlal bir haksız fiil sonucunda ortaya çıkmaktadır. (Kılıçoğlu, 2013, s. 23).

TMK'nın 25'inci maddesinde ise kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişinin, saldırı karşısında başvurabileceği dava türlerine yer verilmiş olup, çalışmanın üçüncü bölümünde konu ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.3.5.3.2.2. Türk Borçlar Kanunu

Türk Borçlar Kanunu'nda da çerçeve hüküm niteliğinde olduğu kabul edilen hüküm 58'inci maddedir. Zira söz konusu madde kişilik hakkının doğrudan korunmasına ilişkin genel nitelikte bir koruma sağlamaktadır. Bu maddenin yanı sıra kişilik hakkını koruyan TBK'nın 56 ve 57'nci maddeleri de bazı kişisel değerleri özel olarak koruyan düzenlemelerdir (Sırabaşı, 2007, s. 71). Ancak kişilik haklarının korunduğu genel nitelikteki bu hükümlerin yanı sıra TBK'nın 54'üncü ve 55'inci maddelerinde de kişilik haklarını koruyan diğer düzenlemeler bulunmaktadır (Aydın, 1997, s. 71).

Kişilik hakkının zedelenmesi başlığını içeren TBK'nın 58'inci maddesinde, kişilik hakkının zedelenmesi sonucunda zarar gören kişinin, uğradığı manevi zararın karşılığında manevi tazminat adı altında bir miktar paranın ödenmesini talep edebileceği ifade edilmiş ancak bu tazminatın ödenmesi yerine hâkimin başkaca bir giderim biçimi kararlaştırabileceği ya da bu tazminata ekleyebileceği, özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebileceği ve bu kararın yayımlanmasına da hükmedebileceği belirtilmiştir.

TBK'nın 58'inci maddesindeki düzenlemeden görüleceği üzere hukukumuzda kişilik hakkının ihlali durumunda manevi zararın tazminine karar verilir. Kişilik haklarının ihlali yaşam, vücut bütünlüğü, isim, resim ve şeref ve haysiyet gibi kişilik hakkını oluşturan unsurların ihlal edilmesi ile gerçekleşir. Kişilerin şeref ve haysiyetine karşı saldırılar, özellikle radyo ve televizyon gibi araçlarla gerçekleştirildiklerinde daha ağır sonuçlar ortaya

çıkarmaktadırlar. Öte yandan vücut bütünlüğünün ihlal edilmesi ve ölüm durumunda da manevi tazminat talep edilebileceği TBK'nın 56'ncı maddesinde özel olarak düzenlenmektedir (Nomer, 2022, s. 138, 139).

TBK'da ''Ölüm ve bedensel zarar'' başlığı altında manevi tazminat konusu, 56'ncı maddede düzenlenmiştir. Bu madde de bir kişinin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi hâlinde hâkimin, olayın özelliklerini göz önünde bulundurarak, zarara uğrayana uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verebileceği belirtilmiş; ağır bedensel zarar ya da ölüm durumunda ise zarara uğrayanın veya ölenin yakınlarına da yine uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verilebileceği hükme bağlanmıştır.

Kişilerin mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin kişisel değerlerinin de kişilik haklarına dâhil olduğunu belirtmiştik. Bu kapsamda TBK'nın haksız rekabeti düzenleyen 57'nci maddesine bakılmasında yarar bulunmaktadır. Söz konusu maddeye göre, gerçek dışı haberlerin yayılması ya da bu tür ilanların yapılması veya dürüstlük kurallarına aykırı nitelikte diğer davranışlarda bulunulması sebebiyle müşterileri azalan ya da onları kaybetme tehlikesiyle karşılaşan kişinin, bu davranışlara son verilmesi ve kusurun varlığı durumunda zararının giderilmesini talep edebileceği ifade edilmiştir. Maddenin devamında ticari işlere ilişkin haksız rekabet hakkında TTK hükümlerinin saklı olduğu ayrıca belirtilmiştir.

Hukukumuzda haksız rekabete ilişkin düzenlemeler iki farklı kanun içinde yer almaktadır. Haksız rekabet, TBK'nın 57'nci maddesinin yanı sıra TTK'nın 54'üncü ve 63'üncü maddeleri arasında düzenlenmektedir.

3.3.5.3.2.3. Diğer Kanunlar

TMK ve TTK hükümlerinin yanı sıra özel hukuk alanında kişilik haklarını koruyan hükümler çeşitli kanunlarda yer almaktadır. Örneğin TTK m. 54 vd. maddeleri haksız rekabet ile kişilik hakkı ihlallerinin önlenmesine ilişkin hükümleri düzenlemektedir. Nitekim kişilerin mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin kişisel değerleri de kişilik hakkı kapsamında değerlendirildiğinden TTK'nın 54 vd. maddelerindeki hükümlerin ihlali de kişilik hakkının ihlali sonucunu doğurur. Özellikle TTK m. 58 hükmü, haksız rekabet alanında basın, yayın, iletişim ve bilişim kuruluşlarının sorumluluğunu düzenlemektedir.

Ayrıca Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda da kişilik haklarını koruyan hükümlere rastlamak mümkündür. Örneğin, FSEK m. 14 ile 19, m. 66 ile 70, m. 80 ile 88 arasındaki hükümler kişilik haklarını ilgilendiren hükümlerdir.

BÖLÜM 4

RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARI İLE KİŞİLİK HAKLARININ İHLALİ

4.1. Radyo ve Televizyon Yayınları ile Kişilik Haklarını İhlal Şekilleri

Günümüzde teknolojik gelişmelerdeki ilerlemenin ve insan ilişkilerindeki yoğunluğun da artması gerçeğinin karşısında kişilik hakkına yönelik ihlaller de kişiler üzerinde daha etkili sonuçlara yol açmaktadır. Özellikle radyo ve televizyon yayınları çok daha geniş kitleye ulaşmakta ve kişiler üzerinde inandırıcılık bakımından güçlü bir etkiye sahip olmaktadır. Ayrıca bir kişinin doğrudan yüzüne karşı yapılan ve bir kişilik hakkı ihlaline yol açan fiilin yarattığı etki ile radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleştirilen kişilik hakkı ihlaline yol açan fiilin etkileri arasında çok daha güçlü farkın bulunduğu tartışmasızdır (Sırabaşı, 2007, s. 80).

Radyo ve televizyon yayınları bant yayın ve canlı yayın olmak üzere iki farklı yolla gerçekleştirilebilmektedir. Bant yayınında bir denetim olanağı bulunduğu hâlde, aynı şeyi canlı yayınlar için söylemek mümkün değildir. Çünkü canlı yayın sırasında yönetimin kontrolü haricinde beklenmedik durumlar ile karşılaşılabilir. Bu bağlamda kişilik hakkı ihlalleri canlı yayınlar sırasında daha kolay ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, bir radyo veya televizyon yayınında bulunan kişiler arasında kişilik hakkı ihlaline yol açan fiiller ortaya çıkabileceği gibi; radyo veya televizyon yayınında bulunan bir kişi tarafından orada bulunmayan kişinin kişilik hakkı ihlal edilebilir. Hatta radyo veya televizyon kanalları tarafından hazırlanan yayınlar yoluyla da kişilik hakkı ihlali meydana gelebilmektedir. Ancak her nasıl olursa olsun radyo ve televizyon yayınları yoluyla gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinin, kişiler üzerinde çok daha ağır sonuçlara yol açtığı bir gerçektir (Sırabaşı, 2007, s. 80).

Kişilik hakkına yönelik ihlaller, genel itibariyle ya kişinin rızasına dayalı olarak ya da kişinin rızası dışında yani haksız fiil ile gerçekleşir (Serdar, 1999, s. 65).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlallerinde de ihlal, bir sözleşmeye aykırılık sebebiyle veya haksız fiil sonucunda gerçekleşmektedir. Ancak radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlalleri uygulamada en fazla haksız fiil sonucunda ortaya çıkmaktadır. Radyo ve televizyon yayınları ile sözleşmeye aykırılık sebebiyle kişilik hakkı

ihlali ile uygulamada istisnai olarak karşılaşılmaktadır (Aydın, 1997, s. 107; Serdar, 1999, s. 65).

Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlalinin iki şekilde ele alınması gerekir. Bunlar, radyo ve televizyon yayınları ile yapılan bir açıklamaya ilişkin sözleşmeye aykırılık hâli veya aynı yolla gerçekleştirilen ancak haksız fiil teşkil eden açıklama hâlidir. Her iki durum ile kişilik hakkı ihlali mümkündür (Aydın, 1997, s. 107; Kılıçoğlu, 2013, s. 51, 52).

4.1.1. Sözleşme İlişkisine Dayalı Olarak İhlal

Radyo ve televizyon yayınları ile sözleşme ilişkisine dayalı olarak gerçekleştirilen kişilik hakkı ihlalleri iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar, sözleşme ilişkisine uygun davranış ile ihlal veya sözleşme ilişkisine aykırı davranış ile ihlal olarak ifade edilmektedir (Serdar, 1999, s. 65; Sırabaşı, 2007, s. 80, 81).

4.1.1.1. Sözleşme İlişkisine Uygun Davranış ile İhlal

Hukukumuzda sözleşme özgürlüğü ilkesi geçerlidir (Eren, 2020, s. 336). Bu husus, Anayasa ve TBK'da açıkça düzenlenmiştir. Sözleşme özgürlüğü ilkesi, Anayasa'da çalışma özgürlüğü ile birlikte yer almıştır (Tekinay vd., 1993, s. 362). Anayasa'nın 48'inci maddesi, herkesin dilediği alanda çalışma ile sözleşme hürriyetlerine sahip olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca TBK'nın ''Sözleşme özgürlüğü'' başlıklı 26'ncı maddesinde, tarafların bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içerisinde özgürce belirleyebilecekleri hüküm altına alınmıştır.

Sözleşme özgürlüğünün genel itibariyle tanımı yapılacak olursa, kişilerin diledikleri bir sözleşmeyi geçerli şekilde yapabilmek konusunda sahip bulundukları özgürlük olarak belirtilebilir. Ancak sözleşme özgürlüğü kavramı, bu tanımdan daha geniş bir anlama karşılık gelmektedir. Buna göre sözleşme özgürlüğü; tarafların bir sözleşme yapmak zorunda olmamaları, sözleşme içeriğini serbestçe belirleyebilmeleri, sözleşmenin diğer tarafını seçebilmeleri, sözleşme tipini diledikleri gibi belirleyebilmeleri, karşılıklı anlaşma suretiyle sözleşmeyi ortadan kaldırabilmeleri, sözleşme içeriğini değiştirebilmeleri hususlarında sahip olunan özgürlüğü kapsamaktadır (Tekinay vd., 1993, s. 362).

Ancak burada da sınırsız bir özgürlükten bahsetmek mümkün değildir. Sözleşme özgürlüğü, TBK'nın 27'nci maddesi kapsamında sınırlanabilmektedir. Bunun yanı sıra

TMK'nın 23'üncü maddesi de sözleşme özgürlüğünün sınırlarından birini oluşturur (Serdar, 1999, s. 66). TMK'nın 23'üncü maddesi, kimsenin sahip olduğu hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen dahi olsa vazgeçemeyeceği, kimsenin özgürlüklerinden vazgeçemeyeceği ya da onları hukuka veya ahlaka aykırı şekilde sınırlayamayacağı ifade edilmiştir.

Bilindiği üzere, kişilik hakkı, kişilere salt kişi olmaları sebebiyle tanınan, mutlak bir haktır (Serdar, 1999, s. 66; Sırabaşı, 2007, s. 81). Dolayısıyla kişilik hakkından tamamen vazgeçmek adeta kişi olmaktan vazgeçmek anlamına gelir ki bunun mümkün olamayacağı da TMK'da açıkça ifade edilmiştir. Nitekim TMK'nın 23'üncü maddesinde, kişi bir hak süjesi olarak korunmaktadır (Serdar, 1999, s. 66).

Diğer yandan TBK'nın 27'nci maddesinin, TMK'nın 23'üncü maddesini tamamlayıcı nitelikte olduğu ve kişilik hakkına aykırı olan sözleşmeleri yasakladığı kabul edilmektedir (Tekinay vd., 1993, s. 393). TBK'nın 27'nci maddesine göre, Kanun'un emredici hükümleri ile kamu düzenine, ahlaka ve kişilik haklarına aykırı ya da konusu imkânsız olan sözleşmelerin kesin olarak hükümsüz olacağı belirtilmiştir.

Kişinin rızası ile gerçekleşen kişilik hakkına yönelik her ihlal, TMK m. 23 kapsamında değerlendirilemez. Kişilik hakkının ihlaline yol açan bir sözleşmenin bu madde çerçevesinde ihlal oluşturabilmesi için, kişilik hakkının konusuna giren kişisel değeri tamamen ortadan kaldırmaya ve bu kapsamda tehlikeye düşürmeye yönelik ya da kullanılmasını imkânsızlaştıracak yahut aşırı ölçüde zorlaştıracak nitelikte olması gerekmektedir (Öngören, 1996, s. 84; Serdar, 1999, s. 68; Sırabaşı, 2007, s. 82; Zevkliler vd., 1999, s. 482). Buna karşılık kişisel değerlerle ilgili olan sözleşmeler bu tür ağır sonuçlara yol açmıyorsa, bu sözleşmelerin geçersizliğinden bahsedilemeyecektir. Diğer bir ifadeyle, kanun koyucu, kişilerce sahip olunan kişilik hakkını tümüyle ortadan kaldırmayan ve bunların kullanılmasını aşırı ölçüde sınırlandırmayan sözleşmelerin yapılabileceğini kabul etmektedir. İşte esas itibariyle bu sözleşme özgürlüğünün bir yansımasıdır (Öngören, 1996, s. 84-85; Zevkliler vd., 1999, s. 483).

Konuyu örnekler ile somutlaştırdığımızda mesela bir kişinin, radyo ve televizyon kanallarının yapacakları yayınlar ile şeref ve haysiyetini ihlal eden fiillere karşı hiçbir hukuki yola başvurmayacağına ilişkin yaptığı sözleşme TMK'nın 23'üncü maddesine aykırı olacaktır. Bir başka örnek, kişinin, bir televizyon programında özel ve gizli hayatının tamamının yayınlanabileceği fakat buna rağmen kendisinin kesinlikle tazminat talep etmeyeceğine ilişkin yaptığı sözleşme de TMK'nın 23'üncü maddesine açıkça aykırı olacaktır. Çünkü her ne kadar ihlal fiili sözleşmeye uygun olarak yapılmakta ise de burada rıza hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilemez (Serdar, 1999, s. 68; Sırabaşı, 2007, s.

82). Buna karşılık kişinin özel hayatının veya anılarının bir bölümünün yayınlanmasına ilişkin rıza göstermesi ve bu hususta sözleşme yapması mümkün olup, TMK'nın 23'üncü maddesini ihlal etmez (Zevkliler vd., 1999, s. 509).

Görüldüğü üzere, kişinin rızası dahi olsa bu TMK'nın 23'üncü maddesine aykırı nitelikte olmamalıdır. Yani rızanın, hukuka ve ahlaka aykırı olarak verilmemesi gerekmektedir. Şayet verilen rıza, hukuka ve ahlaka aykırı nitelikte ise kişilik hakkını ihlal edeceğinden geçersiz olacaktır (Zevkliler vd., 1999, s. 471).

Sonuç olarak kişilik hakkı ihlallerine sebep olan hukuki işlemler TBK'nın 27'nci maddesi gereğince kesin hükümsüzlük (butlan) yaptırımına tabidir (Tekinay vd., 1993, s. 394). Bu tür sözleşmeler hiçbir hukuki sonuç yaratmazlar ve bu tür bir sözleşmeden doğan yükümlülüğün yerine getirilmesi talep edilemez. Hatta bu tür bir sözleşme uyarınca gerçekleştirilen ödemelerin geri verilmesi de istenememektedir (Zevkliler vd., 1999, s. 484).

4.1.1.2. Sözleşme İlişkisine Aykırı Davranış ile İhlal

Radyo ve televizyon yayınları ile açıklamada bulunmaya ilişkin yapılan bir sözleşmeye aykırılık sebebiyle kişilik hakkı ihlalinde, taraflar arasındaki uyuşmazlığın temelini bir açıklamanın yapılması hususunu içeren sözleşme oluşturmaktadır. Bu kapsamda, bir kişinin radyo ve televizyon yayınları ile açıklamada bulunmak için bir sözleşme ile yükümlülük altına girmesine karşın, bu yükümlülüğü yerine getirmemesi durumunda ortaya kişilik hakkı ihlali çıkar. Ayrıca radyo ve televizyon yayınları ile bir kişinin özel hayatına dair bazı olayların açıklanması konusunda yapılan bir sözleşmeye aykırı olarak, gerçeğe aykırı bazı eklemelerde bulunulmasında sözleşmeye aykırılık sebebiyle de kişilik hakkı ihlali ortaya çıkar (Aydın, 1997, s. 108; Kılıçoğlu, 2013, s. 52).

Dolayısıyla sözleşme ilişkisine aykırı davranış ile ihlal, konusunu kişisel değerin oluşturduğu bir sözleşmeden doğmaktadır. Ancak burada bahse konu sözleşme, TMK'nın 23'üncü maddesine aykırı olan bir sözleşme değildir. Nitekim burada ihlal, sözleşmeden doğan bir borcun ifa edilmemesi ya da gereği gibi ifa edilmemesi sonucunda yahut sözleşme ilişkisi kapsamında karşı tarafa verilen saldırıda bulunma hakkının ihlal edilmesi ile meydana gelmektedir. Örneğin; kendisi ile röportaj yapılmasına izin veren ve bu röportaj sırasında özel hayatına dair bazı olayları açıklayan bir kişinin, bu anlatımlarının dışına çıkılarak özel hayatının çok daha ayrıntılı olarak verilmesi, ortada bir sözleşme ilişkisine göre verilmiş yetki bulunsa dahi bu yetki aşılmış olduğundan kişilik hakkı ihlali söz konusu olur. Benzer olarak bir kişinin, radyo veya televizyon programı ile yaptığı açıklamaların

tümü yerine yalnızca bir bölümü yayınlanmış ise burada da sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesinden doğan kişilik hakkı ihlali ortaya çıkmıştır (Serdar, 1999, s. 69; Sırabaşı, 2007, s. 82, 83). Yine bir kişi, yeni çıkacak olan ürününü piyasada tanıtmak amacıyla yayınlanmak üzere bir televizyon kanalıyla anlaşma yapmasına karşın, söz konusu programın yayınlanmaması durumunda sözleşmenin ifa edilmemesi sebebiyle kişilik hakkı ihlali doğacaktır. Burada gerçekleşen kişilik hakkı ihlali, iktisadi nitelikteki kişisel değerleri içermektedir (Serdar, 1999, s. 69).

Ancak hem sözleşme ilişkisine aykırı davranış ile gerçekleşen ihlaller hem de sözleşme ilişkisine uygun davranış ile gerçekleşen ihlaller uygulamada istisnai olarak karşımıza çıkmakta ve çalışma konumuzun dışında kalmaktadır. Bu nedenle sözleşme ilişkisine dayalı olarak gerçekleşen ihlallerden ziyade; sözleşme dışı davranış, yani diğer bir ifadeyle haksız fiil ile gerçekleşen ihlaller hem uygulama hem de çalışma konumuz bakımından önem arz etmektedir.

4.1.2. Sözleşme Dışı Davranış ile İhlal

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlalleri genellikle sözleşme dışı davranış ile yani haksız fiil ile gerçekleşir. Teknolojik gelişmelerin etkisi ve radyo ve televizyon alanındaki ilerlemeler söz konusu kuruluşlar arasındaki reyting yarışına da yansımıştır (Serdar, 1999, s. 70; Sırabaşı, 2007, s. 83). Radyo ve televizyon alanında faaliyet gösteren kuruluşların sayısındaki artış da beraberinde bu tür kişilik hakkı ihlallerini artırmıştır (Sırabaşı, 2007, s. 83).

Radyo ve televizyon, toplumu bilgilendirme ve aydınlatma görevinin yanı sıra toplumda ilgi uyandıran bazı sansasyonel nitelikte ve magazin ağırlıklı programlara da yayınlarında yer vermektedir. Hatta kimi zaman en ciddi olarak bilinen radyo ve televizyon kuruluşları bile haber programlarında ticari kaygılar karşısında bu tür yayınlara yer verme yoluna gittikleri görülmektedir. Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlalleri genellikle sözleşme ilişkisi dışında yani haksız fiil teşkil eden davranışlar ile gerçekleşmektedir (Serdar, 1999, s. 70).

Sözleşme dışı davranış yani haksız fiil ile gerçekleşen ihlaller TMK m. 24'te düzenlenmektedir. Söz konusu maddeye göre kişilik hakkına yönelik her saldırı, hukuka aykırı niteliktedir. Ancak hukuka aykırı olması için bu saldırıya karşı TMK m. 24/2 de belirtilen hukuka uygunluk sebeplerinin de bulunmaması gerekir (Serdar, 1999, s. 71; Sırabaşı, 2007, s. 83).

Bilindiği üzere, radyo ve televizyon toplumda çok geniş kitlelere ulaşmakta ve pek çoğu için belki de tek eğlence kaynağını oluşturmaktadır. Radyo ve televizyon yayınlarının gündelik yaşam içerisinde kolaylıkla ulaşılabilirliği, özellikle gazete, dergi vb. eserlerin okuma alışkanlığının düşük seviyelerde olmasına karşın, televizyon izlemeyen kişinin neredeyse hiç kalmaması, hem göze hem de kulağa hitap eden televizyonun kişilerde yarattığı inandırıcılık ve ikna edici niteliğinin yüksek olması göz önüne alındığında radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinin, diğer yollar ile yapılan ihlallere kıyasla çok daha ağır sonuçlara yol açtığı tartışmasızdır (Serdar, 1999, s. 71).

TMK'nın 24'üncü maddesinin birinci fıkrası, hukuka aykırı şekilde kişilik hakkına saldırılan kişinin, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını talep edebileceği; ikinci fıkrasında ise, kişilik hakkı ihlal edilenin rızası, daha üstün nitelikte özel ya da kamusal yarar yahut kanunun verdiği yetkinin kullanılması nedenlerinden biri ile haklı kılınmadığı sürece, kişilik haklarına karşı her saldırının hukuka aykırı olduğu ifade edilmiştir.

Görüldüğü üzere, kişilik hakkını ihlal eden radyo ve televizyon yayınında hukuka aykırı bir davranışın bulunması, ayrıca bu davranışın hukuka uygunluk nedenleri çerçevesinde değerlendirilememesi gerekir. Öte yandan radyo ve televizyon yayınları ile kişisel değerlere yönelik ihlaller, maddi kişisel değerlerden ziyade, manevi kişisel değerlere yönelik gerçekleşmektedir (Belli, 2008, s. 66; Serdar, 1999, s. 71). Sözleşme dışı davranış ile yani haksız fiil ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlalleri özel olarak TMK m. 24 hükmünde, genel olarak ise TBK m. 58 hükmünde korunmaktadır (Serdar, 1999, s. 71).

4.2. Radyo ve Televizyon Yayınları ile Kişilik Hakkının Konusunu Oluşturan Kişisel Değerlerin İhlali

Kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerlerin, sınırlayıcı bir şekilde sayılma imkânı bulunmamaktadır. Teknolojideki ilerleme ve kitle iletişim araçlarındaki gelişim ve değişimler yeni kişisel değerleri de ortaya çıkarmaktadır (Öngören, 1996, s. 65; Aynı yönde, Akipek vd., 2011, s. 383). Kişisel değerlerin nelerden ibaret olduğu da kanunlarda belirtilmemiştir. Nitekim kişisel değerler zaman içerisinde farklılık arz ederler (Aytın, 2017, s. 17; Bilen, 2018, s.13; Karaman, 2018, s. 83; Pınarbaşı, 2021, s. 4; Sırabaşı, 2007, s. 84; Tüfek, 2006, s. 19). Buna göre, her somut olayda gerçekleşen bir saldırının kişilik hakkını ihlal eden ve bu bağlamda korunması gerekli olan bir değere yönelik olup olmadığı hâkim

tarafından araştırılması gerekmektedir. Hâkim burada araştırmayı TMK'nın 4'üncü maddesi kapsamında takdir yetkisini kullanarak yapacaktır (Akipek vd., 2011, s. 383).

4.2.1. Maddi Kişisel Değerlerin İhlali

Kişilik hakkını oluşturan maddi kişisel değerler, kişinin sağlıklı ve tam bir bedeni yapıya sahip olmasını ve bunun devamlılığını öngören yaşam, vücut bütünlüğü ve sağlık gibi değerleri içermektedir (Aydın, 1997, s. 108; Aytın, 2017, s. 19; Karaman, 2018, s. 83, 84; Öngören, 1996, s. 65; Serdar, 1999, s. 74; Sırabaşı, 2007, s. 84).

Radyo ve televizyon yayınları ile maddi kişisel değerlere karşı doğrudan bir saldırıda bulunulması mümkün değildir. Bu yolla maddi kişisel değerlere karşı saldırı ancak dolaylı şekilde gerçekleşir (Sırabaşı, 2007, s. 85). Gerçekten radyo ve televizyonun özelliği sebebiyle saldırıya maruz kalacak olan maddi kişisel değerler içinde yer alan sağlık, özellikle de ruhsal sağlık olacaktır. Zira kural olarak, radyo ve televizyon yayınları ile kişinin yaşam hakkı ile vücut bütünlüğüne saldırılması mümkün görünmemektedir (Serdar, 1999, s. 74).

Radyo ve televizyon yayınları ile maddi kişisel değerlerin ihlalinde örneğin; bir radyo veya televizyon yayınında yapılan gerçek dışı bir haberin, muhatabında oluşturduğu etki sebebiyle kişinin kalp krizi sonucunda yaşamını kaybetmesi veya bir radyo veya televizyon programında bir ilacın tavsiye edilmesi ve bu ilacı kullanan kişinin hastalanmasına neden olması hâlleri maddi kişisel değerlerden olan sağlığa yönelik saldırılar olarak gösterilebilir. Buna karşılık belirtilen hâllerde sorumluluğa gidilebilmesi için söz konusu açıklamanın yapılmasıyla meydana gelen zarar arasında neden sonuç ilişkisinin bulunması da gerekmektedir (Aydın, 1997, s. 108, 109).

4.2.2. Manevi Kişisel Değerlerin İhlali

Manevi kişisel değerler, kişilik hakkının önemli bir alanını oluştururlar. Bu değerler maddi bir varlığa sahip değillerdir ancak genellikle kişinin toplum ile olan ilişkilerinden doğmaktadırlar. Manevi kişisel değerler, kişinin salt kişi olması sebebiyle tanınmış olan ve hukuk düzeninin koruma altına aldığı şeref ve haysiyet, özel hayatın gizliliği, isim, resim ve özgürlükleri kapsayan değerlerden oluşmaktadır. İşte bu tür değerlere yönelik saldırılar kişilik hakkının ihlali sonucunu doğurur. Radyo ve televizyon yayınları ile kişinin manevi acı çekmesine, üzüntü yaşamasına sebep olmak, devamlı psikolojik baskı ve tehdide maruz

bırakmak, kişinin ruhsal yapısını olumsuz etkilemek ve bozmak gibi hâller kişilik hakkını ihlal edici nitelikte eylemlerdir (Aydın, 1997, s. 109; Öngören, 1996, s. 65).

Dolayısıyla manevi kişisel değerler, kişilik hakkının konusu içinde yer alan ve kişilerin sahip olduğu manevi varlıkları üzerindeki değerleri ifade ederler. Üstelik uygulamada radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen manevi kişisel değerlere yönelik saldırılarla oldukça sık karşılaşılmaktadır (Sırabaşı, 2007, s. 85). Nitekim bu husus Üst Kurul kararlarından da anlaşılmaktadır.

Örneğin; Üst Kurul'un 17.08.2022 tarihli ve 2022/32-9 sayılı kararında, ihlale konu bir programda geçen ifadelerin kişileri ve kurumları küçük düşürücü, suçlayıcı ve aşağılayıcı nitelikte olduğu değerlendirilmekle, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde yer alan; ''kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez'' ilkesinin ihlali nedeniyle yayıncı kuruluş hakkında idari para cezası yaptırımı uygulanmasına karar verilmiştir.

Üst Kurul'un 06.06.2013 tarihli ve 2013/35-45 sayılı başka bir kararında ise, ihlale konu programda kovuşturma aşaması devam eden bir olayla ilgili adı geçen kişiyi suçlayıcı açıklamalarda bulunulduğu, sunucunun ise bu konuşmalar karşısında herhangi bir müdahalede bulunmadığı, ilgili şahıs hakkında belli kanaatler oluşturulduğu değerlendirilmekle, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde yer alan; ''Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilan edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez…'' hükmünün ihlali nedeniyle yayıncı kuruluş hakkında uyarı yaptırımı uygulanmasına karar verilmiştir.

Ayrıca Üst Kurulun 13.01.2021 tarihli ve 2021/02-10 sayılı kararında da, ihlale konu bir haber programında, sunucu tarafından Diyanet İşleri Başkanlığına yönelik yapılan açıklamalar ve kullanılan ifadeler ile yargıya intikal etmiş bir konuda haber niteliği aşılarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın suçluymuş gibi kamuoyunda bir intiba oluşmasına neden olabilecek nitelikte yayın yapıldığı kanaatine varılmakla, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin (i) bendinde yer alan hükmün ihlali nedeniyle idari para cezası yaptırımı uygulanmasına karar verilmiştir.

Buna göre, manevi kişisel değerler önemi itibariyle ayrı başlıklar hâlinde incelenecektir.

4.2.2.1. Şeref ve Haysiyetin İhlali

Manevi kişisel değerlerden olan şeref ve haysiyet, toplumsal yaşamda her bireyin sahip olduğu kişisel değerlerdendir. Hiçbir kişi diğer kişiler karşısında bu değerden tamamen ya da kısmen yoksun bulunmamaktadır. Aynı durum tüzel kişiler bakımından da geçerlidir. Zira tüzel kişilerde toplumda önemli bir yere sahiptir ve toplumsal yaşamın bir parçasını oluştururlar. Bu sebeple tüzel kişilerin de şeref ve haysiyeti bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu değerler, tüzel kişiler bakımından da kişilik hakkının konusu olup, hukuk düzenince korunmaktadırlar (Zevkliler vd., 1999, s. 456).

Kişinin şerefi ile yalnızca genel olarak şerefin anlaşılmaması gerekir. Çünkü kişinin ayrıca belirli bir meslek veya sanata sahip bulunması nedeniyle onun mesleki şeref ve haysiyeti de bulunmaktadır. Örneğin, bir tacirin ticari şerefi, bir sanatçının ise edebi şerefi vardır. Bunlar da genel olarak şeref gibi TMK m. 24 kapsamında korunmaktadırlar. Öte yandan TMK m. 24 hükmü ile yalnızca gerçek kişilerin şeref ve haysiyeti korunmamaktadır. Aynı zamanda TMK m. 48 hükmü uyarınca tüzel kişilerin şeref ve haysiyeti de bu şekilde korunmaktadır (Dural & Öğüz, 2020, s. 131).

Şeref ve haysiyet, bir kişinin toplum tarafından objektif biçimde bir değer süzgecinden geçirilmek suretiyle kazandığı manevi değerler bütünü olarak ifade edilmektedir (Kılıçoğlu, 2013, s. 88). Diğer bir ifadeyle, bir kişiye, toplumun verdiği objektif değer yargıları, şeref ve haysiyeti ifade eder (Bilen, 2018, s. 18; Helvacı & Erlüle, 2021, s. 91; Kılıçoğlu, 2013, s. 89).

Şeref ve haysiyet esasında nisbi bir kavramdır (Dural & Öğüz, 2020, s. 131; Yaka, 2021, s. 13). Yani kişinin içinde yer aldığı çevre ve zamana göre değişiklik gösterir. Bu yüzden hâkim, şeref ve haysiyete yönelik bir saldırının bulunup bulunmadığını o yere ve o zaman içindeki ahlaki değerlere göre belirlemelidir (Dural & Öğüz, 2020, s. 131).

Şeref ve haysiyete yönelik saldırılar çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Gerçekten şeref ve haysiyete saldırı, yazı ile gerçekleşebileceği gibi söz ile de gerçekleşebilir. Hatta davranışlar ile de ortaya çıkması mümkündür. Örneğin, bir kişinin isminin kasıtlı olarak bir köpeğe verilmesi, davranış ile gerçekleşen bir saldırıdır. Şeref ve haysiyete yönelik sözlü veya yazılı saldırılar ise, bir kişi hakkında gerçek dışı kanaatler oluşturacak şekilde açıklamalarda bulunmak, bir kişiyle ilgili haksız suçlama ve iftirada bulunmak veya bir kişiye karşı açıkça küfrederek hakarette bulunmak şeklinde ortaya çıkmaktadır (Zevkliler vd., 1999, s. 459). Kişilerin şeref ve haysiyetini hedef alan bu tür sözlü ve yazılı saldırıların

radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşmesi de mümkündür (Aydın, 1997, s. 114; Köprülü, 1979, s. 270; Öngören, 1996, s. 67).

Bir kişiye toplum tarafından verilen manevi değerlere radyo ve televizyon yayınları ile saldırı sonucunda, bu değerde azalmanın ortaya çıkması, şeref ve haysiyetin radyo ve televizyon yayınları ile ihlaline yol açar (Kılıçoğlu, 2013, s. 105; Serdar, 1999, s. 76; Sırabaşı, 2007, s. 86).

Örneğin; Üst Kurul'un 29.06.2022 tarihli ve 2022/26-15 sayılı kararında, ihlale konu programda geçen ifadeler ile program konuğu tarafından yapılan benzetme, ifade ve isnatların yöneldiği kişi ve kurumların şahsiyet ve itibarlarına zarar verebilecek, eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı ve itibarsızlaştırıcı nitelikte olduğu kanaatine varılmakla, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde yer alan ilkesinin ihlali nedeniyle yayıncı kuruluş hakkında idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir. Söz konusu Üst Kurul kararında ayrıca şu hususa da yer verilmiştir;

> … AİHM'in Lingens Avusturya içtihadında da belirtildiği üzere, ifade özgürlüğü demokratik bir toplumun asli temellerindendir. Bu toplumun ilerlemesinin ve her bireyin kendini gerçekleştirmesinin temel koşullarından birini oluşturur. Basının görevi kamu yararını oluşturan başka alanlarda olduğu gibi siyasi konularda da bilgi ve fikirleri açıklamaktır. Buna karşın, AİHM'in Times Newspapers Limited No:1-2 Birleşik Krallık kararında belirtildiği üzere, Sözleşmenin 10. maddesi, basının halkın yararına olan ciddi meseleleri işlemesini söz konusu olduğu durumlarda dahi, hiçbir sınırlama içermeyen bir ifade özgürlüğünü güvenceye almaz. Bu maddenin 2. fıkrası uyarınca basın ifade özgürlüğünü kullanırken, görev ve sorumluluklarına uygun davranmak durumundadır. Bu görev ve sorumluluklar, görülmekte olan davada olduğu gibi basınının yayımladığı haberlerin kişilerin şeref ve hakları üzerinde ağır etkiler yaratma riski taşıdığı durumlarda, özellikle önem arz etmektedir. Diğer yandan Sözleşmenin 10. maddesinin gazetecilere sunduğu koruma, gerçeğe uygun ve sorumlu bir gazeteciliğin gerektirdiği ilkeleri gözeten, güvenilir haberler sunacak biçimde iyi niyetle hareket etme şartına bağlıdır. Yine AİHM'in birçok kararında da, kamu kurumları ve yayın kuruluşlarınca, kişiler hakkında

yapılan yayınlarda masumiyet karinesinin ihlal edilmemesi ve bu ilkenin de sıkı bir şekilde korunması gerektiği vurgulanmıştır.

Radyo ve televizyon yayınları ile şeref ve haysiyetin ihlali sözlü, görüntülü ya da her ikisinin de birlikte gerçekleşmesi mümkündür. Bu ihlaller bir olay açıklaması ya da değer yargısı biçiminde ortaya çıkabilmektedir (Serdar, 1999, s. 76).

Olay açıklaması, geçmişteki veya mevcut durum ya da olayların, herhangi bir değerlendirmede ve eleştiride bulunmaksızın anlatılmasıdır. Anlatıma konu olay, gerçek ya da gerçek dışı olabileceği gibi bilinen yahut gizli bir olay da olabilir. Nitekim olay açıklaması ilk olarak haberleri akla getirir. Haberlerin kural olarak diğer yayınlarda olduğu üzere objektif ve tarafsız olarak verilmesi gerekmektedir. Radyo ve televizyon yayınlarında da haber verme adı altında gerçek dışı suçlamalar da bulunulmaması gerekir. Aksi durum hukuka aykırılık yaratacağından sorumluluğu gündeme getirir. Radyo ve televizyon kuruluşları haberleri doğru şekilde vermekle sorumludurlar. Bu nedenle haberlerin güvenilir kaynaklardan elde edilmesi ve gerçekliği araştırıldıktan sonra yayınlanması gerekir (Sırabaşı, 2007, s. 86).

Kişilerin şeref ve haysiyetine saldırı niteliğindeki gerçek dışı olay açıklamaları ya da gerçek dışı isnatlar içeren haberler daima hukuka aykırılık oluştururlar. Öte yandan şeref ve haysiyete saldırı niteliğindeki gerçek olay açıklamalarının da daima hukuka uygun olduğundan bahsedilemez. Zira gerçek bir olayın açıklaması dahi olsa şeref ve haysiyete saldırı oluşturan bir olay açıklamasının hukuka uygun olduğunun kabul edilebilmesi için hukuka uygunluk nedenlerinin bulunması gerekir. Şeref ve haysiyetin ihlaline yol açan bir olay, özellikle de kamu yararı bulunmadığı sürece radyo ve televizyon yayınları ile açıklanmamalıdır (Kılıçoğlu, 2013, s. 106).

Radyo ve televizyon yayınları ile şeref ve haysiyete saldırının diğer bir çeşidini de değer yargısı açıklaması oluşturur. Burada kişilerin şeref ve haysiyetinin ihlalinde, yalnızca soyut sübjektif bir değer yargısı veya bir olayla beraber karışık bir değer yargısı açıklaması bulunmaktadır. Radyo ve televizyon yayınları ile şeref ve haysiyeti hedef alan ihlaller genellikle değer yargısı açıklaması ile gerçekleşir. Bu tür ihlaller de belli bir konuyla ilgili olarak ve bir kişi hakkında yapılan olumsuz değerlendirmeler söz konusu olmaktadır. Kişiye toplum tarafından verilen bazı değerleri inkâr eden, kişiyi küçük düşürücü soyut nitelikte sübjektif değer yargıları ve bir olaya dayalı olmayan kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici değer yargılarıdır (Kılıçoğlu, 2013, s. 107). Örneğin; haysiyetsiz, dolandırıcı, eşek, aptal gibi kelimeler bunlardan birkaçıdır. Bunlar bazen de bir olay açıklamasıyla beraber

kullanılmaktadır. Örneğin; B'yi öldüren kişi, banka dolandırıcısı kişi vb. ifadeler de durum böyledir (Sırabaşı, 2007, s. 87). Bu tür açıklamalar yapılırken olumlu ifadeler kullanılmasına karşın, bunun aksine bir anlamı uyandıracak şekilde kullanılması hâlinde de şeref ve haysiyetin ihlali ortaya çıkabilir (Kılıçoğlu, 2013, s. 108).

Ayrıca bir olayla beraber açıklanan ve karışık değer yargısı içeren bir açıklama türü de eleştiridir. Eleştiri, bir olay ya da duruma ilişkin olumsuz değer yargısı olarak ifade edilmektedir. Eleştirinin kural olarak hukuka aykırı olduğundan söz edilemez. Buna karşılık eleştirinin haysiyet kırıcı ve gereksiz nitelikte olmaması, objektiflikten uzaklaşılarak kişiyi küçük düşürme, aşağılama, karalama amacı ile yapılmaması gerekir (Sırabaşı, 2007, s. 88). Yoksa eleştiri, ne denli sert olursa olsun esas itibariyle şeref ve haysiyete yönelik bir saldırı olarak nitelendirilemez (Akipek vd., 2011, s. 386).

Radyo ve televizyon yayınları ile şeref ve haysiyetin ihlali çeşitli fiiller ile gerçekleşebilir. Örneğin; bir kişi hakkında gerçek dışı kanaatlerin oluşmasına yol açan açıklamalarda bulunmak, asılsız suçlamalarda veya iftirada bulunmak, kişiyi aşağılayıcı ve küçük düşüren açıklamalar yapmak, kişiyi toplumda gülünç hâle sokan açıklamalar yapmak gibi davranışların her biri şeref ve haysiyete saldırı niteliğindedir (Sırabaşı, 2007, s. 88). Örneğin, kamera şakası türündeki programlar ile kişilerin şeref ve haysiyetinin ihlal edilebilmesi mümkündür (Serdar, 1999, s. 80).

Özellikle de televizyon yayınları ile şeref ve haysiyetin ihlali hem söz hem de görüntünün bir arada bulunması karşısında sıklıkla karşılaşılan ihlallerden biridir. Bu hâllerde gerçekleşen saldırının etkisi kişide daha ağır sonuçlara yol açmaktadır. Zira fiilin içinde görüntü de yer aldığından toplumdaki dikkat çekicilik ve inandırıcılık kabiliyeti daha fazla olmaktadır (Serdar, 1999, s. 81).

Kişinin görüntüsünün reklam amacıyla yayınlanması da şeref ve haysiyetin ihlaline yol açabilmektedir (Kılıçoğlu, 2013, s. 111; Serdar, 1999, s. 82). Bunun dışında karikatür de resmin bir türü olarak şeref ve haysiyetin ihlaline sebep olabilir. Karikatür, esasen kişiyi tanıtıcı bazı özelliklerinin abartılarak verilmesinden oluşmaktadır. Dolayısıyla kişiyi aşağılayıcı nitelikte olmadıkça kişinin bazı özelliklerinin salt karikatürize edilerek abartılmasının doğrudan şeref ve haysiyeti ihlal sonucunu doğurmaz. Ancak hukuka aykırı olabilmesi için karikatürün, toplumun o kişiye verdiği kişisel değerlere açıkça zarar vermesi gerekmektedir (Kılıçoğlu, 2013, s. 113).

Gelişen teknoloji, haberleşme ve toplumu aydınlatma araçları ile toplum hayatındaki çeşitlilik karşısında yukarıda belirtilen şekiller dışında da şeref ve haysiyetin ihlali sonucunu doğuran yeni durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu yüzden bir fiilin, kişilerin şeref ve

haysiyetini ihlal edip etmediğini belirleyebilmek için her olay kendi içinde, kişinin toplumdaki yeri ve içinde bulunulan çevrenin değer yargıları da gözetilerek değerlendirilmesi gerekir. Bu yapılırken ise kişisel yargılar ve kişilik hakkı ihlal edilen kişinin şeref ve haysiyete verdiği önem değil, objektif ölçüler ve toplumsal değer yargıları esas alınmalıdır (Aydın, 1997, s. 114; Öngören, 1996, s. 67; Sırabaşı, 2007, s. 88, 89; Zevkliler vd., 1999, s. 460).

4.2.2.2. Resim ve Ses Üzerindeki Hakkın İhlali

Resim, manevi kişisel değerler içinde yer almaktadır ve kişilik hakkı kapsamında koruma altındadır. Resim, kişileri dış dünyaya yansıtır ve kişiyi başkalarından ayırt eder. Buna göre bir kişinin izni alınmaksızın resminin çekilmesi veya yapılması yahut yayınlanması, resim üzerindeki hakka saldırı niteliğinde olabileceği gibi şeref ve haysiyete ya da gizli hayat alanına saldırı da oluşturabilir. Sonuçta bu gibi durumların hepsi kişilik hakkının ihlaline yol açar (Öngören, 1996, s. 68).

Resim ile şeref ve haysiyetin ihlali, teknolojik cihazların kullanılması aracılığıyla elde edilen baskılar veya çizim ile de gerçekleşebilir. Dolayısıyla resim ile şeref ve haysiyete yönelik ihlaller çeşitli biçimlerde meydana gelebilir. Örneğin, bir olay açıklaması esnasında resmi yayınlanması gereken kişinin yerine bir başka kişinin resminin izinsiz şekilde ve reklam amacıyla kullanılması şeref ve haysiyetin resim yoluyla ihlaline yol açar. Çizimler ile elde edilen resimler de kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edebilir. Daha önce belirtildiği gibi, kişilerin özellikle fiziksel özelliklerinin abartılı bir çizim ile verildiği karikatürler buna örnek olabilir. Fakat karikatürler, kişiyi açıkça küçük düşürücü ve aşağılayıcı nitelikte olmadıkça kişinin salt fiziki özelliklerine abartılı çizimlerle yer verilmesi şeref ve haysiyeti ihlal etmez. Aksi hâlde bütün karikatürlerin kişilik hakkı ihlaline neden olduğu sonucu çıkar ki; bu durum da karikatür sanatının yapılmasına tümüyle engel teşkil eder (Belli, 2008, s. 72).

Kişinin resminin izni olmaksızın çekilmesi, çoğaltılması, basılması, dağıtılması, yapılması veya sergilenmesi hâllerinde resim üzerindeki kişilik hakkının ihlali söz konusu olabilmektedir. Diğer yandan kişinin izninin bulunması durumunda da resim üzerindeki kişilik hakkı ihlal edilebilir. Şöyle ki; bir kişinin resmi onun izniyle yayınlanmakta olsa dahi o kişiye ait resmi, deli, suçlu, toplumca gülünç bulunan başka bir kişinin ismiyle yayınlamak veya kişinin resmi, onunla ilgili yanlış kanaatler uyandıracak şekilde ve ilgisiz bir zamanda ve yerde yayınlaması gibi hâller örnek oluşturur (Aydın, 1997, s. 117; Öngören, 199 s. 69).

Kişi, resminin rızası olmadan çekilmesini, çoğaltılmasını, basılmasını, dağıtılmasını veya sergilenmesini konu alan kişilik haklarına saldırı niteliğindeki fiillere karşı TMK m. 24 ve TBK m. 58 hükümleri çerçevesinde korunmaktadır (Aydın, 1997, s. 117). Dolayısıyla kişilik haklarından doğan yetki kapsamında kişiler resminin çekilmesini, basılmasını, yapılmasını, dağıtılmasını veya yayınlanmasını yasaklama hakkına sahiptir (Zevkliler vd., 1999, s. 461).

Buna karşılık bir kişinin her zaman resminin çekilmesi veya yayınlanması hususunda yasaklama getirmesi de mümkün değildir. Kişinin bu yönde bir yasaklama yoluna gidebilmesi için resim çekme veya yayınlama fiilinin kişilik hakkını ihlal edici nitelikte olması gerekir (Aydın, 1999, s. 118).

Kişilerin yalnızca fotoğrafının aynen kullanılması hâlinde olmasa da fotoğrafın değiştirilerek kullanılması ya da ticari, siyasi veya reklam amacıyla kişiyi istismar edici biçimde çoğaltılması kişilik hakkını ihlal eder. Fakat topluma mâl olmuş kişilerin televizyon programlarında, haber amacı içinde resimlerinin yayınlanması kişilik hakkını ihlal etmez. Ayrıca bir haberin içinde herhangi bir kişiye ait resmin yayınlanması, toplumda haber alma ihtiyacını karşıladığı ölçüde kişilik hakkı ihlaline yol açmamaktadır (Oğuzman, vd., 2012, s. 175).

FSEK'in 86'ncı maddesinin birinci fıkrasında, eser mahiyetinde olmasalar dahi, resim ile portrelerin tasvir edilenin, ancak tasvir edilen hayatta değilse 19'uncu maddenin birinci fıkrasında belirtilenlerin - ki bunlar; hak sahibinin tayin ettiği kişi veya vasiyeti tenfiz memuru, bunlar yoksa sırayla sağ kalan eş, çocuklar, mahsup mirasçılar, anne-baba ve kardeşler - muvafakati bulunmadan, tasvir edilenin ölümünden itibaren on yıl geçmediği sürece teşhir ya da diğer suretlerle umuma arz edilemeyeceği ifade edilmiştir.

Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında, ülkenin siyasi ve sosyal yaşamında rol oynayan kişilerle, tasvir edilen kişilerin katıldığı geçit resmi ya da resmî tören yahut genel nitelikli toplantıları gösteren resimlerle, günlük olaylara ilişkin resim, radyo ve film haberleri bakımından resmin yayınlanması için rıza alınmasının gerekli olmadığı belirtilmiştir. Maddenin üçüncü fıkrasında ise, birinci fıkra hükmüne aykırı olarak davrananlara karşı TBK m. 58 ve TCK'nın bazı hükümlerinin uygulanacağı ve dördüncü fıkrasında da birinci ve ikinci fıkra hükümleri kapsamında yayımın caiz olduğu durumlarda TMK m. 24 hükmünün saklı olduğu ifade edilmiştir.

Öte yandan, toplumsal hayatın bir gereği olması bakımından kişilerin, belli bir ölçüde ve kaçınılmaz hâllerde kişiliğine yönelik müdahalelere göz yumması da gerekmektedir. Örneğin, bir manzaranın veya binanın resminin çekilmesi esnasında, bu resmin içinde fakat

belli bir köşesinde gözükmesi hâlinde kişinin bu fiili yasaklama gibi bir yetkisinin bulunmaması gerekir. Gerçekten böyle bir hâlde, genel görüntünün içinde bulunan her kişinin ayrı ayrı izninin alınmasına imkân yoktur. Ancak burada kişi de resmin bütünü içinde ikinci planda bulunmalı ve şüphesiz resim de kişinin, kişilik hakkını ihlal etme maksadıyla çekilmemiş olmalıdır (Zevkliler vd., 1999, s. 463).

Toplumun olaylara ilişkin bilgi sahibi olma hakkı bulunmakta ve bu bağlamda radyo ve televizyon yayınlarının da toplumu olaylara ilişkin aydınlatma ödevi vardır. İşte bu toplumu aydınlatma ödevi sınırları aşmadığı sürece ve özellikle kişilerin özel hayatını ve gizlilik alanlarını ihlal etmedikçe, kişi, radyo ve televizyon yayınları ile resminin yayınlanmasını yasaklayamayacaktır (Öngören, 1996, s. 70).

Topluma mâl olmuş ve toplumun tanıdığı devlet adamlarının, sporcuların, bilim insanlarının, sanatçıların, FSEK m. 86/2 hükmü gereği resimlerinin çekilmesine katlanmaları zorunluluğu vardır. Zira bu kişiler kamuya mâl olmuş kişilerdir. Şu da var ki, bu niteliğe sahip kişilerin bile resimlerinin çekilmesi, o kişilerin gizlilik alanlarını ve şeref ve haysiyetini ihlal edici boyuta ulaşmamalıdır (Zevkliler vd., 1999, s. 464).

Kamu düzenine uygun olarak davranmayı ve kanunlara saygıyı sağlamak için başkalarının resimlerinin çekilmesi, kişilik hakkının ihlali olarak nitelendirilmemesi gerekir. Örneğin; trafik kurallarını ihlal eden, sokakta kavga yapan, yollara çöp atarak veya başka bir surette hukuk düzenine aykırı davranışlarda bulunan kişilerin resimlerinin çekilmesi ve yayınlanması kişilik hakkına saldırı olarak değerlendirilemez (Zevkliler vd., 1999, s. 464). Buna karşın böyle bir durumda dahi dikkatli olunması, yayın sırasında haber verme sınırları içinde ve ölçülü hareket edilmesi şarttır. Aksi hâlde kişilik hakkı ihlali söz konusu olur (Öngören, 1996, s. 70).

Son olarak belirtelim ki; kişinin sesinin yayınlanması hâlinde de aynı hususların dikkate alınması gerekir (Oğuzman vd., 2012, s. 176). Nitekim Yargıtay da pek çok kararında, gizli kamera yoluyla kişilere ait ses ve görüntü kaydının alınmasını, hukuka aykırı bir amaç için yapılmasa dahi her şartta kişilik hakkının ihlali olarak kabul etmektedir (Yarg. 4. HD. 23.06.2010 T. 2009/8119 E. 2010/7573 K.; Yarg. HGK. 07.03.2007 T. 2007/4-98 E. 2007/110 K.).

Böylece kişilerin sesi üzerinde de kişilik hakkına sahip olduğu ve sesinin kaydedilerek radyo ve televizyon aracılığıyla yayınlanması durumunda kişilik hakkının ihlaline yol açacağı kabul edilmektedir. Örneğin, bir kişinin telefon ile yaptığı görüşmenin gizli bir şekilde dinlenmesi ve kaydedilmesi, bunların radyo ve televizyon aracılığıyla

yayınlanması ses üzerindeki kişilik hakkını ihlal eden hukuka aykırı bir davranıştır (Sırabaşı, 2007, s. 92).

4.2.2.3. İsim (Ad) Üzerindeki Hakkın İhlali

İsim üzerinde sahip olunan hak da bir kişilik hakkı olup, kişilik hakkı kapsamında tüm özellikleri içerir. Bu bağlamda kişi, isim üzerindeki hakkını dilediği gibi kullanma hakkına sahiptir. Bunun sınırını ise üçüncü kişilerin haklı menfaatleri oluşturur (Oğuzman vd., 2012, s. 105).

Manevi kişisel değerler içinde yer alan isim, sadece gerçek anlamda ismi değil, kişinin kendisini veya ailesini toplumda tanıtma işlevi gören simgeler, arma, ün, rozet vb. değerlerin de kişilik hakkı kapsamında korunması söz konusudur (Öngören, 1996, s. 67; Zevkliler vd., 1999, s. 460, 461).

Hukukumuzda, gerçek kişilerin (insanların) kullanmak zorunda oldukları iki isim bulunmaktadır. Bunlar, soy isim (soy ad) ve öz isim (öz ad)'den oluşmaktadır. Bunların dışında bir de zorunlu olmayan isimler vardır. Örneğin, müstear isim (takma isim), lakap, unvan gibi sıralanabilir (Köprülü, 1979, s. 298; Öngören, 1996, s. 68).

Gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişilerin de isimleri bulunmaktadır. Tüzel kişilerin isimleri TMK m. 26 hükmünden başka TTK m. 51, 52 ve 53 hükümleri ile de özel olarak korunmaktadır. Ticaret unvanları ve işletme isimlerinin korunmasına yönelik TTK hükümleri, tüzel kişilerin isimlerini TMK hükümlerine ana hatları itibariyle benzer şekilde korumaktadır (Akipek vd., 2011, s. 433).

TMK'nın 26'ncı maddesinde kişinin isminin iki türlü saldırıya karşı korunması imkânı sağlanmıştır. İsmin kullanılmasının bir çekişme oluşturması hâli ve ismin haksız şekilde kullanılması hâli, söz konusu madde kapsamında düzenlenmiştir (Köprülü, 1979, s. 306; Oğuzman vd., 2012, s. 123).

İsmin kullanılmasının bir çekişme oluşturması hâli, bir kişinin bir ismi kullanamayacağı itirazı ile karşılaşmasıdır. Örneğin, bir kişinin kullanmakta olduğu ismi taşıyamayacağına ilişkin bir broşür yayınlanması durumunda o kişinin ismi kullanması çekişmeli bir hâl almış olur. İşte böyle bir durumda kanun koyucu TMK m. 26/1 hükmü ile kişiye, o ismi taşımaya hakkı olduğunun tespitini hâkimden talep etme hakkı vermektedir. Bu dava ileride ayrıntılı olarak görüleceği üzere tespit davasıdır (Oğuzman vd., 2012, s. 123, 124).

İsmin haksız kullanılması hâli ise, bir kişinin hakkı olmaksızın başka bir kişiye ait ismi kullanmasıdır. Ancak burada ismin haksız kullanımından bahsedebilmek için ismin mutlaka başka bir kişi tarafından haksız şekilde kullanılması zorunlu değildir. İsmin bir marka olarak kullanılması veya bir eşyada kullanılması yahut ticaret unvanı veya işletme ismi olarak kullanılması hâlinde de ismin haksız kullanımı söz konusu olur (Sırabaşı, 2007, s. 93).

Öte yandan özellikle bir kişiyi belirleme işlevi görmeyen, toplumda başkalarının da kullandığı bir ismin bir ürüne verilmesi ismin haksız kullanılması olarak değerlendirilemez. Ayrıca bir ismin haksız olarak kullanıldığını iddia eden tarafın bu konuda korunmaya değer bir menfaatinin olması şartı aranmalıdır. Yoksa genel itibariyle kullanılmaya uygun her isim bakımından bu ismi taşıyan başka bir kişi haksız kullanım iddiasıyla isminin korunmasını talep edebilecektir. Fakat bunun kabulü mümkün değildir. Örneğin, piyasaya çıkarılan bir ürünün isminin ‘‘Özcan’’ olduğu düşünüldüğünde, ürünü piyasaya çıkarana karşı ismi Özcan olan herkesin haksız kullanım iddiasıyla dava açması beklenemez. Ancak bu adın kullanılmasında menfaati olduğunu ortaya koyabilecek kişi haksız kullanım nedeniyle dava açabilecektir (Oğuzman vd., 2012, s. 124). Bu açıdan bakıldığında örneğin, radyo veya televizyonda yayınlanan bir reklam ile reklamda tanıtımı yapılan eşyaya toplumun çok sevdiği ve tanıdığı bir kişinin ismi verilerek reklamının yapılmasında ismin haksız kullanımı söz konusudur (Sırabaşı, 2007, s. 93).

TMK’nın 26’ncı maddesinin birinci fıkrasında, isminin kullanılması çekişmeli olan kişinin, hakkın tespiti için dava açabileceği ifade edilmiştir. Anılan maddenin ikinci fıkrasında ise, ismi haksız şekilde kullanılan kişinin buna son verilmesini; ayrıca haksız kullanan kişinin kusuru varsa maddi zararın giderilmesini isteyebileceği ve gerçekleşen haksızlığın niteliğine göre manevi tazminat talep edilebileceği hükme bağlanmıştır.

TMK m. 26 hükmünün, kişilik haklarının korunmasına ilişkin olan ve genel nitelikte olan TMK m. 25 hükmü ile aynı temele dayandığı (Zevkliler vd., 1999, s. 436) ve onun özel bir uygulama hâlini oluşturduğu kabul edilmektedir. Buna göre TMK m. 26 hükmünün koruması dışında kalan ihlaller de isim üzerindeki hakkı ihlal edilen kişinin, kişilik hakkını koruyan diğer davalardan da yararlanması mümkün olmaktadır (Oğuzman vd., 2012, s. 123).

Dolayısıyla kişilerin isimleri üzerinde sahip oldukları kişisel değerlerine radyo ve televizyon yayınları ile yapılan saldırılar, hukuka uygunluk nedenlerinden biri de bulunmuyorsa hukuka aykırıdır (Serdar, 1999, s. 95).

Bir radyo ve televizyon yayını sırasında, kişilik haklarını ihlal edici nitelikteki bir olayda, başka birinin isminin gerçeğe aykırı şekilde ve yanlışlıkla kullanılması hâlinde

kişinin isim hakkının yanı sıra şeref ve haysiyetinin de ihlali söz konusu olur (Sırabaşı, 2007, s. 92). Hatta bir açıklamanın, bahse konu açıklama ile hiçbir ilgisi bulunmayan bir kişinin ismi kullanılarak yayınlanması durumunda, açıklama şeref ve haysiyeti ihlal edici nitelikte olmasa dahi kişinin isminin izni olmadan kullanılması nedeniyle, isim hakkına saldırı oluşturur. Dolayısıyla şeref ve haysiyeti ihlal edici nitelikte olmasa bile, hiç kimsenin, isminin herhangi bir ilgisinin bulunmadığı bir yayında kullanılmasına katlanmak zorunluluğu bulunmamaktadır (Sırabaşı, 2007, s. 93).

4.2.2.4. Hayat Alanın İhlali

Kişilerin hayat alanı da kişilik hakkının konusunu oluşturan manevi kişisel değerlerden biridir. Öğretide hayat alanına, üç başlık altında yer verilmekte ve bu ayrım üç alan teorisi[21] olarak isimlendirilmektedir. Bunlar; kamuya açık alan, özel alan ve gizlilik alanı olarak üç başlıktan oluşmaktadır (Avşar & Öngören, 2003, s. 94; Belli, 2008, s. 36; Bilen, 2018, s. 20; Dural & Öğüz, 2020, s. 138; Helvacı, 2001, s. 61; Helvacı & Erlüle, 2021, s. 89; Köprülü, 1979, s. 275; Sırabaşı, 2007, s. 94; Tüfek, 2006, s. 28).

4.2.2.4.1. Kamuya Açık Hayat Alanının İhlali

Kişilerin başkaları tarafından bilinmesinden rahatsız olmadığı, herkese açık olan ve serbestçe açıklanmasında bir sakınca görülmeyen olaylar ve faaliyetler kamuya açık hayat alanını oluşturur (Helvacı, 2001, s. 62; Helvacı & Erlüle, 2021, s 90; Köprülü, 1979, s. 275).

Kişilerin kamuya açık alanında gerçekleşen olayların açıklanması kural olarak kişilik hakkının ihlaline yol açmaz. Kişinin kamuya açık alanında ortaya çıkan olaylar ve gerçekleştirdikleri faaliyetler herkes tarafından bilinme ve izlenme imkânına sahip olması karşısında, bu alan, kişilik hakkının korunmasına ilişkin hükümlerden yararlanmaz. Kamuya açık alanda gerçekleşen olaylar hakkında üçüncü kişilerin bilgi sahibi olmaları ve buna ilişkin düşünce açıklamalarında bulunmaları, bu fiili haklı gösterecek bir neden aranmaksızın hukuka uygun kabul edilir. Ancak hukuka uygun kabul edilebilmesi için açıklamanın dürüstçe yapılması gerekir. Örneğin, sokakta bir otomobilin içinde görülen kişi, bu hususun başkaları arasında konuşulmasına katlanmak zorunda olmakla beraber, söz

[21] Alan teorisi ilk defa Alman Profesör Heinrich Hubmann tarafından ileri sürülmüştür (bkz. Helvacı, 2001, s. 61 ve dn. 219).

konusu açıklamalar kişiyi kötüleme veya dedikodu maksadıyla yani kişiye zarar verme kastıyla yapılmakta ise fiil, hukuka aykırı hâle gelmektedir (Serdar, 1999, s. 82, 83).

Dolayısıyla kişilerin kamuya açık alanında gerçekleşen olay ve faaliyetlerine ilişkin açıklamalar, kişiyi küçük düşürücü veya kötüleyici nitelikte bir amaç taşımaması gerekir. Aksi hâlde hukuka uygunluktan söz edilemez (Sırabaşı, 2007, s. 94). Gerçekten kişilerin kamuya açık alanına ilişkin dahi olsa gerçek dışı söylemlerde bulunmak, kamuya açık alanına giren hususlar hakkında onu küçük düşürmek amacıyla çeşitli bilgiler yaymak kişilik hakkının ihlaline yol açar ve bu hâlde kişinin şeref ve haysiyetinin ihlal edildiği de kabul edilir (Belli, 2008, s. 36).

Kişiler, kamuya açık alanda bir olay veya faaliyeti kimliği belirsiz, sıradan her bir vatandaş gibi gerçekleştirebilir. Bu kapsamda, alışveriş yapmak, tiyatroya gitmek, yürüyüşe çıkmak, otomobil kullanmak vb. tüm faaliyetler esasen gündelik yaşam içinde kişilerin zorunlu olarak gerçekleştirdiği birkaç davranışa örnek teşkil eder. Hatta bazı durumlarda kişiler bizzat kendisi davranışlarına aleniyet kazandırır. Örneğin, bir radyo veya televizyon yayınına çıkmak veya bir topluluk önünde konuşmak gibi davranışlar kişinin kendisi tarafından aleniyet kazandırılan davranışlardır (Kılıçoğlu, 2013, s. 119).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilerin kamuya açık hayatına ilişkin açıklamalar ise daha özel bir nitelik arz eder. Zira bilindiği üzere radyo ve televizyon yayınları daha geniş kitlelere ulaşmaktadır. Kişilerin, gündelik yaşam içinde zorunlu olarak gerçekleştirdiği kamuya açık alan içindeki olay ve faaliyetlerin, toplum tarafından izlenilmesini hoş karşılaması mümkün ise de kişiden aynı olay ve faaliyetlerin radyo ve televizyon yayınları ile çok daha geniş kitlelere iletilmesine katlanması beklenmemelidir (Aydın, 1997, s. 110). Diğer bir ifadeyle her olay veya faaliyetin, salt kamuya açık olduğu için yayınlanabileceği anlamına gelmemesi gerekir (Helvacı, 2001, s. 62).

Radyo ve televizyon yayınları ile kamuya açık hayat alanına ilişkin olayların ileride her zaman tekrar kullanılabilme riskleri bulunmaktadır. Bu sebeple, kişinin kamuya açık alanına dâhil bile olsa, özel hayatını ilgilendiren olayların sürekli el altında bulundurulması da kişiler bakımından rahatsız edici olabilmektedir (Kılıçoğlu, 2013, s. 130; Serdar, 1999, s. 83). İşte bu yüzden öğretide, radyo ve televizyon yayınları ile yapılan açıklamalar bakımından kişinin kamuya açık hayat alanını, özel hayat alanının lehine daraltmanın zorunlu olduğu ifade edilmektedir (Kılıçoğlu, 2013, s. 130; Serdar, 1999, s. 84; Sırabaşı, 2007, s. 95).

Öte yandan radyo ve televizyon yayınları bakımından da kamuya açık hayat alanının bulunduğu kabul edilmektedir. Örneğin, bir sanatçının toplumun önüne çıkması durumunda

kendisi bizzat isteyerek hayatına ilişkin olay ve faaliyetlerine aleniyet kazandırmış olduğundan bunu radyo ve televizyonların yayınlamasında hukuka aykırılık doğmaz. Bunun yanı sıra siyasiler, sanatçılar, sporcular gibi kamuya mâl olmuş kişilerin, diğer sıradan kişilere nazaran kamuya açık hayat alanlarının daha fazla olduğu ve bu yüzden belirtilen niteliklere sahip olan kişilerin de şüphesiz özel ve gizli hayat alanları bulunmakla ve korunmakla birlikte bu kişilerin bu tür alanlarının sınırının fazla da geniş tutulmaması gerektiği ifade edilmektedir (Sırabaşı, 2007, s. 95, 96). Zira bu kişiler bazen sağlık veya aile hayatı gibi konularda topluma bilgi sunarlar. Hatta bu tür olayların bilinmesi bazı durumlarda kamu yararının da bir gereği olabilir. Üstelik böyle bir durumda kişinin rızasının da bulunması gerekmemektedir (Helvacı, 2001, s. 65, 66).

Radyo ve televizyon araçlarını kullanma bakımından kamuya mâl olmuş kişilerin daha fazla imkâna sahip olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla bu kişilerin aleniyetin yaratacağı riski isteyerek kabullendikleri varsayılmaktadır. Bu kişilerin toplumdaki konumları göz önüne alındığında radyo ve televizyonlar bu kişilerle ilgili yapacakları yayınlarda daha geniş imkânlara sahip olmaktadırlar. Buna karşılık, toplumu bilgilendirme ve aydınlatma amacını aşan, kamu yararı taşımayıp yalnızca kişiyi aşağılama ve küçük düşürme amacıyla yapılan yayınlar ile gerçeğe aykırı olaylar içeren veya belirtilen kişilerin toplumdaki konumlarıyla ilgisiz radyo ve televizyon yayınları hukuka aykırı niteliktedir (Sırabaşı, 2007, s. 96).

Sonuç itibariyle, kamuya açık hayat alanına ilişkin de olsa kişiler hakkında gerçek dışı söylentiler yaymak veya kişiyi küçük düşürmek ya da başka bir kötü niyetle kamuya açık hayat alanındaki bilgilerin başkalarına iletilmesi açıkça kişilik hakkını ihlal eder. Bu durum kişinin şeref ve haysiyetine yönelik bir saldırı da oluşturur (Zevkliler vd., 1999, s. 468).

4.2.2.4.2. Özel Hayat Alanının İhlali

Kişilerin özel hayat alanı, sadece en yakınları ile paylaştığı alanı ifade etmektedir. Bu alanda gerçekleşen olay ve faaliyetler kişinin yakınları tarafından bilinmekte olup, bunların diğer kişilerce bilinmesi istenmez (Belli, 2008, s. 74; Köprülü, 1979, s. 275).

Kişilerin özel hayat alanına giren olay ve faaliyetler yakınları tarafından da öğrenilmektedir. Bu kapsamda kişilerin yakınlarının öğrendiği olayların diğer kişilerle paylaşılması hukuka aykırılık oluşturmaz. Nitekim özel hayat alanına giren hususları açıklanan kişi, bu hususların kişinin yakınları tarafından bilinmesi durumunda bunların diğer kişilere de aktarılabilme ihtimalini tahmin etmesi gerekir. Buna karşılık kişinin özel hayat

alanı içinde edinilen bilgilerin radyo ve televizyon yayınları ile belirsiz sayıdaki kişilere açıklanması hukuka aykırı olmaktadır (Aydın, 1997, s. 111; Kılıçoğlu, 2013, s. 132).

Kişinin özel hayat alanı kural olarak kişilik hakkı korumasından yararlanmaktadır. Bunun istisnasını ise bu alana ilişkin yayınlarda kamu yararı şartı oluşturur. Örneğin, bir kişinin eşiyle tartışmasını, borçlarını, mesleki hayattaki başarısızlıklarını radyo ve televizyon yayınları ile açıklamak kişinin özel hayat alanına saldırı oluşturmaktadır. Zaten burada kamu yararının bulunduğundan söz etmek de mümkün değildir. Dolayısıyla toplumu ilgilendiren olaylar hakkında toplumu bilgilendirme, diğer bir ifadeyle kamu yararı amacını aşmayacak nitelikteki gerçeğe uygun açıklamalar hukuka aykırı olmazlar. Ancak özel hayat alanı bakımından da gerçek dışı radyo ve televizyon yayınları her zaman hukuka aykırı niteliktedir (Sırabaşı, 2007, s. 97).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişinin özel hayat alanına giren hususların açıklanmasında kişinin rızası bulunmakta ise açıklamanın hukuka uygun olduğunun kabul edilmesi için söz konusu açıklamanın rıza gösterilen oranın dışına çıkılmadan yapılması gerekir. Aksi hâlde kişinin rızası bulunmayan veya rızasının kapsamı aşılarak özel hayat alanına ilişkin açıklamalarda bulunmak hukuka aykırı olur (Belli, 2008, s. 74).

Kamuya mâl olmuş kişilerin de özel hayat alanının bulunduğu tartışmasızdır. Bu nitelikteki kişilerin ancak kamu yararı açısından gerekli ise, radyo ve televizyon yayınları ile özel hayat alanlarına giren hususlar gündeme getirilebilir. Yoksa örneğin, bir kişinin salt kamu görevi yapması o kişinin özel hayat alanına müdahale hakkı vermez. Burada dikkat edilmesi gereken sınır, ‘‘sosyal uygunluk’’ ile ‘‘yakışık almadır’’. Sosyal uygunluktan anlaşılması gereken ise kamuya mâl olmuş bir kişinin özel hayat alanını ilgilendiren açıklamaların, kişinin özel hayatının gizliliğinden, çok daha fazla ve öncelikli haklı bir yararın bulunması durumunu ifade etmektedir (Sırabaşı, 2007, s. 97, 98).

4.2.2.4.3. Gizli Hayat Alanının İhlali

Gizli hayat alanı, kişinin sadece güvendiği kişiler ile paylaştığı, diğer kişiler bakımından ise kapalı olmasını istediği, onların bilmesini veya öğrenmesini arzu etmediği olaylar ve hareketleri kapsamaktadır (Helvacı, 2001, s. 62; Helvacı & Erlüle, 2021, s. 89; Köprülü, 1979, s. 275).

Kişilik haklarının korunması kapsamında, kişinin gizli hayat alanı, her türlü müdahale karşısında koruma altına alınmıştır. Bu bağlamda kişilerin gizli hayat alanına radyo ve televizyon yayınları ile yapılan saldırılar da hukuka aykırı olacaktır (Arpacı, 2000,

s. 141; Sırabaşı, 2007, s. 98). Dolayısıyla gizli hayat alanına ilişkin bilgilerin açıklanması ve hatta yayınlanması hukuka aykırıdır. Çünkü gizli hayat alanına ilişkin bilgileri kişiler, sadece güvendiği belirli kişiler ile paylaşmaktadır. Fakat bu bilgileri edinen kişiler, edindikleri bilgileri belirli sayıda dahi olsa diğer kişilere açıklayamazlar. Nitekim gizli hayat alanına ilişkin bilgilerini açıklayan bir kişi, bu bilgilerin başka kişilere açıklanmayacağına güvenmektedir. Ancak güvenin boşa çıkarılması hâlinde hukuka aykırılık doğacaktır (Belli, 2008, s. 74).

Radyo ve televizyon kuruluşlarında çalışanlar bazı durumlarda mesleklerini yerine getirirken kişilerin gizli hayat alanı dâhilinde ona ait bazı sırları öğrenebilirler. Örneğin, radyo ve televizyon kuruluşunda çalışanlar kimi hâllerde bir olayı araştırmak amacıyla bir kişinin evine, ofisine, şirketine gitmekte, bu kişiler ile röportaj gerçekleştirmekte, hastaneler, kamu kurumlarına giderek bazı olaylar hakkında araştırma yapmaktadırlar. Söz konusu kişilerce yürütülen bu faaliyetler esnasında kişiler hakkında istenmeyen bazı sırlar da elde edilebilmektedir. İşte radyo ve televizyon kuruluşlarında çalışan kişilerin mesleklerini yürüttükleri sırada bizzat edindikleri sırları açıklamaları özel hukuk açısından sorumluluğa yol açabilmektedir (Aydın, 1997, s. 112; Kılıçoğlu, 2013, s. 135; Sırabaşı, 2007, s. 99).

Sır sahibinin güven duyduğu kişilerce radyo ve televizyon programlarına yapılan gizli hayat alanına ilişkin açıklamalar da sır sahibinin rızası dışında bilgi edinme olarak kabul edilir ve hem güvenilen kişi hem de radyo ve televizyondaki açıklamadan sorumlu olan kişi gizli hayat alanını hukuka aykırı olarak ihlal etmiş olur. Ancak burada radyo ve televizyonun sorumluluğunun doğabilmesi için kendisine açıklamada bulunan kişinin sır sahibinin güvendiği kişilerden olduğunu ve açıklamanın sır niteliğinde olduğunu bilmesi gerekir. Bu ise her somut olay ve sır niteliğindeki açıklamanın durumuna göre özel hâl ve şartlardan çıkarılabilmektedir. Bunun yanı sıra radyo ve televizyonun kişilerin gizli hayat alanına ilişkin sır niteliğindeki açıklamaları sebebiyle sorumluluğuna gidilirken en başta kendisinin özen yükümlülüğüne uygun davranıp davranmadığına bakılması gerekir (Kılıçoğlu, 2013, s. 136).

Kişilerin gizli hayat alanına dâhil olan mektup, fotoğraf gibi şeylerin radyo ve televizyon ile yayınlanması da saldırı niteliğindedir. Kişilerin gizli hayat alanına dâhil olan olayları ve sırları, kişinin rızası ile yahut rızası dışında elde edildiğine bakılmaksızın, hukuka uygunluk nedenleri bulunmadıkça, bunların radyo ve televizyon ile yayınlanması hukuka aykırı olacaktır (Serdar, 1999, s. 90; Sırabaşı, 2007, s. 100).

Kişinin gizli hayat alanının ihlali olay açıklamaları biçiminde gerçekleşir. Gizli hayat alanını ilgilendiren gerçek dışı olay açıklamaları her zaman hukuka aykırı iken; gerçek olay

açıklamaları ise yalnızca hukuka uygunluk nedenleri varsa hukuka aykırı kabul edilmezler (Kılıçoğlu, 2013, s. 140, 141).

Sonuç itibariyle radyo ve televizyon yayınları ile hayat alanının ihlali, kişilerin, görüntü, ses ya da her ikisinin birlikte kullanılması durumunda ortaya çıkabilir. Görüntünün kullanılması durumunda, şüphesiz ihlalin boyutu daha ağır olacaktır (Serdar, 1999, s. 91). Bu nedenle kişilerin hayat alanına giren hususların radyo ve televizyonda yayınlanması ne kadar haklı olursa olsun, söz konusu yayınların kişileri gereğinden fazla incitici nitelikte olmaması ve kişinin şeref ve haysiyetine saldırı amacını ön plana çıkarmaması gerekir. Aksi hâlde radyo ve televizyon yayınları ile bu alandaki özgürlük amacının dışına çıkılmış olur (Sırabaşı, 2007, s. 101).

4.2.2.5. Özgürlüklerin İhlali

Özgürlükler, manevi kişisel değerler içinde önemli bir yere sahiptir (Aydın, 1997, s. 120; Öngören, 1996, s. 66). Gerçekten TMK m. 23/2'de kimsenin özgürlüklerinden vazgeçemeyeceği ya da onları hukuka veya ahlaka aykırı şekilde sınırlayamayacağı hükme bağlanmıştır.

Görüldüğü üzere Medeni Kanunumuzda özgürlüklere önem verilmiş ve kişiliğin korunması başlığı altında TMK m. 23 hükmünde, ismen belirtilerek düzenlenmiştir. Söz konusu hükme bakıldığında özgürlükten her türlü vazgeçmenin geçersiz olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca özgürlüklerin sınırlanması bakımından da bir düzenleme yapılarak özgürlüklerin hukuka veya ahlaka aykırı şekilde sınırlanamayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu hükme aykırı nitelikteki sözleşmelerin kişilik hakkını ihlal edeceği kabul edilmektedir (Aydın, 1997, s. 120, 121).

6112 sayılı Kanun'un yayın hizmeti ilkelerini düzenleyen 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde, yayın hizmetlerinin, ırk, din, dil, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi ve felsefi düşünce, tabiiyet, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremeyeceği ve teşvik edemeyeceği ifade edilmiştir.

Buna göre, radyo ve televizyon yayınlarında kişilerin, vicdan, din, inanç ve düşünce özgürlüklerine karşı aşağılayıcı, küçük düşürücü ifadelere yer verilmesi ihtimali bulunmaktadır. Örneğin, bir radyo veya televizyon programında bir düşüncenin, dinin veya inancın diğerlerine nazaran daha iyi olduğu, üstelik buna inanan kişilerin diğer kişiler karşısında daha üstün olduğunun ifade edildiği bir yayın açıkça kişilik haklarına saldırı niteliğindedir (Sırabaşı, 2007, s. 93, 94).

Örneğin; Üst Kurul'un 30.12.2020 tarihli ve 2020/53-42 sayılı kararında, ihlale konu bir programda toplumun belirli bir kesimini hedef göstererek kamuoyunu yanlış yönlendirebilecek nitelikte yorumlar yapıldığı, bu yorumların mültecilere karşı kin ve düşmanlığa sevk edebilecek, toplumda olumsuz yargı ve tutum geliştirebilecek, gerilime, ayrışmaya ve toplumsal iç barışı bozabilecek nitelikte olduğu kanaatine varılmakla, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde yer alan hükmün ihlali nedeniyle yayıncı kuruluş hakkında idari para cezası yaptırımı uygulanmasına karar verilmiştir.

Diğer yandan 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendinde, yayın hizmetlerinin, tarafsızlık, gerçeklik ile doğruluk ilkelerini esas alması ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamasının zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır.

Örneğin; Üst Kurul'un 24.11.2021 tarihli ve 2021/46-14 sayılı kararında, ihlale konu yayında, sunucu tarafından kullanılan ifadelerin olağanüstü dönemlerde toplumsal dayanışmanın güçlenmesi için, mağdurların zararlarının en hızlı şekilde giderilmesi adına, devlet imkânlarına ilave olarak, yardımda bulunmak isteyen vatandaşlara güvenilir bir yardım kanalı olarak resmi makamlarca verilen iban numaralarına gönderilen paraların, herhangi bir delil veya kanıt bulunmaksızın, başka yerlerde kullanıldığının ima edilmesi toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel teşkil edebilecek nitelikte olduğu, ifadelerin tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkeleriyle bağdaşmadığı kanaatine varılmakla, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendinde yer alan hükmün ihlali nedeniyle yayıncı kuruluş hakkında idari para cezası yaptırımı uygulanmasına karar verilmiştir.

Dolayısıyla kanun koyucunun özellikle özgürlükler konusunda kişinin irade özerkliğine verdiği önemin büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. Öyle ki yalnızca üçüncü kişiler tarafından değil, özgürlüklerin bizzat kişinin kendisi tarafından sınırlandırılması dahi TMK m. 23/2 hükmüyle koruma altına alınmıştır (Dural & Öğüz, 2020, s. 151).

4.2.3. Mesleki, Sanat ve Ticaret Hayatına İlişkin Kişisel Değerlerin İhlali

Kişilerin, mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin değerlerinin de korunması gerekmektedir (Belli, 2008, s. 41). Nitekim bu değerler de kişilik hakkı kapsamında yer alırlar. Ancak bu tür değerler, maddi bedensel ve manevi değerlerden farklı olarak, parasal sonuçlar doğurmaya uygundurlar. Bu yüzden bahse konu değerlerin içinde ekonomik özgürlük ve varlık, mesleki ve ticari giz alanı ve mesleki şeref ve haysiyet olarak üç ayrı

değerin bulunduğunu ifade eden ve konuyu bu açıdan ele alan yazarlarda bulunmaktadır (bkz. Karaman, 2018, s. 87; Öngören, 1996, s. 75; Zevkliler vd., 1999, s. 472).

Kişilerin ekonomik nitelikteki bu haklara sahip olmasını ve bu hakların varlığını sürdürme özgürlüğünü engelleyici müdahaleler, kişilik haklarını ihlal ederler (Aydın, 1997, s. 121; Belli, 2008, s. 41; Karaman, 2018, s. 87).

Kişilerin ekonomik faaliyetlerinde, dilediği mesleği yapmak ve ekonomik varlığını sürdürmek hakkı bulunmaktadır. Zira bu haklar Anayasal güvence altındadır. Bir kişi hakkında onun mesleki ve bilimsel kişiliğine ilişkin ağır ve yersiz eleştirilerde bulunmak, çeşitli söylentiler çıkarmak ve böylece ekonomik varlığını zedelemek kişilik hakkına saldırı olarak değerlendirilir (Belli, 2008, s. 42). Ancak ekonomik özgürlük ve varlıklara saldırı da kamu yararı gibi toplumun üstün çıkarı bulunmakta ise hukuka aykırılık ortadan kalkar. Örneğin, bir işletme tarafından piyasaya çıkarılan üründe sağlığı tehdit eden maddeler bulunmakta ise bu hususun radyo ve televizyonda yayınlanması, kamu yararının bir gereği olduğu için hukuka aykırı nitelikte değildir. Buna karşılık söz konusu yayın gerçek dışı nitelikte ise kişilik hakkına saldırı oluşur (Aydın, 1997, s. 124; Sırabaşı, 2007, s. 103).

Kişilerin mesleki ve bilimsel kişilikleri ve özelliklerine ilişkin haksız ve ağır eleştirilerde bulunmak, çeşitli temelsiz söylentiler ve yersiz suçlamalar ile toplumda edindiği saygınlığını zedelemek ve böylece ekonomik varlığı yönünden zarar görmesine neden olmak kişilik hakkına saldırı teşkil eder. Örneğin, gerçek dışı olmasına rağmen, bir kişinin işletmesinde kanun kaçaklarını çalıştırdığını iddia etmek, bir meslek sahibinin, mesleğini iyi şekilde yürütemeyecek kadar beceriksiz olduğunu iddia etmek, bir doktor hakkında muayenehanesine gelen kadın hastalarına cinsel tacizde bulunduğuna ilişkin söylentiler yaymak gibi fiillerle o kişinin müşteri çevresinin azalmasına veya tamamen yok olmasına sebep olmak, açıkça kişilik hakkına saldırı niteliğindedir. Bunun gibi bir tacir hakkında gerçeğe aykırı olarak, borçlarını ödemediği, iflas durumunda bulunduğu gibi asılsız iddialar yayarak tacirin kullanacağı krediler bakımından engel oluşturmak kişilik hakkını ihlal eder (Öngören, 1996, s. 77; Zevkliler vd., 1999, s. 474). Tüm bu belirtilen fiillerin radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleştirilmesi hâlinde de kişilik hakkı ihlali ortaya çıkar ve üstelik yayınların ulaştığı kitlenin genişliği bakımından saldırının sonuçları çok daha ağır olacaktır.

Diğer yandan bir kişinin mesleki ve ticari nitelikteki sırlarını incelemek, bu tür bilgileri içeren belgelerin resmini veya fotokopisini çekmek, bu hususlar hakkında bilgi toplamak suretiyle başkalarına aktarmak da kişilik hakkına saldırı oluşturur (Öngören, 1996, s. 77; Zevkliler vd., 1999, s. 474). Bunun dışında, radyo ve televizyon yayınlarında, bir

işletmenin ürünleri hakkında gerçek dışı iddialarda bulunup, kötülemek maksadıyla hareket edilmesi veya doğrudan işletme hakkında toplumda olumsuz kanaat uyandırılarak işletmenin ürünlerinin satın alınmamasını sağlamak suretiyle boykot hareketi yaratmak açıkça ekonomik özgürlük ve varlığa dolayısıyla kişilik hakkına yönelik saldırı mahiyetindedir (Serdar, 1999, s. 100).

4.3. Radyo ve Televizyon Yayınları ile Kişilik Haklarının İhlalinde Hukuka Aykırılık ve Hukuka Uygunluk Sebepleri

4.3.1. Genel Olarak Hukuka Aykırılık

Hukuka aykırılık unsuru, haksız fiillerden doğan sorumlulukta önemli bir yer tutar (Serdar, 1999, s. 100). Gerçekten TMK m. 24/1'de, hukuka aykırı olarak kişilik haklarına saldırılan kimseden bahsedilmekte olup, saldırıya uğrayanın, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebileceği düzenlenmiştir. Yine TBK m. 49/1'de, hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren kimseden bahsedilmekte olup, kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar verenin bu zararı gidermekle yükümlü olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak ele alacağımız üzere, bazı korunma yolları bakımından saldırının hukuka aykırılığının yanı sıra ayrıca saldırıda bulunan kimsenin kusurlu olması da gerekmektedir. Özellikle maddi ve manevi tazminat talepleri bakımından tek başına fiilin hukuka aykırı olması yeterli değildir. Ayrıca fiili gerçekleştiren kimsenin kusurlu olması da şarttır. Bunların dışında yer alan ve kişiliği koruyan dava ve taleplerde fiili gerçekleştirenin kusurlu olması şart değildir. Ancak kişinin rızası bulunmaksızın gerçekleşen saldırılar karşısında kişiliğin korunmasının temel şartını, saldırının hukuka aykırı olması oluşturmaktadır (Zevkliler vd., 1999, s. 513).

Hukuka aykırılık unsuruna ilişkin olarak ise TMK m. 24/2 hükmü belirleyici olmaktadır. Buna göre, kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel ya da kamusal yarar yahut kanunun verdiği yetkinin kullanılması nedenlerinden biriyle haklı kılınmadığı sürece, kişilik haklarına yapılan her saldırının hukuka aykırı olduğu hükme bağlanmıştır.

Söz konusu hükümde kişilik hakkına yapılan saldırının hangi hâllerde hukuka aykırı kabul edilmeyeceğini, diğer bir ifadeyle hukuka uygunluk nedenleri ifade edilmektedir. Böylece bu hükümde sayılan hâllerden biri bulunmadığı sürece kişilik hakkına saldırı hukuka aykırı nitelikte olacak ve saldırıya uğrayan kimse TMK m. 25'te yer alan dava

haklarını kullanabilecektir. Fakat hukuka uygunluk nedenlerinden birisinin mevcut olduğunu ispat etmek yükümlülüğü, bu hususu iddia edene düşmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 152, 153).

Hukuka aykırılık unsuru ile tam olarak ne anlaşılması gerektiği öğretide tartışmalıdır[22]. Ancak İsviçre-Türk hukukunda hâkim görüş objektif teori üzerinde yoğunlaşmaktadır (Kılıçoğlu, 2013, s. 68; Aydın, 1997, s. 85).

Hukuka aykırılığın kanun hükümlerinde belirli bir tanımı yapılmadığından bu hususta öğreti ve yargı kararları da belirleyici olmaktadır. Sonuç itibariyle hukuka aykırılık, genel olarak hukuk düzenine uymayan ve hukuk düzenince reddedilen, kabul edilmeyen bir davranış ve fiil olarak ifade edilmektedir. Bu yönüyle hukuka aykırılık, bir davranış ile ilgili olarak hukuk düzeninin olumsuz değer yargısı olarak belirtilmektedir (Kılıçoğlu, 2013, s. 59).

Hukuka aykırılıkta her zaman emredici bir kural ihlal edilmektedir. Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlalinde de kişilerin kişi varlığını koruyan kurallar ihlal edilmektedir. Bu kuralların yazılı veya yazılı olmayan hukuk kurallarından oluşabileceği ifade edilmektedir (Aydın, 1997, s. 87; Sırabaşı, 2007, s. 104, 105).

Hukukumuzda, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlalinde hukuka aykırılığın belirlenmesi ve uyuşmazlığın çözümü bağlamında örf ve âdet hukukuna rastlanmamaktadır. Öte yandan bir hukuk kuralı olarak nitelendirilmese dahi kişilik haklarının ihlalinde örf ve âdetin yeri göz ardı edilemez. Gerçekten kullanılan bir ifadenin kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edip etmediğinin tespitinde bu hususta yayının ulaştığı kitlenin anlayışı dikkate alınacaktır. Böylece kişilerin şeref ve haysiyetinin ihlal edilip edilmediğinin belirlenmesinde örf ve âdetler, hâkime yol gösterici olacaktır (Aydın, 1997, s. 90).

Öte yandan hâkim tarafından bir saldırının hukuka aykırılığı belirlenirken gerçekleşen fiilin ceza hukuku bağlamında suç teşkil eden bir fiil olup olmadığına bakılarak da çözüme ulaşılabilecektir. Zira suç niteliğinde bir fiilin bulunması hâlinde fiilin hukuka aykırılığının belirlenmesi işi de daha kolay olacaktır. Nitekim hâkim bunu yaparken sadece özel hukuk kurallarıyla bağlı olmayıp, kamu hukuku kurallarını da dikkate almak durumundadır (Zevkliler vd., 1999, s. 514, 515).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinden doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hâkimin yarattığı hukukun da yeri vardır. Bu kapsamda hâkimin iki

[22] Bu konu hakkında sübjektif teori ve objektif teori olarak iki teori ileri sürülmekte olup, tartışmalar için bkz. Aydın, 1997, s. 83-87; Kılıçoğlu, 2013, s. 61-77; Serdar, 1999, s. 100-109.

bakımdan takdir yetkisinin bulunduğu kabul edilmektedir. İlk olarak, kişisel değerlerin belirlenmesi hususunda hâkim geniş bir takdir yetkisine sahiptir. Böylelikle radyo ve televizyon yayınları ile ihlal edilen bir değerin hukuki bakımdan korunmaya değer olup olmayacağına hâkimin kendisi tarafından hukuk kuralı yaratılarak karar verilecektir. İkinci olarak, fiilin hukuka aykırılığının tespiti de yine takdir yetkisi kullanılarak yapılacaktır. Ancak hâkim bu hususta yazılı hukuk kuralları ve örf ve âdet hukuku kurallarına bakmalı ve buradan bir sonuca ulaşamadığı hâlde hâkim bizzat kendisi hukuk yaratarak bir karara varacaktır. Kuşkusuz hâkimin bu kapsamda sahip olduğu takdir yetkisine genel bir çerçeve çizmek zordur. Çünkü kişisel değerlerin kendisinde olduğu gibi, bu değerlerin ihlal biçimlerini sınırlamak ve belirlemek de zordur. Hâl böyle olunca hâkim, bir ihlalin hukuka aykırılığını belirlerken bir kişisel değeri ihlal eden ile bu tür değerleri ihlal edilenin yararları arasında bir denge kurması[23] gerekmektedir (Sırabaşı, 2007, s. 105).

Hukuka aykırılık kavramı nitelik itibariyle kusur kavramından ayrılmaktadır. Zira hukuka aykırılık, objektif karakterli bir kavram iken; kusur, sübjektif niteliğe sahiptir. Kusur, fiili gerçekleştiren kişinin hukuka aykırı sonucu istemek ya da bu sonucu istememekle beraber hukuka aykırı nitelikteki fiilden kaçınmak için yeteri kadar iradesini kullanmamasını ifade eder. Örneğin, ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin, başka bir kişiyi yaralaması hâlinde fiil açıkça hukuka aykırı olmakla birlikte failin kusurundan bahsetmek mümkün değildir (Helvacı, 2001, s. 98).

Kusur, genel itibariyle toplumda kınanan, ayıplanan bir davranışı ifade eder. Radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinde de kusurla ilgili genel kurallar geçerli olup, özel bir kusur türü öngörülmemiştir. Ancak kural olarak kişiliğe yönelik her saldırı hukuka aykırı niteliktedir. Bu esasen kişilik haklarının mutlak niteliği haiz olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra şayet kişiliğe yönelik saldırı hukuka uygunluk sebeplerinden birini içeriyorsa bu hâlde kişiliğe yönelik saldırı hukuka uygun duruma gelir. Diğer bir ifadeyle hukuka uygunluk sebeplerinin varlığı hâlinde fiilin hukuka aykırılığı ortadan kalkar (Sırabaşı, 2007, s. 106).

4.3.2. Hukuka Uygunluk Sebepleri

Kanun koyucu tarafından hiçbir hukuki varlık, mutlak bir varlık olarak tanınmamış ve hiçbir hak da mutlak ve sınırsız bir hak olarak tanınmamıştır. Bu yüzden başka birinin

[23] Yararların tartılması ilkesi olarak anılan bu görüş öğretide diğer yazarlarca da savunulmaktadır. Bkz. Kılıçoğlu, 2013, s. 131.

hukuki varlığını ya da bir hakkını ihlal eden her fiil, hukuka aykırı olarak nitelendirilemez. Bu husus kişisel değerleri ihlal eden fiiller için de geçerlidir. Dolayısıyla kişilik hakları, sınırsız ve mutlak nitelikte bir hukuki korumadan yararlanamazlar. Bu haklara yönelik bazı ihlaller hukuka uygun kabul edilirler. Diğer bir ifadeyle, hakkın sahibi kişi, kişisel değerlere karşı gerçekleşen her saldırıyı önleme yetkisine sahip bulunmaz. Bazı durumlarda kişinin hukuki açıdan korunan varlığının karşısında başka birinin daha üstün nitelikte varlığı söz konusu olabilir. Bu hâlde hakkına saldırılan kişinin hakkı, diğer kişinin hakkı karşısında geri planda bırakılmak zorundadır. Nitekim TMK'nın 24'üncü maddesinin birinci fıkrası, hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimseden bahsetmektedir. Yine TBK'nın 49'uncu maddesinin birinci fıkrası da kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren kişiden bahsetmektedir. Görüldüğü üzere, kanun hükümlerinde de kişilik hakkını ihlal eden her saldırının değil, yalnızca hukuka aykırı nitelikteki saldırıların sorumluluğu doğuracağı ifade edilmiştir. Buna karşılık yazılı ya da yazılı olmayan hukuk kurallarında, saldırıyı haklı gösteren bir sebep bulunmakta ise fiil, hukuka uygun kabul edilecektir (Kılıçoğlu, 2013, s. 147, 148; Öngören, 1996, s. 82, 83).

Hukuka uygunluk sebepleri, belirli bazı hâllerde bir kişinin kişiliğine yönelik saldırıya izin veren olayları ifade eder. Hukuka uygunluk sebeplerinden bazıları mutlak niteliktedirler. Kanunda mutlak hukuka uygunluk sebepleri öngörülmüş ise bunlardan birinin varlığı hâlinde hâkimin bunu uygulaması gerekir. Mutlak nitelikte olmayan diğer sebeplerin bulunduğu hâllerde ise hâkimin TMK m. 4 hükmü gereği takdir yetkisi bulunmaktadır (Helvacı, 2001, s. 99).

Hâkim, her durum ve şartı göz önüne alarak ve öne sürülen sebeplerin saldırıyı hukuka uygun hâle getirip getirmediğini tespit ederek bir karar verecektir. Ancak hâkim bu yetkisini objektif şekilde, sübjektif etkilerin yönlendirmesine izin vermeksizin kullanmak zorundadır. Bu yüzden benzer hâllerde uygulanabilecek genel nitelikte ölçütler geliştirmeye gayret eder (Helvacı, 2001, s. 99; Sırabaşı, 2007, s. 108).

Hukuka uygunluk sebepleri öğretide farklı şekillerde sınıflandırılsa da[24] genel olarak radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde, TMK m. 24/2 hükmünden hareketle; kanunun verdiği yetkinin kullanılması, kişiliğine müdahale edilenin rızası, üstün nitelikte (özel veya kamusal) yarar olmak üzere üç başlık altında sınıflandırıldığı görülmektedir (Aydın, 1997, s. 126; Ongun, 2010, s. 42; Serdar, 1999, s. 111; Sırabaşı, 2007, s. 107).

[24] Çeşitli sınıflandırmalar hakkında bkz. Kılıçoğlu, 2013, s. 149-154; Öngören, 1996, s. 83-114; Tartışmalar için bkz. Helvacı, 2001, s. 100.

4.3.2.1. Kanunun Verdiği Yetkinin Kullanılması

Kanunun verdiği yetkinin kullanılması hâlinde, bir kişinin kişilik haklarının ihlali söz konusu olsa dahi, ihlali oluşturan fiil hukuka uygun kabul edilir. Kanundan doğan bu yetki esas itibariyle kamu hukukuna ilişkin kurallardan veya özel hukuk alanına ilişkin kurallardan kaynaklanmış olabilir. Bu hukuka uygunluk sebepleri; görevin ifası, meşru müdafaa, ıztırar hâli (zorunluluk hâli), vekâletsiz iş görme olarak dört başlıkta yer almaktadır (Akipek vd., 2011, s. 402; Serdar, 1999, s. 111; Sırabaşı, s. 108). Ancak şu hususu da belirtelim ki radyo ve televizyon yayınları ile şeref ve haysiyetin ihlalinde bu başlık altında belirtilen durumlar ile çok nadiren karşılaşılmaktadır (Kılıçoğlu, 2013, s. 169).

Ayrıca TBK'nın ''Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran hâller'' başlıklı 63'üncü maddesinin birinci fıkrasında, kanunun verdiği yetkiye dayanan ve bu yetkinin sınırları içerisinde kalan bir fiilin, zarara neden olsa dahi, hukuka aykırı sayılmayacağı ifade edilmiştir.

4.3.2.1.1. Görevin İfası

Yasal sınırlar çerçevesinde bir görevin ifa edilmesi hukuka aykırı olarak nitelendirilemez (Serdar, 1999, s. 112). Bir görevin ifa edilmesi kapsamında hukuka uygunluk sebepleri olarak, yetkili makam emrinin, memuriyet görevinin veya genel olarak bir yasal yükümlülüğün ifa edilmesi örnek mahiyetinde belirtilebilir. Belirtilen durumlardan yetkili makam emrinin ifa edilmesi, radyo ve televizyon yayınları açısından da bir hukuka uygunluk sebebi teşkil eder (Kılıçoğlu, 2013, s. 171, 172; Öngören, 1996, s. 113; Serdar, 1999, s. 112).

Yetkili makam emrinin ifa edilmesinin radyo ve televizyon yayınları açısından hukuka uygunluk sebebi oluşturduğu hâllerden biri 6112 sayılı Kanun'un 7'nci maddesinin ikinci fıkrasında yer almaktadır. Buna göre, medya hizmet sağlayıcıların, Cumhurbaşkanının; milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık ve genel ahlak gereklerini ilgilendiren hususlardaki bildirilerini, bildirinin ulaştığı gün saat 23:30'a kadar yayınlamakla yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca aynı Kanun'un 18'inci maddesinin birinci fıkrasında, gerçek ve tüzel kişilerin, kendileri ile ilgili şeref ve haysiyeti ihlal edici nitelikte ya da gerçeğe aykırı olarak yayın yapılması durumunda ilgili medya hizmet sağlayıcıya düzeltme ve cevap yazısı gönderebileceği, medya hizmet sağlayıcı kuruluşun ise düzeltme ve cevap yazısını yayınlamakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir.

Öte yandan TRT Kanunu'nun 27'nci maddesinde düzeltme ve cevap hakkına yer verilmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında, yayınlarda bir kişinin şeref ve haysiyetine dokunulması ya da kendisi hakkında gerçeğe aykırı nitelikte hususlar bulunması durumunda, (a) bendi gereği TRT Kurumu'nun o kişinin göndereceği düzeltme ve cevap metnini yayınlamakla yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Aynı Kanun'un 28'inci maddesinin ikinci fıkrasında, TRT Kurumu'nun kendilerine gönderilen metni aynen okumakla görevli olan personelinin, söz konusu yayının yönetimi ile kontrolünde özel olarak görevlendirilmiş bulunmamak koşuluyla, bahse konu yayın aracılığıyla işlenen suçtan ya da haksız fiilden sorumlu tutulmayacağı belirtilmiştir. Devamında üçüncü fıkrasında, 02.07.2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nın 95'inci maddesi ile yapılan değişiklik ile; Cumhurbaşkanlığı bildiri ve konuşmaları ile bu Kanun'un 22'nci ve 27'nci maddelerine göre yapılan ve bu özelliği anons ile ifade edilen yayınlar ile tespitlerden yararlanmaksızın TRT Kurumu istasyonları haricindeki bir radyo ve televizyon kuruluşundan naklen gerçekleştirilen yayınlardan, TRT Kurumu personelinin sorumlu olmayacağına yer verilmiştir.

Böylece sunucu olarak görev ifa eden memurun, söz konusu görevin yerine getirilmesi sebebiyle sorumluluğunun doğmaması hususu hüküm altına alınmıştır (Öngören, 1996, s. 114). Bunun yanı sıra, mahkemelerin ilanen tebliğ, icra-iflas makamlarının iflas kararı veya konkordato ilanı gibi bazı hususların radyo ve televizyon yayınları ile yayınlanması durumunda yetkili makamın emrinin yerine getirilmesi olarak görevin ifası niteliğindedir. İşte bu gibi durumlarda hukuka uygunluk sebebinin varlığı karşısında söz konusu açıklamayı gerçekleştirenin hukuki sorumluluğundan bahsedilmesi mümkün değildir (Kılıçoğlu, 2013, s. 172; Öngören, 1996, s. 113; Serdar, 1999, s. 112). Ancak kamu gücünün kullanılması sırasında yetki aşılır ve özellikle görevin kötüye kullanılması hâli ortaya çıkarsa artık hukuka uygunluktan söz edilemez. Bu hâlde kişinin fiilinin hukuka aykırı olduğu ve neticede fiilinden dolayı sorumlu bulunduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Helvacı, 2012, s. 152).

4.3.2.1.2. Meşru Müdafaa

Meşru müdafaa, başka bir ifadeyle haklı savunma hakkı, özel hukuk ve kamu hukuku kuralları kapsamında tanınan bir müdahale yetkisi olarak karşımıza çıkar. Özel hukuk kuralları kapsamında bakıldığında hukuka aykırılığı ortadan kaldıran hâller başlığı içerisinde TBK'nın 63'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, zarar verenin fiilinin meşru müdafaa niteliğinde olmasının ve yetkili kamu makamlarının müdahalesinin zamanında

sağlanmasının mümkün olmadığı hâllerde kişilerin hakkını kendi gücüne dayanarak koruması durumunda fiilin hukuka aykırı sayılamayacağı hükme bağlanmıştır. Öte yandan TBK'nın 64'üncü maddesinin birinci fıkrasında, meşru müdafaada bulunan kişinin, saldırıda bulunanın şahsına ya da mallarına verdiği zarardan sorumlu olmayacağı ifade edilmiştir.

Kamu hukuku kuralları kapsamında bakıldığında da TCK m. 25 hükmünde de meşru müdafaa hâlinin bulunduğu durumlarda gerçekleştirilen fiillerden dolayı faile ceza verilmeyeceği belirtilmiştir.

Meşru müdafaa; kişilerin canına, malına ve ırzına yönelik hukuka aykırı nitelikteki saldırıları defetmek amacıyla saldırıda bulunanın maddi bütünlüğüne karşı gerçekleştirilen saldırı olarak tanımlamak mümkündür. Söz konusu saldırı, esasen savunma amacını taşımakta olduğu ve yasal düzenlemelerde öngörüldüğünden hukuka aykırı saldırı olarak değerlendirilemez (Akipek vd., 2011, s. 403).

Meşru müdafaanın tanımından da anlaşılacağı üzere, meşru müdafaadan bahsedebilmek için bazı unsurların varlığı gerekmektedir. Bunlar; şahıs ya da malvarlığına yönelik bir saldırı olmalı, saldırı hukuka aykırı nitelikte olmalı, saldırı devam etmeli, meşru müdafaa fiili saldırgana karşı yapılmalı, meşru müdafaa fiili ile gerçekleşen saldırının oranı arasında uygunluk olmalıdır. Gerçekten örneğin, hukuka uygunluk sebeplerinden olan bir görevin ifası çerçevesinde gerçekleşen fiil, hukuka aykırı fiil olarak sayılmadığından bu fiile karşı meşru müdafaa hakkından bahsetmek mümkün olmayacaktır. Ayrıca saldırıda bulunanın mutlaka bir kişi olması gerekmektedir. Aksi hâlde hayvanların ya da eşyaların oluşturduğu tehlikeler karşısında bu haktan söz edilemez. Saldırı son bulduktan sonra da meşru müdafaa hakkı kullanılamaz. Hatta saldırı ihtimali durumunda dahi bu hakkın söz konusu olamayacağı ifade edilmekte ise de sadece başlamasının çok yakın olduğu kesin olarak anlaşılan saldırının engellenmesi amacıyla bu hakkın kullanılabileceği ifade edilmektedir (Serdar, 1999, s. 113, 114).

Meşru müdafaa hakkının kullanımı, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlallerinde çok nadiren karşılaşılmaktadır. Bu hakkın kullanımı, ancak bir yayın hazırlığı ya da mevcut bir yayının devam etmesi durumlarında söz konusu olabilir (Avşar & Öngören, 2003, s. 137; Aydın, 1997, s. 148, 149; Öngören, 1996, s. 112; Serdar, 1999, s. 114). Örneğin, bir radyo ve televizyon programında, önümüzdeki hafta B'nin uyuşturucu ticareti yapmak suretiyle genç bireyleri nasıl zehirlediğini açıklayacağız biçiminde yapılan bir yayında, kişilik hakkı ihlalinin yanı sıra gerçekleşecek esas yayına dair bir hazırlık bulunmaktadır (Sırabaşı, 2007, s. 110). Yine bir radyo ve televizyon yayınında yarınki programımızda A'nın isminin karıştığı hırsızlık olayını açıklayacağız veya A'nın C ile bulunan gizli örgüt

faaliyetlerini açıklayacağız gibi bir yayın faaliyetinde kişilik hakkı ihlalinin dışında esas yayına dair bir hazırlık bulunmaktadır. Fakat ortada henüz tam bir açıklama bulunmadığından ve açıklamanın içeriğinin de bilinmemesi karşısında söz konusu yayına karşı düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasından da bahsedilemeyecektir (Kılıçoğlu, 2013, s. 169). İlgili kişinin, ihtiyati tedbir yoluyla söz konusu yayını önleme yahut başka bir hukuki yolla derhâl önleme imkânı bulunmuyorsa, o hâlde başka bir yayın aracı yoluyla bahse konu yayıncı hakkında yalan haber verdiği, sansasyon niteliğinde program olduğunu, program yapımcısının veya kuruluşun mesleki ahlak ve bilinçten uzak olduğu hususları belirtilerek olayın esas gerçek yüzünü topluma açıklaması söz konusu olabilir. Böylelikle kişilerin şeref ve haysiyetini dolayısıyla kişilik haklarını ihlal eden bir açıklama karşısında kişilik hakkını ihlal edeninde kişilik hakları ihlal edilerek meşru müdafaa hakkı kullanılmaktadır. Buna karşılık karşı yayında kullanılan ifadelerin, meşru müdafaa hakkının kullanımına yol açan ilk yayındaki ifadeler karşısında daha ağır olmaması gerekmekte, hiç değilse her ikisinin de ağırlığının birbirine yakın olması gerekmektedir (Aydın, 1997, s. 149; Kılıçoğlu, 2013, s. 170; Öngören, 1996, s. 112).

4.3.2.1.3. Iztırar Hâli (Zorunluluk Hâli)

Borçlar hukuku kapsamında ıztırar hâli, bir kişinin, kendisinin ya da üçüncü kişinin şahsına yahut mallarına yönelik tehdit oluşturan çok yakın bir tehlike hâlinden ya da zarardan kurtarabilmek maksadıyla, başka bir kişinin malvarlığına zarar vermek zorunda bulunması olarak ifade edilir (Helvacı, 2001, s. 112).

Iztırar hâline, diğer bir ifadeyle zorunluluk hâline de kamu hukuku ve özel hukuk kurallarında yer verilmiştir. Kamu hukuku kuralları kapsamında TCK m. 25 hükmündeki düzenlemede, bir olayda zorunluluk hâlinin bulunduğu hâllerde işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilemeyeceği ifade edilmiştir. Özel hukuk kuralları kapsamında da hukuka aykırılığı kaldıran hâller başlığı altında TBK'nın 63'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, zorunluluk hâllerinde fiilin hukuka aykırı sayılmayacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca aynı Kanun'un 64'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, kişinin, kendisini ya da başkasını açık yahut yakın bir zarar tehlikesinden koruyabilmek için başka bir kişinin mallarına zarar vermesi hâlinde, söz konusu zararın karşılanmasına ilişkin yükümlülüğün hâkim tarafından hakkaniyete göre belirleneceği; üçüncü fıkrasında ise, hakkını kendi gücüne dayanarak korumak zorunda kalan kişinin, durum ve şartlara göre o esnada kolluk gücünün yardımından zamanında yararlanamayacak ise ve hakkının kaybedilmesinin veya kullanılmasının önemli oranda

zorlaşmasını engelleyecek başka bir yolda bulunmuyorsa, verdiği zarardan dolayı sorumlu tutulamayacağı belirtilmiştir.

Iztırar hâlinin tanımına bakıldığında, başka bir kişinin malvarlığına zarar verilmek zorunda kalınmasından bahsedilmektedir. Fakat öğretide son zamanlarda ileri sürülen görüş, diğer kişilerin şahıs varlıklarına karşı gerçekleşen saldırılar bakımından da ıztırar hâlinin mümkün olabileceği şeklindedir. Bu görüşe göre, ıztırar hâlinin bulunduğu durumlarda, üçüncü kişilerin hem şahıs hem de malvarlığına yönelik saldırılar hukuka uygunluk sebebi teşkil etmektedir. Ancak bahse konu hukuka uygunluk sebebinin ortaya çıkması, esasında radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkının ihlalinde oldukça güç olmakla beraber imkânsız da değildir. Örneğin; bir radyo veya televizyon programında, yarınki yayınımızda B şirketi tarafından ithal edilen kaçak ürünler olayını açıklıyoruz biçimindeki bir yayın yapıldığını düşünürsek; bu yönde bir açıklama karşısında B şirketi, başka bir yayın yoluyla bahse konu yayında ismi geçen ürünlerin A şirketine ait olduğunu, yayında kendi şirketinin ismine yanlışlıkla yer verildiği hususlarını açıklama hakkına sahiptir. İşte burada B şirketinin yaptığı yayınla diğer A şirketinin şahıs varlığına yönelik saldırısı, ıztırar hâlinin bulunması karşısında hukuka uygun olarak kabul edilecektir (Aydın, 1997, s. 149, 150; Kılıçoğlu, 2013, s. 170, 171; Öngören, 1996, s. 113).

Diğer bir görüşü savunanlara göre ise; TBK'nın 64'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, başka bir kişinin mallarına zarar verilmesi hâlinde bu fiilin hukuka aykırı sayılmayacağına dair kural doğrultusunda söz konusu kuralın kişilik hakları bakımından geçerli olup olamayacağının kuşkulu olduğu, zira anılan düzenlemede başka bir kişinin mallarına zarar verilmesinden yani parasal nitelikteki değerlerden söz edildiğinden ıztırar hâlinin kişilik değerleri açısından geçerli olmaması gerektiği ifade edilmektedir[25]. Ancak bazen özellikle mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin değerlerde bunun geçerli olamayacağı ve bu tür değerlere yönelik ihlallerde de ıztırar hâlinin söz konusu olabileceği belirtilmektedir (Zevkliler ve diğerleri, 1999, s. 522).

4.3.2.1.4. Vekâletsiz İş Görme

Bir kişinin, kural olarak başka bir kişi için işlem yapabilmesi; bu konuda adına işlem yapılacak olan kişinin rızasını gerekli kılar. Diğer bir anlatımla, adına işlem yapılacak olan kişinin bu hususta vekâlet vermesi gerekir. Buna karşılık ilgili kişinin vekâleti olmaksızın

[25] Bu görüşü savunanlara ilişkin daha fazla bilgi için bkz. Zevkliler vd., 1999, s. 522, dn. 318.

onun adına işlem yapılacak olursa, bu durum vekâletsiz iş görme olarak isimlendirilir (Serdar, 1999, s. 117, 118; Zevkliler vd., 1999, s. 522, 523).

Vekâletsiz iş görme, TBK'nın 526 ile 531'inci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Söz konusu Kanun'un 527'nci maddesinde, vekâletsiz iş görenin, her türlü ihmalinden sorumlu olacağı belirtilmiş; fakat iş görenin, bahse konu işi, iş sahibinin karşı karşıya kaldığı zararı ya da zarar tehlikesini gidermek maksadıyla yapmışsa, sorumluluğunun daha hafif olarak değerlendirileceği hükme bağlanmıştır.

Vekâleti olmaksızın bir başkası adına iş gören kişinin fiilinin hukuka uygunluk sebepleri arasında yer aldığı kabul edilmektedir. Ancak bunun kabulü için vekâletsiz iş gören kişinin, söz konusu işi, adına işlem yaptığı kişinin yararına olarak yapması şarttır (Serdar, 1999, s. 118; Sırabaşı, 2007, s. 111, 112; Zevkliler vd., 1999, s. 523).

Vekâletsiz iş görmenin, bir hukuka uygunluk sebebi olarak radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlallerinde nadiren de olsa söz konusu olabileceği belirtilmektedir. Örneğin; ağır bir suçlamaya maruz kalarak bir suç ile itham edilmekte olan bir kişiyi (A), bu suçlamadan kurtarmak maksadıyla, diğer bir kişinin (B) kendisi ve diğer kişi (A) hakkındaki gizlilik alanı kapsamında bulunan bir olayı, radyo ve televizyon yayınında açıklamak suretiyle topluma duyurmasında, her ne kadar diğer kişinin (A) rızası bulunmaksızın ona ait gizlilik alanını oluşturan bir olay açıklanmış olsa da, belirtilen durumda caiz olan vekâletsiz iş görme hâli bulunduğundan B'nin söz konusu fiili hukuka uygun olmaktadır (Serdar, 1999, s. 118; Sırabaşı, 2007, s. 112).

4.3.2.2. Kişiliğine Müdahale Edilenin Rızası

Bir kişi, kişilik hakkını oluşturan kişisel değerlerinden herhangi birine, diğer kişi veya kişilerce müdahalede bulunulması hususunda izin vermiş ise, söz konusu müdahale sonucunda bazı zararlar ortaya çıksa bile, hukuka aykırı bir saldırıdan söz edilemez. Diğer bir ifadeyle kişisel değerlerine saldırı niteliğindeki herhangi bir müdahaleyle karşılaşan kişi tarafından söz konusu müdahaleye önceden rıza verilmiş olması, müdahaleyi hukuka uygun hâle getirir. Ancak burada verilecek rızanın ahlak ve adaba aykırılık oluşturmaması gerekir. Aksi durumda rızanın geçerliliği olmaz ve hukuka aykırılık ortadan kalkmaz. Rızanın da genellikle açık bir şekilde verilmesi gerekir. Buna karşılık aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece, kişinin bazı tutum ve davranışları ile zımni (örtülü) rıza da verilebilir. Şüphesiz rızasını açıklayacak olan kişinin ayırt etme gücünün de bulunması gerekmektedir. Rızaya dayansa bile gerçekleşen saldırıların sonucunda maddi ya da manevi bir zararın ortaya

çıkması mümkündür. Fakat, rızası bulunan kişi, saldırıda bulunan kişiden söz konusu zararlarının giderilmesini talep edemez. Çünkü artık hukuka aykırı saldırıdan bahsetmek mümkün değildir (Akipek vd., 2011, s. 401).

TMK'nın 24'üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki ifadeden, kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası varsa kişilik hakkına yapılan saldırının hukuka aykırı olmayacağı, anlamı çıkmaktadır.

TBK'nın 63'üncü maddesinin ikinci fıkrasında ise, zarar görenin rızasının bulunması hâlinde fiilin hukuka aykırı sayılmayacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla TBK'da rızanın, hukuka aykırılığı kaldıran hâller içinde düzenlendiği görülmektedir.

Rızanın da hukuka ve ahlaka aykırı olmaması, onun hukuka uygunluk sebeplerinden sayılması için şarttır. Bu kapsamda rızanın geçerliliği için, TMK m. 23 hükmünün sınırları dışına çıkmamalıdır. Özellikle rızanın ehliyetsizlik veya irade beyanındaki sakatlıklar sonucunda hükümsüz olması durumunda hukuka aykırılık ortadan kalkmaz (Aynı yönde, Serozan, 2014, s. 461; Sırabaşı, 2007, s. 112).

Rızanın geçersiz olacağı bazı hâller bulunmaktadır. Buna göre, kişilik hakkının ihlaline yönelik verilen bir rıza, saldırı sonucunda kişilik hakkını bütünüyle ortadan kaldırmasına ya da aynı şekilde tehlikeye yol açmasına sebep olması yahut kişilik hakkının kullanılmasını imkânsız hâle getirecek nitelikte olması durumunda hukuka uygunluk sebeplerinden yararlanılamaz. Örneğin; bir kişinin herhangi bir radyo veya televizyon kuruluşu ile yaptığı sözleşme uyarınca gizli hayat alanını ilgilendiren tüm hususların yayınlanması hakkında verdiği rıza, TMK m. 23 hükmü karşısında hukuka uygunluk sebebinden yararlanamayacağından geçerli olmayacaktır. Buna karşılık rızanın hukuka uygunluk sebeplerinden yararlanabilmesi için kendisinden vazgeçilebilmesi ve üzerinde serbestçe tasarruf edilebilmesi mümkün olan değerlere ilişkin olması gerekmektedir. Örneğin; kişinin şeref ve haysiyet değerleri başkasına devredilme imkânı olmayan kişisel değerlerden olup, bir kişinin şeref ve haysiyet değerlerini ihlal eden radyo ve televizyon yayına rıza vermesi geçerli bir işlem olarak görülemez. Ancak kişiler, özel hayatlarını ilgilendiren bazı hususların ve resminin yayınlanmasına rıza verebilir. Böyle bir rıza sadece TMK m. 23 hükmü kapsamında geçerli olacaktır. Bu bağlamda, bir kişi, resminin televizyonda yayınlanmasına rıza verebilir veya kendisi ile röportaj yapan muhabirin çekim yapmasına rıza verebilir. Zira bunlar hukuka uygun bir rızaya dayanır (Sırabaşı, 2007, s. 113).

Özel hayatı ilgilendiren hususlardaki rızanın geçerli olabilmesi ve dolayısıyla hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilebilmesi için söz konusu açıklama verilen rızanın kapsam

ve sınırını aşmamalıdır. Bu yüzden radyo ve televizyon yayınındaki açıklamada kişinin özel hayatını ilgilendiren alanında rızasını hangi konuda ve kapsamda verdiği önemlidir. Kişinin özel hayatını ihlal eden bir açıklama verilen rızanın amaç ve kapsamını aşacak biçimde yapılırsa hukuka uygunluk sebeplerinden yararlanılamaz (Aydın, 1997, s. 154).

Radyo ve televizyon yayınında kişilerin özel hayatını ilgilendiren alanda yapılan açıklamalar mutlaka ilgili kişinin rızasına uygun olmalı ve kişilik hakkına saldırı oluşturabilecek başka bir açıklama eklenmeksizin yapılmalıdır. Örneğin; bir kişi, yaşam sürecindeki olaylarının, sadece ölümünden sonra yayınlanması kaydıyla televizyonda yayınlanmasına rıza vermiş ise buna uyulması gerekir (Sırabaşı, 2007, s. 114). Böyle bir şartın varlığı durumunda söz konusu yayının, kişinin ölümünden önce yapılması rızaya aykırı bir davranış olacağından hukuka aykırılık doğacaktır.

Radyo ve televizyonda yayınına rıza verilen kişilik hakkı kapsamındaki bir kişisel değer, birden çok kişiyi ilgilendiren nitelikte ise rızanın geçerliliği için, birlikte verilmesi gerekir. Bu durum ile en çok özel hayatın ihlali hâllerinde karşılaşılır (Aydın, 1997, s. 153; Serdar, 1999, s. 124).

Öte yandan rızanın bir hukuka uygunluk sebebi oluşturabilmesi için radyo ve televizyon yayınındaki açıklamanın öncesinde ya da en geç açıklama sırasında verilmesi gerekmektedir. Rızadan vazgeçme ise ancak bu ana kadar mümkün olabilir. Böyle bir durumda ise yapılacak açıklama hukuka aykırı nitelikte olur. Nitekim rıza sebebiyle açıklamanın hukuka uygun olarak kabul edilebilmesi için rızanın en geç açıklama sırasında geçerli şekilde mevcut bulunması ve bundan vazgeçilmemiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla bir radyo ve televizyon yayınındaki açıklamadan sonra verilen rızanın hukuka aykırılığı etkilemeyeceği, fakat bu yönde bir rızanın varlığının hukuka aykırı açıklama sebebiyle ortaya çıkan hukuki sonuçlardan vazgeçme anlamını taşıyabileceği ifade edilmektedir (Aydın, 1997, s. 152).

Kişilerin ismi ve resmi üzerinde sahip olduğu kişilik hakları da kişinin rızası ile gerçekleşen saldırılara karşı korunmaktadır. Hiç kimse isminin olmayacağına veya ismini hayat boyu kullanmayacağına rıza veremeyeceği gibi; resminin de istenilen zamanda ve yerde kullanılabileceğine ve bu nedenle kişiliğine yönelik ihlaller karşısında maddi veya manevi tazminat davası açmayacağına da rıza gösteremez. Bu tür rızalara dayalı olan sözleşmeler geçersiz olurlar. Buna karşılık ismin ve resmin hukuka ve ahlaka aykırı nitelikte olmadıkça belirli bir iş veya uğraşıda kullanılması hususunda verilen rıza, kişilik hakkına yönelik aşırı bir sınırlamadan söz edilemeyeceğinden geçerli olur (Aydın, 1997, s. 154; Öngören, 1996, s. 86).

Rıza, ivazlı ya da ivazsız bir sözleşme içinde bulunabilir (Helvacı, 2001, s.105). Bu bağlamda, kişinin resminin bir televizyon programında yayınlanması ve bunun karşılığında ilgili kişinin para alması örnek olarak belirtilebilir (Sırabaşı, 2007, s. 115).

Sonuç olarak, rızanın açık ya da zımni olarak verilebilmesi mümkündür. Geçerli olduğu sürece her ikisi de aynı sonuçları doğurur. Örneğin; bir televizyon programı için çekim yapılırken kişinin resminin çekilmesine karşı çıkmaması ve hatta poz vermesi, o kişinin zımni rızasını gösterir. Ancak şu da var ki, bir kişinin, kendisi hakkında yapılan ve gerçek dışı açıklamalar içeren yayına karşı itirazda bulunmaması, o kişinin zımni rızasının bulunduğu anlamına gelmez. Kaldı ki hiç kimse radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkının ihlalinde, söz konusu yayına yönelik tepki göstermekle yükümlü tutulamaz. Bu kapsamda kişiler, düzeltme ve cevap hakkını kullanmakla yükümlü değillerdir. Çünkü her hak da olduğu üzere burada da hakkın kullanımı hakkın bizzat sahibinin iradesine bağlıdır (Serdar, 1999, s. 125; Sırabaşı, 2007, s. 115).

Diğer yandan bir radyo ve televizyon programında yayınlanan kişilik hakkının ihlaline yol açan nitelikte ve kişiler hakkında gerçek dışı hususlar içeren bir haberin daha çok üzerine gitmek, genellikle söz konusu haberdeki açıklamalar sebebiyle zaten zarar gören kişinin ilk zararından daha fazla zarar görmesine ve yıpranmasına neden olmaktadır. Böylelikle toplumun dikkati ikinci defa aynı olaya çekilmekte, üstelik ilk yayından belki de haberi dahi olmayan kişilerce de olay bilinir hâle geldiğinden söz konusu kişinin adeta ikinci kez zarar görmesi ile sonuçlanmaktadır. Belirtilen nedenler uyarınca bu tür bir haber sonrasında dahi tepkisiz kalan kişinin bu davranışını, rıza verildiği anlamında yorumlamanın son derece isabetsiz olacağı ifade edilmektedir (Serdar, 1999, s. 125).

TBK m. 52/1 hükmünde, zarar gören kişinin, zarara yol açan fiile razı olması hâlinde hâkimin tazminatı indirebileceği yahut tamamen kaldırabileceği hükme bağlanmıştır.

Dolayısıyla bir rıza hukuka aykırı olsa dahi hâkim tarafından dikkate alınabilir ve tazminattan indirim nedeni olabilir iken; eğer rıza hukuka ve ahlaka uygun ise bu durum hukuka uygunluk sebebi teşkil edeceğinden tazminat söz konusu olmayacaktır (Helvacı, 2001, s. 104; Sırabaşı, 2007, s. 115).

4.3.2.3. Üstün Nitelikte Yarar

TMK m. 24/2 hükmünde, daha üstün nitelikte özel ya da kamusal yarar ile haklı kılınmadığı sürece kişilik haklarına karşı yapılan her saldırının hukuka aykırı olduğu ifade

edilmiştir. Dolayısıyla özel veya kamusal üstün nitelikte yararın bulunduğu hâller hukuka uygunluk sebebi oluşturmaktadır.

Esasında hukuk kurallarının tümü haksız saldırılara karşı kişilerin menfaatlerini korumayı amaçlar. Herhangi bir kişinin belirli bir hukuk kuralı kapsamında korunan menfaati ile diğer kişilerin yine hukuk kurallarıyla korunan menfaatleri arasında çatışma bulunmaktadır. Ancak hukukun çatışan menfaatlerin, her ikisini birden aynı sırada ve birlikte koruması mümkün olamaz. Zira hukukta çoğunlukla çatışan menfaatlerden yalnızca birisi korunarak çatışma çözümlenmeye çalışılmaktadır. Böylece çatışan menfaatlerden, sadece birisinin hukuka uygun olduğu kabul edilebilmektedir. Çatışan menfaatler arasında hangisinin korunması gerektiği hususu kanunlar ile belirlenmiş olabilir. Kanunlar tarafından belirlenen hâllerde durum daha açık olup, korunmadan yararlanacak menfaatler ve bu menfaatlerin sınırı bellidir. Buna karşılık bazen çatışan menfaatler arasında hangisinin korunması gerektiğine dair kanunda bir düzenleme getirilmemiş veya düzenlemenin olduğu hâllerde, menfaatlerin sınırı tam anlamıyla belirlenmemiş ve dolayısıyla bu hususta hâkime geniş bir takdir yetkisi verilmiştir (Kılıçoğlu, 2013, s. 155; Serdar, 1999, s. 126).

Kişilik hakları bakımından değerlendirildiğinde, bir kişilik hakkı ile özel veya kamusal yarar arasında çatışma bulunmakta ise ve kişilik hakkını oluşturan değerin karşısında daha üstün kabul edilecek özel veya kamusal yarar varsa o hâlde hukuka uygunluk sebebi oluşturması nedeniyle kişilik hakkına yönelik saldırı hukuka aykırı olarak nitelendirilemez. Şüphesiz burada hangi menfaatin diğerine nazaran daha üstün olduğu hâkim tarafından belirlenecektir (Sırabaşı, 2007, s. 116). Hâkim bu belirlemeyi yaparken yararların tartılması ilkesi[26] uyarınca öncelikle saldırının uygun amaç için, uygun araç olup olmadığını tespit edecek ve şayet saldırı uygun bir amaç için uygun bir araç niteliğinde ise artık üstün yarar hukuka uygunluk sebebi teşkil edecektir (Kılıçoğlu, 2013, s. 161; Serdar, 1999, s. 128; Sırabaşı, 2007, s. 117).

Hâkim tarafından yararların tartılması sonucunda her iki yarar da eşit değerde bulunabilir. Öte yandan şüphe durumunda da zaten yararların eşit olduğunun kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Çatışan yararların eşit değerde olduğu belirlenmiş ise, kural olarak kamusal yarara üstünlük tanınacaktır. Buna karşın bireyin yararı ile kamusal yararın

[26] Yararların tartılması ilkesi; en genel anlatımla iki varlığın arasında bulunan ağırlık ilişkisinin belirlenmesi olarak ifade edilir. Hâkimin hukuki bakımdan korunması gerekli olan varlığı belirlemek amacıyla çatışma hâlinde olan menfaatleri tartarak, bunları belirli bir değer ölçüsünde değerlendirmesini gerekli kılar (Kılıçoğlu, 2013, s. 161). Hâkim, üstün yararın belirlenmesi işini, öğreti ve uygulamada da kabul gören yararların niteliği ve niceliği olmak üzere iki ölçüden yararlanarak gerçekleştirir (Serdar, 1999, s. 128; Daha fazla bilgi için bkz. Kılıçoğlu, 2013, s. 162-165).

çatışması durumunda kamusal nitelikteki yararın daha üstün kabul edileceğine ilişkin bir kural getirilmesi mümkün değildir. Örneğin; kişinin yaşam hakkı ile kamusal yararın çatıştığı hâllerde kamusal yararın, bireyin yararından daha üstün tutulması söz konusu olamayacaktır (Serdar, 1999, s. 128, 129).

4.3.2.3.1. Üstün Nitelikte Özel Yarar

Hukuk düzenince kişilerin sahip oldukları ve daha üstün nitelik arz eden özel yararlarının korunması gerekliliği kabul edilmiştir (Sırabaşı, 2007, s. 117). Üstün nitelikte yararın, kişilik hakkına saldırılan kişiye, faile veya başka bir üçüncü kişiye ait olabileceği ifade edilmektedir. Hiçbir yararın kişilik hakkından ve kişisel varlıklardan daha üstün tutulamayacağı ve hatta üstün nitelikte tutulan özel yarar kişilik hakkından doğan bir yarar değil ise, yani başka bir hususta doğan yararsa gerçekleşen müdahalenin hukuka aykırı olarak kalmaya devam edeceği belirtilmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 153; Helvacı, 2012, s. 145).

Üstün nitelikte özel yarar durumu ile çoğunlukla maddi kişisel değerlere yönelik müdahalelerde karşılaşılmaktadır. Bunların en başında ise tıbbi müdahaleler gelmektedir (Helvacı, 2012, s. 145; Sırabaşı, 2007, s. 117). Örneğin; bir trafik kazası sonucunda koma hâlinde hastaneye getirilen ve acil olarak ameliyata alınması gereken kişinin durumu üstün nitelikte özel yarara örnek oluşturur. Böyle bir durumda ağır yaralı olan hastanın rızasının alınması imkânı yoktur. Bu yüzden kişinin derhâl ameliyata alınması o kişinin vücut bütünlüğüne karşı hukuka aykırı saldırı olarak kabul edilemez. Çünkü ağır yaralı ve koma hâlinde bulunan kişinin acilen ameliyat edilmesinde, onun hayatının kurtarılması şeklinde gerçekleşen üstün nitelikte özel yararı bulunmaktadır (Akipek vd., 2011, s. 402).

Ayrıca hak arama özgürlüğü de kişiliğe karşı müdahalenin hukuka aykırılık unsurunu ortadan kaldırmaktadır. Fakat bunun için söz konusu özgürlüğün de kötüye kullanılmaması gereklidir (Akipek vd., 2011, s. 402; Dural & Öğüz, 2020, s. 154; Helvacı, 2012, s. 146). Nitekim Yargıtay da hak arama esnasında kişilik hakkına yönelik müdahalenin kural olarak hukuka aykırı olmadığını, ancak öne sürülen olguların tamamı yanlış ise, bu tür olguların şikâyet şeklinde öne sürülmesinin kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı bir saldırı olduğu ve bunun manevi tazminatı gerektirdiğini kararlarında ifade etmiştir (Yarg. HGK 22.03.2006 T. 2006/4-66 E. 2006/99 K.; Yarg. 7. HD 27.12.2005 T. 2005/3639 E. 2005/4132 K.).

4.3.2.3.2. Üstün Nitelikte Kamusal Yarar

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkına yönelik ihlallerde üzerinde en çok durulması gereken hukuka uygunluk sebepleri arasında kamusal yarar bulunmaktadır (Serozan, 2014, s. 465; Sırabaşı, 2007, s. 117). Kamusal yarar, toplumun genel menfaat ve değerlerinden oluşur. Buna göre kanun koyucu tarafından yararlar çatışması içinde kamusal yararın korunması gerektiği kabul edilmiştir. Anayasa'da da kamusal yararın korunması bakımından temel hak ve özgürlüklerin yani kişilik haklarının sınırlanabileceği hususuna yer verilmiştir (Serdar, 1999, s. 129, 130; Sırabaşı, 2007, s. 117).

Bazı durumlarda bir kişinin rızası bulunmasa dahi, kişilik hakkına yönelik ihlallerde kamunun üstün yararı bulunmaktadır (Akipek vd., 2011, s. 402). Gerçekten kamusal yarar ile bir kişinin kişilik haklarına karşı gerçekleştirilen ihlallerin hukuka aykırılık niteliği taşıması önlenir. Burada hukuka uygunluk sebebinin esasında kamu gücünün kullanılması olduğu ifade edilmektedir (Helvacı, 2012, s. 146).

Ancak toplumun temeli olan kişinin ve kişilik haklarının korunması maksadıyla, hakkın özüne dokunulmaması gerektiği de göz önüne alınmalıdır (Serdar, 1999, s. 130). Öte yandan yararlar çatışması içinde kamusal yararın kişi yararına nazaran daha üstün geldiği hâllerde, kamusal yarara dayalı ihlaller hukuka aykırılık oluşturmaz. Örneğin, kamu sağlığı karşısında AIDS ya da hepatit gibi bulaşıcı bir hastalığa sahip olan kişinin resminin veya isminin radyo ve televizyon yayınları ile topluma açıklanmasında üstün nitelikte kamusal yarar bulunduğundan hukuka aykırı sayılmaz (Sırabaşı, 2007, s. 118). Bu tür hâllerde esasında kişiliğine müdahalede bulunulan kişinin özel yararı ile kamunun yararı tartıldığında, kamusal yararın daha üstün geldiği görülür. İşte bu yüzden üstün nitelikte kamusal yararın bulunduğu hâllerde, kişilik haklarına yönelik ihlaller hukuka aykırı olarak değerlendirilemez ve bu tür bir kişinin söz konusu müdahale sebebiyle zarara uğradığından bahisle dava açabilmesi mümkün değildir (Akipek vd., 2011, s. 402).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde en temel hukuka uygunluk sebebi, iletişim özgürlüğü ile kişilik haklarının karşı karşıya gelmesi hâlinde, yararların tartılarak özel olay ve koşulların iletişim özgürlüğüne üstünlük tanıması olduğu kabul edilmektedir. Burada Anayasal olarak güvence altında bulunan iki yarar yer almaktadır. Bunlardan ilki, basın özgürlüğünün bir devamı niteliğinde olan radyo ve televizyon özgürlüğü; ikincisi de kişilik haklarıdır. Hâkim her somut olay çerçevesinde hangi yararın diğerine göre üstün tutulacağını belirleyecektir (Serdar, 1999, s. 130, 131; Sırabaşı, 2007, s. 118). Hâkim, kamusal yararın bulunup bulunmadığına ilişkin takdir

yetkisini kullanırken de bazı hususları dikkate almak durumundadır. Özellikle söz konusu kişinin sıradan bir kişi mi olduğu yahut değilse kamuya mâl olmuş bir kişi mi olduğuna bakmalı, haberin içeriği, gerekliliği ve hizmet ettiği yararı, hedef kitlesi dikkate alınmalıdır (Helvacı, 2012, s. 149; Helvacı, 2001, s. 124).

Dolayısıyla her iki yararın çatışması hâlinde üstün tutulacak yararın, genel bir kural ile belirlenmesi mümkün olmayıp, her somut olayda hâkim tarafından belirlenecektir. Böylece radyo ve televizyon özgürlüğü üstün geliyorsa, kişilik hakkı ihlali hukuka aykırı kabul edilmeyecek; ancak kişilik hakkı ihlali üstün geliyorsa bu durumda radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkının ihlali hukuka aykırı kabul edilecektir (Serdar, 1999, s. 131).

Bu başlık kapsamında radyo ve televizyon yayınları ile hukuka uygunluk sebeplerinin oluşumu noktasında bazı unsurların üzerinde durulması yararlı olacaktır. Bunlar; iletişim ve radyo-televizyon özgürlüğü, gerçeklik, toplumsal ilgi ve kamu yararı, güncellik, konu ile ifade arasında düşünsel bağlılıktan oluşmaktadır (Sırabaşı, 2007, s. 118). Bunların yanı sıra eleştiri hakkı da burada yer verilmesi gereken bir unsurdur.

4.3.2.3.2.1. İletişim ve Radyo-Televizyon Özgürlüğü

İletişim özgürlüğü, kitle iletişim araçları içinde yer alan radyo ve televizyon ile sinemanın önemli bir yere sahip olması karşısında söz konusu alanda olması gereken özgürlüğü ifade etmek üzere kullanılan bir kavramdır. İletişim özgürlüğü de temel de düşünce özgürlüğüne dayanmaktadır (İçel & Ünver, 2012, s. 23; Serdar, 1999, s. 131; Sırabaşı, 2007, s. 118, 119). Çünkü düşünce özgürlüğünün bulunmadığı bir yerde iletişim özgürlüğünden de bahsetmek mümkün olmayacaktır (İçel & Ünver, 2012, s. 23; Serdar, 1999, s. 131). Düşünce özgürlüğü, Anayasa'da güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 25'inci maddesinde düşünce ve kanaat hürriyeti, 26'ncı maddesinde ise düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti düzenlenmiştir.

Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmenin 10'uncu maddesinin birinci fıkrasında, ifade özgürlüğü düzenlenmiştir. Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmenin anılan maddesinde, herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğu, bu hakkın kamu makamlarının müdahalesi bulunmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin kanaat özgürlüğü ile haber ve görüş alma ve verme özgürlüğünü de kapsadığı ifade edilmiş ancak bu maddenin, devletler bakımından radyo, televizyon ve sinema işletmelerini izin rejimine tabi kılmalarına engel oluşturmayacağı belirtilmiştir.

Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında ise ifade özgürlüğünün sınırlarına yer verilmiştir. Burada, bu özgürlüklerin kullanılmasının görev ve sorumluluklar da yüklediği belirtilerek, yasayla öngörülmüş olan ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü ya da kamu güvenliğinin korunması, kamu düzenini sağlamak ve suç işlenmesini önlemek, sağlık veya ahlak, başkalarının şöhret ve haklarını korumak, gizli bilgilerin yayılmasını önlemek veya yargı erkinin yetkisi ile tarafsızlığını teminat altına almak bakımından gerekli olan bazı şartlar, formaliteler, sınırlamalar ya da yaptırımlara tabi tutulabileceği ifade edilmiştir.

Dolayısıyla ifade özgürlüğü sadece kişileri değil aynı zamanda ifade ve düşünceleri yayan radyo ve televizyon yayıncılarını da kapsadığı görülmektedir. Ayrıca ifade özgürlüğünün sınırsız bir hak olmadığı da ortadadır. AİHS bağlamında kişilerin kişilik hakları içinde yer alan şeref ve haysiyet değerlerinin korunması, ifade özgürlüğünün sınırlanması konusunda göz önüne alınacak bir unsurdur. Ulusal hukukta da Anayasa'nın 25'inci ve 26'ncı maddelerinin yanı sıra 28'inci maddesinde basın özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Böylece Anayasa'nın 17'nci maddesi kapsamında bir değer olarak kişilik hakları ile 25'inci ve 28'inci maddeleri kapsamında bir değer olarak ifade özgürlüğü arasında çatışma olduğunda bazen kişilik haklarına yönelik saldırı hukuki korumadan yararlanamayacak ve bir hukuka uygunluk sebebi olarak üstün nitelikte kamusal yarar, kişilik haklarına nazaran daha üstün gelecektir (Sırabaşı, 2007, s. 119, 120).

Düşünce özgürlüğü kapsamı itibariyle düşünceyi oluşturma, diğer farklı düşüncelere erişebilme ve böylece bir düşünceye sahip olma özgürlüklerinin yanı sıra oluşturulan veya edinilen düşünceleri yayma, başkalarına aktarma diğer bir ifadeyle açıklama özgürlüğünü de içermektedir (Serdar, 1999, s. 132). Bu özgürlüğün kullanılmasında yani düşüncelerin topluma açıklanmasında ve yayılmasında kitle iletişim araçları çok önemli bir yer tutar (Serdar, 1999, s. 133). Bu nedenle iletişim özgürlüğü ile düşünce özgürlüğü birbiriyle çok yakından ilgili iki kavram olarak karşımıza çıkar (İçel & Ünver, 2012, s. 24).

Kitle iletişim araçlarının tamamı için kullanılan iletişim özgürlüğü kavramı, esasen ilgili olduğu kitle iletişim araçlarına göre farklı şekillerde ifade edilmektedir. Örneğin; radyo ve televizyon yayınları bakımından, radyo ve televizyon özgürlüğü ifadesi kullanılmaktadır. Öte yandan hem ulusal hem de uluslararası düzenlemeler ile koruma altına alınan iletişim özgürlüğü ve kişilik hakkının iki temel hak olarak birbiriyle çatışmasının doğal olduğu ifade edilmektedir (Sırabaşı, 2007, s. 120).

Diğer yandan Anayasa'nın 133'üncü maddesinin birinci fıkrasında, radyo ve televizyon istasyonları kurmanın ve işletmenin kanun ile düzenlenecek şartlar çerçevesinde

serbest olduğu ifade edilmiştir. Üç fıkradan oluşan söz konusu madde de yapılan değişiklikten sonra yasal niteliğe kavuşan özel radyo ve televizyonlarla birlikte radyo ve televizyon özgürlüğü kavramı karşımıza çıkmıştır. Düşünce özgürlüğünün bir aracı olarak görülen radyo ve televizyon özgürlüğü, devlet ve diğer menfaat veya güç gruplarından bağımsız olmak anlamına geldiği belirtilmekte, ancak söz konusu bağımsızlığı devletin sağlaması gerektiği de ifade edilmektedir (Serdar, 1999, s. 134).

Basın özgürlüğü Anayasa'da düzenlenmekle birlikte, radyo ve televizyon özgürlüğü henüz Anayasa'da düzenlenmemiştir. Ancak radyo ve televizyon esasen basın ile aynı işlevi haiz olduğundan basın özgürlüğünün düzenlendiği Anayasa'nın 28'inci maddesi hükümleri radyo ve televizyon özgürlüğü bakımından da geçerli kabul edilecektir (Serdar, 1999, s. 136, 137; Sırabaşı, 2007, s. 121). Radyo ve televizyon özgürlüğünün amacı da kamuoyunu ilgilendiren konularda toplumu bilgilendirmek ve aydınlatmaktır (Helvacı, 2001, s. 121).

Radyo ve televizyon kuruluşları kimi zaman gerçekleştirdikleri yayınlar da kişilerin şeref ve haysiyeti, resmi, özel ve gizli hayat alanı üzerinde sahip oldukları hakları ihlal edebilirler. Bunlar radyo ve televizyon özgürlüğü sınırları içerisinde kaldığı sürece hukuka uygun kabul edilir. Fakat söz konusu yayının belirtilen sınırlar içinde olup olmadığı dürüstlük kuralları kapsamında hâkim tarafından takdir edilecektir (Helvacı, 2001, s. 122).

Radyo ve televizyon aracılığı ile yapılan açıklamaların ve yayınların hukuka uygun kabul edilebilmesi için öğretide, toplumsal ilgi ve kamu yararı, güncellik, gerçeklik ve konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık şartlarının bulunması gerektiği genel olarak kabul edilmektedir (Sırabaşı, 2007, s. 121, 122). Bu itibarla belirtilen unsurlardan birinin dahi bulunmaması hâlinde, radyo ve televizyon özgürlüğünün arkasına sığınarak kişilere karşı aşağılayıcı, küçük düşürücü, diğer bir ifadeyle kişilik haklarına saldırı oluşturan fiiller, radyo ve televizyon özgürlüğünün kötüye kullanıldığı ve bu saldırının hukuka aykırı olacağını ifade etmektedir (Serdar, 1999, s. 146, 147; Sırabaşı, 2007, s. 122, 123).

Son olarak belirtelim ki radyo ve televizyon özgürlüğünden bahsedilebilmesi için düşünce özgürlüğünün yanı sıra öncelikle haberlere erişme ve haberleri toplama hakkının da bulunması gerekmektedir. Kişiler açısından bu hakkın yansıması haber alma hakkı iken; yayın mensupları açısından da haberleri toplama hakkından oluşmaktadır. Sonuçta radyo ve televizyon özgürlüğü bakımından, elde edilen haber ve düşüncelerin serbestçe yayınlanabilmesi de gerekir. Aynı şekilde radyo ve televizyon kuruluşu kurma hakkı da bu çerçevede yer alır (Serdar, 1999, s. 138).

4.3.2.3.2.2. Gerçeklik

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlal edilmesinde kamu yararı bulunsa dahi yayın gerçek değilse, hukuka uygunluktan bahsedilemez. Gerçeklik ilkesi, öğretide (Aydın, 1997, s. 93; Doğan, 2014, s. 489; Helvacı, 2001, s. 124; Kılıçoğlu, 2013, s. 262) ve Yargıtay kararlarında (Yarg. 4. HD. 27.03.2001 T. 2000/11209 E. 2001/3038 K.) tartışmasız olarak kabul edilmektedir (Kılıçoğlu, 2013, s. 262; Sırabaşı, 2007, s. 123).

Ayrıca 6112 sayılı Kanun'un yayın hizmeti ilkelerinin yer aldığı 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendinde, yayın hizmetlerinin; tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak zorunda olduğu ifade edilmiştir.

Gerçeklik ilkesi sadece haber verme açısından değil, eleştiride veya değerlendirmede bulunmak, yorumlamak bakımından da uygulama alanı bulmaktadır. Ancak gerçek dışı yapılan bir yayın veya haber her zaman hukuka aykırı olur. Öte yandan esas itibariyle gerçek, doğru bir haberin yayınlanmasında gerçek dışı eklemelerde bulunulması hâlinde yine gerçeğe aykırı bir yayın söz konusu olur (Aydın, 1997, s. 93).

Dolayısıyla gerçek dışı yayınlar hukuka aykırıdır. Fakat bu sebeple sorumluluğun ortaya çıkabilmesi için, söz konusu yayında açıklamada bulunan kişinin işin gerçeğini araştırma konusunda gerekli özeni göstermemiş olması gerekir. Şayet açıklamada bulunan kişi tarafından gerekli özen gösterilmiş olmakla birlikte yine de açıklama hukuka uygun değilse bile kusuru söz konusu olmadığından niteliği gereği kusurun bulunmasının şart olduğu davalar - maddi veya manevi tazminat davası - açılamayacaktır. Böyle bir durumda yalnızca kişiliği koruyucu davalar açılabilecektir (Kılıçoğlu, 2013, s. 271).

Radyo ve televizyon özgürlüğünde amacın, toplumu ilgilendiren konularla ilgili olarak doğru ve gerçeğe uygun şekilde yayın yapmayı sağlamak olduğu ifade edilmektedir. Yoksa esasında gerçekle ilgisi olmayan olayları sanki gerçekmiş gibi göstermek veya belli amaçlara ulaşmak adına olayları saptırarak topluma aktarmak, kişilerin şeref ve haysiyet değerlerine saldırı biçiminde yayın gerçekleştirmek radyo ve televizyon özgürlüğü kapsamında görülemez. Gerçeklik ilkesi, yayınlanan habere ya da açıklanmak istenen amaca veya hedefe konu içeriğin, yayın esnasında olaya ilişkin duruma uygunluğunu ifade eder. Diğer bir ifadeyle gerçeklik ile bir haberin veya bir olaya dayalı eleştiride olayın mevcut ve gerçek olduğu belirtilmektedir. Ancak burada aranılan gerçeklik, somut gerçeklik değil; haberin verilmesi sırasındaki beliriş şekline, görünürdeki gerçeğe uygun olmasıdır. Zira bir olayın maddi gerçekliği belirlendikten sonra yayınlanmasının kabulü hâlinde haber verme hakkının sınırlandırılması söz konusu olur. Çünkü maddi gerçeğin kısa sürede ortaya

çıkarılması mümkün olmayıp, belli bir zamanı gerektirir. Öte yandan radyo ve televizyonların görevleri itibariyle maddi gerçeği araştırarak ortaya çıkarmakla yükümlü olmadıkları da yine Yargıtay'ın kararlarında (Yarg. 4. HD. 31.05.2001 T. 2001/1976 E. 2001/5792 K.) yer almıştır (Sırabaşı, 2007, s. 124).

Radyo ve televizyonlardaki yayınlar bakımından yapılması beklenen elbette bir hâkim gibi muhakeme yürütmek veya dedektif gibi hareket ederek doğruları bulmaya çalışmak olmamalıdır. Burada özellikle yayınların kaynağı iyi araştırılmalı, edinilen bilgiler çeşitli yollarla denetlenmeli, güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan bilgi edinilmesi tercih edilmeli ayrıca ön yargılardan uzak durulmalıdır. Ancak radyo ve televizyonlar yayınlarında tüm bu belirtilen hususlara dikkat etmelerine rağmen yine de haber gerçeği yansıtmıyorsa, artık bu durumda haberi verenin sorumluluğundan bahsedilemez. Yani gerçek olay açıklamalarının yanı sıra gerçek dışı olduğu bilinmeyen veya ifadenin ortaya çıktığı sırada gerçeğe aykırı olduğu açıkça belli olmayan olaya ilişkin açıklamalarda korunmaktadır (Serdar, 1999, s. 152, 153).

Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınlarında hangi içerikte olursa olsun gerçek dışı olaya ilişkin açıklamalar hukuka aykırı olarak kabul edilir. Bir haberin tamamen gerçek dışı olmasının yanı sıra esasında gerçek olmakla birlikte eksik açıklamalarda bulunularak toplumda farklı bir olaya ilişkin kanaat uyandırılmaya çalışılıyor ise burada da aynı durum geçerlidir. Bunun dışında bir olaya gerçekle ilgisi olmayan bazı unsurların eklenerek yayınlanması da aynı hukuki sonucu meydana getirir (Helvacı, 2001, s. 124).

4.3.2.3.2.3. Toplumsal İlgi ve Kamu Yararı

Radyo ve televizyon özgürlüğünün, kişilik hakkına nazaran daha üstün nitelikte yarar kapsamında hukuka uygunluk sebebi oluşturabilmesi için, söz konusu yayının kamusal yarar oluşturacak ve toplumsal ilgi uyandıracak nitelikte olması gerekir (Serdar, 1999, s. 153). Nitekim bu özgürlüklerin temelinin de kamu yararından kaynaklandığı kabul edilmektedir (Sırabaşı, 2007, s. 127).

6112 sayılı Kanun'un yayın hizmeti ilkelerinin düzenlendiği 8'inci maddesinin birinci fıkrasında, medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerini, kamusal sorumluluk anlayışı ile sunacakları belirtilerek devamı bentlerinde yayın hizmeti ilkelerine yer verilmiştir.

Buna göre hiçbir kamusal yarara sahip olmayan ve toplumsal ilgi uyandırmayan ve bu yüzden haber niteliği taşımayan yayınların kişilik haklarını ihlal etmesi durumunda

hukuka aykırılık doğar. Radyo ve televizyon yayınları ile kişisel nitelikte amaç ve yararlara hizmet edilmemelidir. Bu yayınlar ile kamu yararına hizmet etmek amaç edinilmelidir. Bu nedenle her somut olay kendi içinde değerlendirilmeli ve yapılacak olan yayının kamu yararına hizmet edip etmediği araştırılmalıdır. Aksi hâlde yapılan bir yayının kişisel ve sansasyonel nitelikte olması veya ticari bir rakibi kötüleyici nitelikte olması söz konusu yayını hukuka aykırı hâle getirecektir (Sırabaşı, 2007, s. 127).

Radyo ve televizyon yayınlarının toplumda ilgi uyandırması gerekmekte ise de hukuka uygunluk için sadece bu yeterli değildir. Ayrıca söz konusu ilgi kamu yararıyla beraber bulunmalıdır (Serdar, 1999, s. 156, 157). Ancak her ikisinin birlikte bulunması durumunda hukuka uygun bir yayından bahsedebilmek mümkün hâle gelir.

Toplumsal ilgi ve kamu yararı bakımından bir kişinin kamuya açıldığı ölçüde ve açıldığı çevre kapsamında toplumsal ilgi uyandıracağı ve bu itibarla hakkında çıkan haberlere hoşgörü ile yaklaşması gerekeceği öne sürülmektedir. Gerçekten örneğin, kamu görevlilerinin eleştirilmeleri, belli bir ölçüde kalmak kaydıyla özel yaşamlarının da eleştirilmesi sonucunu doğurabilir. Çünkü bazen kamu yararı bunu gerektirebilir. Aynı durum sanatçılar içinde geçerlidir. Çünkü bunlarda toplumsal ilgi uyandıran kişilerdir ve haklarında çıkan çeşitli söylentiler içeren haberlere şüphesiz belli ölçüde kalmak kaydıyla katlanmaları gerekir (Aydın, 1997, s. 97). Buna karşılık toplumda tanınan kişiler olsalar dahi siyasetçilerin rızası bulunmadıkça ve devlet hayatında yürüttükleri görevlere herhangi bir etkisi bulunmadıkça, söz konusu kişilerin özel hayat alanlarına ilişkin olaylarının radyo ve televizyonda yayınlanmaması gerekir. Aynı şekilde sanatçılar bakımından da bu kişilerin toplumda salt ün kazanmış olmaları onların özel hayat alanına ilişkin olaylarının tüm ayrıntıları ile yayınlanması, fiili hukuka uygun hâle getirmez (Öngören, 1996, s. 164).

Dolayısıyla siyasetçilerin ve toplumda ün kazanmış kişilerin, özel hayatlarına ilişkin hususların yayınlanmasında, öncelikle sosyal yarar olup olmadığına bakılmalı, ardından gerçekleştirilen saldırının ağırlığı ile yayından elde edilecek yarar arasında bir orantısızlık bulunup bulunmadığına bakılmak suretiyle ortaya çıkan ihlalin hukuka aykırılığı ya da uygunluğu belirlenmelidir (Aydın, 1997, s. 98; Öngören, 1996, s. 164).

4.3.2.3.2.4. Güncellik

Güncellik ilkesi, bir haber veya yorum içerikli bir olayın salt belli bir esnada gerçekleşmiş bulunması anlamına gelmemektedir. Bunların yarattığı sonuçların haber veya yorum esnasında hâlen taze ve canlılığını koruması gerekmektedir. Bu canlılığın varlığı ise

esasen olayların hızlıca topluma aktarılması durumunda kabul edilebilecektir (Sırabaşı, 2007, s. 129).

Bir kişiyi ilgilendiren davranış ya da olay, gündelik yaşamda o denli önem arz etmelidir ki, ilgili kişinin isminin açıklanması yalnızca söylentilere yönelik ilginin tatmin edilmesi amacıyla değil, ancak ciddi ve genel bir çıkara hizmet etmenin gereği olarak yapılmış olsun. Bu bağlamda örneğin, kaza veya cinayet olayları gündelik yaşam içinde çoğunlukla önemli olaylar olarak görülürler. Buna göre, söz konusu olaylara karışan kişiler, isteseler de istemeseler de toplumun önüne çıkarlar ve bu yüzden bu tür kişiler hakkında güncel bir olaya karıştığı ölçüde bilgi verilmesi ve açıklamalarda bulunulması doğaldır. Buna karşılık, belirtilen ölçünün aşılarak kişinin, özel hayat alanına girilmemesi gerekir. Ayrıca genel hayat içerisinde ve dürüstlük kuralları çerçevesinde yerleşik âdetler de somut olayın yayınlanmasında bir sınır olarak göz önüne alınacaktır (Öngören, 1996, s. 173, 174).

Radyo ve televizyon yayınlarında bir yayının haber olarak nitelendirilebilmesi için güncel olması gerekir. Kaldı ki toplumsal ilgi ve kamusal yarar, ancak olayın güncelliği hâlinde söz konusu olur. Yani bir olayın ortaya çıktığı anı takip eden kısa bir zaman içerisinde sunulması gereklidir ki toplumsal ilgi ve kamusal yararının varlığından bahsedilebilsin (Aydın, 1997, s. 99).

Herhangi bir olayın gerçekleşmesinden sonra üzerinden uzun bir zaman geçmiş ve ardından bu olaya ilişkin haber yayınlanmışsa ortada ne toplumsal ilgi ne de kamusal yarar vardır. Dahası bir olayın canlılığı kaybolduktan ve adeta unutulduktan sonra yayınlanması, nesnellik ölçüsüne uygun hareket edilmediğini gösterir. Böylece toplumsal ilgi ve kamusal yarar da kalmayınca haberin, kişilik hakkı karşısında daha üstün nitelikte olduğunu söylemek de zorlaşır. Bu durum ise haberin, kişilik hakkını ihlal etmesi sebebiyle sorumluluğa yol açar (Aydın, 1997, s. 99; Öngören, 1996, s. 174).

4.3.2.3.2.5. Konu ile İfade Arasında Düşünsel Bağlılık

Konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık ilkesi, diğer bir ifadeyle öz ve biçim arasındaki denge olarak da belirtilmektedir (Doğan, 2014, s. 491; Kılıçoğlu, 2013, s. 284; Sırabaşı, 2007, s. 130). Radyo ve televizyonlar daima kamu hizmeti sınırları çerçevesinde, toplumu aydınlatma, bilgilendirme amacıyla hareket etmeli ve bu faaliyetlerinde kamu yararını da gözetmelidir (Serdar, 1999, s. 191). Buna göre radyo ve televizyon yayınlarında kişilik haklarını ihlal eden açıklamanın hukuka uygun kabul edilebilmesi, her ne kadar açıklama güncel, gerçek ve toplumsal ilgi uyandırıcı da olsa ayrıca açıklamanın ölçülü bir

ifadeyle verilmesine de bağlıdır. Zira radyo ve televizyon yayınları ile yapılan açıklamalar içerik itibariyle hukuka aykırı olmamasına rağmen, açıklamanın ifade edilme ve sunulma şekli hukuka aykırı nitelikte olabilir (Sırabaşı, 2007, s. 130).

Herhangi bir olayın radyo ve televizyonda açıklanmasında kullanılan dil ve kelimeler, ortalama seviyeye sahip bir dinleyici ya da izleyici üzerinde farklı bir anlam ifade edecek biçimde yer almamalıdır. Haber ve yayın bir bütün olarak değerlendirilmeli ve sadece yayının içinde geçen bazı kelimeler dikkate alınarak yorumlanmamalıdır. Yayında kullanılan ifadelerin kişileri aşağılayıcı, küçük düşürücü nitelikte ve dinleyici ya da izleyicilerin kafasında farklı sorular oluşturacak biçimde olmaması gerekir. Örneğin, yayın sırasında kasten öldürme suçu nedeniyle hüküm giyen bir kişiden bahsedilirken, meğerse adam katilmiş gibi bir ifade şekli o kişinin adeta doğuştan katil olduğu izlenimi yaratacağından haberin verilmesinde öz ile biçim arasındaki dengenin bozulduğu ve kişilik haklarının ihlal edildiği sonucu çıkmaktadır (Sırabaşı, 2007, s. 131).

Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınlarında bir haber konusunun açıklanmasında olayla ilgisiz, gereksiz ve yararlı olmayan ifadeler kullanılarak kişilerin şeref ve haysiyet değerlerine saldırı mahiyetinde değerlendirmelerin yapılması hukuka aykırılık meydana getirir. Zira bir haber gerçeği yansıtsa dahi, kullanılan dil ve ifade şeklinin, yorum ve nitelendirmenin, haberin sunuluşunun gerektirdiği ve ancak zorunlu olduğu biçim ve ölçü içerisinde olmasını öngörür. Buna karşılık haberin sunuluşunda gereksiz, yararsız ve ilgisiz açıklama ve değerlendirmelerin yapılması, habere konu olayla uygun olmayan aşağılayıcı, toplum üzerinde şüphe uyandırıcı dil ve ifade kullanılması hâlinde kişilik hakları ile çatışma hâlinde bulunan basın özgürlüğüne üstünlük tanınmasının mümkün olamayacağının kabulü gerekir (Aydın, 1997, s. 102; Öngören, 1996, s. 177).

6112 sayılı Kanun'un yayın hizmeti ilkelerinin düzenlendiği 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde, yayın hizmetlerinin kişi veya kuruluşları eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı ya da iftira niteliğinde ifadeler içeremeyeceği ve ayrıca (ı) bendinde, haberin verilişinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin haricinde efekt ve müziğe yer verilemeyeceği düzenlenmiştir.

Radyo ve televizyon yayınları objektif bir nitelikte olmalı ve belirli bir düşünce, görüş ya da kişiye ilişkin yapılan yayının da radyo ve televizyonun faaliyet amacını aşan, sübjektif bazı duyguların etkisi ile yapılmaması gerekir. Radyo ve televizyon yayınları, olaylar hakkında toplumu bilgilendirme ve aydınlatma görevini sürdürecek şekilde ve söz konusu amaç çerçevesinde yapılmalıdır (Serdar, 1999, s. 192; Sırabaşı, 2007, s. 131, 132).

Öte yandan radyo ve televizyon yayınları ile yapılan açıklamanın hukuka uygun kabul edilebilmesi bakımından aracın da amaca uygun olması gerektiği ifade edilmektedir (Kılıçoğlu, 2013, s. 281). Aracın amaca uygunluğu ile yapılan açıklamanın şekil yönünden söz konusu açıklamayla izlenen amacın gerçekleştirilmesine elverişli olması ve bu amaç açısından zorunluluk bulunması ifade edilir (Kılıçoğlu, 2013, s. 282). Çünkü kişilik hakları, radyo ve televizyon yayınları ile ihlal edilen kişilerin, esasen kamu yararının gerekli kıldığı ölçüden daha fazla zarara yol açan açıklamalara katlanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu yüzden ilgili kişi bakımından en az zarara yol açacak şekilde açıklama biçiminin tercih edilmesi gerekir. Aksi durumda araç ile amaç arasında orantısızlık ortaya çıkar (Kılıçoğlu, 2013, s. 285, 286).

Ayrıca bir olay gereğinden fazla büyütülerek ve yayın kuruluşlarının olağan tutumunun ötesinde büyütülerek aktarılması suretiyle toplumda da bu yönde etki uyandırılması hâlinde kişilik hakkı ile kamu yararı arasındaki denge ortadan kalkmış olur. Böyle bir durum haberin sunuluş şekli itibariyle hakkın kötüye kullanımı olarak nitelendirilir ve hukuka aykırılık doğar (Aydın, 1997, s. 102, 103).

4.3.2.3.2.6. Eleştiri Hakkı

Radyo ve televizyon yayınlarında düşünce açıklama özgürlüğü ile bağlantılı ve onun içerdiği bir hak da eleştiri hakkıdır (Öngören, 1996, s. 178). Bir olayın topluma aktarılmasının yanı sıra söz konusu olaya ilişkin düşünce ve değerlendirmelerin topluma açıklanması veya bir olayın incelenmesi ve eleştirisi hakkı, radyo ve televizyon özgürlüğü bağlamında tanınmaktadır. Eleştiri veya inceleme; bilimsel, sanatsal, ekonomik, siyasi konulara ilişkin olabilir (Aydın, 1997, s. 103).

Radyo ve televizyon yayınları ile başkalarının görüş veya düşünceleri eleştirilirken bilimsel açıdan ele alınmalı ve hukuk ve ahlak kuralları çerçevesinde hareket edilmelidir. Eleştirinin başkalarını küçük düşürme, kötüleme ve hatta hakaret etme aracına dönüştürülmemesi gerekmektedir. Bazı hâllerde elbette eleştiri oldukça sert, küçük düşürücü ve kırıcı nitelikte olabilir. Fakat bu hâlde bile kamu yararı amacının dışına çıkılmamalıdır (Kılıçoğlu, 2013, s. 287-289). Öte yandan radyo ve televizyon yayınlarında kimi hâllerde eleştirinin sert olabileceği kabul edilmekte ise de eğer yapılan eleştiri içerikli açıklamada kullanılan ifadeler, kişileri gereksiz olarak kırıcı nitelikte ise yayının hukuka aykırı olacağı kabul edilmektedir (Helvacı, 2001, s. 125).

Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınları kişiler hakkında eleştiri içerebilir ancak bu yayınların hukuka uygun olabilmesi için eleştiri gerçek olmalı, yararlı ve zorunlu amaca yönelik olmalı ve eleştiri yoluyla kişiler kötülenmemeli ve kişilik değerleri hedef alınmamalı ayrıca sunuluş biçimi olarak ölçülü olmalıdır. Bu niteliklerin bulunmadığı eleştiri içerikli bir yayının ise hukuka uygunluğundan söz edilemez (Aydın, 1997, s. 107).

Örneğin; Üst Kurul'un 29.06.2022 tarihli ve 2022/26-14 sayılı kararında, ihlale konu bir programda geçen ifadelerin devletin silahlı organlarının manevi şahsiyetini, askerleri ve Jandarma Genel Komutanlığı'nı alenen küçük düşüren, saygınlığını tahkir ve tezyif edici, aşağılayıcı ve kamuoyu nezdinde hedef gösterir nitelikte ifadeler olduğu, bu ifadelerin kamusal sorumluluk anlayışıyla bağdaşmadığı gibi eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü ve aşağılayıcı nitelikte olduğu kanaatine varılmakla, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde yer alan; ''… kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez'' hükmünün ihlal edilmesi nedeniyle yayıncı kuruluş hakkında idari para cezası yaptırımı uygulanmasına karar verilmiştir.

6112 sayılı Kanun'un yayın hizmeti ilkelerinin düzenlendiği 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde, yayın hizmetlerinin kişi veya kuruluşları eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı ya da iftira niteliğinde ifadeler içeremeyeceği hususunun düzenlendiğini daha önce belirtmiştik. Buna göre eleştirinin sınırlarının tam ve kesin ölçüde belirlenmesi mümkün değilse de eleştiri hakkı kullanılırken hukuk ve ahlak kuralları çerçevesinde hareket edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

BÖLÜM 5

RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARI İLE KİŞİLİK HAKLARININ İHLALİNDE HUKUKİ BAŞVURU YOLLARI

5.1. Kişilik Haklarının İhlali Hâlinde Açılabilecek Dava Türleri

Kişilik haklarına hukuka aykırı olarak saldırıda bulunulması hâlinde açılabilecek dava türleri koruyucu davalar ve tazminat davalarından oluşmaktadır. Koruyucu davalar; saldırının önlenmesi, durdurulması, tespitine ilişkin açılan davalar iken; tazminat davaları söz konusu saldırı sonucunda ortaya çıkan zararın giderilmesi, telafi edilmesine yönelik olarak açılan davalardır. Kişilik haklarının ihlali hâlinde açılabilecek dava türleri esasen koruyucu davalar ve tazminat davaları olarak iki ana başlık altında incelenmekle[27] birlikte (bkz. Helvacı, 2012, s. 152); biz çalışmamızda vekâletsiz iş görme davası ile sebepsiz zenginleşme davasını ayrı bir başlık altında incelemeyi uygun gördük. Esasen belirtilen her iki dava türü de niteliği itibariyle saldırı sonucunda ortaya çıkan zararın tazminine ilişkin davalar olup, söz konusu davalardan elde edilen sonuçta zararın tazminat yoluyla giderimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

TMK m. 25 hükmünde kişilik haklarının ihlali durumunda açılabilecek dava türleri belirtilmiştir. Buna göre; önleme, durdurma, tespit, maddi tazminat, manevi tazminat, vekâletsiz iş görmeden doğan davalar açılabilecektir. Bunların yanı sıra sebepsiz zenginleşme davasının da açılması mümkündür.

Esasen TMK m. 25 hükmünde sebepsiz zenginleşme davası öngörülmemiştir. Ancak öğretide şartların oluşması durumunda sebepsiz zenginleşme davasının açılmasının da mümkün olduğu belirtilmekte; bunun gerekçesi ise TMK m. 25 hükmünde belirtilen davaların sınırlı sayıda değil örnekseme mahiyetinde sayıldığına dayandırılmaktadır. Buna karşılık, maddi tazminat davası ile vekâletsiz iş görmeden doğan davaların açılabilmesi imkânı var iken; artık sebepsiz zenginleşme davasının açılmasına çok da gerek kalmayacağı ifade edilmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 156).

[27] Farklı tasnifler için bkz. Akipek vd., 2011, s. 394.

5.1.1. Koruyucu Davalar

Koruyucu davalar, TMK'nın 25'inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilmiştir. Maddeye göre; davacının, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, devam etmekte olan saldırıya son verilmesini, saldırı sona ermiş olmakla birlikte etkileri sürmekte olan saldırının hukuka aykırılığının tespitini talep edebileceği düzenlenmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, davacının belirtilen davalarla birlikte düzeltme ya da kararın üçüncü kişilere bildirilmesi veya yayımlanması talebinde de bulunabileceği ifade edilmiştir.

Hukukumuzda belirtilen davalar; önleme davası, durdurma davası ve tespit davası olarak isimlendirilmekte olup, bu başlık altında sırasıyla incelenecektir.

5.1.1.1. Önleme Davası

5.1.1.1.1 Genel Olarak

Önleme davası diğer bir ifadeyle saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, henüz mevcut bulunmamakla birlikte, bazı fiil ve emarelerden çok yakın bir zamanda kişilik hakkına yönelik gerçekleşme ihtimali pek mümkün ve olası olan hukuka aykırı nitelikteki saldırılara karşı açılabilen bir davadır. Bu dava yolu ile gerçekleşmesi çok olası olan saldırılar, henüz gerçekleşme imkânı bulamadan önlenmektedir (Akipek vd., 2011, s. 397; Arpacı, 2000, s. 152; İnan, 2014, s. 154; Köprülü, 1979, s. 288; Serozan, 2014, s. 468).

TMK'nın 25'inci maddesinin birinci fıkrasında öngörülen bu dava, kişilik hakkına saldırının daha başlamadığı, ancak saldırı tehlikesinin bulunduğu durumlarda açılmakta ve kişilik hakkına yönelik saldırıyı daha başlamadan önce tehlike durumundayken önlemektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 157; Kılıçoğlu, 2013, s. 325).

Önleme davası, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlallerinde kişilik hakkını korumaya yönelik diğer davalardan farklıdır. Zira bu dava, saldırının sonuçlarına yönelik olmayıp, saldırı fiiline yöneliktir[28]. Nitekim saldırı ortaya çıkmış ise artık önlenmesinden de bahsedilemez. Dolayısıyla saldırının gerçekleşmesinden sonra açılan davalar ancak saldırıdan doğan sonuçları telafi etmeye yönelik olacaktır (Kılıçoğlu, 2013, s. 325).

Önleme davasının açıldığı tarihte aslında henüz ortada gerçekleşmiş bir saldırı bulunmamaktadır. Ancak gelecekte gerçekleşme ihtimali çok yakın bir saldırı tehlikesi

[28] Aksi yönde görüş için bkz. Kılıçoğlu, 2013, s. 325, dn. 46.

vardır. İşte bu dava ile kişilere, kişilik hakkına yönelik pek olası bir saldırı tehlikesi olması durumunda, söz konusu ciddi ve pek yakın saldırıyı henüz ortaya çıkmadan önce önlemek imkânı verilir. Örneğin, ünlü bir sanatçının özel hayat alanını da içeren bir dizinin yayınlanacağının günlük bir gazete ile açıklanması veya tanınmış bir iş insanının özel mektuplarının ve resimlerinin pek yakında yayınlanacağının açıklanması durumunda, görüleceği üzere ortada henüz gerçekleşmiş bir saldırı yoktur. Ancak gelecekte gerçekleşme tehlikesi pek yakın olan bir durum mevcuttur (Akipek vd., 2011, s. 397).

Önleme davası, bir eda davası[29] niteliğindedir. Bu davanın yalnızca saldırı fiilini önleyici bir özelliği vardır. Dava ile saldırının önlenmesi ve sonlandırılması amaçlanır (Kılıçoğlu, 2013, s. 326). Bu dava, maddi ve manevi tazminat davalarından çeşitli noktalarda ayrılmaktadır. Çünkü bu davada saldırının sonucu değil, saldırı fiili önem arz eder. Ayrıca amaç, gerçekleşen bir saldırının sonuçlarını ortadan kaldırmak ve eski hâlin iadesini sağlamak olmayıp, saldırının henüz sonuçları ortaya çıkmadan saldırıyı önlemektir. Ayrıca önleme davasının açılabilmesi için ortada kusur ve zarar bulunması gerekli değilken; maddi ve manevi tazminat davasının açılabilmesi için kusur ve zarar şartının mutlaka bulunması gerekir (Kılıçoğlu, 2013, s. 328).

5.1.1.1.2. Şartları

Önleme davasının açılabilmesi için, kişilik hakkına yönelik bir saldırı ihtimalinin olması yeterli görülmemekte, saldırı tehlikesinin ciddi nitelikte olması gerektiği kabul edilmektedir. Ayrıca bu dava saldırı tehlikesi mevcut olduğu sürece açılabilmektedir. Ancak saldırı tehlikesi herhangi bir nedenle ortadan kalkmış ise artık önlenmesi gereken bir durum bulunmadığından önleme davası açılamaz. Örneğin, saldırı gerçekleşmiş ise açılacak dava önleme değil, durdurma davası olacaktır (Dural & Öğüz, 2020, s. 157).

Önleme davasının açılmasında kişilik hakkına yönelik ciddi bir saldırı tehlikesinin bulunmasının yanı sıra fiilin hukuka aykırı nitelikte olması gerekir. Diğer bir ifadeyle hukuka uygunluk sebepleri bulunmakta ise önleme davası açılamayacaktır. Ayrıca bu davanın açılmasında söz konusu yayını gerçekleştirenin kusurlu olması (Belli, 2008, s. 81) ve doğması muhtemel bir zarar tehlikesinin varlığı şart değildir (Dural & Öğüz, 2020, s.

[29] Eda davası, öğretide, ‘‘ifa davası’’ olarak da anılmaktadır (Eren, 2020, s. 1149); Bu dava ile davacı, davalının bir şey vermesi, bir şey yapması veya yapmaması hususunda bir karar alınmasını ister ve mahkemeden bu hususta talepte bulunur (Antalya & Topuz, 2016, s. 419; Arslan vd., 2020, s. 289; Oğuzman & Barlas, 2013, s. 313).

157). Saldırının ceza hukuku bakımından suç teşkil etmesi de gerekmemekte, haksız olması yeterli görülmektedir (Aydın, 1997, s. 203).

Öte yandan kişilik hakkına yönelik saldırı tehlikesinin dava sırasında da sürmesi gerekmektedir. Davanın açıldığı sırada tehlike ortadan kalkmışsa bu hâlde dava reddedilecektir (Serdar, 1999, s. 254).

5.1.1.1.3. Sonuçları

Önleme davasının sonucunda mahkemece bir saldırı yasağı niteliğinde kaçınma yükümlülüğü getirilir. Bu karar ile kişilik haklarını ihlal edici nitelikte açıklamada bulunacak olan kişiye, söz konusu açıklamayı aynen ya da benzer biçimde yapması yahut tekrarlaması hususunda yasak getirilir (Kılıçoğlu, 2013, s. 333).

Kişilik hakkı ihlaline yönelik bir saldırının ciddi ve kuvvetle muhtemel olduğu veya pek yakında gerçekleşmesinin mümkün olduğu hususundaki ispat yükü bunu iddia eden davacı tarafa aittir. Davacının bu hususu ispatlayamaması durumunda mahkemenin radyo ve televizyon özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte bir hüküm vermemesi gerekmektedir (Serdar, 1999, s. 253).

Böylece davanın sonunda davalı tarafın saldırıdan kaçınması ile belirli bir davranışta bulunmaması kararı verilmektedir. Yani bu dava ile saldırıda bulunanın belirli bir davranışı yapması değil, yapmaması hüküm altına alınmaktadır (Kılıçoğlu, 2013, s. 327).

Önleme davasının sonucunda verilen yayının önlenmesine dair kararlar, icra kabiliyetini haiz kararlardır. Bu dava sonucunda elde edilen kararlar, İİK m. 30 hükmü kapsamında icra takibine konu olabilecek nitelikte olup, ayrıca kararın gereğinin yerine getirilmemesi durumunda İİK m. 343 hükmü uyarınca tazyik hapsi cezasının öngörüldüğü kararlardandır. Ancak öğretide, önleme kararının, karara uyulmaması hâlinde İİK m. 343 hükmündeki cezai yaptırımların uygulanacağı ihtarını da içermesinin söz konusu karar ile daha hızlı sonuç alınmasında etkili olacağı ifade edilmektedir (Belli, 2008, s. 82; Kılıçoğlu, 2013, s. 333, 334).

Bunun dışında önleme davasının, şartları bulunmasına karşın bazı durumlarda reddedilmesi de mümkündür. Buna göre; açıklamada bulunanın kusursuz olması ve ilgili kişi bakımından açıklamanın esasında hafif bir saldırı niteliğinde olması ve açıklamanın önlenmesinin, açıklama yapacak kişi açısından çok büyük ekonomik zarara yol açması hâlinde şartları bulunsa dahi davanın reddine karar verilebilecektir (Aydın, 1997, s. 205; Kılıçoğlu, 2013, s. 332). Ancak burada açıklamada bulunacak kişinin kusurunun

bulunmaması şarttır. Aksi hâlde açıklayanın yalnızca ekonomik yararları gerekçe gösterilerek önleme davasının reddinden bahsedilemez (Kılıçoğlu, 2013, s. 332).

Sonuç olarak önleme davasının sonucunda hâkim, belirli bir veya birden fazla davranış hakkında yasaklama getirebilir. Fakat genel nitelikte bir davranış yasağı getirmesi mümkün değildir. Zira genel nitelikte bir davranış yasağı getirilmesi TMK m. 23 hükmüyle bağdaşmayacağı gibi, bu yönde bir kararın yerine getirilmesi de mümkün olmayacaktır (Dural & Öğüz, 2020, s. 158).

5.1.1.2. Durdurma Davası

5.1.1.2.1. Genel Olarak

Durdurma davası diğer bir ifadeyle saldırıya son verme davası, kişilik hakkına yönelik ve hâlen sürmekte olan saldırının durdurulması ve ayrıca tekrar edilmesine engel olunmasını ifade eder (Akipek vd., 2011, s. 395). Ayrıca bu dava ile saldırı karşısında daha ağır sonuçların doğması da engellenmiş olur (Belli, 2008, s. 82; Serdar, 1999, s. 256). Kişilik hakkına yönelik gerçekleşmiş ve dava açıldığı zamanda hâlen sürmekte olan hukuka aykırı saldırının, bir zarara yol açıp açmadığına bakılmaksızın, bu dava sonucunda elde edilecek karar ile ortadan kaldırılması mümkündür (Akipek vd., 2011, s. 396).

Durdurma davası, saldırı sonucunda ortaya çıkan hukuka aykırılığı ortadan kaldırmak için açılır ve eda davası niteliği taşır. Bu davanın sonucunda elde edilen kararlar da icra kabiliyetini haizdir (Belli, 2008, s. 83; Serdar, 1999, s. 256).

Durdurma davası, hâlen sürmekte olan hukuka aykırı saldırıya son vermek amacını taşır. Yoksa bir tazmin işlevi bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle kişilik hakkına saldırının gerçekleşmesinden önceki durumu yeniden sağlamak amacı bulunmaz[30]. Nitekim bu davanın sonunda alınacak karar geçmişe değil, geleceğe etkilidir (Serdar, 1999, s. 256). Kişilik hakkı ihlalinin gerçekleşmesinden önceki durumun yeniden sağlanması tazminat davalarının amacını oluşturur (Kılıçoğlu, 2013, s. 336). Oysa durdurma davasında amaç, kişilik hakkına yönelik saldırının nedenini ve kaynağını kurutmaktır (Kılıçoğlu, 2013, s. 337).

Durdurma davası, tazminat davalarında olduğu üzere saldırının sonuçlarına yönelik bir davadır. Ancak tazminat davaları, saldırının ortaya çıkardığı sonuçları ortadan

[30] Aksi yönde, bkz. Kılıçoğlu, 2013, s. 336, dn. 82; Serdar, 1999, s. 256, dn. 81.

kaldırmaya ilişkin bir dava olduğu hâlde, durdurma davasında saldırının sonuçlarını yaratmaya elverişli olan kaynağı kurutmaya ilişkin bir davadır (Kılıçoğlu, 2013, s. 337). Öte yandan bu davanın açılabilmesi için ortada kusur veya zararın bulunması şart değil iken; tazminat davalarının açılabilmesi için kusur ve zararın bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla her iki dava türü de farklı amaçlara hizmet ettikleri için her iki dava birlikte açılabileceği gibi bir davanın açılmış olması diğer davanın açılmasına engel oluşturmaz (Kılıçoğlu, 2013, s. 338).

5.1.1.2.2. Şartları

Durdurma davasının açılabilmesi için her şeyden önce kişilik hakkına karşı gerçekleşen bir saldırı fiilinin başlamış ve hâlen sürmekte olması gerekmektedir. Bu dava da amaç, saldırının durdurulması diğer bir ifadeyle ortadan kaldırılması olduğundan, daha başlamamış ya da son bulmuş bir saldırıya karşı durdurma davası açılamayacaktır. Saldırının artık sona erdiği hâllerde şartların bulunması durumunda tazminat davaları açılabilecektir (Belli, 2008, s. 83). Aynı şekilde henüz başlamamış ancak başlama tehlikesi bulunan bir saldırı varsa, açılacak olan dava önleme davası olacaktır (Dural & Öğüz, 2020, s. 156).

Diğer yandan kişilik hakkına yönelik gerçekleşen saldırının hukuka aykırı nitelikte olması gerekir (Akipek vd., 2011, s. 396; Arpacı, 2000, s. 151; İmre, 1980, s. 457). Yani hukuka uygunluk sebepleri bulunmakta ise davanın açılması mümkün değildir. Bunun dışında burada da durdurma davasının açılabilmesi için kusur ve zarar şartının bulunmasına gerek olmamakla birlikte şayet bu unsurlar da varsa ayrıca tazminat davası da açılabilecektir (Belli, 2008, s. 83).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde durdurma davasının konusunu oluşturacak yayınlar, bir seri şeklinde sürmekte olan ve kişilik hakkına saldırı oluşturan programlar ve reklamlardan oluşmaktadır. Kişilik haklarını ihlal eden yayınlar, sadece bir kez yayınlanan programdan ibaret ise, bu hâlde hukuka aykırı saldırı program yayınının bitimiyle sona ereceğinden, artık durdurma davası açılamayacaktır. Ancak saldırının etkileri hâlen sürmekte ise tespit veya şartları bulunmakta ise tazminat davası açılması mümkün olacaktır. Örneğin; bir kişinin hayatı, onun izni olmadan ve hukuka aykırı şekilde özellikle şeref ve haysiyet değerlerini ya da özel hayat alanını ihlal edecek şekilde, seri program biçiminde radyo ve televizyon kanalında yayınlanması, saldırının hâlen devam etmesi karşısında durdurma davası açılabilir. Buna karşılık aynı içerikte bir program seri olarak değil de yalnızca tek bir program şeklinde yayınlanmışsa, bu hâlde saldırı son

bulduğundan artık durdurma davası açmak mümkün olmayacaktır. Aynı şekilde radyo ve televizyon reklamlarında da kişinin izni olmadan, isim, resim, şeref ve haysiyet değerlerine saldırı oluşturacak nitelikte yayınlar yapılmakta ise, bu tür reklam yayınında reklam kuşaklarının seri olarak yayınlanmaları sebebiyle saldırının devam ettiği, bu yüzden durdurma davasına konu olabileceği ifade edilmektedir. Oysaki seri program şeklinde olmakla birlikte her bir bölümünde farklı konunun işlendiği programlar, süregelen bir saldırı oluşturmayacaklarından durdurma davasının açılması söz konusu olamaz. Ancak hukuka aykırı saldırının varlığı ya da saldırının sürmekte olması şartı, durdurma davasının açıldığı sırada aranmaktadır (Serdar, 1999, s. 258).

Radyo ve televizyon yayınları ile yapılan açıklamalar izleyici ve dinleyiciler arasında süratle yayılmaktadır. Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinde esasen izleyici ve dinleyicilerde uyandırılan yanlış düşünce ve izlenimler, kişiler hakkındaki olumsuz değer yargıları esasında hukuka aykırılığın devamına da yol açar. Böylece radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinde hukuka aykırılığın ortadan kaldırılması için yalnızca yayının devamının engellenmesi yeterli olmaz. Ek olarak izleyici ve dinleyiciler üzerinde uyandırılan yanlış düşünce ve kanaatlerin ortadan kaldırılması gerekir. Bu ise söz konusu yayını yapanın, yine aynı şekilde ortaya çıkardığı bu durumu düzelten mahiyette bir açıklama yapmasının sağlanması ile mümkün olabilir (Kılıçoğlu, 2013, s. 340, 341; Serdar, 1999, s. 259).

Son olarak, durdurma davasının açılma şartlarından biri de dava açmakta hukuki yararın bulunması gereğidir. Bu bağlamda radyo ve televizyon yayınları ile hukuka aykırı açıklamada bulunan kişinin kendiliğinden hukuka aykırı durumu ortadan kaldırması hâlinde artık durdurma davasının açılmasında hukuki yarar kalmamıştır (Kılıçoğlu, 2013, s. 342). Nitekim hukukumuzda özellikle radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinde düzeltme ve cevap hakkı düzenlendiğinden, hukuka aykırı saldırı sonucunda izleyici ve dinleyiciler üzerinde oluşan yanlış ve olumsuz değer yargılarının giderilmesi adına durdurma davasının açılmasında hukuki yarar bulunmadığı, zira düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasının çok daha pratik bir yol olduğu kabul edilmekte ise de; söz konusu hukuka aykırı yayının sürmekte olduğu durumlarda ise yayının durdurulabilmesi için bu davanın açılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu son duruma en iyi örnek reklam yayınları yoluyla gerçekleşen kişilik hakkı ihlalleri gösterilebilir. Gerçekten reklam yayınları seri hâlde yayınlandıklarından bu yolla gerçekleşen kişilik hakkı ihlalleri de devamlılık arz edecektir. Bu hâlde durdurma davasının açılmasında hukuki yarar bulunmaktadır (Serdar, 1999, s. 260).

5.1.1.2.3. Sonuçları

Durdurma davasının sonucunda elde edilen karar, hâlen sürmekte olan saldırının sona erdirilmesine, diğer bir ifadeyle durdurulmasına ve saldırının tekrarından menedilmesine dair olmaktadır (Akipek vd., 2011, s. 397).

Davanın sonucunda davalı tarafa, hukuka aykırı durumu ortadan kaldırması emredilir. Bu karar esas itibariyle hukuka aykırılığı doğuran açıklama aracını ya da açıklamanın kendisini yani içeriğini ortadan kaldırmaya yönelik olur (Kılıçoğlu, 2013, s. 343; Serdar, 1999, s. 260). Böylece radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkının ihlalinde açılacak durdurma davasında, hukuka aykırılığı doğuran aracın ortadan kaldırılması söz konusu olacağı için bu hâlde davanın sonucunda elde edilecek karar program yayınının durdurulması şeklinde olacaktır (Serdar, 1999, s. 260).

Durdurma davasının sonucundan elde edilen kararlar da icra kabiliyetini haizdir. Buna göre İİK m. 30 hükmü uyarınca gönderilen icra emrinde, söz konusu karara uyulmaması durumunda İİK m. 343 hükmü gereği tazyik hapsi cezası uygulanacaktır (Belli, 2008, s. 83). Ancak öğretide durdurma kararının, karara uyulmaması hâlinde İİK m. 343 hükmündeki cezai yaptırımların uygulanacağı ihtarını da içermesinin söz konusu karar ile daha hızlı sonuç alınmasında etkili olacağı ifade edilmektedir (Aydın, 1997, s. 209; Kılıçoğlu, 2013, s. 345, 346; Serdar, 1999, s. 261).

Durdurma davasında kişilik hakkı ihlal edilen kişi, kişilik hakkına yönelik bir saldırının olduğunu ve saldırının hâlen sürmekte olduğunu ispatlaması gerekmektedir. Dolayısıyla bu davada davacı taraf, kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişidir. Davalı taraf ise hukuka aykırı saldırı fiilini gerçekleştiren kişi ya da bu kişinin temsilcisi olan radyo ve televizyon kuruluşudur (Belli, 2008, s. 83).

5.1.1.3. Tespit Davası

5.1.1.3.1. Genel Olarak

Tespit davası, diğer bir ifadeyle saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası, mevcut bulunan bir fiil veya davranışın, kişiliğe karşı hukuka aykırı nitelikte saldırı oluşturduğunun mahkeme tarafından hükme bağlanmasını sağlayan dava olarak ifade edilmektedir (Akipek vd., 2011, s. 398; İnan, 2014, s. 155).

Tespit davası ile esas itibariyle bir durumun ya da ilişkinin varlığı veya yokluğu belirlenir (Oğuzman & Barlas, 2013, s. 314; Köprülü, 1979, s. 289; Serdar, 1999, s. 247). Dolayısıyla bir radyo ve televizyon yayınının kişilik hakkını ihlal edip etmediğinin mahkemece saptanmasına ilişkin olarak açılabilen bu davada amaç, hukuka aykırılık oluşturan saldırı fiilinin, mahkeme kararı ile tespit edilerek hüküm altına alınmasıdır (Belli, 2008, s. 84).

TMK'nın 25'inci maddesinin birinci fıkrasında, davacının, sona ermiş dahi olsa etkileri devam etmekte olan saldırının hukuka aykırılığının tespitini talep edebileceği ifade edilmiştir. Buna göre, tespit davası açmaktaki amaç, davacının kişilik hakkına yönelik gerçekleşmiş olan ve etkileri hâlen sürmekte olan davranış ya da fiilin hukuka aykırılığının bir mahkeme kararıyla belirlenmesini sağlamaktır. Bu dava da amaç yalnızca bundan ibarettir (Akipek vd., 2011, s. 398).

Tespit davasında hukuka aykırı fiil veya davranışın hâkim kararı ile tespit edilmesinin, saldırının veya saldırı sonucunun bertaraf edilmesi üzerinde doğrudan etkisi bulunmamaktadır. Çünkü tespit davası ile bir uyuşmazlığın çözümlenmesi söz konusu değildir. Ancak bu davanın sonucunda elde edilen karar, kişinin tespit davasının konusu yaptığı haklara ilişkin gelecekte bu haklarını saklı tutmasına ve delil sahibi olmasına yarayacaktır (Serdar, 1999, s. 247).

5.1.1.3.2. Şartları

Tespit davasının açılabilmesi için ya hâlen sürmekte olan ya da sona ermiş olmakla beraber etkilerinin devam ettiği hukuka aykırı bir saldırının mevcut olması gerekir. Bunun yanı sıra davanın açılmasında hukuki yarar şartının da gerçekleşmesi şarttır (Belli, 2008, s. 84; İmre, 1980, s. 456). Burada hukuki yararı, kişinin tespit davası açmakla talep ettiği hukuki korumayı, diğer dava türlerinden birisiyle elde edemeyecek olması oluşturmaktadır (Oğuzman & Barlas, 2013, s. 315; Serdar, 1999, s. 247). Dolayısıyla eda davalarından birisinin açılma imkânının olduğu hâllerde, hukuki yarar bulunmadığından kural olarak tespit davasının da açılması mümkün olmayacaktır. Şüphesiz hukuki yararın bulunduğunun ispatı durumunda eda davasının açılabildiği durumlarda tespit davası da açılabilecektir (Belli, 2008, s. 84; Oğuzman & Barlas, 2013, s. 315).

Radyo ve televizyon yayınları ile şeref ve haysiyetin ihlali veya özel hayata yönelik ihlaller adeta durgun bir suya atılmış taşın yarattığı etki gibi giderek daha fazla büyüyerek ve yayılarak kişilik hakkı ihlal edilen bakımından saldırının etkilerinin daha da ağırlaşması

ile sonuçlanmaktadır. Bu nedenle radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinin tekrarlama olasılığının da yüksek olması karşısında saldırı sona ermiş bile olsa yine de etkilerinin devam edeceği yönünde öğretide karine oluşturduğu da ileri sürülmektedir. Ancak hukuka aykırı saldırı gerçekleşmekle birlikte saldırı son bulmuş ve ardından uzun bir zaman geçmiş ise artık saldırının etkilerinin sürmekte olduğundan bahsedilemez (Serdar, 1999, s. 249).

Diğer yandan, hukuka aykırı saldırının sona ermiş ancak etkilerinin sürmekte olduğu hâllerde açılabilen[31] bu davada da hukuka aykırı fiili gerçekleştirenin kusuru veya bir zararın bulunması gerekmemektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 158).

5.1.1.3.3. Sonuçları

Tespit davaları sonucunda elde edilen kararlar, icra kabiliyetini haiz değildir. Bu dava yoluyla yalnızca hukuka aykırılığın tespiti yapılır. Fakat tespit davaları sonucunda elde edilen kararların başlı başına icrai özelliği bulunmasa da icrai nitelikteki başka bir davada delil olarak kullanılma durumları söz konusu olabilir (Belli, 2008, s. 84; Oğuzman & Barlas, 2013, s. 316).

Ancak davacı taraf, hukuka aykırı durumun tespitini içeren tespit davasından elde ettiği kararın, TMK m. 25/2 hükmü uyarınca üçüncü kişilere bildirilmesini veya yayınlanmasını mahkemeden talep edebilecektir.

5.1.1.4. Önleme, Durdurma ve Tespit Kararlarının Üçüncü Kişilere Bildirilmesi veya Yayınlanması Talebinde Bulunma Hakkı

Yukarıda bahsedilen davalardan herhangi birinden kendi lehine karar alan davacının, salt bu kararı elde etmesi ile hukuka aykırı saldırının yarattığı sonuçlar tam anlamıyla ortadan kalkmazlar. Özellikle de hukuka aykırı saldırı radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleştirilmişse saldırı neredeyse herkes tarafından bilinir hâle gelecektir. Oysaki söz konusu saldırıya ilişkin alınan bir mahkeme kararından sadece davanın tarafları haberdar olacaktır. Bu bağlamda örneğin, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkının ihlal edildiği bir durumda, bu fiilin hukuka aykırı olduğu mahkemece tespit edilmiş olsa dahi bu tespite ilişkin mahkeme kararından toplumun haberdar olması pek de mümkün olmayacak ve esasen hangi tür dava açılmış ve ne karar alınmış olursa olsun, hukuka aykırı durum

[31] Aksi yönde görüş için bkz. Akipek vd., 2011, s. 399, dn. 102; Serdar, 1999, s. 249 ve dn. 53.

etkisini sürdürecektir. Bu açıdan söz konusu davalardan elde edilen kararların, hukuka aykırılık durumunu ortadan kaldırabilmesi için tıpkı saldırı fiilinde olduğu gibi, toplumun buna ilişkin davadan çıkacak kararı da bilmesinin sağlanması gerekmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 158, 159).

TMK'nın 25'inci maddesinin ikinci fıkrasında, davacının bunlarla beraber, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayınlanması talebinde de bulunabileceği ifade edilmiştir. Ancak öğretide, hüküm de geçen düzeltme talep hakkı ile neyin kastedildiğinin belirsizliğe yol açtığı ileri sürülmektedir. Çünkü TMK'da kişiliği koruyan davalar arasında düzeltme talep hakkı bulunmamaktadır. Bu ifadenin İsviçre Medeni Kanunu'ndaki (ZGB Art. 28/II) hükmün doğrudan çevirisinden kaynaklanan bir hata olduğu belirtilmektedir. Zira anılan hükümde cevap (düzeltme) hakkı ayrıca düzenlenmiş ise de TMK m. 25'te düzeltme hakkı yer almadığı için bahse konu hükmün bu açıdan havada kaldığı öne sürülmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 159).

Buna karşılık saldırı mahiyetindeki açıklamaların düzeltilmesi ile ilgili olarak Basın Kanunu'nda düzeltme ve cevap hakkına ilişkin hususlarda düzenleme yapılmıştır. Ancak bu Kanun kapsamında düzeltme ve cevap hakkı sadece süreli yayınlar için öngörülmüştür (Belli, 2008, s. 85). Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlallerinde de 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinde, medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar bakımından düzeltme ve cevap hakkı öngörülmüştür. Bu konu ileride ayrı bir başlık altında inceleneceğinden burada ayrıntıya girilmemektedir.

Önleme, durdurma ve tespit kararlarının üçüncü kişilere bildirilmesi veya yayınlanması talebinde bulunma hakkı, esasında bağımsız nitelikte bir dava değildir. Her şeyden önce kişilik hakkının korunmasına yönelik dava şartlarının bulunması gerekir. Diğer bir ifadeyle bu talebin tek başına kullanılması mümkün değildir (Serdar, 1999, s. 261). Bu talepte amaç, kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişinin toplum karşısında sarsılan itibarının, kısmen dahi olsa iadesini sağlamaktır. Belirtilen durum yalnızca tespit davası bakımından değil durdurma davasından çıkacak kararlar için de geçerlidir (Akipek vd., 2011, s. 400; Serdar, 1999, s. 262).

Dolayısıyla henüz başlamamış olan bir saldırının önlenmesi veya sürmekte olan saldırının durdurulması ve hâlen süren ya da sona ermiş olmakla beraber etkileri sürmekte olan hukuka aykırı nitelikte bir saldırının tespiti kimi zaman tek başına izleyici ve dinleyiciler üzerinde oluşan yanlış kanaatlerin veya olumsuz değer yargılarının silinmesi için yeterli olmayabilir. İşte izleyici ve dinleyicilerin zihinlerinde oluşturduğu olumsuz değer yargılarının ortadan kaldırılabilmesi için kişilik hakları ihlal edilen kişi mahkemeden,

belirtilen kararların verilmesinin yanı sıra kararın üçüncü kişilere bildirilmesine ya da yayınlanmasına karar verilmesini de talep edebilecektir (Belli, 2008, s. 84, 85).

Sonuç olarak TMK m. 25/2 hükmü uyarınca, önleme, durdurma veya tespit davalarından herhangi birisini açan kişi, bu davaların yanında ayrıca kararın ilgili bulunan üçüncü kişilere bildirilmesi veya yayınlanması talebinde bulunabilecektir. Ancak bu yönde bir talep bulunmadıkça, hâkimin kendiliğinden (re'sen) harekete geçerek kararın bildirilmesine veya yayınlanmasına karar vermesi söz konusu olamaz. Dolayısıyla bu yönde bir talebin bulunması üzerine hâkimin kararın yayınlanmasına karar vermesi hâlinde, bu kararın nerede ya da nasıl yayınlanacağı hususu hâkimin takdirinde bulunmaktadır. Nitekim yayının mutlaka basın yoluyla yapılması da şart değildir (Dural & Öğüz, 2020, s. 159). Ancak radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerine ilişkin alınan mahkeme kararlarının yayınlanmasının, yine aynı doğrultuda ihlalin gerçekleştiği mecralar aracılığıyla yapılmasının hakkın kullanılması bakımından daha adil ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

5.1.2. Tazminat Davaları

Sorumluluk hukukunun temel amacı, kişilerin malvarlığı veya şahıs varlığı haklarında iradeleri dışında ortaya çıkan eksilmeyi aynen ya da nakden gidermek suretiyle, eksilen değerin nitelik bakımından eş bir değerini tekrar yerine koymaktır. Bu amaç doğrultusunda açılan dava, tazminat davası olarak isimlendirilir. Tazminat davaları, bir alacak davası çeşidi olup, kişilik hakkının ihlali sonucunda meydana gelen zararların tazmin edilmesi için de açılmaktadır. Davanın amacı, kişilik hakkı ihlal edilen kişinin uğradığı zararların giderilmesini sağlamaktır. Tazminat davalarında, tazminatın türü ortaya çıkan zararın niteliğine bakılarak belirlenir. Dolayısıyla zararın yöneldiği kişilik değeri, tazminat davaları bakımından da belirleyici olacaktır. Buna göre, kişilerin para ile ölçülebilmesi mümkün olan değerlerinde ortaya çıkan zararlarda maddi tazminat davası; ancak kişilerin para ile ölçülebilmesi olanağı bulunmayan kişilik değerlerinde ortaya çıkan zararlar manevi tazminat davası açılmasını gerektirir. Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde genellikle kişilerin şeref ve haysiyet değerleri ile özel hayat alanının ihlal edildiği görülür. Öte yandan söz konusu saldırılar sonucunda kişilerin mesleki, sanat ve ticari hayatına ilişkin değerleri de zarar görebilmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan zararın türü belirlenerek maddi ya da manevi tazminat davalarından biri yahut her iki dava birlikte açılabilmektedir (Belli, 2008, s. 91).

5.1.2.1. Maddi Tazminat Davası

5.1.2.1.1 Genel Olarak

Maddi tazminat davası, hukuka aykırı bir saldırı sonucunda kişilik hakkı ihlal edilen kişinin, bu saldırı sebebiyle malvarlığında ortaya çıkan eksilmenin giderilmesi amacıyla açtığı bir davadır. Bu dava ile bir başkasının kişilik hakkını hukuka aykırı olarak ihlal eden kişinin, kişilik hakkı ihlal edilen kişiye bu sebeple uğradığı maddi nitelikli zarara karşılık gelen tutarı, maddi tazminat şeklinde ödemesine karar verilir. Tazminatın kapsamı, miktarı ve ödeme biçimi TBK m. 49 hükümleri uyarınca hâkim tarafından takdir edilir. Ayrıca kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı saldırının kusura dayanması, diğer bir ifadeyle TBK m. 49 hükmü çerçevesinde haksız fiil niteliğinde olması gerekir. Meğerki tazminat gerekeceği hususunda kanunda ayrıca bir açıklık olsun (Akipek vd., 2011, s. 404).

TMK'da kişiliğin korunması başlığı altında 25'inci maddenin üçüncü fıkrasında davacının maddi tazminat talep etme hakkının saklı olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakları ihlal edilen kişiler TBK m. 49 hükmü çerçevesinde maddi tazminat talep edebileceklerdir (Serdar, 1999, s. 273). Nitekim adın korunmasına ilişkin TMK m. 26 hükmündeki gibi kişilik hakkını ihlal eden fiiller karşısında maddi tazminata karar verilebileceğine dair özel hükümler bulunmadığı takdirde, maddi tazminata ilişkin talepler genel düzenleme niteliğinde olan TBK m. 49 vd. maddeleri çerçevesinde değerlendirilecektir (Belli, 2008, s. 92).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde de dava, hukuka aykırı açıklamalar sebebiyle ortaya çıkan maddi zararların giderilmesini amaçlar. Burada meydana gelen zarar, radyo ve televizyon yayınlarındaki açıklamalar sebebiyle kişilik hakları ihlal edilen kişinin malvarlığında yarattığı azalmadan oluşur. Radyo ve televizyon yayınlarındaki açıklamalar karşısında şeref ve haysiyet veya özel hayat alanı ihlal edilen kişinin, açıklamadan önce sahip olduğu malvarlığı durumu ile açıklama yapıldıktan sonraki malvarlığının durumu arasında meydana gelen fark o kişinin maddi zararını oluşturur. İşte maddi tazminat davası ile esas olarak bu fark kapatılmaya çalışılmaktadır (Aydın, 1997, s. 218; Kılıçoğlu, 2013, s. 362).

5.1.2.1.2. Şartları

Maddi tazminat davasının şartları için TBK'nın haksız fiili düzenleyen hükümlerine bakılması gerekir. Bu davada TBK m. 49 hükmü bakımından bir kusur sorumluluğu hâli bulunmaktadır. Nitekim maddi tazminat davası açılabilmesi için kişilik hakkına yönelik saldırının haksız fiil niteliğinde olması gerekir. Dolayısıyla maddi tazminat davasının şartlarını belirlemek için haksız fiil sorumluluğunun şartlarına bakmak yeterli olmaktadır. Sonuçta her ikisi de aynı şartları içermektedir. Bu şartlar; hukuka aykırı fiil, zarar, kusur ve illiyet bağı olarak ifade edilmektedir (Akipek vd., 2011, s. 405).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlal edilmesi nedeniyle açılacak maddi tazminat davasında hukuka aykırı fiil, zarar, kusur, illiyet bağı şartlarının bir arada bulunması gerekmektedir. Burada hukuka aykırı fiil ile anlaşılması gereken, radyo ve televizyon yayını ile gerçekleşen ve kişilik haklarını ihlal eden açıklamalardır. Diğer bir ifadeyle, kişilik haklarının ihlaline sebep olan radyo ve televizyon yayını, hukuka aykırı fiili oluşturmaktadır (Aydın, 1997, s. 219; Kılıçoğlu, 2013, s. 362).

Maddi tazminat davasından bahsedebilmek için, kişinin, hukuka aykırı fiil ile saldırıya uğramasının yanı sıra malvarlığında mutlaka bir zarar ortaya çıkmış olmalıdır. Üstelik bu zarar, maddi zarar niteliği taşımalıdır. Maddi zarar; saldırıya maruz kalan kişinin malvarlığının aktifinde azalma ya da pasifinde çoğalma olarak meydana gelir (Akipek vd., 2011, s. 406).

Maddi zarar kavramının içinde fiili zarar ve yoksun kalınan kâr bulunmaktadır (Eren, 2020, s. 595). Fiili zarar, zarara uğrayanın iradesi dışında malvarlığının hâlihazırdaki net durumunda ortaya çıkan azalma iken (Eren, 2020, s. 595); yoksun kalınan kâr, hayatın olağan akışı itibariyle malvarlığında oluşabilecek artışların zarara yol açan fiil sebebiyle kısmen ya da tamamen önlenmesinden dolayı oluşan azalma, olarak ifade edilmektedir (Eren, 2020, s. 596).

Ancak radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde, maddi nitelikli zararların doğması nadiren karşılaşılabilecek bir durumdur. Örneğin; radyo ve televizyon yayınları ile şeref ve haysiyet değerlerinin ihlal edilmesi veya özel hayat alanına yönelik ağır bir saldırı gerçekleştirilmesi nedeniyle bir kişinin, duyduğu büyük elem ve üzüntü sonucu hastalanması ya da kalp krizi sonucunda hayatını kaybetmesi hâlleri bunlara örnektir (Aydın, 1997, s. 220; Kılıçoğlu, 2013, s. 363, 364). Bu durumlar ile karşılaşılması çok ender olsa da radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen hukuka aykırı açıklamaya yönelik saldırıya uğrayanın bizzat aldığı tedbirler sebebiyle yapmış olduğu masraflar maddi zarar kapsamında

görülür. Örneğin, düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesi adına yapılan harcamalar, telgraf, ilan gibi masraflar, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkının ihlalinde ortaya çıkması muhtemel maddi zararları oluşturmaktadır (Kılıçoğlu, 2013, s. 364). Burada oluşan zarar esas olarak fiili zarar niteliğindedir.

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali sonucunda doğan maddi zarar yoksun kalınan kâr şeklinde de ortaya çıkabilir. Örneğin, radyo ve televizyonda hukuka aykırı bir eleştiri sebebiyle bir televizyon veya radyo kuruluşunun eleştirilen sanatçı ile olan anlaşmasını feshetmesi, bir tacirin gerçek dışı bir radyo-televizyon haberi ile mallarının kötülenmesi sonucunda müşterilerini kaybetmesi gibi hâller yoksun kalınan kâr şeklinde ortaya çıkan zararlara örnektir (Aydın, 1997, s. 220, 221; Kılıçoğlu, 2013, s. 365). Yoksun kalınan kâr şeklinde ortaya çıkan maddi zararlar, son örnekte olduğu gibi genellikle kişilerin, mesleki, sanatsal ve ticaret hayatına ilişkin kişilik değerlerine saldırı hâlinde söz konusu olmaktadır.

Maddi tazminata karar verilebilmesi için, kişilik hakkını hukuka aykırı biçimde ihlal eden kişinin ayrıca kusurlu da olması gerekir. Burada kusur, kasıt veya ihmal şeklinde gerçekleşebilir. Ancak kasıt veya ihmalin bulunması hâlinde maddi zararın tazmini yoluna gidilebilmektedir. Şayet saldırıda bulunanın bir kusuru bulunmamakta ise zararın tazmini de söz konusu olmayacaktır (Akipek vd., 2011, s. 405, 406).

Son olarak illiyet bağının bulunması da maddi tazminat talebi için gerekli diğer şarttır. Ortaya çıkan zarar, eğer kişilik hakkını ihlal eden hukuka aykırı ve kusurlu bir fiil sonucunda meydana gelmiş ise illiyet bağının bulunduğu kabul edilir. Diğer bir ifadeyle, hukuka aykırı ve aynı zamanda kusurlu bir fiil ile kişilik hakkı ihlal edilmemiş olsaydı, zarar ortaya çıkmayacak idiyse, bu hâlde bir sebep-sonuç (nedensellik) ilişkisi vardır ve illiyet bağının bulunduğu kabul edilmektedir (Akipek vd., 2011, s. 407).

5.1.2.1.3. Sonuçları

Maddi tazminatın tanımından da anlaşılacağı üzere, esasen maddi tazminatın iki işlevi bulunmaktadır. İlki, zararı aynen giderme işlevi iken; ikincisi, nakden yani parayla giderme işlevidir (Eren, 2020, s. 877).

Maddi tazminat davasının sonucunda, haksız fiil karşısında zarar gören kişinin, söz konusu zararının telafi edilmesi sağlanır. Böylelikle zarar gören kişinin malvarlığında meydana gelen eksilme, nitelik ya da nicelik itibariyle eş bir değerle yerine konulur. Dava sonucunda kişinin söz konusu zararı aynen ya da nakden giderilmeye çalışılır.

Hukukumuzda zararın aynen veya nakden giderileceğine dair bir şart bulunmamakta, bu konuda takdir hakkı hâkime bırakılmış bulunmaktadır (Serdar, 1999, s. 274). Nitekim TBK m. 51 hükmünde, hâkimin tazminatın kapsam ve ödenme şeklini, durumun gereği ve özellikle de kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirleyeceği ifade edilmiştir.

Maddi tazminat talep etme hakkı, malvarlığına yönelik bir hak olup, bir alacak hakkı oluşturur. Tüzel kişiler de bu hakkını yetkili organları aracılığıyla kullanırlar (Eren, 2020, s. 879).

Ancak radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali sonucunda davacının ortaya çıkan maddi zararın varlık ve miktar bakımından ispatını yapması oldukça güçtür. Bu şekilde ortaya çıkan maddi zarar genellikle kâr kaybı şeklinde gerçekleşir. Örneğin, bir radyo ve televizyon yayınında ünlü bir iş insanının şeref ve haysiyetinin ihlal edilmesinde o kişinin uğrayacağı ticari itibar kaybı sebebiyle ortaya çıkan kâr kaybının kesin olarak belirlenmesi çok güçtür. Burada ancak tahmini bir hesaplama sonucunda bir miktar belirlenebilir. İşte meydana gelen zararın ve miktarın ne olduğunun ispatlanamadığı bu gibi durumlarda, TBK m. 50/2 hükmü uyarınca, hâkim, olayların olağan akışını ve zarara uğrayanın aldığı önlemleri de göz önünde tutmak suretiyle zararın miktarını hakkaniyete uygun şekilde belirleyecektir (Serdar, 1999, s. 277). Öte yandan TBK m. 52 hükmünde hâkime, bazı hâllerde tazminat miktarını indirme ve hatta tamamen kaldırma hakkı da verilmiştir.

Tazminat miktarının belirlenmesinde gerçekleştirilen radyo ve televizyon yayınının hukuka aykırılığının derecesi de önem arz eder. Gerçeklik hususunda kesin ya da kesin olmayan ifadeler kullanılması, gerçek dışılık unsurunun ne derece ön planda olduğu, özellikle tamamen mi kısmen mi gerçek dışılık bulunduğu, ihlal edilen kişisel değerin türü, yayının gerçekleştirildiği alanın genişliği, kişilik hakkı ihlal edilen kişinin toplumda tanınan bir kişi olup olmadığı, açıklamanın şekli ve ifade tarzı hep tazminat miktarının belirlenmesinde göz önüne alınması gereken diğer unsurlardır (Aydın, 1997, s. 228).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde, hukuka aykırı açıklamanın varlığının tespitini içeren bir mahkeme kararı da olsa ve bu karar, durdurma davası ile yayınlansa dahi, bu kişinin toplum karşısında zarar gören itibarının iadesini sağlayabilir; ancak malvarlığında ortaya çıkan eksilmeyi gidermeye yetmez. Bu zarar, sadece saldırıda bulunandan alınacak bir miktar paranın zarar görene ödenmesi ile telafi edilebilir (Kılıçoğlu, 2013, s. 382). Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde ortaya çıkan zararların tazmininin nitelik itibariyle genellikle nakden yani para ile gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

5.1.2.2. Manevi Tazminat Davası

5.1.2.2.1. Genel Olarak

Kişilik hakları hukuka aykırı olarak ihlal edilen kişiler, bu ihlal sebebiyle herhangi bir maddi zarar görmemiş olabilirler. Ancak haksız saldırı karşısında büyük bir utanç duymuş veya üzüntü yaşamış olabilirler. Örneğin; hiç kimse özel hayat alanını ilgilendiren hususların topluma aktarılmasını istemez. Çünkü kişilerin özel hayat alanında geçen olayların gizli kalması esastır. Bu alana ilişkin bilgilerin veya olayların topluma açıklanması kişide utanç yaratabilir ve huzurunu bozabilir. Aynı şekilde toplum önünde maruz kaldığı bir hakaret karşısında kişinin şeref ve haysiyet değerleri zarar görür ve toplumdaki itibarı örselenir. Bu durumlar kişide bazı ruhsal sarsıntılara sebep olabilir. Sonuçta tüm bu hâller, kişinin kendisine olan güvenini kaybetmesine, şiddetli bir ruhsal çöküntüye, yaşama isteğinin ve sevincinin azalmasına yol açabilmektedir. Buna göre, kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı bir fiilin etkileri yalnızca kişinin manevi kişisel değerleri üzerinde gerçekleşmekte ise; kanun koyucu tarafından elem, üzüntü, ruhsal çöküntü veya utanca uğrayan kişinin manevi bir tatmin ve bir ölçüde teselli oluşturması amacıyla manevi tazminat talep etme hakkı getirilmiştir (Akipek vd., 2011, s. 407).

Dolayısıyla kişilik haklarının ihlali sonucunda hem maddi hem de manevi zarar ortaya çıkabileceği gibi, bazı hâllerde sadece manevi zarar da meydana gelebilir. Sadece manevi zararın doğması durumunda, zarar gören kişi sadece manevi tazminat talep edebilecektir. Zira manevi tazminata ilişkin talep, maddi tazminat talebinden bağımsızdır (Eren, 2020, s. 884, 885).

Manevi tazminat, TMK m. 25/3 ile TBK m. 58 hükmünde düzenlenmiştir. Ancak bu genel düzenlemeler dışında manevi tazminat talebine ilişkin, TMK m. 26/2, 143/2, 158/2 ile TBK m. 56 hükümlerinde de çeşitli düzenlemeler yer almaktadır. Manevi tazminat talep etme hakkı, kişilere, kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı saldırının meydana getirdiği manevi zarar dolayısıyla duydukları elem ve üzüntünün, diğer bir yolla tatmin edilmesi amacıyla tanınmış bir giderim biçimidir (Dural & Öğüz, 2020, s. 162).

TMK m. 25/3 hükmünde, davacının maddi ve manevi tazminat talebinde bulunma hakkının saklı olduğu ifade edilmiş; TBK m. 58/1 hükmünde ise, kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören kişinin, uğradığı manevi zarar karşılığında manevi tazminat adı altında bir miktar paranın ödenmesini talep edebileceği belirtilmiştir.

Manevi tazminatın hukuki niteliği konusunda öğretide birlik yoktur. Tartışmalı olan husus, manevi tazminatın nitelik itibariyle bir cezai yaptırım mı yoksa özel hukuk yaptırımı mı olduğu konusuna ilişkindir. Manevi tazminatın özel hukuk yaptırımı niteliğinde olduğunu savunan görüşler de kendi içinde tatmin ve telafi görüşleri olarak ikiye ayrılmıştır (Daha fazla bilgi için bkz. Aydın, 1997, s. 230-232; Eren, 2020, s. 887-891; Kılıçoğlu, 2013, s. 392-395; Serdar, 1999, s. 292). Ancak telafi görüşünü benimseyenlerin dışında[32], öğretide hâkim görüş bir özel hukuk yaptırımı olarak tatmin görüşünü benimsemektedir (Belli, 2008, s. 93; Dural & Öğüz, 2020, s. 162; Kılıçoğlu, 2013, s. 395). Biz de hâkim görüş ile aynı yönde manevi tazminatın nitelik itibariyle bir özel hukuk yaptırımı olarak tatmin görüşüne katılıyoruz. Nitekim yukarıda manevi tazminatın tanımı yapılırken de belirttiğimiz üzere, manevi zarar sonucunda duyulan elem ve üzüntünün diğer bir yolla tatmin edilmesi zaten manevi tazminatın amacını oluşturmaktadır.

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlaline karşı kişilik haklarının korunmasında manevi tazminat akla ilk gelen hukuki yaptırımlardan birini oluşturmaktadır. Fakat manevi tazminat ile kişilik haklarının yeterli ölçüde korunduğundan bahsedebilmek için manevi tazminat davası sonucunda mahkemelerce hükmedilen tazminat tutarlarının caydırıcılığı sağlayacak ölçüde olması gerekmektedir. Kişilik değerlerinde meydana gelen eksilmelerin, malvarlığı değerlerinde olduğu gibi telafisinin nitelik olarak mümkün olmaması karşısında kişilik hakkına yönelik gerçekleşen ihlallerin önlenebilmesi, diğer bir ifadeyle caydırıcılığın sağlanabilmesi adına mahkemelerce tazminat tutarları belirlenirken bu hususun da göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmektedir (Serdar, 1999, s. 298).

Kişilik haklarını ve değerlerini etkin olarak korumak amacıyla, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de manevi tazminat, daha fazla önem ve güncellik kazanmaya başlamıştır. Bunun bir nedeni de teknik ilerleme ve kitle iletişim araçlarında yaşanan hızlı gelişmeler sonucunda yaşam şartlarında ve sosyal alanda giderek yoğunluk kazanan karmaşıklık hâli, kişilik haklarının eskiye nazaran daha fazla ihlale açık hâle gelmesine de yol açmaktadır (Eren, 2020, s. 883). Buna göre ülkemizde kanun koyucu tarafından getirilen, kişilik haklarının korunmasına yönelik Anayasa, TMK ve TBK'da manevi tazminata ilişkin çeşitli hükümler yer almaktadır (Eren, 2020, s. 884).

Öte yandan mülga 3984 sayılı Kanun'un 28'inci maddesinde, belirlenecek manevi tazminat tutarı olarak bir alt sınır getirilerek esasında öğretide de savunulduğu üzere manevi

[32] Bkz. Eren, 2020, s. 889; Franko, 1973, s. 126.

tazminatın caydırıcı nitelikte olması görüşü ile aynı doğrultuda bir düzenleme getirildiği belirtilmiş ise de (Serdar, 1999, s. 298); söz konusu hükümde yer alan ‘‘… tazminat miktarı, on milyar liradan az olmamak üzere…’’ ibaresi Anayasa Mahkemesinin 21.09.2004 tarihli ve 2002/100 E. 2004/109 K. sayılı kararıyla[33] iptal edilmiştir. 6112 sayılı Kanun’da ise benzer nitelikte bir hüküm yer almamaktadır. Ancak niteliği gereği ortaya çıkan manevi zarar miktarının kesin olarak belirlenmesi imkânının olmaması ve ihlalin radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşmesi sonucunda yayının toplumda çok geniş kitlelere ulaşmasının, kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişide yaratacağı sonuç, gündelik yaşam içinde kişilik hakkı ihlal edilen kişiye nazaran çok daha ağır olacağından, bu hususun hâkim tarafından gözetilmesi ve tazminat miktarının da buna göre belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim TBK hükümlerinde tazminat miktarının belirlenmesi konusunda hâkime geniş takdir hakkı tanınmıştır. Buna göre genellikle büyük sermaye yapılarından oluşan radyo ve televizyon kuruluşları ve onların yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinde manevi tazminat miktarının caydırıcılığı sağlayacak ve yeni ihlallerin gerçekleşmesini önleyebilecek ölçüde belirlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Manevi tazminat davası, ihlale uğrayan kişilik değerlerinin çeşidine göre TBK m. 56 ve m. 58 hükümlerinde düzenlenmektedir. Yaşama hakkı ile vücut bütünlüğünü içeren maddi kişilik değerlerine ilişkin manevi tazminat davası TBK m. 56 hükmünde; özellikle sosyal ve duygusal nitelikteki kişilik değerleri olmak üzere diğer kişilik değerlerine ilişkin manevi tazminat davası da TBK m. 58 hükmünde yer almaktadır (Eren, 2020, s. 893). Gerçekten TBK m. 56 hükmünün içeriğine bakıldığında, bedensel zarar veya ölüm durumunda manevi tazminatın düzenlendiği görülmektedir. Oysa TBK m. 58 hükmünde genel olarak kişilik hakkının zedelenmesi durumunda manevi tazminat adı altında bir miktar paranın ödenmesinin talep edilebileceği ifade edilmektedir.

Görüldüğü üzere, TBK m. 58 hükmü esasen kişilik haklarının korunması bakımından adeta genel nitelikli bir sorumluluk hükmüdür. Zira özel bir hükmün bulunmadığı durumlarda TBK m. 58 hükmü uygulanacaktır. Buna göre, TBK m. 58 kapsamında yer alan manevi zararları, TBK m. 56 hükmünde düzenlenen vücut bütünlüğünün zedelenmesi ve ölüm durumundan doğan manevi zararların dışında kalan zararlar oluşturmaktadır. Bunlar; şeref ve haysiyet, özel hayat ve sır alanı, isim, resim, ticari itibar, özgürlüklerden oluşan sosyal ve duygusal nitelikteki kişilik değerleri olup, bu değerlerin ihlalinden kaynaklanan manevi zararlar TBK m. 58 hükmü içerisinde değerlendirilir (Eren, 2020, s. 896).

[33] RG. 04.08.2006 T. 26249 S. (www.resmigazete.gov.tr)

5.1.2.2.2. Şartları

TBK'nın 58'inci maddesi iki fıkradan oluşmaktadır. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında, kişilik hakkının zedelenmesi sonucunda zarar görenin, uğradığı manevi zararın karşılığında manevi tazminat adı altında bir miktar paranın ödenmesini talep edebileceği; ikinci fıkrasında ise hâkimin, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim şeklini kararlaştırabileceği ya da bu tazminata ekleyebileceği; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebileceği ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebileceği ifade edilmiştir. Böylece manevi tazminat davasının şartları incelenirken çalışma konumuz itibariyle esas olarak TBK m. 58 hükmü göz önünde bulundurulacaktır.

Manevi tazminat davasının şartları ile maddi tazminat davasının şartları arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır (Akipek vd., 2011, s. 409). Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlal edilmesi nedeniyle açılacak manevi tazminat davasında da hukuka aykırı fiil, zarar, kusur, illiyet bağı şartlarının bir arada bulunması gerekmektedir. Burada da kişilik haklarının ihlaline sebep olan radyo ve televizyon yayını, hukuka aykırı fiili oluşturmaktadır. Bununla birlikte manevi tazminat davası açılabilmesi için burada da ortaya zarar çıkmış olmalı ancak bu zararın, manevi zarar şeklinde olması gerekmektedir. Sonuç itibariyle bu başlığa ilişkin maddi tazminatın şartlarında etraflıca bilgi verildiğinden tekrara düşmemek adına bu başlık altında daha fazla bilgi verilmemektedir.

5.1.2.2.3. Sonuçları

Manevi tazminat davasında ortaya çıkan zararın niteliği, mahkemenin hükmedilecek tazminat miktarını belirlemesini zorlaştırmaktadır. Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde de manevi zarar miktarının belirlenmesi ve ispatı oldukça güçtür. Dolayısıyla manevi tazminatın miktarı hâkim tarafından takdir edilecektir (Belli, 2008, s. 109). Hâkim tarafından manevi tazminatın miktarı belirlenirken, manevi tazminatın amacı göz önüne alınmalıdır. Diğer bir ifadeyle, kişinin ruhsal durumunu düzeltici nitelikte ve miktarda olmalı, sebepsiz zenginleşmeye yol açacak miktarda manevi tazminata hükmedilmemelidir (Dural & Öğüz, 2020, s. 164).

Bu kapsamda, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde yayınların ulaştığı kişilerin sayısı, hukuka aykırı fiilin gerçekleştiği radyo ve televizyon kanalının ulusal ya da yerel nitelikte oluşu, programın izlenme veya dinlenme oranı, programın niteliği, saldırı oluşturan açıklamanın şekli ve kullanılan ifadeler ile saldırının radyo veya

televizyon aracıyla yapılması kişilik hakkına yönelik ihlalin ve zararın ağırlığını etkileyen unsurlardır (Serdar, 1999, s. 306, 307). Dolayısıyla belirtilen hususlar da manevi tazminat miktarının belirlenmesinde göz önüne alınmalıdır.

TBK m. 58/2 hükmünde, hâkimin tazminatın ödenmesi yerine diğer bir giderim şeklini kararlaştırabileceği ifade edilmektedir. Diğer giderim şekillerine ilişkin olarak öğreti ve yargı kararlarında bazı belirlemeler yapılmıştır. Bunlar; kişilik hakkı ihlal edilen kişiden özür dilenmesi, kişilik hakkını ihlal edenin sözlerini geri alması, failin davranışının bir mahkeme kararı ile kınanması, söz konusu açıklamanın düzeltilmesi, düzeltme ve cevap hakkının kullanılması, failin sembolik nitelikte para ödemesine hükmedilmesi, hukuka aykırılığın tespiti, mahkeme kararının yayınlanması, failin hükmedilen tazminat tutarını üçüncü bir kişiye ödemesine karar verilmesi gibi hâller, diğer giderim şekillerine örnek oluşturmaktadır (Serdar, 1999, s. 313). Ancak TBK m. 58 hükmüne göre davacı, manevi tazminat olarak yalnızca bir miktar para talep edebilecektir. Yoksa davacının para dışında diğer bir şey örneğin, manevi tazminat adı altında saldırının kınanması kararı verilmesini talep edemeyecektir. Çünkü paranın haricinde, diğer bir türde manevi tazminata hükmedebilme yetkisi yalnızca hâkime ait bulunmaktadır. Buna göre, hâkim, davacı tarafından örneğin, 100.000 TL manevi tazminat talep edilmiş dahi olsa; bu talebin yerine kararın basın aracılığıyla ilanına veya 50.000 TL tazminat ile beraber failin kınanmasına hükmedebilecektir. Buna karşılık; hem talep edilen paranın tamamına hükmedip hem de kınama kararı veremeyecektir. Aksi durum, hâkimin talepten fazlasına hükmedemeyeceği kuralına aykırılık oluşturur (Dural & Öğüz, 2020, s. 163).

5.1.3. Diğer Davalar

Kişilik hakkının ihlali hâlinde açılabilecek davaların düzenlendiği TMK m. 25 hükmünde vekâletsiz iş görmeden doğan davalar sayılmakla birlikte sebepsiz zenginleşme davasından söz edilmemiştir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere anılan madde de belirtilen davaların sınırlı sayıda değil, örnekseyici olarak sayıldığı kabul edilmekte; öte yandan maddi tazminat davası ile vekâletsiz iş görmeden doğan davalara yer verilmesi karşısında, uygulamada sebepsiz zenginleşme davasının açılmasına çok da gerek kalmayacağı ifade edilmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 156).

5.1.3.1. Sebepsiz Zenginleşme Davası

Sebepsiz zenginleşme, haklı bir sebep bulunmaksızın bir başkası aleyhine zenginleşme olarak ifade edilmektedir. Sebepsiz zenginleşen kişi, elde ettiği zenginleşmeyi aleyhine zenginleşmiş olduğu kişiye geri vermek zorundadır (Belli, 2008, s. 85). TBK m. 77/1 hükmünde de haklı bir sebep bulunmaksızın, bir başkasının malvarlığı ya da emeğinden zenginleşen kişinin, bu zenginleşmeyi geri vermek zorunda olduğu ifade edilmiştir.

Kişilik hakkı ihlal edilen kişinin sebepsiz zenginleşme davası açabilmesi için, kişilik hakkına yönelik saldırıda bulunan kişinin saldırı nedeniyle haksız şekilde zenginleşmesi, kişilik hakkı saldırıya uğrayanın ise malvarlığı değerlerinde azalmanın olması, saldırı niteliğindeki açıklamanın hukuka aykırı olması ve son olarak saldırı ile kişilik hakkı ihlal edilenin malvarlığında meydana gelen azalma arasında illiyet bağı olması gerekmektedir. Dolayısıyla burada bu davanın açılabilmesi için kusur şartı bulunmamaktadır. Yani davalı tarafın kusurunun bulunmadığı ya da kusurun ispatının çok zor olduğu hâllerde sebepsiz zenginleşme davası açılabilecektir (Belli, 2008, s. 86).

Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarını ihlal edici nitelikte açıklamada bulunan kişinin, söz konusu açıklama sonucunda haksız şekilde zenginleşmesi ve radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlal edilen kişinin de fakirleşmesi gerekir. Bu nedenle sebepsiz olarak edinilen kazancın iadesi talebi en fazla davacının fakirleştiği miktar kadar olacaktır. Ayrıca radyo ve televizyon yayınındaki açıklamanın hukuka aykırı nitelikte olması ve söz konusu açıklama sonucunda zenginleşme ile fakirleşme olguları arasında uygun bir illiyet bağı olması gerekmektedir. Dolayısıyla açıklama sonucunda zenginleşen kişinin kusurlu hareket etmesi gerekmemektedir (Aydın, 1997, s. 213, 214; Kılıçoğlu, 2013, s. 352).

Sebepsiz zenginleşme davasının sonucunda, haklı bir sebep bulunmaksızın zenginleşen kişinin haksız şekilde edindiği kazancı, saldırıda bulunarak malvarlığında azalmaya neden olduğu kişiye ödemesine karar verilmektedir (Belli, 2008, s. 86).

5.1.3.2. Vekâletsiz İş Görme Davası

TMK m. 25/3 hükmünde, davacının, hukuka aykırı saldırı sonucunda edinilen kazancı vekâletsiz iş görme hükümleri kapsamında talep edebileceği düzenlenmektedir. Buna göre, bir kişinin, durum ve şartların gerekli kıldığı hâllerde vekâletsiz iş görme hükümlerine göre dava açma hakkı bulunmaktadır. Bir kişinin hukuka aykırı bir fiille kişilik hakkını ihlal edenler, bu fiilleri sebebiyle bazı menfaatler ve kazançlar sağlamaları yani

sebepsiz şekilde zenginleşmeleri söz konusu olabilmektedir. İşte böyle bir hâlde, kişilik hakkını hukuka aykırı bir fiille ihlal eden kişinin malvarlığında, söz konusu fiil nedeniyle sebepsiz olarak ortaya çıkmış olan zenginleşmenin, kişilik hakkı ihlal edilene ödenmesini sağlayan dava, vekâletsiz iş görme davası olarak isimlendirilir (Akipek vd., 2011, s. 412). Bu dava esas itibariyle TBK m. 530 hükmünde düzenlenen gerçek olmayan vekâletsiz iş görmeden doğmaktadır (Dural & Öğüz, 2020, s. 160; Daha fazla bilgi için bkz. Eren, 2020, s. 962).

Vekâletsiz iş görme davasının amacı, kazanç elde etmek amacıyla bir başkasının kişiliğine saldırılmasını engellemektir. Diğer bir ifadeyle, mağdurun esasında elde etmeyi istemediği veya elde edemeyeceği kazancın, saldırıda bulunan kişide kalmamasını sağlamak bu dava yolu ile mümkün olabilmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 160).

Vekâletsiz iş görme davasının açılabilmesi için, öncelikle başka bir kişiye ait işin görülmesi, bu işin görülmesi sonucunda işi görenin malvarlığı itibariyle bir kazanç sağlaması gerekir. Ancak burada sebepsiz zenginleşme davasından farklı olarak elde edilen kazancın adına iş görülen tarafın, fakirleşmesine yol açıp açmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Öte yandan açıklamada bulunularak kazanç elde edilen radyo ve televizyon yayınının hukuka aykırı olması ve son olarak bu yolla edinilen kazanç ile hukuka aykırı yayın arasında uygun illiyet bağı olmalıdır. Ayrıca bu davanın açılabilmesi için de kusur şartı bulunmamaktadır (Aydın, 1997, s. 216, 217). Örneğin; radyo ve televizyon yayınları ile bir kişiye yönelik hakaret içeren açıklamalarda bulunulmuş ve şeref ve haysiyet değerleri ihlal edilmiş, böylece oldukça sansasyonel bir haber yapılarak daha fazla bir kazanç elde edilmiş olabilir. Böyle bir durumda, genellikle saldırı sona erdiği için, önleme veya durdurma davası açamamakta, manevi tazminat davası bakımından ise gerek şartların oluşmaması gerekse hükmedilen tazminat tutarının oldukça düşük kalması karşısında, aslında bahsedilen nitelikteki bir yayınla kişilik hakkının ihlaline yol açan taraf, kazançlı çıkmaktadır. Dolayısıyla bu tür yayınlar gerçekleştirerek kazanç sağlayan radyo ve televizyon kuruluşları karşısında kişilik haklarının daha etkin korunması için TMK m. 25 hükmünde vekâletsiz iş görmeden doğan dava ile haksız olarak saldırıda bulunan ve bundan kazanç elde eden kişiden, söz konusu kazancı talep edebilme hakkı getirilmiştir (Serdar, 1999, s. 267).

5.2. Kişilik Haklarının İhlali Hâlinde Açılabilecek Davalarda Usul

5.2.1. Taraflar

5.2.1.1. Davacı

Kişilik haklarının ihlali hâlinde açılabilecek davalarda, davacı tarafı, kişilik hakkı ihlal edilen kişi oluşturmaktadır. Bu kişiler, gerçek veya tüzel kişi olabilir (Helvacı, 2012, s. 162). Böylece radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlal edilen kişi, kişilik haklarının korunması yollarına başvuracak olan, davacı tarafı oluşturur (Serdar, 1999, s. 373). Öte yandan tüzel kişilerin manevi tazminat davası açabilmesi hususu öğretide tartışmalı olmakla birlikte (Bkz. Eren, 2020, s. 904; Serdar, 1999, s. 380) Yargıtay'ın görüşü tüzel kişilerin de manevi tazminat davası açabilecekleri yönündedir (Yarg. 4. HD. 24.09.2001 T. 2001/4164 E. 2001/8421 K; Yarg. 4. HD. 06.10.2003 T. 2003/5713 E. 2003/11158 K.).

Tüzel kişiler, HMK m. 52 hükmü uyarınca, davaları yetkili organları aracılığıyla açabilir ve takip edebilirler (Serdar, 1999, s. 379). Örneğin; bir şirkete ait ticari sırların yayınlanacağının duyulması üzerine, muhatap şirket, yetkili organları aracılığıyla önleme davası açabilecektir veya şirketin iflasına ilişkin gerçek olmayan bir haberin yayınlanması sebebiyle şirketin yoksun kaldığı kâr dolayısıyla uğradığı zararı maddi tazminat davası ile talep edebilecektir. Yine esas olarak tüzel kişiliğe yönelik bir yayın gerçekleşmekle birlikte, söz konusu yayın sebebiyle tüzel kişiliğin kurucularının, başkanının ya da üyelerinin kişilik hakları ihlal edilmiş olabilir. İşte böyle bir durumda açıklama içeriği incelenmeli ve açıklama ile tüzel kişilik mi yoksa o tüzel kişiliğin arkasında yer alan kişiler mi veya her ikisi mi hedef alınmış bakılmalı ve buna göre bir belirleme yapılmalıdır (Serdar, 1999, s. 380).

Kişilik hakkı ihlal edilen kişiler, haklarını savunabilmek için dava açmak üzere bir avukatı da vekil tayin edebilirler. Böyle bir durumda avukat, davacı tarafın temsilcisi sıfatıyla işlem yapmaktadır (Helvacı, 2012, s. 163).

5.2.1.2. Davalı

TMK m. 24/1 hükmünde, hukuka aykırı biçimde kişilik hakkına saldırılan kişinin hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını talep edebileceği düzenlenmiştir. Buna göre, kişilik hakkını koruyucu davalar da kişilik hakkına yönelik saldırıda bulunanlar davalı

tarafı oluşturmaktadır. Tazminat davalarında ise davalı taraf, hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırıda bulunan ve zarara yol açan kişidir. Burada saldırıya sebep olarak gerçek kişiler bakımından kişinin bir davranışı, tüzel kişiler bakımından ise organlarının bir davranışı söz konusudur (Helvacı, 2012, s. 164). Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlallerinde, ihlale konu yayını gerçekleştiren yayın kuruluşu da davalı sıfatını alabilecektir.

6112 sayılı Kanun'un ''Sorumluluk ve sorumlu müdür'' başlıklı 46'ncı maddesinin birinci fıkrasında, yayından doğan sorumluluğun yayını yöneten ya da programı yapanla beraber sorumlu müdüre ait olacağı; ancak bu hükmün, yayın kuruluşunun bu Kanundan doğan sorumluluklarını da ortadan kaldırmayacağı ifade edilmiştir. Buna karşılık söz konusu maddenin ikinci fıkrasında ise, şirketi idare ve temsile yetkili olan kişilerin, sorumlu müdürün incelemesinden geçmeksizin ya da rızası hilafına bir yayına karar vermeleri hâlinde sorumluluğun yayına karar veren söz konusu kişilere geçeceği düzenlenmiştir.

Diğer yandan, 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin altıncı fıkrasında, gerçek ve tüzel kişilerin kişilik haklarını ihlal eden yayın hizmetlerinden doğan maddi ve manevi zarardan dolayı, medya hizmet sağlayıcı kuruluş ile beraber programın yapımcısı müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı belirtilmiştir. Böylece radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali durumunda açılacak maddi ve manevi tazminat davalarında yayın kuruluşu ile beraber programın yapımcısının da davalı olarak yer alabileceği ifade edilmektedir.

Bu kapsamda tüzel kişilerinde davacı ve davalı olabilme ehliyetleri bulunmaktadır. Davanın tüzel kişiliğe karşı açılması gerekmekte olup, tüzel kişiliğin organlarını oluşturan kişilere, üyelerine, ortaklarına vb. kişilere karşı açılması durumunda davanın, tüzel kişiliğe karşı açıldığı kabul edilemez. Böylece radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlalinde davalı sıfatı, radyo ve televizyon kuruluşu olan anonim şirket tüzel kişiliğine ait olmaktadır (Serdar, 1999, s. 383). Nitekim 6112 sayılı Kanun'un 19'uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca, radyo ve televizyon kuruluşlarının, TTK hükümlerine göre kurulmuş anonim şirket niteliğinde olabileceği hükme bağlanmıştır.

TRT Kanunu'nun 28'inci maddesinde ise TRT Kurumu'nun yayınları ile işlenen suçlarda ya da haksız fiillerde yayının tespit yoluyla yapılması hâlinde, metni yazan ya da sesi tespit edilen, bu metin veya tespitin fiilen kontrolünü yapan ve yayını fiilen yöneten ile kontrolünü yapan kişilerin sorumlu olacağı ifade edilmiştir. Ancak TRT Kurumu'nun, kendilerine tevdi olunan metni aynen okumakla görevli olan personeli o yayının yönetim ile kontrolünde özel olarak görevlendirilmiş bulunmamak koşuluyla, o yayın aracılığıyla

işlenen suçtan ya da haksız fiilden sorumlu tutulmayacakları belirtilmiştir. Diğer yandan hükmün devamında, kurum, kuruluş ve kişilerin yayınlar sebebiyle uğradıkları zararlar karşısında, TRT Kurumu personeli aleyhine değil, TRT Kurumu'nun aleyhine dava açacakları düzenlenmektedir. Dolayısıyla bu durumda davalı sıfatı, TRT Kurumu'na ait olacaktır.

Son olarak belirtelim ki, hukuka aykırı fiili ile zarara sebep olan kişi ölmüşse, mirasçılarına karşı manevi tazminat davası açılması mümkündür. Yine müteselsil sorumluluğun söz konusu olduğu hâllerde, birden çok kişi hakkında da manevi tazminat davası açılabilmektedir (Eren, 2020, s. 904).

5.2.2. Yetkili Mahkeme

TMK'nın 25'inci maddesinin beşinci fıkrasında belirtildiği üzere, kişilik haklarının korunması için davacının kendi yerleşim yeri ya da davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabileceği düzenlenmektedir. Buna göre, kişilik haklarının ihlali hâlinde açılabilecek davalar da yetkili mahkeme ya davacının ya da davalının yerleşim yeri mahkemesinden oluşmaktadır (Akipek vd., 2011, s. 417; Helvacı, 2012, s. 164). Dolayısıyla burada yetkili mahkeme konusunda davacının bir seçim hakkına sahip olduğu kabul edilmektedir (Dural & Öğüz, 2020, s. 166).

Ancak TMK m. 25/5 hükmünün bir kesin yetki kuralı niteliğinde olmaması karşısında ve özellikle davanın da haksız fiilden kaynaklanması hâlinde (Dural & Öğüz, 2020, s. 166; Serdar, 1999, s. 384), HMK m. 16 hükmü uyarınca dava, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği ya da gelme ihtimalinin bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilecektir (Arslan vd., 2020, s. 221).

5.3. Kişilik Haklarının İhlali Hâlinde Düzeltme ve Cevap Hakkı

5.3.1. Düzeltme ve Cevap Hakkı

5.3.1.1. Genel Olarak

Düzeltme ve cevap hakkı, bir kişinin onur ve saygınlığını zedeleyen veya kendi yararlarını ihlal eden gerçeğe aykırı nitelikte bir yayın yapılması hâlinde, aleyhine yayın yapılan kişinin söz konusu yayına cevap vermek ve düzeltilmesini talep etmek hakkı,

yalanlama veya tekzip hakkı olarak tanımlanmaktadır. Düzeltme ve cevap hakkı, kavramsal çerçevede kitle iletişim araçları ile bunlarla ilgili bulunan kişiler (izleyici, dinleyici, okuyucu) arasındaki hak ihlaline dayanmaktadır (Güzel, 2010, s. 10).

Hukukumuzda düzeltme ve cevap hakkı tek bir hak ve kavram olarak ele alınmıştır. Diğer bir ifadeyle, ‘‘cevap’’ ve ‘‘düzeltme’’ unsurları birbirinden ayrı iki hak olarak değil, ‘‘düzeltme ve cevap hakkı’’ şeklinde düzenlenmiştir (Coşkun, 2002, s. 36). Düzeltme ve cevap hakkı, hukukumuzda gerçek ve tüzel kişiler bakımından ayrım gözetilmeksizin herkes için geçerli olan bir hak olarak kabul edilmektedir. Bu hak, kişilik hakkının ihlal edilmesi veya kişiyi ilgilendiren gerçek dışı bir yayının cevaplanması, düzeltilmesi, yalanlanması ve böylece gerçeği açıklayabilme imkânı sağlayan bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır (Coşkun, 2002, s. 37).

Düzetme ve cevap hakkının temelde iki amacı bulunmaktadır. Bu hak; ilk olarak, şeref ve haysiyetine saldırılan veya kendisi ile ilgili yanlış bilgi verilen kişiye, kendisini yine aynı yolla savunmak ve böylece saldırının olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak imkânı sağlar. İkinci olarak da kamuoyunun doğru bilgi edinme hakkı çerçevesinde gerçekleri toplumun bilgisine sunmak ve sağlıklı bir kamuoyunun oluşumu hususunda yardımcı olmak amacını taşımaktadır (Serdar, 1999, s. 336).

Ancak düzeltme ve cevap hakkının kullanılması ile saldırının etkilerinin bütünüyle ortadan kalkması da söz konusu olamaz. Buna karşılık radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlalinin etkisini yine de azaltır. Çünkü düzeltme ve cevap hakkının söz konusu radyo ve televizyonda yayınlanması ile izleyici ve dinleyiciler, bu hakkını kullanan kişiye ilişkin olarak yapılan önceki yayının doğruluğunun artık tartışılır ve şüpheli bir hâle geldiğini bileceklerdir (Serdar, 1999, s. 338). Öte yandan düzeltme ve cevap hakkı, Anayasa’da da yer almakta olup, bu kapsamda temel kişi hakkı niteliğinde olduğu kabul edilmektedir (Coşkun, 2002, s. 39).

Anayasa’nın ‘‘Düzeltme ve cevap hakkı’’ başlıklı 32’nci maddesinin birinci fıkrasında, düzeltme ve cevap hakkının ancak kişilerin şeref ve haysiyetlerine dokunulması ya da kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı nitelikte yayınlar yapılması hâllerine tanınacağı ve ayrıca kanunla düzenleneceği; ikinci fıkrasında ise düzeltme ve cevabın yayımlanmaması durumunda, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine ilişkin olarak hâkim tarafından ilgili kişinin başvuru tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verileceği ifade edilmektedir.

Günümüzde düzeltme ve cevap hakkı Anayasal düzeyde tanınan bir hak olmakla birlikte (Coşkun, 2002, s. 38; Çiftçi, 1999, s. 73), Anayasa hükmü doğrultusunda radyo ve

televizyon yayınları bakımından da TRT Kanunu'nun 27'nci maddesi ile 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinde düzeltme ve cevap hakkı ayrı ayrı düzenlenmektedir (Çiftçi, 1999, s. 73; Ongun, 2010, s. 132; Serdar, 1999, s. 332). Bunların yanı sıra basılmış eserlerin basımı ve yayımı ile internet haber siteleri kapsamında bakıldığında, Basın Kanunu'nun 14 ile 18'inci maddeleri arasında düzeltme ve cevap hakkına yer verilmiştir. Son olarak da 04.05.2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'da düzeltme ve cevap hakkı niteliğinde hükümler getirilmiştir (Güzel, 2010, s. 35; Ongun, 2010, s. 132). Yine konu, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin 8'inci maddesinde de ''Cevap hakkı'' başlığı ile hükme bağlanmış olup, burada çalışma konumuz itibariyle düzeltme ve cevap hakkı konusu, TRT Kanunu ile 6112 sayılı Kanun kapsamında incelenecektir.

5.3.1.2. Hukuki Niteliği

Düzeltme ve cevap hakkının hukuki niteliği konusunda öğretide birlik bulunmamaktadır. Düzeltme ve cevap hakkının hukuki niteliğinin belirlenmesi sürecinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür (Bkz. Güzel, 2010, s. 40-42; Serdar, 1999, s. 332-334). Daha önceden, düzeltme ve cevap hakkı, toplumun doğru bilgi edinme hakkını gerçekleştirmesi sebebiyle kamu hukuku alanına ait bir kavram olarak görülmekte iken; sonraki süreçte bu görüş yerini karma görüş olarak isimlendirilen ve düzeltme ve cevap hakkını esasen kamu hukuku alanına dâhil bulmakla beraber özel hukuk alanına dair bir talep olduğu görüşü hâkim olmaya başlamış ve ilk görüş etkisini artık kaybetmiştir. Günümüze gelindiğinde ise düzeltme ve cevap hakkının özel hukuk alanına ilişkin bir hak olduğu kabul edilmekle (Serdar, 1999, s. 332) birlikte, hâlen bu hakkın okuyucu, izleyici veya dinleyici kesim ile basın arasında denge görevi gördüğünden bahisle özel ve kamu ayrımı yönünden özel hukuk ağırlıklı ancak melez bir hak niteliğinde olduğunu belirtenler vardır (Güzel, 2010, s. 43).

Öte yandan, öğretide bazı yazarlarca haklı olarak benimsendiği üzere, düzeltme ve cevap hakkının, kendisine özgü (sui generis) yapıda bir hukuki müessese olduğu kabul edilmektedir (Güzel, 2010, s. 43; Serdar, 1999, s. 334). Buna karşılık aksi yönde görüşler[34] de bulunmaktadır.

[34] TBK m. 58 anlamında bir tazminat türü olduğu yönünde, bkz. Dural & Öğüz, 2020, s. 167, dn. 500; Durdurma davasının özel düzenlenmiş hâli olduğu yönünde, bkz. Dural & Öğüz, 2020, s. 167, dn. 501.

5.3.1.3. Şartları

Düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesi için ilk şart, şeref ve haysiyeti ihlal edici veya gerçeğe aykırı nitelikte bir yayının yapılması gerekmektedir. Radyo ve televizyon yayınlarındaki açıklamalar da maddi olay açıklaması veya değer yargısı açıklamalarından oluşmaktadır (Serdar, 1999, s. 338). Ancak hukukumuzda düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasında yayın türleri bakımından herhangi bir sınırlandırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla gerek maddi olay açıklamaları gerekse değer yargısı niteliğindeki açıklamaları içeren yayınlara karşı, düzeltme ve cevap hakkı kullanılabilecektir. Üstelik bu hakkın kullanımı, radyo ve televizyon programına katılan izleyici ve dinleyiciler tarafından yapılan açıklamaları ve görüşleri de kapsamaktadır (Serdar, 1999, s. 339).

Şeref ve haysiyet kavramları, kişilerin toplum içinde edindiği kişisel bir değeri ifade etmektedir (Coşkun, 2002, s. 48). Şeref ve haysiyeti ihlal edici nitelikteki yayınlar, TCK kapsamında suç oluşturacak boyuta ulaşmasalar dahi, kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal eden her türlü yayına yönelik düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesi mümkündür (Aydın, 1997, s. 172).

Şeref ve haysiyeti ihlal eden veya gerçeğe aykırı nitelikteki radyo ve televizyon yayınının kişinin kendisi hakkında olması gerekir. Buna göre, düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasında yayının kişinin kendisi hakkında ve gerçeğe aykırı nitelikte olması şartlarının bir arada bulunması yeterlidir. Diğer yandan, aksi yönde görüşler bulunmakla birlikte[35] açıkça kanunda gerçeğe aykırı yayın yapılmasından bahsedildiği için, esas itibariyle gerçeğe uygun bir yayının söz konusu kişi tarafından salt gerçeğe aykırı bulunması düzeltme ve cevap hakkının doğması bakımından yeterli bulunmamaktadır (Aydın, 1997, s. 172; Serdar, 1999, s. 341). Buna karşılık yayının ayrıca şeref ve haysiyeti ihlal eder nitelikte olması gerekmemektedir (Coşkun, 2002, s. 51).

Gerçeğe uygunluğun tespitinde maddi gerçeği bulmak değil, görünen gerçeğe uygunluk aranmaktadır (Coşkun, 2002, s. 52). Öte yandan düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesinde, yayının kişinin kendisi hakkında olması şartı esasen gerçek dışı tüm yayınlara karşı, herkesin cevap verebilmesi gibi bir durumla karşılaşılmasını önlemektedir. Zira bu hak, yayına konu olan kişi tarafından kullanılır. Ayrıca yapılan yayın ile kişi arasındaki ilginin doğrudan veya dolaylı olması hakkın kullanımını engellemez. Dolayısıyla

[35] Düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesi için ilgili kişinin yayını gerçeğe aykırı bulmasının yeterli bir sebep olarak kabul edilmesinin radyo ve televizyon kuruluşlarının gücü karşısında, kişilerin korunması amacına daha uygun düşeceğinin öne sürüldüğü görüş için bkz. Serdar, 1999, s. 343, dn. 368.

yayın sırasında ilgili kişi açıkça belirtilmiş olabileceği gibi, dolaylı olarak da belirtilmiş olabilir. Yani yayında hedef alınan kişinin ismi açıkça belirtilmese de şüpheye yer vermeyecek ölçüde kimden bahsedildiği ortalama bir izleyici ve dinleyici tarafından anlaşılabiliyorsa yine düzeltme ve cevap hakkının doğduğu kabul edilmektedir. Söz konusu kişiler ise gerçek veya tüzel kişileri kapsamaktadır. TRT Kanunu'nun 27'nci maddesinin birinci fıkrasında sadece kişiden bahsedilmekte iken; 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin birinci fıkrasında gerçek ve tüzel kişiler olarak ayrı ayrı belirtilmiştir. Tüzel kişilerin özel hukuk veya kamu hukuku tüzel kişisi olmasının hakkın kullanımı bakımından önemli bulunmamaktadır. Ancak aynı durum TRT Kanunu'nun 27'nci maddesinin ikinci fıkrasında özel hukuk tüzel kişilerinden bahsetmesi karşısında TRT yayınları açısından geçerli olmamaktadır. Zira kamu hukuku tüzel kişileri yani Devlet daireleri ile kamu kuruluşları, TRT yayınları bakımından düzeltme ve cevap hakkına sahip değillerdir (Serdar, 1999, s. 346, 347).

Diğer bir şart ise, 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin birinci fıkrasında ifade edildiği üzere, düzeltme ve cevap yazısının, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmaması ve suç unsuru içermemesi gerekmektedir.

Son olarak düzeltme ve cevap hakkının kullanılması belirli bir süreye bağlanmıştır. 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, yayın tarihinden itibaren altmış gün içinde düzeltme ve cevap yazısının ilgili medya hizmet sağlayıcı kuruluşa gönderilmesi gerekmektedir. Burada sürenin başlangıç tarihi olarak yayının yapıldığı tarih esas alınır. Söz konusu süre, hak düşürücü nitelikte olduğundan düzeltme ve cevap hakkının bu süre içinde kullanılmaması hâlinde artık hakkın kullanımı söz konusu olamaz (Serdar, 1999, s. 351).

5.3.1.4. Kişilik Hakkı Kavramıyla İlişkisi

Düzeltme ve cevap hakkı; kişilik hakkı, kitle iletişim araçları, basın özgürlüğü ve kamuoyu kavramları ile yakından ilgilidir (Güzel, 2010, s. 9). Ancak özellikle kişilik hakkı, düzeltme ve cevap hakkına kaynak oluşturan bir hak niteliğindedir. Zira düzeltme ve cevap hakkı, kişilik hakkının ihlal edilmesi sonucunda ortaya çıkmakta ve kişilik hakkının etkin olarak korunabilmesinin en önemli araçlarından birisidir (Güzel, 2010, s. 14).

Genel olarak kişilik hakkının korunması denilince esasında akla ilk gelen manevi tazminat talebi olmaktadır. Ancak manevi tazminatın bir zenginleşmeye yol açmaması ve gerçekleşecek bir ihlali özlenir duruma getirmemesi yönündeki içtihat görüşleri karşısında;

öğretide bu görüşlerin aksine, haklı olarak manevi tazminat tutarlarının yüksek belirlenmesi gerektiği de ileri sürülmektedir. Ancak böylelikle kişilik hakkı ihlaline kalkışanlar bakımından manevi tazminat tutarının caydırıcı nitelik arz edeceği ifade edilmektedir. Ancak uygulamada kişilik hakkı ihlallerine karşı açılan davalar da yargılamalar uzun süre almakta ve hükmedilen manevi tazminat tutarları da oldukça düşük miktarlarda kalmaktadır. Dolayısıyla kişilik hakkını ihlal eden, gerçek dışı, çarpıtılmış ya da sırf sansasyon yaratmak maksadıyla yapılan bir haberle aslında hükmedilecek manevi tazminat tutarının çok daha üzerinde kazanç sağlama durumu söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle özellikle radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlallerinde manevi tazminat tutarının belirli bir oranın üzerinde belirlenmesi gerektiği savunulmaktadır (Belli, 2008, s. 119).

İşte yukarıda belirttiğimiz sakınca karşısında bir haberin toplum üzerinde oluşturacağı olumsuz etki ve izlenimin bir nebze dahi olsa en etkin ve hatta en hızlı şekilde azaltılabilmesinin yolu düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasından geçmektedir (Güzel, 2010, s. 15). Bu itibarla düzeltme ve cevap hakkının kullanılması, radyo ve televizyon yayınları ile kişilik hakkı ihlallerinde başvurulabilecek en önemli müesseselerden birini oluşturmaktadır.

5.3.2. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü

5.3.2.1. Genel Olarak

Düzeltme ve cevap hakkı, radyo ve televizyon yayını ile kişilik hakkı ihlal edilen kişi tarafından bizzat kullanılabilecek nitelikte kişiye sıkı şekilde bağlı bir haktır. Bu hak, küçükler tarafından tek başlarına kullanılabilirken, kısıtlılar ile ehil bulunmayanlar için veli ya da vasileri aracılığıyla kullanılabilecektir. Ayrıca bu kişilerin yasal temsilcilerinin de bu hakkı kullanabilmeleri mümkündür. Öte yandan hem gerçek hem de tüzel kişiler açısından vekâlette bu hususa ilişkin hüküm bulunması şartıyla vekil aracılığıyla da bu hakkın kullanılması mümkün olmakla birlikte; vekilin avukat sıfatını haiz olmaması, 19.03.1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 35'inci maddesi karşısında itirazen yargı organlarına başvurmasına engel olacaktır. Oysaki avukatların, noterden çıkartılan genel dava vekâleti ile vekâlet veren adına düzeltme ve cevap hakkını kullanabilecekleri kabul edilmektedir (Güzel, 2010, s. 39, 40).

Örneğin; Üst Kurul'un 24.04.2019 tarihli ve 2019/18-32 sayılı kararında, bir yayıncı kuruluşun ''Ana Haber'' programı ile ilgili olarak, ''… A.Ş.'' vekilinin dilekçesi ile

başvuruda bulunduğu, bunun üzerine yapılan incelemede ‘‘…’’ logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşa cevap ve düzeltme metninin yayınlanmasını içeren mahkeme kararının tebliğ edildiği anlaşılmış olmakla, mahkemenin kesin kararına rağmen yedi günlük süre içerisinde düzeltme ve cevap metnini yayınlama yükümlülüğünü yerine getirmediği tespit edildiğinden, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin (o) bendinde yer alan hükmün ihlali nedeniyle, yayıncı kuruluş hakkında idari para cezası yaptırımı uygulanmasına karar verilmiştir.

5.3.2.2. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Yayınlarında Hakkın Kullanımı

TRT Kanunu'nun 27'nci maddesi düzeltme ve cevap hakkını düzenlemektedir. Buna göre, yayınlarda bir kişinin şeref ve haysiyetine dokunulması ya da kendisiyle ilgili gerçeğe aykırı hususlar bulunması durumunda, ilgili kişi tarafından yayın tarihinden başlamak üzere yedi gün içinde TRT Kurumu'na düzeltme ve cevap yazısını göndermesi gerekmektedir. TRT Genel Müdürlüğü söz konusu yazıyı, alındığı tarihten itibaren üç gün içerisinde yayınlanmakla yükümlüdür. Ancak düzeltme ve cevap yazısının bu Kanun ile Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümlerine uygun olmaması ya da suç niteliğinde ifadeleri içermesi yahut yeni bir düzeltme ve cevap hakkının ortaya çıkmasına sebep olacak nitelikte ise TRT Genel Müdürlüğü söz konusu talebi reddedebilmektedir. Ancak TRT Genel Müdürlüğü'nün, talebin reddedildiğini ilgilisine, düzeltme ve cevap yazısını yayınlamakla yükümlü olduğu sürenin bitiminden itibaren iki gün içerisinde bildirmesi gerekmektedir. Ret kararını alan ilgili kişi ise iki gün içerisinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliği'ne itirazda bulunabilmektedir. Ankara Sulh Ceza Hâkimliği tarafından en geç iki gün içerisinde düzeltme ve cevap yazısının yayınlanıp yayınlanmayacağına ilişkin karar verilir. Fakat hâkim, düzeltme ve cevap yazısının aynen yayınlanmasına karar verebileceği gibi uygun göreceği bazı değişiklikler yaptıktan sonra da yayınlanmasına karar verebilir. Bu karara karşı da tarafların tebliğden itibaren iki gün içerisinde Ankara Asliye Ceza Hâkimliği'ne itiraz hakları bulunmaktadır. Ancak itiraz üzerine, Asliye Ceza Hâkimince verilen karar kesindir. Bu kararın TRT Genel Müdürlüğü'ne tebliğinden itibaren en geç iki gün içerisinde düzeltme ve cevap yazısının yayınlanması zorunludur.

Buna karşılık, Cumhurbaşkanlığı faaliyetlerinin tanıtılmasına ilişkin yayınlar sebebiyle TBMM'de grubu olan ancak Hükümete dâhil bulunmayan siyasi partilerin, düzeltme ve cevap hakkına yönelik taleplerini yayın tarihinden başlamak üzere üç gün

içerisinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliği'ne yapmaları gerekir. Öte yandan siyasi partilerin radyo ve televizyondan özel kanunları gereğince gerçekleştirecekleri seçim propaganda konuşmaları ile Cumhurbaşkanlığı bildirisi ya da konuşmaları hakkında ise düzeltme ve cevap hakkının düzenlendiği 27'nci madde hükümlerinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır.

Diğer yandan TRT Kanunu'nun 28'inci maddesinin üçüncü fıkrasında, bu Kanun'un 27'nci maddesi uyarınca yapılan yani düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına ilişkin yayınlardan TRT Kurumu personelinin sorumlu olmayacağı ifade edilmiş; dördüncü fıkrada ise kişi, kurum ve kuruluşların yayınlar sebebiyle uğradıkları zararlar karşısında, TRT Kurumu personeli aleyhine değil, ancak TRT Kurumu aleyhine dava açabilecekleri hükme bağlanmıştır.

5.3.2.3. Özel Radyo ve Televizyon Yayınlarında Hakkın Kullanımı

6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesi düzeltme ve cevap hakkını düzenlemektedir. Buna göre, gerçek ve tüzel kişilerin, kendileri ile ilgili şeref ve haysiyetlerini ihlal eden veya gerçeğe aykırı yayın yapılması durumunda, söz konusu yayın tarihinden itibaren altmış gün içerisinde ve üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmaması ve suç unsuru içermemesi şartıyla, düzeltme ve cevap yazısını ilgili medya hizmet sağlayıcıya göndermesi gerekmektedir. Medya hizmet sağlayıcılar ise düzeltme ve cevap yazısını aldıkları tarihten itibaren en geç yedi gün içerisinde, yazıda hiçbir düzeltme ve ekleme yapmadan, izleyiciler tarafından kolaylıkla takip edilebilecek ve açıkça anlaşılabilecek şekilde düzeltme ve cevap yazısını yayınlar. Düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına sebep olan programın yayından kaldırıldığı ya da yayınına ara verildiği hâllerde, düzeltme ve cevap hakkı, yedi günlük süre içerisinde yine anılan programın yayın saatinde kullandırılır ve buna sebep olan yayın belirtilir.

Ancak düzeltme ve cevap yazısının anılan süre içerisinde yayınlanmaması durumunda bu sürenin bitiminden veya yukarıda belirtilen usule aykırı biçimde yayınlanması durumunda düzeltme ve cevap yazısının yayınlandığı tarihten itibaren on gün içerisinde ilgili kişinin, mahkemeye başvurarak düzeltme ve cevap yazısının yukarıda belirtilen usullere uygun olarak yayınlanmasına karar verilmesini talep edebilir. Bu hususta başvuruda bulunanın ikamet ettiği yer sulh ceza mahkemesi; ancak başvuruda bulunan yurt dışında ikamet etmekte ise Ankara Sulh Ceza Mahkemesi, yetkili ve görevli mahkemeyi oluşturmaktadır. Sulh ceza hâkimi tarafından talep üç gün içerisinde duruşma yapılmaksızın

karara bağlanmalıdır. Söz konusu kararın tebliğinden yedi gün içerisinde yetkili asliye ceza mahkemesine itiraz yolu bulunmaktadır. Asliye ceza mahkemesinin de en geç üç iş günü içerisinde itiraza ilişkin kesin kararını vermesi gerekir. Buna karşılık ilgili kişinin, düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına yönelik talebini aynı süreler içerisinde doğrudan sulh ceza mahkemesinden talep edebilmesi de mümkündür.

Örneğin; Üst Kurul'un 31.10.2018 tarihli ve 2018/44-37 sayılı kararında, ''…'' logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşun kesinleşmiş mahkeme kararını tebliğ alınmasına rağmen yedi günlük süre içerisinde düzeltme ve cevap metnini yayınlama yükümlülüğünü yerine getirmediği tespit edilmiş olmakla, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan hükmün ihlali nedeniyle, yayıncı kuruluş hakkında idari para cezası yaptırımı uygulanmasına karar verilmiştir.

Öte yandan 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin altıncı fıkrasında, gerçek ve tüzel kişilerin kişilik haklarını ihlal eden yayın hizmetlerinden kaynaklanan maddi ve manevi zarardan dolayı, medya hizmet sağlayıcı kuruluş ile beraber programın yapımcısının da müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı düzenlenmektedir. Ayrıca 6112 sayılı Kanun'un 46'ncı maddesi gereğince, yayını yöneten ya da programı yapanla beraber sorumlu müdüre de yayından doğan sorumluluk yüklenmiş; fakat ikinci fıkrada belirtilen hâllerde sorumluluğun yayına karar veren kişilere geçeceği ifade edilmiştir.

5.4. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Hükümlerinde Düzenlenen İdari Yaptırımlar

Önceki başlıklarda ayrıntılı olarak yer verildiği üzere, 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinde yayın hizmetlerinde medya hizmet sağlayıcı kuruluşların uyması gereken yayın hizmeti ilkeleri düzenlenmektedir. Söz konusu madde dört fıkradan oluşmakta olup, ilk fıkrada yirmi dört bent hâlinde ilkelere yer verilmektedir. Bu maddenin birinci fıkrası, medya hizmet sağlayıcıların, kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrada düzenlenen ilkelere uygun şekilde yayın hizmetlerini sunacaklarını belirterek genel itibariyle kamusal sorumluluk anlayışının gözetilmesi hususu ifade edilmiş ve devamında kişilik hakkının korunması kapsamında değerlendirilecek nitelikte hükümler de getirilmiştir. Bunun yanı sıra 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesi de düzeltme ve cevap hakkını konu alan ve kişilik haklarını koruyan nitelikte bir hüküm olarak düzenlenmektedir.

Diğer yandan Yayın Hizmetleri Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in ''Yayın hizmeti ilkeleri'' başlıklı 8'inci maddesinin birinci fıkrasında, medya hizmet sağlayıcılar

tarafından yayın hizmetlerinin kamusal sorumluluk anlayışıyla, yayın hizmeti ilkelerine uygun şekilde sunulması gerektiği belirtilmiş ve bentler hâlinde yayın hizmeti ilkelerine yer verilmiştir. Söz konusu maddenin devamında da kişilik haklarını koruyan nitelikte hükümler düzenlenmektedir.

6112 sayılı Kanun'un ''İdari Yaptırımlar'' başlıklı 32'nci maddesinde ise 8'inci madde kapsamında belirtilen yayın hizmeti ilkelerinin ihlali ile bu Kanunun diğer maddelerinde belirtilen ilke, yükümlülük ya da yasaklara aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar hakkında çeşitli idari yaptırımlar öngörülmektedir.

Esasen genel çerçevede 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesindeki yayın ilkelerine bakıldığında, kişilik hakkının korunmasına ilişkin hususların kanun koyucunun amaçları arasında olduğu görülmekte ise de söz konusu yayın ilkeleri arasında çalışmanın konusunu oluşturan kişilik hakkının korunması ile doğrudan ilgili olduğunu değerlendirdiğimiz hükümler yer almaktadır.

Kişilik haklarının korunması bağlamında değerlendirdiğimiz 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç), (e), (ı), (i) ve (o) bentlerinin ihlali hâlinde de aynı Kanun'un 32'nci maddesi hükümlerinde çeşitli idari yaptırımlar getirilmiştir. Belirttiğimiz bentler çerçevesinde bakılacak olduğunda, 32'nci maddenin ikinci fıkrasına göre, medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara ihlalin ağırlığı ile yayının ortamı ve alanı göz önüne alınarak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde birinden yüzde üçüne kadar idari para cezası verileceği belirtilmiş ve idari para cezası miktarının, radyo kuruluşları için bin Türk Lirasından, televizyon kuruluşları için on bin Türk Lirasından az olamayacağı ifade edilmiştir. Aynı fıkrada bu Kanun hükümleri kapsamında Üst Kurul tarafından belirlenen yükümlülüklerini yerine getirmeyen medya hizmet sağlayıcılar hakkında da yaptırım öngörüldüğünden, çalışma konusu ile ilgili olarak 18'inci madde de yer alan düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına aykırı fiiller de bu fıkra uyarınca idari yaptırıma bağlanmıştır.

Ayrıca 6112 sayılı Kanun'un 32'nci maddesinin beşinci fıkrası uyarınca söz konusu bentlerde düzenlenen hükümlerden herhangi birini yaptırım kararının tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde yirmiden fazla kez ihlal eden medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yayınının beş güne kadar durdurulacağı, bir yıl içinde aynı ihlalin tekrarı durumunda, medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yayınının beş günden on güne kadar durdurulmasına karar verileceği ve ihlalin ikinci tekrarı durumunda ise yayın lisansının iptaline karar verileceği hüküm altına alınmıştır. Programlarının yayını ya da yayınları süreli durdurulan medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yaptırım kararının tebliğine rağmen kararın gereklerine aykırı biçimde

yayınlarına devam etmeleri durumunda ise yayın lisanslarının iptaline karar verileceği hükme bağlanmıştır.

Yine 6112 sayılı Kanun'un 32'nci maddesinin sekizinci fıkrasında, bu Kanun hükümleri uyarınca idari para cezasına ya da idari tedbire karar vermeye Üst Kurul'un yetkili olduğu belirtilmiş ve ihlalin ağırlığı, haksız ekonomik kazancın ve tekrarın varlığı ile son beş yıl içinde uygulanan idari yaptırımlar gözetilerek ikinci fıkrada düzenlenen her bir ihlal için, bir defaya mahsus olarak Üst Kurul'un, idari para cezası uygulamak yerine medya hizmet sağlayıcı kuruluşu uyarabileceği hükmü düzenlenmiştir.

TRT Kurumu yayınları bakımından da 6112 sayılı Kanun'un ''Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yükümlülüğü'' başlıklı 45'inci maddesinin birinci fıkrasında, 8'inci madde de düzenlenen yayın ilkeleri ile bu Kanun'un yayın hizmetlerinde ticari iletişimi düzenleyen hükümlerinin, TRT Kurumu yayınları hakkında da uygulanacağı; ikinci fıkrasında, anılan yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda, Üst Kurul tarafından TRT Kurumu'nun ihlalin niteliği açıkça belirtilerek uyarılacağı ve yükümlülüğün gereğinin yerine getirilmesi bakımından ilgili Bakanlığa bildirileceği hükme bağlanmıştır.

Dolayısıyla medya hizmet sağlayıcı kuruluşların 6112 sayılı Kanun'un başta 8'inci maddesi olmak üzere 18'inci maddesi ve Kanun'un diğer hükümlerinde düzenlenen ilke ve yükümlülüklere aykırı hareket etmesi hâlinde Üst Kurul, aynı Kanun'un 32'nci maddesi uyarınca idari yaptırım uygulama yetkisine sahip bulunmaktadır. Bu düzenlemeler çerçevesinde esasında bir kamu hizmeti olan yayıncılığın, Anayasa ve kanun hükümlerine uygun şekilde yerine getirilmesi gerekmektedir (Aydın, 1997, s. 177). Buna göre, Üst Kurul, Kanun ve yönetmelik hükümlerinde öngörülen ilke ve yükümlülükleri yerine getirmeyen, bu bağlamda yayınları ile kişilik haklarının korunması ile doğrudan ilgili olduğunu değerlendirdiğimiz 8'inci maddenin birinci fıkrasının (ç), (e), (ı), (i) ve (o) bentlerindeki hükümleri ihlal eden ve 18'inci madde uyarınca kişilerin düzeltme ve cevap hakkına saygı göstermeyen radyo ve televizyon kuruluşları hakkında 6112 sayılı Kanun'un 32'nci maddesinde öngörülen idari yaptırımları uygulamak yetkisini haiz bulunmaktadır.

BÖLÜM 6

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Kişilik hakları, her kişinin salt insan olması sebebiyle doğuştan sahip olduğu haklardır ve bu haklar, içinde birçok kişisel değeri barındırmaktadır. Bu kişisel değerler genel olarak maddi, manevi ve iktisadi nitelikte kişisel değerler olarak sınıflandırılmaktadır. Zira kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerlerin sınırlayıcı bir şekilde sayılma imkânı bulunmamaktadır. Çünkü kişisel değerler de teknolojik ilerlemeler ve kitle iletişim araçlarının gelişimiyle birlikte zaman içerisinde farklılık arz etmektedirler.

Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü, sağlığı onların maddi kişisel değerlerini oluşturmakta iken; şeref ve haysiyeti, özel hayatı, ismi ve resmi manevi kişisel değerlerini oluşturmaktadır. Bunların dışında kişilerin, ticari itibar ve ticari sırlar gibi iktisadi nitelikte kişisel değerlerinin de bulunduğu kabul edilmektedir. Ancak bu değerler içerisinde manevi kişisel değerlerin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Nitekim ihlale en açık olan kişisel değerler manevi kişisel değerler olmaktadır.

Radyo ve televizyon yayınları ile maddi kişisel değerlere karşı doğrudan bir saldırıda bulunulmasından bahsetmek pek mümkün değildir. Zira kural olarak, radyo ve televizyon yayınları ile kişinin yaşam hakkı, vücut bütünlüğü gibi kişisel değerlerine saldırılması mümkün görünmemektedir. Radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali genellikle manevi kişisel değerler üzerinde ortaya çıkmaktadır. Manevi kişisel değerler, kişilik hakkının önemli bir alanını oluşturur ve özellikle bunlar arasında şeref ve haysiyet, özel hayat gibi kişisel değerler, diğer kişisel değerlere nazaran ihlale daha fazla konu olmaktadırlar. Bu değerlerin ihlali daha çok kişilerde, elem, keder, üzüntü yaratmak veya huzur ve sükûnu bozmak amacıyla gerçekleştirilmekte ve uygulamada radyo ve televizyon yayınları ile de ortaya çıktığı görülmektedir.

Manevi kişisel değerlerden olan şeref ve haysiyet, toplumsal yaşamda her bireyin sahip olduğu kişisel değerlerdendir. Hiçbir kişi diğer kişiler karşısında bu değerden tamamen ya da kısmen yoksun bulunmamaktadır. Aynı durum tüzel kişiler bakımından da geçerlidir. Zira tüzel kişilerde toplumda önemli bir yere sahiptir ve toplumsal yaşamın bir parçasını oluştururlar. Bu sebeple tüzel kişilerin de şeref ve haysiyeti bulunmaktadır. Diğer bir

ifadeyle, bu değerler, tüzel kişiler bakımından da kişilik hakkının konusu olup, hukuk düzenince korunmaktadırlar.

Kişilerin şeref ve haysiyeti, onların toplumdaki hâl ve davranışları ile yaşam tarzlarına göre toplum tarafından kendilerine biçilen değerleri ifade eder. Diğer bir ifadeyle kişilerin gerek özel gerek mesleki yaşam biçimi itibariyle toplum üzerinde elde ettiği itibar ve kazandığı saygınlık onların aynı zamanda şeref ve haysiyetini oluşturmaktadır. Dolayısıyla şeref ve haysiyet kavramı, içinde bulunulan çevreye ve zamana göre değişiklik göstermektedir. Bu açıdan şeref ve haysiyete yönelik bir ihlalin belirlenmesi, içinde bulunulan çevrenin ve zamanın ahlaki değerlerinin de göz önüne alınmasını gerektirir.

Kişilerin şeref ve haysiyetinin radyo ve televizyon yayınları ile ihlal edilmesi mümkündür. Hatta özellikle hem söz hem de görüntüyü bir arada bulunduran televizyon yayınları ile şeref ve haysiyetin ihlali, saldırıya maruz kalan kişide daha ağır sonuçlara yol açmaktadır. Zira hukuka aykırı fiilin içinde görüntü de yer aldığından toplum üzerinde dikkat çekiciliği ve inandırıcılığı daha fazla olmaktadır.

Kişilerin manevi kişisel değerlerinden diğerini de hayat alanı oluşturur. Hukuk öğretisi bakımından hayat alanı; özel hayat, kamuya açık hayat ve gizli hayat olmak üzere üçe ayrılmakta ve buna "üç alan'' teorisi denilmektedir. Bu kapsamda hayat alanı; kamuya açık alan, özel alan ve gizlilik alanı olarak üç başlıkta ele alınmaktadır. İşte radyo ve televizyon yayınları ile hayat alanının ihlali, kişilerin, görüntü, ses ya da her ikisinin birlikte kullanılması hâlinde ortaya çıkabilmektedir. Görüntünün kullanılması durumunda, şüphesiz ihlalin boyutu daha ağır olacaktır. Bu nedenle kişilerin hayat alanına giren hususların radyo ve televizyonda yayınlanması ne kadar haklı olursa olsun, söz konusu yayınların kişileri gereğinden fazla incitici nitelikte olmaması ve kişinin şeref ve haysiyetine saldırı amacını ön plana çıkarmaması gerekir. Aksi hâlde radyo ve televizyon yayınları ile bu alandaki özgürlük amacının da dışına çıkılmış olmaktadır.

Kişilerin, mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin değerlerinin de korunması gerekmektedir. Nitekim ticari itibar, ticari sır gibi manevi kişisel değerler de kişilik hakkı kapsamında yer alırlar ve bu kişisel değerlerin de radyo ve televizyon yayınları ile ihlali mümkündür.

Dolayısıyla radyo ve televizyon kuruluşları kimi zaman gerçekleştirdikleri yayınlar ile kişilerin şeref ve haysiyeti, resmi, özel ve gizli hayat alanı ile mesleki, sanat ve ticaret hayatına ilişkin değerler üzerinde sahip oldukları hakları ihlal edebilirler. Bunlar radyo ve televizyon özgürlüğü sınırları içerisinde kaldığı sürece hukuka uygun kabul edilirler. Radyo ve televizyon aracılığı ile yapılan açıklamaların ve yayınların hukuka uygun kabul

edilebilmesi için ise öğretide, toplumsal ilgi ve kamu yararı, güncellik, gerçeklik ve konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık şartlarının bulunması gerektiği genel olarak kabul edilmektedir. Bu itibarla belirtilen unsurlardan birinin dahi bulunmaması hâlinde ve radyo ve televizyon özgürlüğünün arkasına sığınılarak kişilere karşı aşağılayıcı, küçük düşürücü, diğer bir ifadeyle kişilik haklarına saldırı oluşturan fiillerde, radyo ve televizyon özgürlüğünün kötüye kullanıldığının ve bu tür fiillerin hukuka aykırı olacağının kabulü gerekmektedir.

Bu kapsamda radyo ve televizyon yayınları ile hukuka uygunluk sebeplerinin oluşumu noktasında üzerinde durulması gereken bir kavramda iletişim özgürlüğüdür. İletişim özgürlüğü, kitle iletişim araçları içinde yer alan radyo ve televizyon ile sinemanın önemli bir yere sahip olması karşısında söz konusu alanda olması gereken özgürlüğü ifade etmek üzere kullanılan bir kavramdır. Bu özgürlük temel de düşünce özgürlüğüne dayanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının tamamı için kullanılan iletişim özgürlüğü kavramı, esasen ilgili olduğu kitle iletişim araçlarına göre farklı şekillerde ifade edilmektedir. Bu nedenle radyo ve televizyon yayınları bakımından, radyo ve televizyon özgürlüğü ifadesi kullanılmaktadır. Radyo ve televizyon özgürlüğünde amaç, toplumu ilgilendiren konularla ilgili doğru ve gerçeğe uygun şekilde yayın yapmayı sağlamaktır. Yoksa aslında gerçekle ilgisi olmayan olayları sanki gerçekmiş gibi göstermek veya belli amaçlara ulaşmak adına olayları saptırarak topluma aktarmak, bunun da ötesinde kişilerin şeref ve haysiyet değerlerini ihlal edecek biçiminde yayın gerçekleştirmek radyo ve televizyon özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez. Dolayısıyla radyo ve televizyon yayınları ile kişisel nitelikte amaç ve yararlara hizmet edilmemelidir. Bu yayınlar ile kamu yararına hizmet etmek amaç edinilmelidir. Buna göre, hiçbir kamusal yarara sahip olmayan ve toplumsal ilgi uyandırmayan, bu yüzden haber niteliği taşımayan yayınların kişilik haklarını ihlal etmesi durumunda hukuka aykırılık doğmaktadır. Hatta kamu yararı bulunsa dahi yayın gerçek değilse, yine hukuka uygunluktan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu nedenle her somut olayın kendi içinde değerlendirilmesi ve yapılacak olan yayının kamu yararına hizmet edip etmediğinin araştırılması gerekmektedir.

Dolayısıyla kişilerin, özellikle manevi kişisel değerlerinin üçüncü kişilerden gelebilecek hukuka aykırı saldırılara karşı korunması önem arz etmektedir. Bu ise genel çerçevede kişilik haklarının korunması ile mümkün olabilmektedir. Kişilik haklarının korunması, kişilerin, kişisel değerlerine yönelik üçüncü kişilerden gelebilecek hukuka aykırı saldırıları önleme, yok etme ve tazmin etme yetkisi veren özel hukuk kurallarının tümünü

ifade eder. Kişilik haklarının korunması konusu, önemi açısından hem uluslararası hukuk hem de ulusal hukuk kurallarında düzenlenmektedir.

Uluslararası hukuk alanında pek çok uluslararası sözleşme kapsamında kişilik hakkına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Ulusal hukuk alanında da gerek kamu hukuku gerekse özel hukuk kurallarıyla kişilik haklarının korunması sağlanmaktadır. Kamu hukuku alanında başta Anayasa olmak üzere, Türk Ceza Kanunu, Basın Kanunu, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu gibi kanun hükümlerinde kişilik haklarını koruyucu nitelikte hükümler düzenlenmektedir. Özel hukuk alanında ise kişilik haklarının korunması genel olarak Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu hükümleri ile sağlanmaktadır. Ancak bunların yanı sıra Türk Ticaret Kanunu ile Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Kanun hükümlerinde de kişilik haklarını koruyan bazı özel hukuk kurallarına yer verildiği görülmektedir.

Kişilik haklarına hukuka aykırı olarak saldırıda bulunulması hâlinde açılabilecek dava türleri genel olarak koruyucu davalar ve tazminat davalarından oluşmaktadır. Türk Medeni Kanunu kapsamında düzenlenen koruyucu davalar, saldırının önlenmesi, durdurulması, tespitine ilişkin açılabilecek davalar iken; Türk Borçlar Kanunu kapsamında düzenlenen davalar ise söz konusu saldırı sonucunda ortaya çıkan zararın giderilmesi, telafi edilmesine yönelik açılabilecek tazminat davalarıdır. Tazminat davasının amacı, kişilik hakkı ihlal edilenin uğradığı zararların giderilmesini sağlamak oluşturur, yani bu davalar hukuka aykırı saldırının sonucuna yönelik davalardır.

Günümüzde teknolojik açıdan yaşanan ilerleme ve sosyal ilişkilerdeki yoğunluğun artması beraberinde kişilik haklarına yönelik ihlalleri de artırmıştır. Öte yandan, bilindiği üzere ülkemizde radyo ve televizyon yayıncılığı uzunca bir süre devlet tekelinde bulunmakta iken, daha sonra Anayasa'da yapılan değişiklik sonucunda özel radyo ve televizyon kuruluşlarının bu alanda faaliyet gösterebilmesi imkânı doğmuştur. Böylece özel radyo ve televizyon yayıncılığı alanında faaliyet gösteren kuruluşların sayısında artış yaşanmıştır. İşte hem bu artış hem de artan sosyal ilişkiler ve teknolojik gelişmeler, kişilik haklarına yönelik ihlallerin artmasında etkili olduğu gibi radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen bu ihlallerin, kişiler üzerinde daha ağır ve etkili sonuçlara yol açtığı da bir gerçektir. Özellikle radyo ve televizyon yayınları oldukça geniş kitlelere ulaşmakta ve kişiler üzerinde inandırıcılık bakımından güçlü bir etkiye sahip olmaktadır. Gerçekten, bir kişinin doğrudan yüzüne karşı yapılan ve kişilik hakkı ihlaline yol açan fiilin kişide oluşturacağı etki ile radyo

ve televizyon yayınları ile gerçekleştirilen ve kişilik hakkı ihlaline yol açan fiilin kişide oluşturacağı etkinin aynı oranda olması beklenemez.

Toplumda oldukça geniş kitleye ulaşmakta olan radyo ve televizyonlar pek çok kişi için belki de tek eğlence kaynağı oluşturmaktadır. Radyo ve televizyon yayınlarının gündelik yaşam içerisinde kolaylıkla ulaşılabilirliği, radyo dinlemeyen veya televizyon izlemeyen kişinin neredeyse hiç kalmaması, üstelik hem göze hem de kulağa hitap eden televizyonun kişilerde yarattığı inandırıcılık ve ikna edici niteliğinin yüksek olması göz önüne alındığında, radyo ve televizyon yayınları ile gerçekleşen kişilik hakkı ihlallerinin, diğer yollarla gerçekleştirilen ihlallere kıyasla çok daha ağır sonuçlara yol açacağı ortadadır.

Radyo ve televizyon yayıncılığı alanında, mülga 3984 sayılı Kanun çıkarılmış ve daha sonra bu Kanun'un yerini, hâlen yürürlükte bulunan 6112 sayılı Kanun almıştır. 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinde, yayın hizmetlerinde medya hizmet sağlayıcı kuruluşların uyması gereken yayın hizmeti ilkeleri düzenlenmektedir. Söz konusu yayın hizmeti ilkeleri genel olarak değerlendirildiğinde, esasen kişilik haklarının korunmasına ilişkin hususların kanun koyucunun amaçları arasında olduğu görülmektedir. Ancak Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan bazı bentler, kişilik hakları ile doğrudan ilgili hükümler içermektedir. Bunlar; (ç), (e), (ı), (i) ve (o) bentlerinden oluşmaktadır. Bu bentlerde yer alan hükümler içerik itibariyle kişilik hakları kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte düzenlemelere sahiptir.

Ayrıca Yayın Hizmetleri Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in ''Yayın hizmeti ilkeleri'' başlıklı 8'inci maddesinin birinci fıkrasında da 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrası ile benzer nitelikte hükümler yer almaktadır. Burada da çalışma konusu itibariyle bakıldığında; (ç), (e), (ı), (i) ve (o) bentlerinin kişilik hakları ile doğrudan ilgili hükümler içerdiği görülmektedir.

Söz konusu bentler dışında üzerinde durulması gereken bir konu da düzeltme ve cevap hakkıdır. Zira kişilik hakkı, düzeltme ve cevap hakkına kaynak oluşturan bir hak niteliğindedir. Düzeltme ve cevap hakkı, kişilik hakkının ihlal edilmesi sonucunda ortaya çıkmakta ve kişilik hakkının etkin olarak korunabilmesinin en önemli araçlarından birisini oluşturmaktadır. Hukukumuzda gerçek ve tüzel kişiler bakımından ayrım gözetilmeksizin herkes için geçerli olduğu kabul edilen düzeltme ve cevap hakkı, kişilik hakkının ihlal edilmesi veya kişiyi ilgilendiren gerçek dışı bir yayının cevaplanması, düzeltilmesi, yalanlanması ve böylece gerçeği açıklayabilmesi imkânı sağlayan bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düzetme ve cevap hakkının temelde iki amacı bulunmaktadır. Bu hak; ilk olarak, şeref ve haysiyetine saldırılan veya kendisi ile ilgili yanlış bilgi verilen kişiye, kendisini yine aynı araçla savunmak ve böylece saldırının olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak imkânı sağlamaktadır. İkinci olarak da kamuoyunun doğru bilgi edinme hakkı çerçevesinde gerçekleri toplumun bilgisine sunmak ve sağlıklı bir kamuoyunun oluşumu hususunda yardımcı olmak amacını taşımaktadır.

6112 sayılı Kanun'un ''Düzeltme ve cevap hakkı'' başlıklı 18'inci maddesinde, kişilik haklarını koruyan nitelikte bir hükme yer verilmektedir. Bu maddenin birinci fıkrasındaki düzenlemeye bakıldığında, hükmün kişilik hakları ile doğrudan ilgili olduğu görülmektedir. Bu madde çerçevesinde gerçek ve tüzel kişilerin kendileri hakkında şeref ve haysiyetlerini ihlal edici ya da gerçeğe aykırı olarak yayın yapılması durumunda düzeltme ve cevap haklarının kullanılmasının usul ve esaslarına yer verilmiştir. Söz konusu maddenin altıncı fıkrasında ise kişilik haklarını ihlal eden yayın hizmetlerinden doğan sorumluluk açıklanmakta ve bu tür yayın hizmetlerinden doğan kişilik hakkı ihlallerinde maddi ve manevi zarara uğrayan gerçek veya tüzel kişilerin bu zararından medya hizmet sağlayıcı kuruluş ile birlikte programın yapımcısının müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı belirtilmektedir. Böylece radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali durumunda açılacak maddi ve manevi tazminat davalarında yayın kuruluşu ile beraber programın yapımcısının da davalı olarak yer alabileceği ifade edilmektedir.

Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların, 6112 sayılı Kanun'un başta 8'inci maddesi olmak üzere 18'inci maddesi ve Kanun'un diğer hükümlerinde öngörülen ilke ve yükümlülüklere aykırı hareket etmesi hâlinde Üst Kurul, aynı Kanun'un ''İdari yaptırımlar'' başlıklı 32'nci maddesinde belirtilen idari yaptırımları uygulama yetkisine sahip bulunmaktadır. Bu bağlamda yayınları ile kişilik haklarının korunması ile doğrudan ilgili olduğunu değerlendirdiğimiz 8'inci maddenin birinci fıkrasının (ç), (e), (ı), (i) ve (o) bentlerindeki hükümleri ihlal eden ve 18'inci madde uyarınca kişilerin düzeltme ve cevap hakkına saygı göstermeyen radyo ve televizyon kuruluşları hakkında Üst Kurul, 6112 sayılı Kanun'un 32'nci maddesinde öngörülen idari yaptırımları uygulamak yetkisini haiz bulunmaktadır.

Ayrıca 6112 sayılı Kanun'un ''Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yükümlülüğü'' başlıklı 45'inci maddesinin birinci fıkrasında, 8'inci madde de düzenlenen yayın ilkeleri ile bu Kanun'un yayın hizmetlerinde ticari iletişimi düzenleyen hükümlerinin, TRT Kurumu yayınları hakkında da uygulanacağı; ikinci fıkrasında, anılan yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda, Üst Kurul tarafından TRT Kurumu'nun ihlalin niteliği

açıkça belirtilerek uyarılacağı ve yükümlülüğün gereğinin yerine getirilmesi bakımından ilgili Bakanlığa bildirileceği hükme bağlanmıştır.

Sonuç itibariyle, önemi bakımından hem uluslararası hukuk hem de ulusal hukuk kurallarında düzenlenen kişilik haklarının korunmasına ilişkin hükümler, 6112 sayılı Kanun hükümlerinde de yer almaktadır. Buna göre, belirtilen düzenlemeler çerçevesinde esasında bir kamu hizmeti olan yayıncılığın, Anayasa ve kanun hükümlerine uygun şekilde yerine getirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Öneriler

Kişilik hakkı ve kişilik haklarının korunması konusu önemi itibariyle ulusal ve uluslararası hukuk kurallarında yer almakta ise de kişilik hakkı kavramının tam olarak tanımının yapılması her zaman mümkün olamamıştır. Günümüzde ancak öğreti ve yargı kararlarında kişilik hakkına ilişkin çeşitli tanımlamaların yer aldığı görülmektedir. Buna karşılık kişilik hakkı tanımının öğreti ve uygulamaya bırakılmış olmasının bir eksiklik olmadığı; aksine kişilik hakkı kavramının niteliği itibariyle her zaman için geçerli olacak kesin bir tanımlamasının yapılmasının mümkün olamayacağı bilimsel görüşlerde de sıklıkla belirtilmektedir. Bu durum aslında kişilik hakkının bir çerçeve kavram niteliğinde olması ve içerisinde birçok kişisel değeri barındırmasından kaynaklandığı gibi; ayrıca kişilik haklarının zaman içerisinde gelişim ve değişim göstermeye açık dinamik bir hak olmasından kaynaklanmaktadır. Zira kişilik haklarını oluşturan kişisel değerler de zamana ve hatta yere göre değişiklik göstermektedir. Buna en iyi örnek manevi kişisel değerlerden olan şeref ve haysiyet kavramıdır.

6112 sayılı Kanun'un yayın hizmeti ilkelerinin düzenlendiği 8'inci maddesinin birinci fıkrasındaki (ç), (e), (ı), (i) ve (o) bentlerinde yer alan hükümlerin içerik itibariyle kişilik hakları ile doğrudan ilgili olduğu değerlendirilmektedir. Her biri aslında kişilik haklarının korunmasına ilişkin hükümler içeren bu bentlerin Kanun'da beş farklı bentte dağınık hâlde bulunması yerine, kişilik hakları kapsamında yer alan kişisel değerler; özellikle de manevi kişisel değerler göz önüne alınarak daha sade ve yalın biçimde birkaç bentte düzenlenmesinin uygulayıcı bakımından Kanun'un uygulanmasını daha açık ve kolay hâle getireceği düşünülmektedir.

Ayrıca 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi, ''insan onuruna…'' kelimesi ile başlamaktadır. Bu kelime yerine ''kişilerin şeref ve haysiyetine…'' ifadesinin kullanılmasının iki açıdan daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

İlk olarak; öğretide, kişilik haklarının korunmasına ilişkin çok az sayıda kaynaklarda ‘‘onur’’ kelimesinin ‘‘haysiyet’’ kelimesi ile eş anlamlı olarak ve onun yerine kullanıldığı ve esasında aynı anlamı karşıladığı görülmektedir. Ancak söz konusu bentte yer alan düzenlemenin kişilik haklarının korunmasına ilişkin bir düzenleme olması karşısında; kişilik haklarının korunmasına ilişkin bilimsel eserlerin ve yargı kararlarının pek çoğunda manevi kişisel değer olarak ‘‘şeref ve haysiyet’’ kavramına yer verilmesi ve ayrıca 6112 sayılı Kanun’un yine kişilik haklarının korunması amacına hizmet ettiği görülen 18’inci maddesinin birinci fıkrasında, öğreti ve uygulamadaki kullanım ile aynı doğrultuda ‘‘şeref ve haysiyetlerini ihlal edici…’’ ifadesinin kullanılmış olduğu görülmekle, burada da ‘‘onur’’ kelimesinin yerine ‘‘şeref ve haysiyet’’ kelimesinin kullanılmasının hem öğretideki kullanımla uyumlu olacağı hem de Kanun’da dil birliğinin sağlanması bakımından uygun olacağı değerlendirilmektedir.

İkinci olarak; Türk Medeni Kanunu’nun hak ehliyetini düzenleyen 48’inci maddesinde, tüzel kişilerin, yaş, cins, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü olan niteliklere bağlı bulunanlar dışında, tüm haklara ve borçlara ehil oldukları belirtilmektedir. Nitekim hukuk açısından kişi kavramı, gerçek kişiler (insanlar) ve tüzel kişilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla tüzel kişilerin yaşam, vücut bütünlüğü ve sağlık gibi maddi kişisel değerler üzerinde kişilik haklarına sahip olduğundan bahsedilemese de bunların, şeref ve haysiyet, isim, sır alanı gibi manevi kişisel değerlere sahip olduğu ve bu değerler üzerindeki kişilik haklarının korunması gerektiği kabul edilmektedir. Dolayısıyla bir kişisel değer olan ‘‘şeref ve haysiyet’’ değerine sadece gerçek kişiler, diğer bir ifadeyle insanlar sahip bulunmamaktadır. Tüzel kişilerin de bu kişisel değere sahip olduğu kabul edilmektedir. Buna göre, söz konusu bentte yer alan ‘‘insan onuruna…’’ kelimesindeki ‘‘insan’’ ifadesinin yerine hem gerçek hem de tüzel kişileri kapsayacak şekilde ‘‘kişilerin…’’ ifadesinin kullanılması Türk Medeni Kanunu’nun 48’inci maddesindeki düzenleme ve öğreti kullanımları ile uyumlu olacağı; aynı zamanda söz konusu hükmün hem gerçek kişiler (insanlar) hem de tüzel kişiler bakımından uygulanma imkânı oluşturacağı değerlendirilmektedir. Nitekim hükmün devamına bakıldığında da kişi ya da kuruluşlar ifadesine yer verilerek esasında kanun koyucunun, hükmün devamında getirdiği düzenlemelere insanlar dışında kuruluşları da dâhil etmeyi amaçladığı görülmektedir.

Diğer yandan 6112 sayılı Kanun’un 18’inci maddesinde düzeltme ve cevap hakkının kullanılması usulü düzenlenmektedir. Aynı Kanun’un TRT Kurumu’nun yükümlülüğünü düzenleyen 45’inci maddesinin birinci fıkrasında ise, Kanun’un 8’inci maddesinde belirtilen yayın ilkeleri ile yayın hizmetlerinde ticari iletişimi düzenleyen hükümlerinin TRT Kurumu

yayınları hakkında da uygulanacağı belirtilmiş; ancak söz konusu madde de Kanun'un 18'inci maddesi hükmü belirtilmemiştir. Dolayısıyla TRT Kurumu yayınları hakkında düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasında 2954 sayılı TRT Kanunu'nun düzeltme ve cevap hakkını düzenleyen 27'nci maddesi uygulanacaktır. Nitekim bu nedenle çalışmamız kapsamında düzeltme ve cevap hakkının kullanılması usulü, TRT yayınlarında hakkın kullanımı ve özel radyo ve televizyon yayınlarında hakkın kullanımı olmak üzere iki farklı başlıkta ele alınmıştır.

Ancak TRT Kanunu'nun 27'nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde, ''Düzeltme ve cevap metninin bu Kanun ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümlerine uygun olmaması veya suç niteliğindeki ifadeler taşıması veyahut yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelikte olması hâlinde, …'' TRT Genel Müdürlüğü'nün bu talebi reddedebileceği ifade edilmiş iken; 6112 sayılı Kanun'un düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasını düzenleyen 18'inci maddesinin birinci fıkrasında, ''… üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamak ve suç unsuru içermemek kaydıyla, …'' ifadesine yer verilerek düzeltme ve cevap yazısının sadece belirtilen unsurlara aykırılık içermemesi gerektiği ifade edilmiştir.

Dolayısıyla kamu yayıncılığı yapmakla görevli tek kuruluş olan TRT Kurumu'na, ''Düzeltme ve cevap metninin bu Kanun… hükümlerine uygun olmaması'' ifadesiyle, tabi olduğu 2954 sayılı Kanun hükümlerine aykırı bulduğu düzeltme ve cevap taleplerini reddedebilme imkânı sağlanmıştır. Buna karşılık özel radyo ve televizyon kuruluşlarının tabi olduğu 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinde düzeltme ve cevap yazısına ilişkin sadece üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamak ve suç unsuru içermemek şartı getirilmiştir. Oysa 6112 sayılı Kanun'da da benzer bir düzenleme yapılarak 18'inci maddenin birinci fıkrasına da ''… bu Kanuna'' ifadesi eklenmek suretiyle ''… bu Kanuna ve üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamak ve suç unsuru içermemek kaydıyla, …'' şeklinde bir düzenleme yapılmasının hakkaniyete daha uygun olacağı değerlendirilmektedir. Nitekim kanun koyucu tarafından TRT Kurumu'na 2954 sayılı Kanuna aykırı gördüğü bir düzeltme ve cevap yazısını reddedebilme imkânı sağlanmışken; özel radyo ve televizyon kuruluşlarının da 6112 sayılı Kanun hükümlerine aykırı gördüğü bir düzeltme ve cevap yazısını yayınlamakla yükümlü bulunmaması gerekir. Kaldı ki 6112 sayılı Kanun hükümlerine aykırı içerikteki bir düzeltme ve cevap yazısının yayınlanması, yayıncı kuruluşun dahi sorumluluğuna yol açabilecektir.

Öte yandan, 6112 sayılı Kanun'un ''Düzeltme ve cevap hakkı'' başlıklı 18'inci maddesinin altıncı fıkrasında, gerçek ve tüzel kişilerin, kişilik haklarını ihlal eden yayın hizmetlerinden kaynaklanan maddi ve manevi zarardan dolayı, medya hizmet sağlayıcı

kuruluş ile beraber programın yapımcısının da müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı düzenlenmektedir. Fakat aynı Kanun'un ''Sorumluluk ve sorumlu müdür'' başlıklı 46'ncı maddesinin birinci fıkrasında, yayından doğan sorumluluğun yayını yöneten ya da programı yapanla birlikte sorumlu müdüre ait olacağı ifade edilmiş ve ayrıca bu hükmün yayın kuruluşunun bu Kanun'dan kaynaklanan sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağı belirtilmiştir.

Bu kapsamda, 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin altıncı fıkrasında yer alan ve açıkça sorumluluğa ilişkin düzenleme içeren hükmün, aynı Kanun'un ''Sorumluluk ve sorumlu müdür'' başlıklı 46'ncı maddesi kapsamında yer almasının, madde başlıkları ve madde başlıklarıyla uyumlu olarak söz konusu hükümlerde düzenlenen konular açısından Kanun sistematiğine daha uygun ve daha anlaşılır olacağı düşünülmektedir. Zira Kanun'un ''Sorumluluk ve sorumlu müdür'' başlıklı 46'ncı maddesinin birinci fıkrasında, genel olarak yayından doğan sorumluluk denilerek daha geniş bir çerçevede sorumluluk öngörülmekte ve sorumluluğuna gidilebilecek kişiler de buna göre belirlenmekte iken; Kanun'un 18'inci maddesinin altıncı fıkrasında, genel olarak yayından doğan sorumluluktan bahsedilmemekte, daha dar kapsamda sadece kişilik haklarını ihlal eden yayın hizmetlerinden doğan sorumluluk denilerek ortaya çıkacak maddi ve manevi zarardan dolayı sorumlu kişiler belirlenmektedir. Dolayısıyla sorumlu kişilerin belirlenmesinin uygulayıcılar üzerinde bir çelişki doğurmaması bakımından Kanun'un 18'inci maddesinin altıncı fıkrasında düzenlenen hükme, bu madde yerine, aynı Kanun'un 46'ncı maddesi kapsamında yer verilmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Şu hususu da belirtelim ki kişilik haklarını ihlal eden bir yayın hizmetinden bahsedilebilmesi için bu yayın hizmetinin sadece 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesindeki düzenlemelere aykırılık içermesi gerekmemektedir. Kanun'un 18'inci maddesi düzeltme ve cevap hakkının kullanılması usulünü düzenlemekte olup, medya hizmet sağlayıcı kuruluşların bu madde hükümlerine aykırı hareket etmesi, diğer bir ifadeyle düzeltme ve cevap hakkının kullanılması usulüne aykırı olarak işlem gerçekleştirmesi başlı başına gerçek veya tüzel kişilerin kişilik haklarının ihlaline sebep olacağı açık ise de çalışmamız kapsamında belirttiğimiz üzere, Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç), (e), (ı), (i) ve (o) bentlerinin ihlali durumunda da kişilik haklarının ihlali söz konusu olmaktadır. Nitekim (o) bendinde, yayın hizmetlerinde, kişi veya kuruluşların düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasının bir zorunluluk olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla Kanun'un 18'inci maddesinin altıncı fıkrasında düzenlenen hükmün uygulanması sadece bu madde kapsamında olmayacaktır; bunun dışında yukarıda belirttiğimiz bentler kapsamında yayın hizmeti ilkelerinin ihlali de kişilik haklarının ihlali

sonucunu doğurabilecek olup, bu hâllerde de kişiler, maddi ve manevi zarar görebilecekler ve Kanun'un 18'inci maddesinin altıncı fıkrasında belirtilen kişilerin sorumluluğuna gidebileceklerdir. İşte bu nedenle de sorumluluğa ilişkin söz konusu hükmün, sadece düzeltme ve cevap hakkının düzenlendiği madde yerine, Kanun'un geneline ilişkin sorumluluğun düzenlendiği 46'ncı madde altında yer almasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

Son olarak belirtilmesi gereken bir husus da radyo ve televizyon yayınları ile kişilik haklarının ihlali sonucunda manevi zarara uğrayan kişilerin açacakları manevi tazminat davasına ilişkindir. Bilindiği üzere kişilik haklarının ihlali durumunda akla ilk gelen hukuki yaptırımlardan biri manevi tazminat davası olmaktadır. Ancak manevi tazminat davası sonucunda mahkemelerce hükmedilen tazminat tutarlarının caydırıcılığı sağlayacak ölçüde olması gerekmektedir. Manevi kişisel değerlerde ortaya çıkan eksilmenin, niteliği itibariyle malvarlığı değerlerinde olduğu gibi telafisinin mümkün olmaması karşısında, kişilik hakkını oluşturan manevi kişisel değerlere yönelik gerçekleşen ihlallerin önlenebilmesi, diğer bir ifadeyle caydırıcılığın sağlanabilmesi için mahkemelerce tazminat tutarları belirlenirken bu hususun da göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir.

Mülga 3984 sayılı Kanun'un 28'inci maddesinde, belirlenecek manevi tazminat tutarı olarak bir alt sınır getirilmiş ise de bu hükümde yer alan ''… tazminat miktarı, on milyar liradan az olmamak üzere…'' ibaresi Anayasa Mahkemesinin 21.09.2004 tarihli ve 2002/100 E. 2004/109 K. sayılı kararıyla iptal edilmiştir. 6112 sayılı Kanun'da ise benzer nitelikte bir hüküm yer almamaktadır. Ancak zaten tazminat miktarının belirlenmesi konusunda Türk Borçlar Kanunu hükümlerinde hâkimlere geniş takdir hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla kişilik haklarına yönelik ihlallerin gündelik yaşam içinde kişilerde oluşturacağı etki ile radyo ve televizyon yayınları aracılığıyla oluşturacağı etkinin aynı olmayacağı mutlaka göz önünde bulundurulmalı, buna göre ihlalin gerçekleştiği radyo veya televizyon kanalının ulusal veya yerel nitelikte olup olmadığı dahi gözetilerek mahkemelerce manevi tazminat miktarının bu konuda caydırıcılığı sağlayacak ölçüde belirlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Nitekim pek çoğu büyük sermaye yapılarından oluşan radyo ve televizyon kuruluşlarının hukuka aykırı nitelikteki yayınları ile daha zayıf konumda yer alan kişilerin, kişilik haklarının ihlal edilmesinin önlenebilmesi ancak manevi tazminat tutarının caydırıcılığı sağlayabilecek ölçüde belirlenmesi hâlinde mümkün olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Akıntürk, T. & Ateş, D. (2020). Medeni Hukuk. Beta Yayıncılık.

Akipek, J. G. vd. (2011). Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku. Beta Yayıncılık.

Anayasa Mahkemesinin 21.09.2004 tarihli ve 2002/100 E. 2004/109 K. sayılı kararı. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060804-23.htm Erişim tarihi: 04.01.2023.

Antalya, O. G. & Topuz, M. (2016). Medeni Hukuk. Legal Yayıncılık.

Arpacı, A. (2000). Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler). Beta Yayıncılık.

Arslan, R. vd. (2020). Medeni Usul Hukuku. Yetkin Yayınları.

Ataay, A. (1995). Medeni Hukukun Genel Teorisi. Der Yayınları.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (ABTHŞ). http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/687_1.pdf Erişim tarihi: 30.11.2022.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Sonuç Bildirgesi-Helsinki Belgesi (HB). https://hukukbook.com/avrupa-guvenlik-ve-isbirligi-konferansi-sonuc-bildirgesi-helsinki-belgesi/ Erişim tarihi: 28.11.2022.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS). https://www.anayasa.gov.tr/media/3542/aihs-_tr.pdf Erişim tarihi: 25.11.2022.

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyinin 14 Kasım 2018 Tarihli, (EU) 2018/1808 Sayılı ve Değişen Pazar Gerçeklikleri Açısından 2010/13/EU Sayılı Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerinin (Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi) Sağlanması Hükmüne İlişkin Üye Devletlerdeki Kanun, Düzenleme veya İdari Eylem Yoluyla Oluşturulan Belirli Hükümlerin Eşgüdümleri Hakkındaki Direktifte Değişiklik Yapan Direktifi. https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Kurum/70203335 Erişim tarihi: 31.01.2023.

Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi. https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Kurum/70203335/ Erişim tarihi: 30.11.2022.

Avşar, B. Z. & Öngören, G. (2003). Radyo ve Televizyon Hukuku. Gökçe Ofset.

Aydın, A. (1997). Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Hukuksal Korunma. Adil Yayınevi.

Aytın, S. (2017). Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Manevi Tazminat Davası [Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi].

Becer, B. (2021). Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Kişilik Haklarının Korunması [Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi].

Belli, D. B. (2008). Basın Yolu İle Kişilik Hakkına Saldırılardan Doğan Hukuki Sorumluluk. Yetkin Yayınları.

Bilen, S. (2018). Basın Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi].

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (BMESKHUS). https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Ekonomik,_Sosyal_ve_k%C3%BClt%C3%BCrel_Ha

klara_%C4%B0li%C5%9Fkin_Uluslararas%C4%B1_S%C3%B6zle%C5%9Fme Erişim tarihi: 26.11.2022.

BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (BMKSHUS). https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093321bm_05.pdf Erişim tarihi: 25.11.2022.

Civelek, J. (2006). Helsinki Son Senedi, Paris Şartı ve AGİT [Elektronik versiyon]. Avrupa Araştırmaları Dergisi, 14(1), 1-23.

Coşkun, A. (2002). Gazete, Radyo ve Televizyon Yayınlarında Cevap Hakkı. Legal Yayıncılık.

Çiftçi, A. (1999). Radyo ve Televizyon Hukuku. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.

Doğan, P. B. (2014). Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı [Elektronik versiyon]. Ankara Barosu Dergisi, 4, 475-493.

Dural, M. & Öğüz, T. (2020). Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku. Filiz Kitabevi.

Edis, S. (1983). Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri. Çağ Matbaası.

Eren, F. (2020). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Yetkin Yayınları.

Ergül, T. (t. y.). Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT). Uluslararası Hukuk Bülteni, 28-29. https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2622020085630t_ergul.pdf Erişim tarihi: 28.11.2022.

Esenyel Hanaz, F. (2018). Kişilik Haklarının İhlalinde Sorumluluk ve Uygulanacak Hukuk [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi].

Franko, N. İ. (1973). Şeref ve Haysiyete Tecavüzden Doğan Manevi Zararın Tazmini [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi].

Gören, Z. (2007). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının Ana İlkesi: Dokunulmaz İnsan Onuru [Elektronik versiyon]. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12, 21-37.

Güzel, A. (2010). Cevap ve Düzeltme Hakkı. Adalet Yayınevi.

Hatemi, H. & Kalkan Oğuztürk, B. (2014). Kişiler Hukuku. Vedat Kitapçılık.

Helvacı, S. (2001). Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar. Beta Yayıncılık.

Helvacı, S. (2012). Gerçek Kişiler. Legal Yayıncılık.

Helvacı, S. & Erlüle, F. (2021). Medeni Hukuk. Legal Yayıncılık.

İçel, K. & Ünver, Y. (2012). Kitle İletişim Hukuku. Beta Yayıncılık.

İmre, Z. (1980). Medeni Hukuka Giriş. Fakülteler Matbaası.

İnan, A. N. (2014). Türk Medeni Hukuku. Seçkin Yayıncılık.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB). http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/insan_haklari_evrensel_bildirisi.pdf Erişim tarihi: 25.11.2022.

İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi (t. y.). Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme.

https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/117-medeni-ve-siyasi-haklara-iliskin-uluslararas-sozlesme/ Erişim tarihi: 25.11.2022.

İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi (t. y.). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/120-ekonomik-sosyal-ve-kulturel-haklara-iliskin-uluslararas-sozlesme/ Erişim tarihi: 26.11.2022.

İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi (t. y.). Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/34-avrupa-guvenlik-ve-isbirligi-teskilat/# Erişim tarihi: 28.11.2022.

Karabulut, B. (2011). Helsinki'den Astana'ya Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (AGİT): AGİT'in Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme [Elektronik versiyon]. Gazi Akademik Bakış, 4(8), 69-93. http://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423881086.pdf Erişim tarihi: 28.11.2022.

Karakaş, F. T. (2015). Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar. Turhan Kitabevi.

Karaman, Ş. (2018). Basın Özgürlüğünün Bir Sınırı Olarak Kişilik Hakkı [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi].

Kılıçoğlu, A. M. (2013). Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılardan Hukuksal Sorumluluk. Turhan Kitabevi.

Köprülü, B. (1979). Medeni Hukuk. Fakülteler Matbaası.

Metin, Y. (t. y.). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı [Elektronik versiyon]. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 57(4), 35-63.

Nomer, H. N. (2022). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Beta Yayıncılık.

Oğuzman, M. K. vd. (2012). Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler). Filiz Kitabevi.

Oğuzman, M. K. & Barlas, N. (2013). Medeni Hukuk. Vedat Kitapçılık.

Ongun, C. (2010). Yargı Kararları Işığında Medya Hukuku. Legal Kitapevi.

Öngören, G. (1996). Televizyon ve Radyoda Kişilik Haklarına Saldırılara Karşı Hukuki Başvuru Yolları. Der Yayınları.

Öztan, B. (1993). Şahsın Hukuku Hakiki Şahıslar. Turhan Kitabevi.

Pınarbaşı, S. (2021). Türk Hukukunda Kişilik Hakkının Korunması [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi].

Serdar, İ. (1999). Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması. Seçkin Yayınevi.

Serozan, R. (2014). Medeni Hukuk Genel Bölüm/Kişiler Hukuku. Vedat Kitapçılık.

Seymen Çakar, A. (2018). Sosyal Hakların Gerçekleştirilmesinin Amerikan Devletleri Örgütü Sisteminde Denetimi [Elektronik Versiyon]. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 422-433.

Sırabaşı, V. (2007). İnternet ve Radyo-Televizyon Aracılığıyla Kişilik Haklarına Tecavüz (İnternet Hukuku). Adalet Yayınevi.

Sur, M. (1999). Paris Şartı'nda İnsan Hakları, 299-305. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/36573 Erişim tarihi: 30.11.2022.

Tekinay, S. S. vd. (1993). Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Filiz Kitapevi.

Tüfek, Ö. F. (2006). Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Bu İhlallere Karşı Özel Hukuk, Ceza Hukuku ve İ.H.A.S Koruması. Adalet Yayınevi.

Üst Kurul kararları. https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari Erişim tarihi: 21.02.2023.

Yaka, Ş. (2021). Bir Kişilik Hakkı Olarak Kişisel Veriler [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi].

Yargıtay kararları. https://lib.kazanci.com.tr/ Erişim tarihi: 03.08.2022 - 28.02.2023.

Zevkliler, A. vd. (1999). Zevkliler Medeni Hukuk. Seçkin Yayınevi.

www.mevzuat.gov.tr

www.resmigazete.gov.tr

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı **:** Uğur İLKUTLU

E-Posta Adresi **:**

İş Deneyimi: **:**

Unvan	**Görev Yeri**	**Yıl**
Avukat	Hukuk Bürosu	2016-2018
Üst Kurul Uzman Yardımcısı	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	2019-

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu **:**

Derece	**Bölüm/Program**	**Üniversite**	**Yıl**
Lisans	Hukuk Fakültesi	Başkent Üniversitesi	2010-2015
Yüksek Lisans	Özel Hukuk Anabilim Dalı	Başkent Üniversitesi	2015-2018
Doktora	Özel Hukuk Anabilim Dalı	Başkent Üniversitesi	2019-

Yayınlar **:**

Konut ve Çatılı İşyeri Kiralarında Kira Bedeli (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi- 2018- Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

RTÜK